كشف تلبيس العمومية والرد على شبهاتهم

ئاشكراكردنی سەرلێشێواندنی عمومیەکان و
وەلأمدانەوەی گومانەکانیان

الأستاذ اسامة التوحيدي الشهرزوري

نـووسـەر :
مامۆستا ئوسامه تەوحیدی شارەزووری
ئامادەکردنی : حرب الكرماني

كشف تلبيس العمومية

والرد على شبهاتهم

ئاشكراكردنی سەرلێشێواندنی عمومیەکان و وەڵامدانەوەی گومانەکانیان

نووسەر :

مامۆستا ئوسامە تەوحیدی شارەزووری (حفظه الله تعالى)

ئامادەکردنی : حرب الـكرماني (غفر الله تعالى له)

ساڵی ئامادەکردن :

١٤٤٧ هـ

مـــنـــاصـــري

الدَّوْلَةُ الإِسْلَامِيَّةُ

پێشەکی

١٤٤٧ هـ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين على كل حال، المتصف سبحانه بالعزة والعظمة والجلال... القيوم الحق الأزلي الدائم بغير زوال، المتفضل على عباده بجلائل النعم الكبير المتعال...نحمده تبارك وتعالى بالغدو والآصال... ونعوذ بنور وجهه الكريم من ظلمات الشك والشرك والضلال... ونسأله السلامة من جاه أو مال هو علينا وبال...ونرجوه العصمة من قيل وقال ومذلة السؤال... وأشهد أن لا إله إلا الله الواحد الأحد فالشبيه محال...المعبود الحق فقد سجدت له الشخوص والظلال... المبدع للكون بكلمة كن على غير مثال، القاهر فوق عباده، القوي شديد المحال... خلق الخلق فريقين، فهذا مهتد وذاك ضال... تغمَّد الطائعين برحمته، والظالمون ما لهم من دونه من وال...كما بدأ أول خلق يعيده، فإليه المرجع وإليه المآل... وأشهد أن سيدنا محمدًا عبده ورسوله كريم الخصال... الطاهر المطهر الموافق فعله لما سنَّ وقال... القاضي بالقسط والقاسم بالعدل وما عن الحق مال... خير البرية أتقاها وأعدلها سيد الرجال... المهاجر في سبيل الله بدينه تاركًا الأهل والمال... المجاهد بنفسه وماله الباطلَ حتى زهق وزال... النور الهادي لأمته والمُنقذ لهم من الضلال... سيد ولد آدمَ بحق والشفيع يوم الأهوال... جاء قومه بعز الدارين فاتهمِوه بالخبال... ولولا رحمته لأطَبقت على مكذبيه الجبال... الصبر رداؤه والحياء إزاره والحِلم تاجه ليس له مثال... السخاء سجيته، والعفو شيمته، والمكارم له خلال... أضاء الورىَ نوره، وفاض بره عن اليمين وعن الشمال... من رآه بداهة هابه، ومن خالطه أحبه، ومن صاحبه فداه بكل غال... حارت البرية في وصفه، فسناه قد فاق كل خيال... اللهم صلِّ وسلِّم وبارك عليه وعلى الصحب والآل... ما دام في الكون شخوص وظلال..

زیادکراوی ئامادەکار :

حرب الكرماني

١٤٤٧ كۆچی

پـێـشـەکی نووسەر (اللّٰه تعالی بیپارێزێت) :

عومیـەکان کەگروپێـکی تازەی سـەردەمـ ن بەڵام درێژەکراوی کۆمەڵ ـی ئەزارقەن کـەتوندترین باڵ ـی خەواریجەکان بـوون کەبنەمایـەکی عەقیدەیی ئەم باڵەی خەوارج بریتی بـوو لەوەی گەر حاکـم مورتەد بێتەوە ئەوا خەڵکی ژێردەسـەڵاتی حاکم بەکافر دائەنرێن عومیـەکـان ـی ئەمڕۆش هەموویان لەو ئەصلـەدا هاودەنگن لەگەڵ ئەزارقەکان بەم هۆیەشەوە هەرکەسـ لەئەصلێـک لەبنەما عەقیدەیەکان ـی ئەهلی سـونەت بکات وبچێتە سەر بنەمایـەکی عەقیدەی گروپە گومڕاکان ئەوا لەبازنەی ئەهلی سونەت دەرئەچێت بۆ بازنەی ئەو کۆمەڵەیەی کـەوا بۆچونەکەی ئەوان ـی پەسەند کـردووە.

وەکوئیمام ـی اللالكائي رحمه الله لە **شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة لە اعتقادی علی بن المدين ـی** هێناویەتی ئەفەرموێـت : **وَمِنَ السُّنَّةِ اللَّازِمَةِ الَّتِي مَنْ تَرَكَ مِنْهَا خَصْلَةً لَمْ يَقُلْهَا وَيُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا.....** **واتا :** لەو سـونەتـ ـە پێویستانەی کەهەرکەسـێک یـەک تایبەتمەندی (لەبنەماکان ـی) سونەت نەڵێت وئیمان ـی پێ نەبێت ئەوا بەئەهلی سـونەت دانانرێت .....

ومن ترك منها شيئا فقد ترك السنة. **واتا :** هەرکـەس یەک شت لەسونەت واز لێ بێنێت ئەوا وازی لەهەموو سوننەت هێناوە.

یەکێـک لەبنەماکان ـی سونەت ئەوەیە ئیمام ـی بەربەهاری رحمه الله تعالـی لەشەرح ـی سونەکەیدا ئەفـەرموێت **کەس تەکـفیرنەکەیت لەموسـڵمانان تاکوفرێکی ئاشکرای لێ ئەبینیت گەرکوفرت لێ بینی واجبە تەکـفیری بکەیت.**

کەواتا ئەوە ئصولێـکە لەئصولەکان ـی سونەت ئەوەی موسڵمانان تەکفیربکات بەبێ ئەوەی کوفرێکی ئاشکرا وڕاستەوخۆی بینی بێت ئەوا وازی هێناوە لەسونەت بۆتە مبتدع و خەواریج و هەڵگری مەزهەب ـی ئەزارقە.

پــێــشــەکی نووســەر (اللّٰه تعالی بیپارێزێت) : (٢)

پـاشـان ئەم عومـوميانه وەک مێژووی باپيرانيـان لەخەواريج ـی کۆن هيچ زانست وزانايـەکيان تێداهەڵنەکەوتوە وە لێيان نەبينراوە گرنگ ـی بەن بە ڕوونکردنەوەی عەقيدەی موسـڵمانان وبابەت ـی فقهـ و فەرمووده و معاملات و چۆنيـەت ـی نوێژی دروست هەموو بانگەوازی ئەمان تەنها لەتەکفيرکردن ـی موسلمـانان کۆبۆتەوە ونەزانا و نە طالب علم يان تێدا هەڵنەکەوتوە.

هاوەڵـی بەڕێز جابر بن عبد الله رضي الله عنه ئەيفەرموو : **(لا يُؤخذ العلم إلا عمن شُهِدَ له بطلب العلم)** واتا : زانست وەرناگيرێت تەنهـا لەوکەسە نەبێت شاهێدی بـۆدرابێت بەوەی بەدوای زانست گەڕاوە. **— حلية الأولياء لأبي نعيم (5 / 179) .**

لەهەموو سەر زەويدا نوێنەرێکيـان نيـە کەبەئەهلی علم وزانست ناسرابێت وشاهێدی زانست ـی بۆدرابێت.

واتـا ئەم عەقيدەيـە لەواقعدا بونی نيە ولەگۆڕەپان ـی زانايـاندا زانايان نيـە عەقيدەيـەکە لەفيسبـوک سەری هەڵدا و لەتيکتۆک خۆی بينيەوە لەوە زياتر هيچ واقعێـک نـيە ئاماژە بەبون ـی ئەم عەقيدەيە بکات لەسەر زەوی تەنها ئەوەنەبێت لەناو دەوڵە هەنێ کەس کاريگەربـوون بەم عەقيدە بەهۆی پۆستەکان ـی فيسبوک لەدەرئەنجام ـی نەزانی ونەگەڕانەوەيان بۆ زانا وطالب علمەکان ـی ناو دەووڵە ئەوانەی لێيان گەڕانەوە تەوبەيان کرد ئەوانەشيـان بەنەزانيەوە هەرمانەوە لەناوبران و دوورخـرانەوە.

ئەم عومـوميانە لەئەصل ـدا متفقن کەتەکفيرکردن ـی هەموو موسـڵمانانی وڵاتە موسڵمـان نشينەکانە بـڕوايان وايـە هەرکەس لەکوردستان وعێراق وسوريـاوسعوديە ومصر وقطر وئوردن و ئيمارات ...هتد هەرکەس لەم وڵاتانە بێت کـافرە با نوێژيش بـکات وباکوفريشـی نەبێت مادام لەو وڵاتانەيـە ئەوا کـافرە وە بەموسـڵمـان دانانرێت تا نەڵێت من ئەم حوکمەتەو سوپاکەی و تەواوی خەڵکم پێ کـافرە.

پـێــشــەکی نووســەر (اللّٰه تعالی بیپارێزێت) : (٣)

پـاشان لێرەشدا ئەبن بەدوو لقەوە :
١- لقی یـەکەم ئەڵێـن : خەڵک هەمووی مورتەدن چونکـە دەسەڵاتدارەکە مورتەدە.
٢- لقـی دووەم ئەڵێن : نەخێر مورتەد نیـن بەڵکو کافری ئەصلیـن چونکە هیچ کـاتێک ئەم خەڵکە داخلـی ئیسلام نەبون تا پێیان بوترێ هەڵگەڕاوە لەئیسـلام بۆیـە لق ـی دووەم تەکـفیری لق ـی یەکەم ئەکەن ئەڵێن چونکە لق ـی یەکەم اثباتـی ئیسـلام ـی بۆخەڵکانێ کردووە کەئەوخەڵکە هیچ کـات نەهاتونەتە ناو ئیسـلامـەوە.

لەهەمـان کاتدا لەسەر زاناکـان چەند لقـێکن :
لقـی یـەکەم/ تەکفیری زانایان ـی نەجدی ناکـەن بـەڵام ابن تیمیە وابن کثیر و ابوحەنیفە وزانا ئەشعەریـەکان تەکفیر ئەکـەن لەکاتێـکدا زانایان ـی نەجدی ابن تیمیە وابن کثیر وابوحەنیفە وزانا ئەشعەریـەکان بەئیمام ـی خۆیان ئەزانن ئەمەش خۆهەڵوەشاندنەوەی ئەم لقـەیە چونکە لەلای عمومیـەکان هەرکەس کافرێـک بەکافر نەزانێت ڕاستەوخۆ کافرئەبێت وهیچ عوزرێـکی بـۆنـیە.

بەڵام لق ـی دووەم/ تەکـفیری زانایـان ـی نەجدی وابن تیمیە و ابن کثیر و هەووو؟ زانایـانـی متأخرین ئەکەن ئەڵێن تەنها سـەلەفمان قبوڵـە و لەناو سەلەفیـشدا تەکفیری ابو حەنیفە ئەکەن وهەنێکیان تەکفیری ابن خزیمە وابن مندەش ئەکـەن لەلای لقـی دووەم لقـی یەکەم کافرن چونکە تەکـفیری نەجدیەکان ناکـەن.

لقـی سێهەمیـان/ غولاتـی ئەم کۆمەڵە گومڕاییە کەبەنیظامیەکان ناسـراون تەکفیری هەمووئومەت وسەلەف ومتأخرین ئەکـەن وبڕوایان بەئیجماع و تەفسیری هاوەڵان وقیاس نیە ودین بەئارەزووی خۆیان وەرئەگـرن کەسەرپەرشتیاری ئەم لقەش ئەبو محمدی سنەییە.

پــێــشــەكى نووســەر (الله تعالى بیپارێزێت) : (٤)

هەموو لقەكـان بەجیاوازیەكانیـ نێوان خۆشیانەوە كۆڕان لەسـەر تەكفیركردن ـی دەوڵەت ـی ئیسـلام ـی چونكە دەولـە وەک ئەوان تەكفیری خەڵک ناكات بەبێ بینینی كـوفر.

ئەمەش دەقاو دەق سیفەت ـی باپیرەكانیان بوە وەک شێخ ـی ئیسـلام رحمە الله لە **المجموع (3/355)** ئەفەرموێت : **فأصل قول الخوارج أنهم يكفرون بالذنب ويعتقدون ذنباً ما ليس بذنب.. ويكفرون من خالفهم.** **واتا :** بنەمای وتەی خەوارج تەكفیركردن ـە بەتاوان وە شتانێک بەتاوان دائەنێن لەبیروباوەڕی خۆیان كەلەهەقیقەتدا تاوانیش نیـە .. تەكفیری ئەوكەسەش ئەكەن پێچەوانەیان بكات.

وتم جمهوری خەواریج ـی كۆن بەبینینی تاوان تەكـفیریان كردبێت كەچ ـی خەوارج ـی سەردەم بەبێ ئەوەی تاوانیشت لێ ببینن هەربەكافر ومورتەدت ئەزانن ئەوەشـی لەم بیدعەیە هاوڕایان نەبێت ئەوكەسـەش بەكافر ئەزانن گەر موەحیدترین كەسـی سەرزەویش بێت لەم كاتەدا.

بۆیە پەنا ئەگرین بە الله تعالـی لەشوبهە وگومانەكان ـی ئەم كۆمەڵە لادەرە كە خەڵكانێكی نەزانن وطلب ـی علم یان نەكردووە هەموودینەكەیان لەسایتە نەناسراوەكان وفەتوا كۆپی پەیستەكراوەكان وەرگرتوە بێ ئەوەی بگەڕێنەوە ئایا ئەوفەتوایە چی كاتێ دراوە ئـایا ئەم ڕیوایەتە زانایان بەصحیح یان داناوە یان لاواز و موضوع ـە بێ ئەوەی بگەڕێنەوە بۆ لێكدانەوەی زانایان ئەم كەسانە لەعەرەبیدا پێیان ئەوترێ حاطب الیل.

حاطب الیل كەسێكە كەلەشەوێكی تاریكدا دەرئەچێت دار كۆئەكاتەوە بەهۆی تاریكی شەوەكە چاوی شتەكان لێک جیاناكاتەوە بۆیە لەوانەیە لەگەڵ دار كۆكردنەوەكەیدا مار ودووپشک و دڕک وداڵیش هەڵبگرێت وبیخاتەسەر كۆڵی خۆی ئەم كۆمەڵەش ڕێـک بەوشێوەن ڕاست ودروست وباش وخراپ و گونجاو ونەگونجاو هەمووی هەڵئەگرن

پـــێــشـــەكی نووسـەر (اللّٰه تعالی بیپارێزێت) : (٥)

و کۆی ئەکەنەوە تەنهـا بۆ ئەوەی عەقیدە لاوازەکەی خۆیان ـی پێ بسەلمێنن چونکە بەصیرەتیـان نیـە بەشەرع وهیچ لەشەرع نازانن تەنها تەکـفیری ناهەق نەبێت.

ئەوەی باسمکرد تەنها نمونە سەرەکیەکەی ئەم کۆمەڵەیە بوو ئەگیـنا وردەکاری و جیاوازیەکانیـان و گومڕایەکانیـان هێندە زۆرن بەچەندین نوسراوی تریش کۆتای نایـەت.

وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ

نووسەری کتاب :

ماموستا ئوسامە تەوحیدی (حفظە اللە)

١ ی ذو القعدة ١٤٤٧ كۆچی ـــ ١٨/٤/٢٠٢٦ زاینی

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

پێرست

ناونیشان : کشف تلبیس العمومية
والرد على شبهاتهم

بابەت و گومانەکان	///	لاپەڕە

ئاشکراکردنی سەرلێشێواندنی عمومیەکان و
وەڵامدانەوەی گومانەکانیان

یەکەم :

گومانی شۆردن و ماچکردنی پێیەکانی شیخ بەغدادی تقبله الله........................ ١-٧

— بیدعە چیە؟
— هەموو سەلەف کۆڕان کەبیدعە دووجۆرە :
— ئایا تەکفیری ئەم تابعیە بەڕێزە دەکەن؟

دووەم :

گومانی کە دەڵێن شێخ ئەبو عمر ی بەغـدادی تەکفیری..............................
ئەندامان ی حیزبە بەناوئیسلامیەکان ناکات.. ٨-٩

سێیەم :

گومانی ئەوەی بەموناسراڕان ئەڵێن ئێوە زانا ئەشعەریەکان تەکفیرناکەن............
وبەئیمام یان دەزانن ! بۆیە ئێوە کـافرن !... ١٠-١٢

— هەندێ لە گومڕایەکانی هەیتەمی الله لێی خۆش بێت :

چوارەم :

گومانی ئەثەرەکەی ئیمام ی احمد لەسەر ....
ڕەحمەت نەناردنی بۆ خاوەن گۆڕێک.. ١٣-١٥

— ئەم پیاوە کێیـە ؟

پێنجەم :

گومانی کە ئەڵێن داعشــەکان بۆ تەکفیری ئوسامە بن لادن ناکەن ئەوەتا......... ١٦-١٧
ئەڵێت ئیخوان موسلمین عوزریان بۆهەیە وکافرناکرێن ....

شەشەم :

تەنانەت پێشـەوایـان ی نەجدی شوێن وتەی شیخ ی ١٨-٢١
ئیسلام ابن تیمیە دەکەون ! ....

حەوتەم :

تەکفیری یەک لەدوای یەک مەنهەجی موعتەزیـلەبوە ٢٢-٢٤

هەشتەم :

ئەیانەوێ خەڵکـ دین لەزاناکان وەرنەگرن ! ٢٥-٢٩

— پیلانێکی ماسۆنیەت ئەوەیە زاناکان بخەن لەپێش چاوی ئومەت.
— بەڵێ مرۆڤی ژێر لەفەزڵی زاناکان تێدەگات.

نۆیەم :

یەکێ لەکارەکانی عومیەکان بریتییە لە لەکەدارکردنی ٣٠-٣٨
ئەبو حەنیفە رحمە اللە تعالی ....

— وەسفی زانایان ی سەلەف بۆ ئەبو حەنیفە :
— حوکمـی کەسێ چیە تەکفیری ئەبو حەنیفە بکات ؟

دەیەم :

گومانی عومیـە خەواریجەکان کە دەڵێن ئـەگەر بەئاشـکرا ٣٩-٤٦
بەڕائەتکردن لەکـافران ڕانەگەیەنیت ئەوا تۆ کـافریت ....

— جیاوازی نێوان دەرخســتنی بەرائەت لەکـافران لەگەڵ بونی خودی
بەڕائەت کردن لەکافر ومورتەدان لەدڵ دا :

— هەندێ جۆری بەرائەت کردن لەکافران :

یانزەیەم :

ئەهل ی سونەت لەنێوان تیری مورجیئە وخەواریج ـەکان ٤٧-٤٩

— لەهەمـــــان کاتدا خەوارج پێمان دەڵێت مورجیئە کەچ ی مورجیئەکانیش گومان دەخەنە سەر ئیمان ی ئەهلی سونەت !
— هەمووکات ئەهلی سونەت مامناوەندە لەنێوان دووکۆمەڵ دا.

دوانزەیەم :

هەڵوەشاندنەوەی گومانی عومیەکان لەسەر ناو لە خۆنان بە مووەحید ٥٠-٥٤

— وەڵامی ئەم گومانە :
— خەڵـکی لەبارەی بەکار هێنانی ان شاء الله بۆ ئیمان سێ وتەیان هەیە :

سیانزەیەم :

سیفـەتێکی بەردەوام ودیاری ئەهلی سونەت وجەماعەت ....
جەنگکـردنە لەپێناو الله ٥٥-٥٨

— ئینجا ئیمام نەوەوەی دەفەرموێت : وە پێدەچێت ئەم کۆمەڵەیە دابـەش بن بەسەر ئیمانداراندا :

چواردەیەم :

گومانی عومیەکان ئایا نوێژبکەم لەپشت مەلایەک نازانم ....
عەقیدەی چییە و نازانم حاڵی چۆنە ؟ ٥٩-٦٢

— بەپوخـــتی :

پانزەیەم :

ڕوونكردنەوەی گومانێک دەربارەی وتەیەكی امام ی احمد كە فەرمووی .... : نوێژ مەكە تەنها لەپشت كەسێكەوە نەبێت كە بیناسیت ٦٣-٦٦

— مەبەست ی ئیمام احمد چیە كەفەرمووی من سەرەتا ئاسانكاریم دەكرد لەبابەتی نوێژكردن ؟؟

شانزەیەم :

بەخوێندنەوەی ئەم بابەتە خۆت ڕزگاربكە لەجەهالەتی حەمدانی وعمومی ٦٧-٧٤

— بۆسەلماندنی ئەو پێنج خاڵە وتەی زانایان دەهێنینەوە :
— حوكمی ئەوكەسەی تەكفیری ئەو جەهمیانە ناكات كە ئیقامە حوجە كراون :
— ئەوكەسەی مورتەدێ تەكفیرناكات بەدوو مەرج تەكفیر دەكرێ :
— سەیری ئەو وتە جوانەی ئەم زانایە بكەن وسەیری ئەخلاقی حەمدانیە گەمژەكانیش بكەن !

حەڤدەیەم :

گومان لەسەر شێخ ی ئیسلام ابن تیمیە و بەوە تۆمەتباری دەكەن .... كەبیدعەی عوزر بەجەهلی بۆ ئەشعەریەكان داهێناوە ٧٥-٨٣

— بەتێگەیشتنی سەلەف وزانایان :
— ئایا عوزردان بەوتەی كوفری جەهمیەكان بیدعەی ابن تیمیە بوو ؟
— ئیمامی الكنانی كەیەكێكە لەزانایانی سەلەف :

هەژدەیەم :

وەلامدانەوەی گومانێكی عوومی وحەمدانی ومەدخەلیەكان لەسەر .... وتەیەک كە دراوەتە پاڵ ئیمام ابن تیمیە رحمە الله كەدەیكەن بەبەڵگە بۆتەكفیرنەكردن ی مورتەدان ٨٤-٨٨

نۆزدەیەم :

گومانی عومومیەکان کە دەڵێن نوێژ درووست نییە لە پشت هیچ ٩٤-٨٩
کەسێکەوە تا نەزانیت عەقیدەی ئەهلی سوننەت ی هەیە ! ....

بیستەم :

وادەزانن ئەوەی جاهل بێت بەسیفەتی الله یان تەئویلی ٩٧-٩٥
بکات ڕاستەوخۆ کافرەبێت ! ....

بیست و یەکەم :

بەراوردێ بکەن لەنێوان عومومی و حەمدانیەکان ومەدخەلی وحیزبیەکان ١٠٢-٩٨
ومەلا هەڵۆی نەزان لەبوێریان لەسەر فەتوادان ....

بیست و دووەم :

هەڵوەشـاندنەوەی تەکـفیر بەعامی عوومیەکان بۆ ئەهلی قیبلە وئیسـلام ١٠٦-١٠٣

بیست و سێیەم :

هاوتەریب بوونی عەقیدەی عومومیەکانی سەردەم لەگەڵ عەقیدەی ئەزارقە ١١٠-١٠٧
لە خوارج ـەکان ....

— ئەزارقە کێن و بیروباوەڕیان چۆنیبوو ؟

بیست و چوارەم :

بەناوی سـەلەف و ئیسلامەوە لەبەرەی ئەمریکان و ئامانجی ئەمریـکا ١١٣-١١١
ئەپێکن و قسەیان لەگەڵ ئەمریـکا تەریب وهاوتایـە ! ....

بیست و پێنجەم :

گومانی عومیەکی نەزان هاتووە ئەڵێ ئەوەتا الذهبي بە ابن عربی ئەڵێ ١١٧-١١٤
مولحید کەچی لەلای دەولە ابن عربی ئیمامە ! ....

— ئەم نەزانە هاتوە ئەڵێ ئەوەتا الذهبی بەابن عربی ئەڵێ مولحید کەچی لەلای دەولە ابن عربی ئیمـامە !
— سەرەتا بابزانین ابن عربی الطائی کێیە وە ابن الـــعربی مالکی کێیە ؟
— ابن عربی کێیە ؟
— ئێستا بابزانین ابن العربـی کێیە وذهبی چی لەسەری ئەڵێت؟

بیست و شەشەم :

ئایا عومیەکان ڕاستەکەن سەلەف بێ عوزردان بەجەهمیەکان تەکفیری ١٢٧-١١٨
یەک یەکی جەهمیەکانیان کردووە ؟ ....

— ئـیمام احمـد خەلیفەی جەهمیەکان کەناوی معتصم بوو بەموسڵمانی زانیوە پێی وتوە براکەم :

بیست و حەوتەم :

وەڵامی گومانی عومیەکان لەسەر ابن حەجەری هەیثەمی ١٣١-١٢٨

بیست و هەشتەم :

عومیەک وتەیەکی ئیمام احمدی هێناوە بە جەهلەوە وەری ١٣٥-١٣٢
گێڕاوە بۆ کوردی ....

بیست و نۆیەم :

سەیری نیفاقی ئەم عومیانە بکەن بە ئیمام ی السجزی ئەڵێت پێشەوا ١٣٨-١٣٦
لەکاتێکدا بەعەقیدەی ئەم کەسە ئەبێت السجزی تەکفیربکرێ ! ....

سییەم :

چەند گومان و درۆیەکی عومیەکی پیس لەسەر دەوڵەتی ئیسلامی .... لەیەک خاڵدا ١٣٩-١٤٣

سی و یەکەم :

ئایا ئەکرێ موەحید بم و بێ لایەن بم لەکاتێکدا دووبەرە هەیە دەوڵەتی .... ئیسلامی و بەرەی ئەمریکا ١٤٤-١٤٨

— پرۆژەی دەوڵەتی ئیسلامی دوو پرۆژە بەرامبەری دەوەستێتەوە :
— ئایا هەرکۆمەڵێ (هەرکەسێ) کە بانگەوازی حوکم بەشەرع بکات بەلاّم دژی دەولەبێت وخۆشی پێ موەحید بێت حوکمی چیە ؟
— ئێستا ماوەتەوە بپرسین حوکمی ئەوانە چیە کە نەدژی دەولەن نەپشتگیری دەولەن خۆشیان پێ مووەحیدە ؟
— ناوچەی ڕەمادی چیە لای دەولە ؟
— حوکمی بێ لایەنەکان پاش ڕاگەیاندنی دەولە :
— کەواتا پوختەی وتەکانی دەولە بریتیە لەوەی :

سی و دووەم :

ئا ئەمە ئیمام ی ئەبو حەنیفەیە !... ١٤٩-١٥٥

— پوختەیەک لەژیانی ئیمام ی فەقیهـ ئەبو حەنیفە النعمان :
— زانستی ئیمام ی ئەبوحەنیفە رحمە الله تعالی :
— وەفای ئەبو حەنیفە بۆشێخەکان ی :
— بیروباوەڕی ئیمام ئەبو حەنیفە :
— وتەی ئەبو حەنیفە لەبارەی قورئان :
— وتەی ئەبوحەنیفە دەربارەی حوکم ی قیامەت :
— تەقوای ئەبوحەنیفە رحمە الله :
— زیرەکی ئەبو حەنیفە لەڕەدانەوەی ئەهلی بیدعو وگومڕایی :
— عیبادەت ی ئەبو حەنیفە :

سى و سێیەم :

ئایا نوێژ لەپشت مبتدع وعەقیدە نەناسراو دروستە ؟ئایا ڕاستە هەرکات ....
بیدعە وکوفر زۆربوو نابێت نوێژ بکەیت لەپشت هیچ مەلایەک ١٥٦-١٦٦
تاعەقیدەی شارەزا ئەبیت ؟ ....

سى و چوارەم :

هەڵۆی نەزان پێچەوانەی سونەت ی رسول الله صلى ....
الله عليه وسلم ئەکات حوکم بەزاهیر نایات ١٦٧-١٧٧

— کەواتا گریمان لەترسیشا تەوبەی کردبێت بۆت نیە بڵێی تەوبەکەی
وەرناگرم چونکە :

سى و پێنجەم :

وەڵامێک بۆ هەڵۆی نەزان کەئەڵێت ئەم فەرموودەیە ابن تیمیە وەک ......
شوێنکەوتن بۆ ابن حزم کردوویەتی بەبەڵگە بۆ عوزر بەجەهل لەهەنێ ١٧٨-١٨٦
بابەتی اسماء وصفات ....

— زانایان لەتەفسیری ئەم فەرموودە ڕاجیاوازن :

سى و شەشەم :

عومومیەک ئەڵێت ئەڵێت ئەبوعلی ئەنباری باسی هەموو کوفرەکانی ئەلبانی ......
ئەکات لەگەڵ ئەوەشدا ئەڵێت من لەکاتی باسکردنی ئەلبانی ڕەحمەت ١٨٧-١٩٣
نانێرم بۆئەلبانی ئەمەش واتای ئەوەنیە بەکافری بزانم ....

— لەوەڵامدا ئەڵێم ئەم وتەی شێخ چەند واتایەک هەڵئەگرێت :
— ئەمە سێ لێکدانەوە لەخۆ ئەگرێت :

سى و شەشەم :

جاهلێکی عومومی هاتوە تەکفیری شێخ ئەنباری ئەکات لەسەر ....
ئەوەی شێخ ئەنباری فەرموویەتی زەوی گۆییە ١٩٤-١٩٧

— وتەی زانایان لەسەر ئەوەی کەس کافرنابێت چی بڵێت زەوی گۆییە یان بڵێت تەختە

سی و حەوتەم :

عومیەکان وەک عەلمانیەکانن حوکمی الله ئەگۆڕن ....
ئەڵێن ئەم حوکمە بۆئەم سەردەمە ناشێت ٢٠١-١٩٨

سی و هەشتەم :

وەڵامێک بەخێرایی با ....
بۆعومیەک لەهیچ تێناگا ٢١٦-٢٠٢

— ئەی مەبەست ی ئیمام احمد چیە کەفەرمووی من سەرەتا ئاسانکاریم دەکرد لەبابەتی نوێژکردن ؟؟

سی و نۆیەم :

عومیەک ڕووداوی مورتەدبوونەوەی خەڵکانێکی باسکردووە لەسەردەمی ......
ئیمام ی ابوبکر دوواتر نوسیویەتی : (ئیمام ی ابوبکر بەرائەتی لەخەڵکی ٢٢١-٢١٧
کرد تەنها ئەوانە نەبێت کەتەوحیدی لێ بینیون) ....

چلەم :

ڕاکردنی عومیەکان بۆسەر چەن شوبهەیەکی تر دوای ئەوەی نەیان ....
توانی ڕەدمان بەنەوە ٢٣٧-٢٢٢

— جیاوازی نێوان ئیسلامی حوکمی و هەقیقی چیە ؟

چل و یەکەم :

وەڵامدانەوەی گومانێکی عومیەکان لەسەر وتەیەک کە دراوەتە پاڵ ....
ئیمام ابن تیمیە رحمە الله ٢٤٣-٢٣٨

— بەچەند خاڵی ڕەدی ئەو شوبهەیە ئەدەینەوە :

چل و دووەم :

وەڵامی دوو شوبهەو گومانی عومیەکان ٢٤٤-٢٥١

چل و سێیەم :

عومیەکان ڕووداوێـک وچەند ڕوداوێـک ئەگێڕدرێتەوە بۆتانەدان لە ئیمام ......
ی ابو حسن ی ئەشعەری رحمه الله تعالى ٢٥٢-٢٥٧

چل و چوارەم :

شیخ الإسلام ابن تیمیةکێیە و وەسفی زاناکان چۆنیبووە بۆی؟ ....
وەڵامی بوهتانی عومیە خەوارجیەکان ٢٥٨-٢٦٦

— ابن تیمیە کێیـە ؟
— شایەتی زانایـان لەسـەر ئیمام ابن تیمیە

چل و پێنجەم :

بەیانکردنی تۆبەی فخرالدین الرازی ٢٦٧-٢٧٢

چل و شەشەم :

تەوبەکردنی ئیمامی نەوەوی لەعەقیدەی ئەشعەریەکان وگەڕانەوەی بۆ ....
مەنهـەجی سـەلەف وجێگیرکردنی سیفاتەکانی الله ٢٧٣-٢٧٨

— بـاوەڕمان بەهەموو فەرموودەکانی سیفات هەیـە نەهیچ ی لێ زیاد دەکەیـن
نەهیچ ی لێ کەم دەکەیـن :
— بۆیە حەمدانیەکان وعومیەکان دووجار تاوانبـارن لەسـەر ئەم باسە :

چل و حەوتەم :

نمونەی چەند گەورە زانایەک کە لە جەهمیەت و علم ی کەلام وازیان هێناو گەڕانەوە بۆ مەنهەجی سەلەف ٢٧٩-٢٨٢

چل و هەشتەم :

گومانی نەفامێکی مەلا هەڵۆ کە هاتوە ئەڵێت ابن تیمیە لەترسا تەکفیری بۆ جەهمیەکان دەرنەبڕیوە ئەگەر بیگوتایە ئێوە کافرن ئەوا لەملیان ئەیا ٢٨٣-٢٩٠

— کەواتا ئەوە عەقیدەی ابن تیمیە رحمە الله کەپێی وایە سەلەفیش عوزر بەجەهلیان یاوە بەجەهمیەکان تاک تاک تەکفیریان نەکردوون.
— ئەمە مانای ئەوەیە ئەم جاهیلە جیاوازی نێوان تەکفیری موتڵەق وموعەین ناکات

چل و نۆیەم :

ئایا ئیمام ی ئەبو حەسەنی ئەشعەری وەک بەڵا هەڵۆ ئەیلێت فیعلی قەومی لوط ی کردووە والعیاذ بالله ؟! ٢٩١-٢٩٢

پەنجایەم :

ئامۆژگاری وهب ی کوڕی منبە بۆ پیاوێک کە کاریگەر بوو بە وتەی خواریجەکان ... ٢٩٣-٢٩٩

— حەمدانیەکان وعمومیەکان ئەم ئامۆژگاریانە بۆئێوەیە بەوردی بیخوێننەوە :
— ئایا ئەم خەواریجانە لەفریشتەکان باشترن ؟
— ئایا خەواریجەکان لەکوێی ئەم ئایەتانەدان ؟

والحمدلله رب العالمين

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

گومانی شۆردن و ماچکردنی پێیەکانی شیخ بەغدادی تقبله الله

وەڵام ـێ بۆ محمد جاهل بەدین و عمومیەکان کە تەکفیری دەولە دەکەن لەسەر ئەوەی (شێخ عەدنانی) تقبله الله وتویەتی پێم خۆشە پێیەکان ی شێخ ئەبوبکری بەغدادی بشۆم وماچی بکەم بەنیەتی ئەوەی لە الله نزیک ببمەوە دەڵێن عەدنانی ماچ کردن ی پێی بەغدادی بەعیبادەت دەزانێت وکافرە !

وەڵام ـێ بۆ محمد جاهل بەدین و عمومیەکان کە تەکفیری دەوله دەکەن لەسەر ئەوەی (شێخ عەدنانی) تقبله الله وتویەتی پێم خۆشه پێیەکان ـی شێخ ئەبوبکری بەغدادی بشۆم وماچی بکەم بەنیەتی ئەوەی له الله نزیک ببمەوە دەڵێن عەدنانی ماچ کردن ـی پێی بەغدادی بەعیبادەت دەزانێت وکافره !

سەرەتا پێش وەڵامدانەوەی ئەسڵی گومانەکە دەڵێم : ماچکردنی پێی شێخ بەغدادی پەرستن نیه بۆخودی شێخ بەغدادی بەڵکو کردارێکه بۆئەوەی لەسەر ئەنجامدانی خێرت دەست بکەوێت شێخ عدنانی ناڵێت من پێی شێخ بەغدادی دەپەرستم بەڵکو فەرمووی بەوکاره له الله نزیک دەبمەوە واته نیەتەکە بۆ الله یه بەتەنها لەرێگەی ئەوکارەوە وەک چۆن ئێمە یارمەتی موسڵمانێ دەدەین بەنیەت ـی ئەوەی له الله نزیک ببینەوە بەو یارمەتیدانه.

خاڵی دووەم ئایا کارەکەی شێخ عەدنانی لەشەرعدا رێگەپێدراوە؟ گریمان ئەوکاره لەشەرعدا رێگەپێدراونەبێت وسەلەف نەیکردبێت ئەوا لەم حاڵەتەدا پێی ئەوترێ بیدعە نابێت بەشیرک وکوفر چونکه پەرستنەکە بۆ الله یه بەڵام بەرێگایەک کەلەشەرع نەهاتوە.

بیدعە چیە؟

بریتیە : **لەبەعیبادەت دانانی شتێ کەشەرعی نەبێت** کەسەکە وادەزانیت کارەکەی شەرعیە ئەمە پێی ناوترێ شیرک ئەمە پێی ئەوترێ بیدعە خاوەنەکەی پێی کافرنابێت وەک نمونەی بیدعەی ئاهەنگێڕان بەیادی لەدایکبونی پێغەمبەرصلی الله علیه وسلم وە زیکری جەماعی کەئەمانە لەشەرع ـدا نەهاتوە ئەوانەی ئەنجامی دەدەن بەنیەتی نزیکبونەوە لەالله بیدعەیان کردووە بەڵام پێی کافرنابن.

هەموو سەلەف کۆڕان کەبیدعە دووجۆرە:

یەکەم : بیدعەی **کافرکەر** کە بریتیە لەبیدعەی تەئویلی سیفات و گۆڕپەرستی.

دووەم : بیدعەی **کافرنەکەر** بریتیە لەو کردارانەی کە کەسێ ئەنجامی دەدات وبەدینی ئەزانێت بەڵام ئەوشته لەشەرعدا نەهاتوە وسەلەف نەیکردوە ئەمە پێی کافرنابێت وتاوانبارە دوای ئیقامە حوجە.

ئێستا بابگەڕێین بزانین ئایا ششتن و ماچ کردن ی پێی چاکەکاران و زانایان وپیاوچاکان لەشەرعدا جائیزە وئایا سەلەف وزانایان بەشەرعیان زانیوە ؟ یان قەدەغەکراوە ولەسەلەفدا شتی وا ڕوویندادوە؟

١ - ئیمام ی بخاری گێڕاویەتیەوە کەوا ئەبو سوفیان کاتێ ڕۆشت بۆلای هـرقل وتی : **(ولو كنت عنده لغسلت عن قدمه)** ئەگەر من لەلای محمد بایەم ﷺ پێیەکانیم دەشۆرد.

له صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ رضي الله عنه دەگێڕێتەوە : کە جولەکەیەکـ وتی بابڕۆین بۆلای پێغەمبەر هاوڕێیەکەی وتی پێی مەڵێ پێغەمبەر وەهاتن بۆلای پێغەمبەر ﷺ پرسیاریان لەبارەی نۆ شتەوە کـرد پێغەمبەریش ﷺ بەم شێوە وەڵام ی یانەوە : **(لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا ، وَلَا تَسْرِقُوا ، وَلَا تَزْنُوا ، وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ، وَلَا تَمْشُوا بِبَرِيءٍ إِلَى ذِي سُلْطَانٍ لِيَقْتُلَهُ ، وَلَا تَسْحَرُوا ، وَلَا تَأْكُلُوا الرِّبَا ، وَلَا تَقْذِفُوا مُحْصَنَةً ، وَلَا تُوَلُّوا الْفِرَارَ يَوْمَ الزَّحْفِ ، وَعَلَيْكُمْ خَاصَّةً الْيَهُودَ أَنْ لَا تَعْتَدُوا فِي السَّبْتِ).**

واتا : شەریک بۆ الله دامەنێن ودزی مەکەن و زینامەکەن و نەفسی حەرام مەکوژن تەنها بەهەق نەبێت وەکەسی بێ تاوان مەبەن بۆلای دەسەڵاتدار تابیکوژێ وەسیحر مەکەن و ڕیبا مەخۆن و بوهتان بۆداوێن پاکان مەکەن وە لەڕۆژی جەنگ هەڵمەیەن وەلەڕۆژی شەماندا دەست درێژکاری مەکەن.

: **(فَقَبَّلُوا يَدَهُ وَرِجْلَهُ ، فَقَالَا : نَشْهَدُ أَنَّكَ نَبِيٌّ ، قَالَ : فَمَا يَمْنَعُكُمْ أَنْ تَتَّبِعُونِي ؟ قَالُوا : إِنَّ دَاوُدَ دَعَا رَبَّهُ أَنْ لَا يَزَالَ فِي ذُرِّيَّتِهِ نَبِيٌّ ، وَإِنَّا نَخَافُ إِنْ تَبِعْنَاكَ أَنْ تَقْتُلَنَا الْيَهُودُ).**

واتا : دووجولەکەکە دەست وقاچ ی پێغەمبەریان ماچکرد ﷺ وە وتیان شاهێدی دەدەین کەتۆ پێغەمبەری ئینجا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ئەی چی ڕێگرتانە لەوەی شوێنم بکەون ؟ وتیان داواد دوعای کردووە کەپێغەمبەرایەتی لەناو نەوەکانی خۆیدابێت وەئەگەر ئێمە شوێنت بکەوین جولەکەکان دەمانکوژن.

— **رواه الترمذي (2733) ، والنسائي (4078) ، وابن ماجه (3705)** هەندێ لەزانایان بەزەعیف ـی دەزانن وهەندێکیش بەسەحیح ـی دەزانن وەک ئیمام ابن حجر لە**"التلخيص الحبير" (5/240)** تصحيح ـی دەکات وە ، وابن الملقن لە **"البدر المنير" (9/48)** ، تصحيح ـی دەکات وە ئیمام ـی النووي لە **"المجموع" (4/640)** ، و**"رياض الصالحين" (حديث 889)** تصحيح ـی دەکات.

ئیمام ـی الترمذی کەئەم فەرموودەیەی گێڕاوەتەوە ناونیشانێکی لەسەری داناوە بەناوی **" باب ما جاء في قبلة اليد والرِّجل "** .
واتا : بابەتی ئەوەی کەهاتوە لەبارەی دەست وپێ ماچ کردن.

ئایا ئیمام الترمذیش کافردەکەن کەئەوەی پێ حەڵاڵ بوە لەبەر دینی کەسەکە دەست وقاچی ماچ بکرێت ؟؟

ئیمام ـی ابن بطّال رحمه الله ـدەفەرموێت : قال الأبهرى : **وإنما كرهها مالك إذا كانت على وجه التكبر ، والتعظيم لمن فُعِلَ ذلك به ، وأما إذا قبَّل إنسانٌ يدَ إنسانٍ ، أو وجهه ، أو شيئًا من بدنه – ما لم يكن عورة - على وجه القربة إلى الله ، لدينه ، أو لعلمه ، أو لشرفه : فإن ذلك جائز.**

الابهری (کەساڵی 289 ـی کۆچی وەفات ـی کردووە) دەفەرموێت ئیمام ـی مالک ئەو ماچ کردنەی بەکەڕاهەت ـی زانیوە ئەگەر لەسەر شێوە خۆبەگەورەزانین بێت بـەڵام ئەگەر مرۆڤێ دەستی مرۆڤێ تر ماچبکات یان دەمچاوی یان **هەر شوێنێکی جەستەی** جگە لەعەورەت **بەنیەتی نزیکـی لە الله** یان لەبەر دینداری کەسەکە یان لەبەر علمەکەی یان لەبەر ڕێز وشەرەفمەندی کەسەکە هەموو ئـەمانە **جائیزن**. — **"شرح صحيح البخارى" (9/46).**

کەواتا ماچ کردن ـی دەست وقاچی زانایەک و پیاوچاکێکی ئیسلام لەبەردینەکەی ولەبەر نزیکبونەوە لە الله جائیزە ئایا محمد جاهل بەدین تەکفیری ئیمام موسلم یش دەکات کەلەبەر علمەکەی بوخاری هەمان شـتی شێخ عەدنانی بەبوخاری دەڵێت.

فقبَّل الإمام مسلم ما بين عيني الإمام البخاري -وفي بعض الروايات- وقبَّل رأسه، وكاد يبكي، وقال له: «دَعْنِي حَتَّى أُقَبِّلَ رِجْلَيْكَ يَا أُسْتَاذَ الْأُسْتَاذِينَ، وَسَيِّدَ الْمُحَدِّثِينَ، وَطَبِيبَ الْحَدِيثِ فِي عِلَلِهِ».

ئیمام ـی مسلم ناوچاوان ـی ئیمام ـی بخاری ماچ کرد لەڕیوایەتێکی تردا ناوچاوان ـی ماچ کرد وگریا بەئیمام ـی بوخاری فەرموو لێم گەڕێ بـا پێیەکانت ماچ بکەم ئەی مامۆستای مامۆستاکان و گەورەی فەرموودەناسەکان ودکتۆری فەرموودە لەعیلەتەکان ـدا.

— ابن كثير: البداية والنهاية، 14/531. الذهبي: تاريخ الإسلام، 6/146. ابن عساكر: تاريخ دمشق، 52/68. الخطيب البغدادي: تاريخ بغداد، 13/103.ا النووي: تهذيب الأسماء واللغات، 1/70.

ئایا تەکفیری ئەم تابعیەبەڕێزە دەکەن؟

الإمام الذهبي لە **" السير " (5/356)** لەژیاننامەی مُحَمَّدُ بنُ المُنْكَدِرِ بنِ عَبْدِ اللهِ القُرَشِيُّ التَّيْمِيُّ دەیگێڕێتەوە جَعْفَرُ بنُ سُلَيْمَانَ گێڕاویەتیەوە لە محمد بن منكدر : **أَنَّهُ كَانَ يَضَعُ خَدَّهُ عَلَى الأَرْضِ ، ثُمَّ يَقُوْلُ لأُمِّهِ : قُوْمِي ضَعِي قَدَمَكِ عَلَى خَدِّي.**
دەمچاوی خۆی دەخستە سەر زەوی بەدایکی دەگوت وەرە دایکە پێت بخە سەر دەمچاوم.

سَعِيْدُ بنُ عَامِرٍ ـدەڵێت ابْنُ المُنْكَدِرِ ـدەیفەرموو : بَاتَ أَخِي عُمَرُ يُصَلِّي ، وَبِتُّ أَغمِزُ قَدَمَ أُمِّي ، وَمَا أُحِبُّ أَنَّ لَيْلَتِي بِلَيْلَتِهِ.

عومەری بـرام هەستابوو شەونوێژی دەکرد منیش شەوەکەم لەژێر پێیەکانی دایکم بەسەربرد شەوەکەی عومەرم لەشەوەکەی خۆم پێ خۆشترنەبوو (واتە ئەوەی خۆشی بەعیبادەتێ زانیوە کەکەمتر نەبێت لەپاداشتی شەونوێژی براکەی).

کەواتـا خزمەت کـردنی پێیەکانی دایکی وەک شەونوێژ بەخێر زانیوە خزمەتکردن ـی پێی زانا و تێکۆشەرێکی ئیسلام وموسڵمانان و زیندووکەرەوەی ئاڵای جیهاد و خیلافەت لەدایک گرنگتر نیە؟

المباركفوري رحمه الله دەفەرموێت : **والحديث يدل على جواز تقبيل اليد والرِّجْل.**

ئەو فەرموودەیە بەڵگەی شەرعی بونی ماچکردن ـی دەست وقاچە. **— "تحفة الأحوذي" (7/437) .**

أُمّ أَبَانَ بِنْتِ الْوَازِعِ بْنِ زَارِعٍ لەباپیری زَارِعٍ دەیگێڕێتەوە کەلەناو وەفدی عبدالقيس بوو وتویەت ـی : **قَالَ : لَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَجَعَلْنَا نَتَبَادَرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا فَنُقَبِّلُ يَدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم ، وَرِجْلَهُ.**

کاتێ گەشتینە مەدینە پێشبڕکێمان دەکرد بۆ ماچ کردن ـی دەست وپێی پێغەمبەر ﷺ. **— رواه أبو داود (5227)، "فتح الباري" (11/57)**. ئیمام ـی ابوداود ناونیشانی گێڕانەوەی فەرموودەکەی لەژێر باب ـی : **"بَاب فِي قُبْلَةِ الرِّجْلِ" واتا :** بابەتی ماچکردن ـی پێ.

ئیمام ـی نەوەوی رحمه الله دەفەرموێت : **وأما تقبيل يده لِغناه ، ودنياه ، وشوكته ، ووجاهته عند أهل الدنيا بالدنيا ونحو ذلك : فمكروه شديد الكراهة ، وقال المتولي : لا يجوز ، فأشار إلى تحريمه.**

دەست ماچکردن لەبەرئەوەی کەسەکە دەوڵەمەندە ولەبەر دوونیاکەی ودەسەڵاتەکەی لەلای ئەهلی دوونیا ویستان ماچ کردن بەم نیەتەوە کەڕاهەتێکی توندی هەیە متول ـی ئەڵێت جائیزنیە و ئاماژەی یاوە بەحەرام بونی (کەواتە لەبەرنیەت ـی دوونیایی حەرامە لەبەر نیەت ـی دینی وپاداشت جائیزە).

— "المجموع شرح المهذب" (4/636) .

وەدەفەرموێت : وتقبيل رأسه ورِجله : كيَده.

ماچکردن ـی سەر و قاچ وەک ماچکردن ـی دەست وایە. **— "المجموع شرح المهذب" (4/636 ، 637).**

کەواتا شێخ عدنانی:

یەکەم/ نیەتەکەی بۆ الله بوو.
دووەم/ وە هاوشێوەی کارەکەی لەسەلەف ولای زانایان بەنیەتی دینیەوە جائیزبوە.

بۆیە دەرکەوت جگە لەجەهل هیچ ـی تر بەدەست محمد جاهل بەدین و هاوشێوەکانی نیە.

گومانی کە دەڵێن شێخ ئەبو عمری بەغدادی تەکفیری ئەندامانی حیزبە بەناو ئیسلامیەکان ناکات

وەڵامـی چەواشەکاری عمومیەکان کەدەڵـێن شێخ ئەبو عمر ـی بەغـدا دی تەکفیری ئەندامان ـی حیزبە بەناوئیسلامیەکان ناکات.

دەڵێم خودی شێخ ابو عمر دان ـی بەوەداناوە کەسەرەتا عوزری یاوە بەئەندامانی ئیخوان بەهۆی ئەوەی خەڵک سەرەتا نەیدەزان ـی ئیخوان چیە و خەریکی چیە و وەسائیل ـڕاگەیاندن وەک ئێستابەربڵاو نەبوو خەڵک وایان دەزانی ئیخووان نەکەوتۆتە هیچ کوفرێکەوە بەڵام دوای ئەوەی حاڵ ـی ئیخوان ئاشکرابوو و بۆخەڵک وزانیان ئیخوان داوای پەرلەمان ودەنگدان دەکەن وهاوکاری داگیرکەرانن.

شێخ ابی عمـر لەوتارێکیدا بەناونیشان ـی **(وقاتلوا المشركين كافة)** فەرمووی : **وان كنا قد التمسنا الاعذار لبعضهم سابقا فاليوم اطمئنت قلوبنا انه لا عذر لاحد ينتمي ينتمي لهذا الحزب الشيطاني فان قطع رؤوس اعوان المحتل واجب شرعي تماما كقطع راس المحتل نفسه لا يجوز التخلي عنه تحت اي حجة كانت وان كانو تلفضو بالشهادتين وصلو وصامو وزعمو انهم مسلمونثم قال ;;; لذا نعلن ان الحزب الاسلامي كله قيادة واعضاء هم حرب لله ورسوله وطائفة كفر وردة يجب ان يقتلو حيثما وجدو.**

ئێمە ئەگەر چـی سەرەتا عوزرمان ئەیا بەهەندێ لەئیخوانیەکان بەڵام ئەمڕۆ دڵنیا بوینەوە کەهەرکەسێ خۆی باتە پاڵ ئەم حیزبە شەیطانیە ئەوا عوزری بۆنیە بڕینی سەری یارمەتیدەرانی داگیرکەر واجبێکی شەرعیە وەک بڕینی سەری خودی داگیرکەر نابێت بەهیچ جۆرێ خۆمان لەم کارە لابەین لەژێر هیچ پاساوێک ئەگەرچی شایەتومانیش بهێنن و نوێژیش بکەن ورۆژوش بگرن وخۆشیان پێ موسڵمان بێت بۆیە ڕایدەگەینین حیزب ـی ئیسلامی هەموویان بەسەرکردە وئەندامەوە کۆمەڵی کوفر وهەڵگەڕاوەن واجبە بکوژرێن لەهەرجێگایەکدا بینران.

کەواتـا باڕووەڕەشەکەی عمومیەکان بۆخەڵک دەرکەوێت کەچۆن چەواشەکاری دەکەن تەنها لەپێناو تەکفیرکردن ـی دەولە کەواتە عمومیەکان کەسانێ نین بەئەمانەتەوە قسە بگێڕنەوە بەڵکو ئامانجیان تەنها لێدانە لەدەولە ئەگینا خەوارج ـی کۆن زۆر لەعمومیەکان باشتربون چونکە کۆنەکان درۆکردنیان بەکوفر دەزانی بەڵام عمومیەکان درۆکردن بەدین ئەزانن !

گومانی ئەوەی بەموناسڕان ئەڵێن ئێوە زانا ئەشعەریەکان تەکفیرناکەن وبەئیمام یان دەزانن ! بۆیە ئێوە کافرن !

ئەی چی دەڵێن بەزانایانی نەجد کەنوێکەرەوەی تەوحید بون لەسەردەمی خۆیاندا ولەوسەردەمەدا لەغەیری نەجدیەکان کێی تر هەبوو ئەهلی سونەت بێت کەچی ابن حجری هەیتەمی بەزانا وچاکەکار ناودەبەن سەرەڕای ئەوەی ئەشعەری بوە و بەابن تیمیەی وتوە گومڕاو سەرلێشواو !

بەموناسراِن ئەڵێن ئێوە زانا ئەشعەریەکان تەکفیرناکەن وبەئیمام یان دەزانن ! بۆیە ئێوە کـافرن ! ئەی چی دەڵێن بە زانایانی نەجد کە نوێکەرەوەی تەوحید بون لەسەردەمی خۆیاندا و لەو سەردەمەدا لە غەیری نەجدیەکان کێی تر هەبوو ئەهلی سـونەت بێت کەچـی ابن حجری هەیتەمی بەزانا وچاکەکار ناودەبەن سەرەڕای ئەوەی ئەشعەری بوە و بەابن تیمیەی وتوە گومڕاو سەرلێشواو !

لـــە **الدرر السنية ج1/236** ـدا شێخ عبد الله کوڕی شـێخ محمد بن عبد الوهاب ـ رحمە الله تعالی ـدەفەرموێت : **(ونحن كذلك: لا نقول بكفر من صحت ديانته، وشهر صلاحه، وعلم ورعه وزهده، وحسنت سيرته، وبلغ من نصحه الأمة، ببذل نفسه لتدريس العلوم النافعة، والتآليف فيها، وإن كان مخطئًا في هذه المسألة أو غيرها، كابن حجر الهيتمي، فإنا نعرف كلامه في الدر المنظم، ولا ننكر سعة علمه، ولهذا نعتني بكتبه، كشرح الأربعين، والزواجر وغيرها، ونعتمد على نقله إذا نقل لأنه من جملة علماء المسلمين).**

بە هەمان شێوە **ئـــێمە** (واتا بەناوی زانایانی دەعوەی نەجدەوە قسەدەکات) تەکفیری ئەوکەسە ناکەین کەدینداركەی دروست بوە ناوبانگی بەباشە بڵاوبۆتەوە وە بە خاوەن علم و زوهد ناسراوە و ڕێژینی بەچاکە ڕۆیشتوە وە ئامۆژگاری ئومەت ـی کردووە بەوەی خۆی تەرخان کردوە بەوتنەوەی وانەی سودبەخش ونوسراوی بەسود ئەگەرچی هەڵەشی کردوە لەم بابەتانەدا نمونەی **ابن حجری هەیتەمی** ئێمـە **ئاگاداری** قسەکانی ئەوین کە الدر المنظم ـدا وتویەتی لەگەڵ ئەوەشدا نکۆڵی لەزانستەکەی ناکـەین وەبۆیەش گرنگی بەکتێبەکانی دەدەین وەک ڕاڤەی اربعین و زواجر وجگە لەوەش وە گرنگی بەو گێڕانەوەیەش دەدەین کەبیگێڕێتەوە چونکـە یەکێـــکە لەزانایانی **موسڵمانان**.

هەندێ لە گومڕایەکانی هەیتەمی الله لێی خۆش بێت:

یەکەم/ بەجائیزدانانی تەوەسل کردن بەزاتی پێغەمبەر ﷺ و داواکردن لەپێغەمبەر ﷺ لەلای گۆڕەکەی.

دووەم/ نەفیکردن ـی علوی الله تعالی لەسەر عەڕش وتەئویل کردن ـی.

سێیەم/ شەرعاندنی عیبادەتە بیدعیەکانی سۆفیەکان.
چوارەم/ هێرشکردنە سەر زانایانی ئیسلام وبەرگریکردن لەزانا کافرەکان هاوشێوەی ابن عربی — **"الصواعق المحرقة"** , بتحقيق: عبد الرحمن بن عبد الله التركي و كامل محمد الخراط.

ئـێستا حەمدانیەکان یان دەبێت وەک برا عمومیەکان تەکفیری تێکڕای نەجدیەکانیش بکەن کەئەگەر وابکەن ئەوا لەدوای سەدەی سێهەمەوە هیچ زانایەکـی ئەهلی سونەت نامێنێتەوە هەمووی کافر و مبتدع دەرئەچێت ئەمەش پێچەوانەی ئەو فەرموودەیەیە کە الله تعالى لەهەموو سەری سەدەیەکدا کەسێ دەنێرێ دین نوێ دەکاتەوە.

جا ئایا ئەو نوێکەرەوانەی دین لەکوێن لەماوەی ١١٠٠ ساڵی هیجریدا ؟؟؟ کێن وکامانەن لەلای حەمدانیەکان؟

گومانی ئەثەرەکەی ئیمامی احمد لەسەر ڕەحمەت نەناردنی بۆ خاوەن گۆڕێك

بە باوکی عبداللە م وت (احمد بن حنبل) ئەوان بەطرطوس دا تێپەڕیون بەلای گۆڕی پیاوێکدا خەڵکی طرطوس وتیان کافر ڕەحمەت ی اللە ی لێ نەبێت ئیمام احمد فەرمووی بەڵێ ڕەحمەت ی لێ نەبێت ئەودامەزرێنەری ئەم بیدعەیەبوو ئەو ئەمەی داهێنا وهێنای.

ئايا ئەم ئەثەرە بەڵگەيە لەسەر ئەوەی ئيمام ـی احمد مەئمون ـی جەهمی تەكفير كردبێت ؟

أبو بكر بن الخلال لە [السنّة بەژمارە1729] :دەيگێڕێتەوە ـدەفەرموێـت : **أحمد بن محمّد بن مطر هەواڵی پـامێ فەرمووی أبو طالب فەرموويەتی : قلت لأبي عبد الله : إنّهم مرّوا بطرسوس بقبر رجل ، فقال أهل طرسوس : الكافر ، لا رحمه الله . فقال أبو عبد الله : " نعم ، فلا رحمه الله ، هذا الذي أسّس هذا، وجاء بهذا ".**

بە باوكـی عبدالله ـم وت (احمد بن حنبل) ئەوان بەطرطوس ـدا تێپەڕيون بەلای **گۆڕی پيـاوێكدا** خەڵكـی طرطوس وتيان كـافر ڕەحمەت ـی الله ـی لێ نەبێت ئيمام احمد فەرمووی **بـەڵێ ڕەحمەت** ـی لێ نەبێت **ئەو دامەزرێنەری ئەم بيدعەيە بوو ئەو ئەمەی داهێنا وهێنای.**

يەكەم/ ئـەم ئەثـەرە بەڵگە نيە بۆتەكفيری مەئمون چونكـە ئەثەرەكە گريمانە هەڵ ئەگرێت دەقێكی سـەريح و موحكەم نيە وە تەكـفيريش بەگريمانـە ناكرێت.

دووەم/ لە ئەثەرەكەدا ئەڵێت (ئەوان بەطرطوس ـدا تێپەڕيون بەلای گۆڕی پيـاوێكدا...).

ئەم پياوە كێيـە؟

بێگومان ناوەكەی نەوتراوە كەواتـا خاوەن گۆڕەكە نەناسراوە چونكـە ئەوهەموو گۆڕە هەيە لەطرطوس خۆ تەنها مەئمون لەطرطوس نەنێژراوە كەواتـا دروست نيە تۆمەت ـی تەكفيری مەئمون بدرێتە پاڵ ئيمام احمد بەو ئەثـەرە.

سێيەم/ خەڵكەكە وتيان (كـافر ڕەحمەت ـی الله ـی لێ نەبێت) بەڵام ئيمام احمد اقرار لەسەر تەكفيرەكـە ناكات تەنها دەڵێـــت : **بـەڵێ ڕەحمەت** ـی لێ نەبێت نەيفەرموو بەڵێ كـافرە ڕەحمەت ـی لێ نەبێت.

چوارەم/ ئەوەی دڵنيامان دەكاتەوە ئەم ئەثـەرە بۆتەكفيری مەئمون نيە ئەم بڕگەيەيە كە ئيمام احمد فەرمووی : **ئەودامەزرێنەری ئەم بيدعەيەبوو ئەو ئەمەی داهێنا وهێنای.**

بێگومـان دامەزرێنەری بیدعەی قورئان مخلوقە جەعدی کوڕی درهم ـە و دواتر جەهم ـی کوڕی صفوان ئەوان دامەزرێنەری ئەو بیدعە بون و هێنایانە ناو خەڵکـەوە نەک مەئمون چونکە مەئمون شوێنکەوتەی ئەوان بوو نەک دامەزرێنەری ئەو بیدعەیە.

پاشـان گریمان ئیمام احمد تەکفیری مەئمون ـی کردبێت ئەوا هەمووومان دەزانین ئیمام احمد دەیان جار ئیقامە حوجە و گفتوگۆ کردوە لەپێش مەئمون ـدا ئینجا پاش مردن ـی تەکفیری کردوە بـەڵام ئەمڕۆ عومومیەکان وحەمدانیەکان بێ هیچ ئیقامە حوجەیەک تەکفیری زانایان ـی وەک قورطبی وعزبن عبدالسلام و ابن حجر و نەوەوی ...هتد دەکەن بێ ئەوەی ئیقامە حجەی ئەوزانایانەیان کردبێت، وە لەوە زیاتر تەکـفیری شێخەکان وموناسڕان ـی دەولەش دەکەن کەتەکفیری ئەو زانایانە ناکـەن لەکـاتێکدا زانایـانی دەولە لەسەر مەنهەج ـی ئیمام احمد وسەلەف دەڕۆن لەتەکفیرنەکردن ـی ئەوانەی تەئویل ـی سیفات دەکەن.

چونکە ئیمام احمد لەسەردەمی دەسەڵاتی واثق ـی جەهمی ـدا فەرمووی : **دەست لەگۆڕایەڵیکردن ـی هەڵمەگرن وڕیزی موسڵمانان پەرتەوازە مەکەن تەنها لەدڵەوە ئینکاری بکەن.**

کەواتا گەر سمع وطاعەی جەهمیەک بەواجب بزانێت کەواتا تەکفیری ناکات جا گەر جەهمیەکی ئاوا لەلای ئیمام احمد موسڵمان بێت ئەوە ئەولاترە زانایان ـی ئەشاعیرە موسڵمان بن وتەکفیرنەکرێن تا دوای ئیقـامە حجە ئائەمەش سەلەفیەت ـی ڕاستەقینەیە کەدەوڵـەتی ئیسلام ـی وزاناکانی پەیڕەوی لێدەکەن ودەست بەتەفاسیل و وردەکاری بابەتەکانەوە دەگرن نەک وتەی موجمەل و موتڵەق.

گومانی كه ئەڵێن داعشەكان بۆ تەكفیری ئوسامە بن لادن ناكەن ئەوەتا ئەڵێت ئیخوان موسلمین عوزریان بۆهەیە وكافرناكرێن

من لێرەدا ڤیدۆكە دائەنێم ببینێرن بۆهەرچی مامۆستای زمانی عەرەبیە بزانن شێخ ئـوسامە وتویەتی لەهەمووكات ێ عوزربەجەهل هەیە و بزانن وتویەتی حیزبی ئیخوان كافرنین چونكە عوزر بەجەهلیان بۆهەیە ؟!

عوموميـەكى جاهل ـى وەک ابو جەهل سنەيى وتەيەكى شـێخ ئوسامـ..ـە بـ..ـن لادن ـى هێناوه تقبله الله ئەڵێت داعشـ..ـەكان بۆ تەكفيرى ئوسامه ناكەن ئەوەتا ئەڵێت ئيخوان موسلمين عوزريان بۆهەيه وكافرناكرێن من لێرەدا ڤيدۆكه دائەنێم بينێرن بۆهەرچى مامۆستاى زمانى عەرەبيه بزانن شـێخ ئـوسامه وتويەتى لەهەمووكات ـێ عوزربەجەهل هەيه و بزانن وتويەتى حيزبى ئيخوان كافرنين چونكه عوزر بەجەهليان بۆهەيه ؟!

ئەى هاوار ئەم عموميانه چەندە نەزانن تەنانەت بەزمانى عەرەبيش بۆيه سەلەف رحمهم الله كه ڕەخنەيان لەئەهلى بيدەع دەگرت دەيانگوت : **ئەم مبتدعانه بەهۆى ئەوەى لەزمانى عەرەبى تێناگەن توشى ئەو بيدعانه بون.**

تەماشاكەن شێخ تـقبله الله ـدەفەرموويێت : **هەندێجار** مرۆڤ ئەكەوێته كوفرەوە عوزرى پێ ئەدرێت بەجەهل و ئيكراهـ بەڵام ئەم بابەته بۆ برايان نەڕەخساوه كەفێرى بن و پسپۆربن تێيدا.

يەكەم/ شێخ فەرمووى هەندێ جار نەيفەرموو هەمووكاتێ بەڵكـوفەرمووى هەندێ كات ئەمەش شتێكى ڕوونه تەنانەت خودى ئەو عموميه زنديقانەش ناڵێن لەگشت بابەتێ عوزر بەجەهل نيه بەڵكو ئەڵێن هەندێ بابەت عوزرى تێدايه وهەندێ بابەت عوزرى تێدانيه.

دووەم/ شێخ باسى برايان ـى ساحەى قتال دەكات كه بەهۆى سەرقاڵيان به جەنگەوه بۆيان نەڕخساوه خۆيان فێرى ضوابطەكانى تەكفيربكەن و شارەزاى تێدا بەدەست بهێنن.

ئيتر ئەمه لەكوێدا ماناى ئەوەيه شێخ تەكفيرى حيزبى ئيخوان موسلمين ناكات ! ياخود لەهەموو بابەتێ عوزربەجەهل بات !

تەنانەت پێشەوایانی نەجدی شوێن وتەی شێخی ئیسلام ابن تیمیە دەکەون !

بڕوایان وایە جەهل بەسیفاتی جەهمیەکانی کوفرێکی خەفی شاراوەیە کەئەمەش مەنهەجی سەلەف بوە.

تەنانەت پێشەوایـان ـی نەجدی شوێن وتەی شیخ ـی ئیسلام ابن تیمیە دەکەون بڕوایان وایە جەهل بەسیفات ـی جەهمیەکان ـی کوفرێکی خەفی شاراوەیە کەئەمەش مەنهەج ـی سەلەف بوە.

وەک ئیمام ـی شافعی ـدەفەرموێت : **لله أسماء وصفات لا يسع أحد ردها، ومن خالف بعد ثبوت الحجة عليه فقد كفر، وأما قبل قيام الحجة فإنه يعذر بالجهل؛ لأن علم ذلك لا يدرك بالعقل، ولا الرَّوِيَّة والفكر.**

الله تعالى خاوەن ـی ناو وسیفاتە بۆهیچ کەسێ نیە ڕەدی کاتەوە هەرکەسێ پاش ئیقامە حجە ڕەد کاتەوە کافرە بەڵام پێش ئیقامە حوجە عوزری بۆهەیە چونکە ئەم زانستـی ناو وسیفاتە بەئەقڵ نازانرێت و بەبینین وبیرکردنەوە بەدەست نایەت.

— الذهبي في العلو للعلي الغفار: (ص177) ، وابن القيم في اجتماع الجيوش: (ص59).

بەڵکـو ئیجماع ـی ئەهلی سونەت لەسەر ئیقامە حجەی جەهمیەکان ثابت بوە ئیمام ابن ابي عاصم الشيباني (ت 287 هـ) ـدەفەرموێت : **ومما اتفق أهل العلم على أن نسبوه إلى السنة... - والقرآن كلام الله تبارك وتعالى تكلم الله به ليس بمخلوق، ومن قال: مخلوق، ممن قامت عليه الحجة فكافر بالله العظيم، ومن قال من قبل أن تقوم عليه الحجة فلا شيء عليه.**

ئەوەی ئەهلی علم لەسـەری کۆڕان وداویانەتە پاڵ سـونەت ... لەوانە قورئان وتەی الله یە وقسەی پێکردووە ومخلوق نیە وەئەوەشی بڵێت مخلوقە ئەگەر ئیقامە حجە کرابێت ئەوا کافرە بەالله تعالى وەئەگەر پێش ئیقامە حوجە وابڵێت هیچ ـی لەسەرنیە . **— كتاب السنة لە 2/645.**

کەواتـا مەرج ـی استتابە ـی سەلەف بۆجەهمیەکان بۆحوکم ـدانە بەتەکفیر چونکە کوفری جەهمیەکان بەئیجماع ـی سەلەف خەفی بوە بۆیە کوفری خەفیش دوای ئیقامە حجە تەکفیر دەکرێ بەئیجماع بۆیە هەرکات بینیتان سەلەف لەبارەی کوفری

جەهمیەکان مەرج ـی استتابە دادەنێن مەبەستیان ئەوەیە هەقیان بۆڕون بکرێتەوە وئیقامە حوجە بکرێن بەڵام استتابە بۆبابەتە ئاشکراکان بۆ جێ بەجێکردنی حەدی ڕیدەیە نەک بۆحوکم ـدان.

عبدالرحمن بن مهدي الإمام ـدەفەرموێت (135 ـ 198) : إنَّ **الجهمية أرادوا ينفوا أن يكون الله كلَّم موسى وأن يكون على العرش أرى أن يُستتابوا فإن تابوا وإلا ضربت أعناقهم.**

جەهمیەکان ئەیـانەوێ نەفی ئەوە بـکەن کە الله تعالـی قسەی لەگەڵ موسا کردووە و نەفی ئەوە دەکەن الله لەسەر عەرش بێت وای دەبـینم کەداوای تەوبەیان لێ بـکرێت ئەگەر تەوبە نەکەن ئەوا لەگەردنیان بەم.

— رواه عبد الله بن أحمد في كتاب "السنة" (1/119-121) والذهبي في العلو" (399).

الشيخ عبد الرحمن بن حسن پاش ئەوەی وتەی شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە نەقڵ دەکات ـدەفەرموێت : **فانظر إلى تفريقه بين المقالات الخفية، والأمور الظاهرة، فقال في المقالات الخفية التي هي كفر: «قد يقال: إنه فيها مخطئ ضال لم تقم عليه الحجة التي يكفر صاحبها»، ولم يقل ذلك في الأمور الظاهرة؛**

سەرنج ـی وتەکەی ابن تیمیە بکەن کەجیاوازی دەکات لەنێوان بابەتە شاراوەکان و بابەتە ئاشکراکان لەبارەی کوفری بابەتە شاراوەکان ـدا فەرمووی (دەوترێ ئەوکەسە هەڵەی کردوە وگومڕایە ئەوئیقامە حوجەیە نەکراوە کەپێی ببێت بەکافر) نەیفەرموو لەبابەتە ئاشکراکان فەرمووی **بابەتە شاراوەکان.**

بل قال: «ثم تجد كثيراً من رؤوسهم وقعوا في هذه الأمور، فكانوا مرتدين»، فحكم بردتهم مطلقاً، ولم يتوقف في الجاهل.

بەڵکو ابن تیمیە فەرمووی (پاشان دەبینیت زۆرێ لەسەرەگەورەکانیان کەوتونەتە ئەوکوفرانەوە و بون بەمورتەد) حوکمـی یا بەمورتەدبونیان بەرەهـای و نەوەستا

لەتەکفیرکردن ـی کەسـی جاهل.

فكلامه ظاهر في التفرقة بين الأمور المكفرة الخفية، كالجهل ببعض الصفات ونحوها، فلا يكفر بها الجاهل، كقوله للجهمية: «أنتم عندي لا تكفرون لأنكم جهال»،

وتەی شێخ ئاشـكرايه لەجياوازيكردن لەنێوان كوفرى ئاشكرا وكوفرى شاراوه كوفرى شاراوه وەکـ جاهل بون بەهەنێ سیفات وهاوشێوەی کەکەسـی جاهل نابێت بەکافر و بەجەهمیـەکان ـی فەرموو : **ئێوه لەلای من كافرنين چونكـه جاهل ـن.**

— [الدرر السنية 10/355].

تەکفیری یەک لەدوای یەک مەنهەجی موعتەزیلەبوە

بۆنمونە زید گۆڕپەرستە یان هەرکوفرێکی تری ئاشکرای کردوە بەئیجماع کافرە بەڵام عەمرٍ زەید تەکفیرناکات ئێمە ئیقامە حوجەی عەمرٍ دەکەین کەوا زەید کافرە وکوفری کردوە دوای ئیقامە حوجە ئەگەر عەمرٍ پێی وابێت زید کوفری نەکردووە وە کافرنیە ئەوا تەکفیری عەمرٍ دەکەین تائێرە مەنهەجی ئەهلی سونەیە ...

تەكفیری یەک لەدوای یەک مەنهەجی موعتەزیلەبوە بۆنمونە زید گۆڕپەرستە یان هەرکوفرێکی تری ئاشكرای كردوە بەئیجماع كافرە بەڵام عەمرٍ زەید تەكفیرناكات ئێمە ئیقامە حوجەی عەمرٍ دەكەین كەوا زەید كافرە وكوفری كردوە دوای ئیقامە حوجە ئەگەر عەمرٍ پێی وابێت زید كوفری نەكردووە وە كافرنیە ئەوا تەكفیری عەمرٍ دەكەین تائێرە مەنهەجی ئەهلی سونەیە ئەحمەد دێت تەكفیری گۆڕپەرستان دەكات بەڵام تەكفیری عەمرٍ ناكات لێرەدا ئێمە تەكفیری ئەحمەد ناكەین ئەحمەد كافرنیە لەلای ئەهلی سونەت ئەهلی سونەت.

بەڵام موعتەزیلە وحازمیەكان تەكفیری ئەحمەد دەكەن وهەركەسێ ئەحمەدیش تەكفیرنەكات بەكافری ئەزانن هەتا كۆتا كەس.

ئیمامی الملطي لە **التنبيه والرد** دەفەرموێت : هەموو ئەهلی قیبلە خیلافیان كەهەركەسێ گومانی هەبێت لەكافربونی كافر ئەوا كافرە چونكە گومان بوو لەكوفر ئیمانی نیە چونكە كوفر وئیمانی نەناسیوە لەنێوان ئومەتدا خیلاف نیە لەموعتەزیلە وجگە لەوانیش كەهەركەسێ گومانی لەكافربونی كافر هەبێت كافرە.

بەڵام موعتەزیلەی بەغداد ئەوەیان زیاتربوو بەسەر موعتەزیلەی بەصرەوە كەدەیانوت ئەوەی گومانی هەبێت لەكافرنەكردنی كافر و ئەوەشی گومانكار تەكفیرنەكات وئەوەشی گومانكاری دووەم تكفیرنەكات وئەوەشی گومانكاری سێهەم وچوارەم وهەتا دوای تەكفیرنەكات هەمویان كافرن وەک گومانكاری یەكەم وان بەڵام موعتەزیلەی بەصرە وتیان گومانكاری یەكەم كافرە چونكە گومانی لەكوفربوە بەڵام گومانكاری دووەم كەگومانی لەكافربونی گومانكاری یەكەم ە كافرنیە بەڵكو فاسقە چونكە گومانی لەكوفرنەبوە بەڵكو گومانی لەكافربونی گومانكاربوە .. وتەی ئەم موعتەزیلانە باشترە لەوتەی موعتەزیلەی بەغداد.

وجميع أهل القبلة لا اختلاف بينهم أن من شك في كافر فهو كافر لأن الشاك في الكفر لا إيمان له لأنه لا يعرف كفرا من إيمان فليس بين الأمة كلها المعتزلة ومن دونهم خلاف أن الشاك في الكافر كافر ثم زاد معتزلة بغداد على معتزلة البصرة أن الشاك في

الشاك والشاك في الشاك إلى الأبد إلى ما لا نهاية له كلهم كفار وسبيلهم سبيل الشاك الأول وقال معتزلة البصرة الشاك الأول كافر لأنه شك في الكفر والشاك الثاني الذي هو شاك في الشك ليس بكافر بل هو فاسق لأنه لم يشك في الكفر إنما شك في هذا الشاك ... وقولهم أحسن من قول أهل بغداد. "كتاب التانيه والرد".

ئەیانەوێ خەڵک دین لەزاناکان وەرنەگرن !

زۆر دەبیستین لەلایەن کەسانی گومڕا کەبانگەشەی شوێن کەوتن بۆقورئان وسونەت دەکەن کەچی ئەیانەوێ خەڵک دین لەزاناکان وەرنەگرن لەکاتێکدا خودی قورئان وسونەت هانمان دەدەن دین لەزانایان وەربگرین ...

زۆر دەبیستین لەلایەن کەسانی گومڕا کەبانگەشەی شوێن کەوتن بۆقورئان وسونەت دەکەن کەچی ئەیانەوێ خەڵک دین لەزاناکان وەرنەگرن لەکاتێکدا خودی قورئان وسونەت هانمان دەدەن دین لەزانایان وەربگرین چونکە هەموو خەڵک زانا نین بەقورئان وسونەت بەسەحیح وبەزەعیف بەناسخ وبەمنسوخ بەکۆکردنەوەی بەڵگەکان بۆیە پێویستە ئینسان زانستی قورئان وسونەت لەزاناکان وەربگرێت چونکە زاناکانن دەزانن کام ئایەت تەفسیردەکرێ بەچی ئایەتێ وەکام فەرمووده سەحیحە وکامە زەعیفە وەکام ئایەت حوکمەکەی سڕاوەتەوە وکام ئایەت جێگەی گرتۆتەوە.

پیلانێکی ماسۆنیەت ئەوەیە زاناکان بخەن لەپێش چاوی ئومەت.

هەربۆیە دەبینیت ئێستا خەڵکانێ بەناوی ئیسلامەوە دێن زاناکانی ئیسلام لەپێش چاوخەڵک دەخەن وخەڵکی لەزانستی زاناکان دووردەخەنەوە وەک دەبینین بەبیانوی شوێنکەوتنی قورئان وسونەت دێن تانە لەزاناگەورەکانی (وەک ئیمام بوخاری ومسلم وشافعی ومالک و احمد و سوفیانی کوڕی عینە و سوفیانی ثەوری و بەربەهاری و ابن مبارک وابن تیمیە وابن قیم و ابن کثیر و الذهبی و محمدی کوڕی عبدوالوهاب و زاناکانی دەوڵەتی ئیسلامی ـدەدەن ڕەحمەت الله لەهەموویان بێت).

لەکاتێکدا ئەگەر بەڕاستی شوێن قورئان وسونەت کەوتبان دەیانزانی زاناکان میراتگری پێغەمبەرن ﷺ ودین لەلای زاناکانە ئەوەندە بەسە بۆ فەزڵی زاناکان کە الله تعالی شا یەتی زا ناکانی لە ڕیزی شا هێدی زا تی پیـ ـرۆزی خۆ ی و فـ ـریشتەکان با س دەکات.

وەکـ دەفەرموێت : ﴿ **شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ قَآئِمَاً بِالْقِسْطِ** ﴾

واتا : الله تعالی خۆی شاهێدی دەدات و فریشتەکان وزانـاکان شاهێدی دەدەن کەوا هیچ پەرستراوێکی شیاوی راستەقینە نییە بەهەق الله نەبێت گشت کاتێکیش لە نێوان بوونەوەردا، دادپەروەری راگرتووە.

ئەبێت پلەی زاناکان چەند گەورەبێت لەلای الله تعالی کەلەڕیزی شاهێدی خۆی وفریشتەکان ناوی شاهێدی زاناکان دەبات!

دووەم/ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : { **مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْراً يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ** }.
— البخاري (69)، ومسلم (1719).

الله تعالی چاکەی بۆهەرکەسێ بوێت تێگەشتوی دەکات لەدین. (بێگومان زاناکان کەتێگەشتون لەدین بەرئەم فەزڵە دەکەون).

سێیەم/ الله تعالی شاهێدی ئەوەی یاوە کەزاناکان لەپەروەردگار دەترسن.
قال تعالی : ﴿ **إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ** ﴾

چوارەم/ الله تعالی ڕونیدەکاتەوە هەرگیز زاناکان و نەزانەکان یەکسان نین.
﴿ **قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ** ﴾

واتا : بڵێ: ئایا ئەو کەسانەی کە زانان و شارەزان لەگەڵ ئەو کەسانەدا کە نەزان و نە شارەزان یەکسانن؟! «دیارە هەرگیز یەکسان نین، جا هەر بەو جۆرەیش مرۆڤی چاک و خراپ، بڕوادارو بێ بڕوا» بۆ سەلماندنی ئەو ڕاستیە تەنها مرۆڤە ژیرەکان بیر دەکەنەوەو ئامۆژگاری وەر دەگرن.

بەڵێ مرۆڤی ژیر لەفەزڵی زاناکان تێدەگات.

پێنجەم/ زاناکان هۆکاری پاراستنی ئومەتن.
پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : «**إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعاً يَنْتَزِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِماً اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوساً جُهَّالاً، فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا**» **— البخاري (98)، ومسلم (4828).**

واتا : الله تعالی زانست هەڵناگرێ بەهەڵگرتنی لەسنگی بەندەکان بەڵکو زانست هەڵدەگرێت بەنەمانی زاناکان تا وای لێ دێت زانایەک نامێنێتەوە خەڵکی کەسانی نەفام دەکەن بەسەرەگەورە بۆخۆیان وپرسیاریان لێدەکەن وئەوانیش فەتوایان بۆ دەدەن بەبێ زانست خۆشیان وخەڵکیش گومڕادەکەن.

شەشەم/ الله تعالی پلەی زانایان بەرزدەکاتەوە بەسەر باوەڕداران.
قال تعالی : ﴿ **يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ** ﴾

واتا : الله ئەو کەسانەتان باوەڕیان هێناوە بەرز دەکاتەوەو، ئەوانەش زانستیان پێدراوە پلەیان چەندین جار بەسەر باوەڕ دارەکاندا بەرز دەکاتەوە.

حەوتەم/ زاناکان میراتگری پێغەمبەرانن.
پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : «**وإن العلماء ورثة الأنبياء، إن الأنبياء لم يورثوا ديناراً ولا درهماً إنما ورثوا العلم، فمن أخذه أخذ بحظ وافر**». —**الترمذي (2606)، وصحيح الترغيب والترهيب (1/17).**

واتا : بێگومان زاناکان میراتگری پێغەمبەرانن چونکە پێغەمبەران ماڵ وسامانیان لەپاش خۆیان جێ نەهێشتوە بەڵکو علمیان جێهێشتوە جا هەرکەسێ لەو علمەی بەرکەوێت ئەوا بەشێکی گەورە وزۆری بەرکەوتوە.

هەشتەم/ زاناکان جێگری پێغەمبەرن ﷺ.
پێغەمبەر دەفەرموێت ﷺ : «**فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ**».
— **الترمذي (2609)، وصحيح الترغيب والترهيب (1/19).**

واتا : فەزڵی زانا بەسەربەندەکانەوە وەک فەزڵی منە بەسەر کەمترینەکەتان لەپلەدا.

نۆیەم/ تەنانەت حووت ومێروولە دوعای خێر بۆزاناکان دەکەن.
پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : «**إن الله وملائكته وأهل السماوات والأرض حتى النملة في جحرها وحتى الحوت ليصلون على معلمي الناس الخير**». — حسن لغيره، **رواه الترمذي.**

الله تعالی وفریشتەکانی و ئەهلی ئاسمان وزەوی تەنانەت مێرولەش لەکونەکەی خۆیدا و تەنانەت حوت درود دەنێرن بۆ ئەوکەسەی خەڵکی فێری چاکە وخێر دەکات (چی چاکەیە گەورەترە لەوەی زانایانێکی وەک ئیمام ی شافعی ومالک واحمد وابن

مبارک واسحاق بن ڕاهوی و ابن بطه و للاكائی ..هتد ئومەتیان فێری سونەت وعەقیدەی سەحیح کرد ڕەحمەت الله لەهەموویان بێت).

دەیەم/ زاناکان دین ی الله دەپارێزێن لەئەهلی بیدەع و گومڕایی.
پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : «**یحمل هذا العلم من كل خلف عدوله، ینفون عنه تحریف الغالین، وانتحال المبطلین، وتأویل الجاهلین**».

واتا : ئەم زانستە لەهەموو نەوەیەکدا کەسانێکی دادوەر ومتمانە پێکراو هەڵی دەگرن وە ئەم دینەی پێ دەپارێزن لەوکەسانەی کەهەوڵی گۆڕینی مانای دەقەکان ئەیەن و لە لاف وگەزافی ئەهلی باتڵ و تەئویل ی نەفامەکان.

قال العلامة إبراهيم بن الوزير: [وهو حديث مشهور صححه ابن عبد البر]. وروي عن أحمد أنه قال: هو حديث صحيح. قال زين الدين:

یازدەیەم/ گەڕانەوە بۆلای زانایان فەرمانێکی قورئانیە.
الله دەفەرموێت : ﴿ **وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ** ﴾

واتا : خۆئەگەر بیانبردایەتەوە بۆلای پێغەمبەر ﷺ وخاوەن بڕیارەکان ئەوا ئەوان شارەزایان هەیە دەیانزانی هەواڵە ڕاستەکەی لێدەربێنن.

وە الله دەفەرموێت : ﴿ **فاسألوا أهل الذكر إن كنتم لا تعلمون** ﴾

واتا : ئەگەر نازانن ئەوا پرسیار بکەن لەزانا خاوەن کتێبەکان.

ابن زید دەفەرموێت ﴿ **الذکر** ﴾ لەوئایەتە واتا قورئان چونکە الله دەفەرموێت : ﴿ **إنا نحن نزلنا الذكر وإنا له لحافظون** ﴾ وەفەرموویەتی : ﴿ **إن الذين كفروا بالذكر لما جاءهم** ﴾ **تفسير الطبرى.**

کەواتا اهل الذکر **واتا : ئەهلی قورئان وزاناکان.**

یەکێ لەکارەکانی عومیەکان بریتییە لە لەکەدارکردنی ئەبو حەنیفە رحمە اللە تعالی

چەند وەسفێکی سەلەف وئەهلی سونەت بۆ ئیمام ی ابو حەنیفە، سەرەتا ئەوەمان لا ڕون بێت هەندێ ئەقوال کەلەهەندێ لەسەلەفەوە هاتون کەتانە وقسەیان بەئەبو حەنیفە وتوە ...

چەند وەسفێکی سەلەف وئەهلی سونەت بۆ ئیمام ـی ابو حەنیفە هەندێ ئەقوال کەلەهەندێ لەسەلەفەوە هاتون کەتانە وقسەیان بەئەبو حەنیفە وتوە :

یەکـەم/ وتەی هەموو زانایان ـی سەلەف نیە بەڵکـو وتەی چەند زانایەکـە.
دووەم/ هەندێ لەو وتانە لەسەنەدەکەیدا قطع و لاوازی هەیە وسەحیح نییە.
سێهەم/ ئەو ڕیوایەتانەشـی کە سەنەدەکەی سەحیح ـە هیچیان ناڵێن ئەبو حەنیفەمان بینی ئاوا بڵێت بەڵکـو تەنها گێڕانەوەیە لەخەڵکـی و ئەدرێتە پاڵ ئەبو حەنیفەوە.
چوارەم/ هەندێ لەوانەی قسەیان بەئەبوحەنیفە وتوە سەرەتا ئاگاداری حاڵی ئەبو حەنیفە نەبون لەنزیکەوە بەڵام دوواتر کەشارەزای علم ـی ئەبو حەنیفە ئەبن وەسف ـی ئەکەن.
پێنجەم/ ئەوپەڕی ئەو وتانە طعن ـە لەفەتوا و لەئیرجائەکەی ابو حەنیفە ولەعلم ـی حدیث.

بۆیە ئەهلی سونەت ئەهلی تەحقیق ـن وەکـ زاهیریەکان هەروتەیـەک ببین کار لەسەر زاهیرەکەی ناکەن ڕاستەوخۆ تا لێکوڵینەوە لەسەنەدەکەی ومەبەست ـی خاوەن وتەکە دەکەن وە سەیردەکەن ئایا ئەم زانایە کەلێرەدا قسەی بەئەبو حەنیفە وتوە ئایا وتەی دیکەی هەیە وەسف ـی ئەبو حەنیفە بکات.

دوواتر بابەتێکیش کەلەناو زانایان ڕاجیاوازی لەسەربێت لەسەر ئێمە واجبە شوێن بەڵگە بـکەوین بـۆیە ئێمە نکوڵی لەوەناکەین ئەبو حنیفە رحمە اللە لەئیماندا موافق ـی مورجیئە بوە و کرداری بەئیمان دانەناوە بەڵام کەس بەمە کـافرنابێت چونکە ئەمە بیدعەی ئیرجائـە وە نکۆڵیش لەوەناکەین کەلەفیقـهدا هەڵەی هەیە بەڵام موسڵمانە و لەلایەن ئومەتەوە شاهێدی ئیمان ـی بۆ دراوە وئیجماع لەسەر ئیمامەتی هەیە.

الحافظ أبو سعد السمعاني لە **الأنساب (6/ 64-66)** ـدەفەرموێت : "أبو حنيفة النعمان کـوری ثابت الكوفي خاوەن بۆچوون ئیمام ـی ئەهلی بۆچون وفەقیهی عێراق

لەکوفە لەدایکبوە ابو جەعفەری منصورٍ ئەینێرێت بۆبەغداد لەوێ ئەمێنێتەوە تامردن ابن هبیرە پۆستی قازی پێ ئەبەخشێت بەڵام ئەبو حەنیفە ڕەدی ئەکاتەوە ابن هبیرە سەت جەڵدی ئەکات هەموو ڕۆژێ دە جەڵدی کە لەئەبوحەنیفە ئەیات بەڵام ئەبو حەنیفە هەر ئارامدەگرێ تا ابن هبیرە وازی لێ دێنێت ئەبو حەنیفە خۆی سەرقاڵ ئەکات بەطلب ـی علم و خۆی بۆزانست یەکلادەکاتەوە تا علمێکی وا فێردەبێت هاوشێوەی کەم بێت.

وەسفی زانایانـی سەلەف بۆ ئەبو حەنیفە:

مسعری کوڕی کدام ئەیفەرموو : **ما أحسد أحدًا بالكوفة إلا رجلين: أبا حنيفة في فقهه والحسن بن صالح في زهده.**

لەکوفە حەسودیم بەکەس نایە تەنها دووپیاو نەبێت ئەبوحەنیفە لەفیقهـ وحسن ـی کوڕی صالح لە زوهد.

وەئەفەرموێت : **من جعل أبا حنيفة بينه وبين الله، رجوت أن لا يخاف.**

هەرکەسێ ئەبو حەنیفە لەنێوان خۆی و الله دابنێت (بۆتێگەشتن لەدینی الله) ئومێدەکەم بۆقیامەت ترسی لەسەر نەبێت.

ئیمام فضیل بن عیاض ئەفەرموێت : **كان أبو حنيفة رجلاً فقيهًا معروفًا بالفقه،**
ئەبو حەنیفە پیاوێکی تێگەیشتوو بوە لەدین وبەفەقیهـ ناسراوە.

وـە ئەفەرموێت : **حسن الدين، كثير الصمت، قليل الكلام .. وإذا أوردت عليه مسألة فيها حديث صحيح اتبعه، وإن كان عن الصحابة والتابعين، وإلا قاس فأحسن القياس.**

خاوەن دینێکی باش بوو کەسێکی بێدەنگبوو وکەم قسەی ئەکرد وەئەگەر بابەتێکی پیشاندرایە ولەوبابەتە فەرموودەی سەحیح ـی لەسەر بوایە ئەوا شوێنی ئەکەوت وە ئەگەر لەوبابەتە وتەی صحابە وتابعین ـی لەسەر بوایە شوێنی ئەکەوت ئەگەر هیچ یەکێ لەمانە نەبوایە ئەوا بەجوانترین شێوە قیاس ـی ئەکرد.

لەساڵی ٨٠ ـی کۆچی لەکوفە لەدایکبوە وەلە ڕەجەب ـی ساڵی ١٥٠ ـی کۆچی وەفات ـی کردووە وەکاتێ مرد خەڵکی بەشەش جار نوێژی جەنازەیان لەسەر کرد لەبەر زۆری نوێژخوێنان لەسەری کۆتا کەسیش کەنوێژی لەسەر کرد حماد ـی کوڕی بوو وە حسن بن عمارە تەرمەکەی شۆرد.

ئیمام الحافظ الذهبي لە **سير أعلام النبلاء (6/ 390-403)** دەفەرموێت : أبو حنيفة پێشەوای فیقهی ئومەتە زانای عێراق دەوڵەمەند بوو بەشوێنکەوتنی ئەثەر ولەم پێناوەشدا زۆر گەڕاوە.

محمد بن سعد العوفي دەفەرموێت : بیستم لە یحیای کوڕی معین ئەیفەرموو : **كان أبو حنيفة ثقة، لا يحدث بالحديث إلا بما يحفظه ولا يحدث بما لا يحفظ.**

ئەبو حەنیفە کەسێکی ثقەیە فەرموودەیەک ناڵێتەووە ئیلا لەبەریەتی شتێک ناڵێت کەلەبەری نەبێت.

صالح بن محمد ئەفەرموێت بیستم لە یحیای کوڕی معین ئەیفەرموو : **كان أبو حنيفة ثقة في الحديث.**

ئەبو حەنیفە کەسێکی سیقەیە لەبواری فەرموودە.

ئیمام ـی الشافعي ئەفەرموێت : **الناس في الفقه عيال على أبي حنيفة.**

خەڵکی لەفیقهدا وابەستەو پەیوەستن بەئەبو حەنیفەوە (تێبینی / عیال لەوێدا بەمنای منداڵ نایەت).

ئیمام ـی الذهبی ئەفەرموێ منیش ئەڵێم : **الإمامة في الفقه ودقائقه مسلمة إلى هذا الإمام. وهذا أمر لا شك فيه.**

پێشەوایەتی لەفیقهـ وردەکاریەکانی ئەدرێتە دەست ئەم ئیمامەوە ئەمەش شتێکە گومانی تیانیە.

ئیمام ـی أبو داود رحمه الله فەرموویەتی : **رَحِم الله مالكًا كان إمامًا، رَحِم الله أبا حنيفة كان إمامًا".**

ڕەحمەت ـی الله لەمالـیک بێت ئیمام بوو وە ڕەحمەت ـی الله لەئەبو حەنیفە بێت ئیمام بوو. — **[مناقب الإمام أبي حنيفة وصاحبيه (ص 27، 28)].**

ئیمام الحافظ ابن كثير لە **البداية والنهاية (10/ 123)** دەفەرموێت : **"الإمام أبو حنيفة النعمان بن ثابت الكوفي،"** فەقیهی عێراق ویەکێکە لەپێشەواکانی ئیسلام وسەرووەرە دیارەکان وەیەکێکە لەپایەکانی زانایان وەیەکێکە لەپێشەوایانی چوار مەزهەبە وەگەیشتوە بەسەردەم ـی صحابە وە ئەنەسی کوڕی مالـکی بینیوە وە دەگێڕنەوە کەڕیوایەتی لەحەوت لەصحابە گێڕاوەتەوە.

یحیای کوڕی معین ئەیفەرموو : **(ئەبوحەنیفە سیقەیە)** وە ئەبو حەنیفە کەسێکی ڕاستگۆ بوە بەدرۆ تۆمەتبارنەکراوە.

وە ئیمام یحیی بن سعید القطان فەتوای بەوتەی ئەبوحەنیفە ئەیا وئەیفەرموو : **لا نكذب الله ما سمعت أحسن من رأي أبي حنيفة، وقد أخذنا بأكثر أقواله.**

لەگەڵ الله تعالى درۆناکەین هیچ بۆچونێکم نەبیستوە باشتربێت لەبۆچونی ئەبوحەنیفە وە زۆرێک لەوتەکانی ئەبو حەنیفەمان وەرگرتوە.

ئیمام ـی عبدالله ـی کوڕی مبارك ئەیفەرموو : **لولا أن الله أعانني بأبي حنيفة وسفيان الثوري لكنت كسائر الناس.**

ئەگەر الله تعالى یارمەتی نەدابام بەئەبو حەنیفە وسفیان ثەوری منیش وەک ئەوخەڵکە دەبوم.

عبدالله بن داود الخريبي ئەیفەرموو : **ينبغي للناس أن يدعوا في صلاتهم لأبي حنيفة لحفظه الفقه والسنن عليهم.**

لەسەرخەڵکی پێویستە لەنوێژەکانیان دوعا بۆئەبو حەنیفە بکەن چونکە فیهـ وسونەت ئەپارێزێ بۆیان.

ئیمام ـی سفيان الثوري وابن المبارك فەرموویانە : **كان أبو حنيفة أفقه أهل الأرض في زمانه.**
ئەبو حەنیفە فەقیهترین کەسـی سەردەمی خۆی بوو.

ئيمام أبو نعيم ئەیفەرموو : **كان أبو حنيفة صاحب غوص في المسائل.**
ئەبوو حەنیفە هێندە شارەزابوو لە قوڵای بابەتەکان ڕۆچوو بوو.

ئيمام مكي ابن إبراهيم ئەیفەرموو : **"كان أبو حنيفة أعلم أهل الأرض".**
ئەبو حەنیفە شارەزاترین کەسی سەر زەوی بوو.

الإمام ابن الأثير ـدەفەرموێت لە **((جامع الأصول في أحاديث الرسول)) (15/ 432-436) : ما نشر الله تعالى له من الذكر المنتشر في الآفاق، والعلم الذي طبق الأرض، والأخذ بمذهبه وفقهه، والرجوع إلي قوله وفعله، وإن ذلك لو لم يكن لله سبحانه وتعالى فيه سر خفي، ورضًا إلهي وَفَّقَهُ الله له، لما اجتمع شطر الإسلام أو ما يقاربه على تقليده.**

ئەوەی الله تعالى ناوی ئەبوحەنیفە وزانستەکەی بڵاوکردەوە لەسەر زەویدا وخەڵکانێکـ دەستگرتون بەمەنهەج وفیقهەکەی وبۆ وتەو کردارەکانی ئەگەڕێنەوە ئەگەر ئەمە نهێنی ڕازیبونی الله تعالى تێدانەبێت کەالله تەوفیقـی داوە ئەوا نیوەی ئەهلی ئیسلام ـی کۆنەدەکردەوە لەسەر چاولێکەری بۆ ئەبوحەنیفە.

وە ئيمام أبو جعفر الطحاوي کەشارەزاترین کەسە بەعەقیدەی ئیمام ئەبو حەنیفە کتێبێکی داناوە بەناونیشانی **((عقيدة أبي حنيفة رحمه الله تعالى))** کە لەم کتێبەدا هەموو ئەو تۆمەت وبوهتانانە ڕەد ئەکاتەوە کەدراوەتە پاڵ عەقیدەی ئیمام ـی ابو حنیفە وە دەیسەلمێنت کەعەقیدەی ابو حنیفە هەمان عەقیدەی ئەهلی سونەت وجەماعەیە.

ئیمام ـی بِشْرُ الْحَافِي فەرموویەتی الْخُرَيْبِيُّ ئەفەرموێت : **«مَا يَقَعُ فِي أَبِي حَنِيفَةَ إِلا جَاهِلٌ أَوْ حَاسِدٌ».**
کەس نیه قسه بەئەبوحەنیفه بڵێت یان نەزانه یان حەسودە.

يَحْيَى کوڕی أَبِي طَالِبٍ دەڵێ بیستم له عَلِيَّ بْنَ عَاصِمٍ، ئەیفەرموو : **«لَوْ وُزِنَ عِلْمُ أَبِي حَنِيفَةَ بِعِلْمِ أَهْلِ زَمَانِهِ لَرَجِحَ». — مناقب ابوحنیفه للذهبی.**

ئەگەر زانستی ئەبوو حەنیفه پێوانه بکرێت بەزانستی خەڵکی سەردەمی خۆی ئەوا زانستی ئەبوو حەنیفه ئەبێت.

شیخ ـی ئیسلام ابن تیمیه رحمه الله ـدەفەرموێت : **إنَّ الأئمَّةَ المشهورينَ كُلَّهم يثبِتونَ الصِّفاتِ للهِ تعالى، ويقولونَ: إنَّ القرآنَ كلامُ اللهِ ليس بمخلوقٍ، ويقولونَ: إنَّ اللهَ يُرى في الآخرةِ، هذا مذهَبُ الصَّحابةِ والتابعينَ لهم بإحسانٍ من أهلِ البيتِ وغيرِهم، وهذا مذهَبُ الأئمَّةِ المتبوعينَ؛ مِثلُ مالكِ بنِ أنَسٍ، والثَّوريِّ، واللَّيثِ بنِ سَعدٍ، والأوزاعيِّ، وأبي حنيفةَ، والشَّافعيِّ، وأحمدَ.**

پێشەوا ناودارەکان هەموویان سیفەتەکانی الله تعالی جێگیرئەکەن وە ئەڵێن قورئان قسەی الله یە و مخلوق نیه وەئەڵێن الله لەقیامەت ئەبینرێت ئەمەش مەزهەبی صحابه وتابعین ـە ئەوانەی کەبەچاکە شوێنیان کەوتن لەال بیت ـی پێغەمبەرصلی الله علیه وسلم وجگەلەوانیش وە ئەمە مەزهەب ـی پێشەواکانە وەک مالکی کوڕی ئەنەس وثەوری ولیث بن سعد وئەوزاعی وئەبو حەنیفه وشافعی وئەحمەد.
— ((منهاج السنة النبوية)) لابن تيمية (2/ 106).

حوکمی کەسێ چیه تەکفیری ئەبو حەنیفه بکات؟

شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیه ئەفەرموێت : **من كفَّر أبا حنيفةَ ونحوَه من أئمَّةِ الإسلامِ الذين قالوا: إنَّ [اللهَ] فوقَ العرشِ، فهو أحقُّ بالتَّكفيرِ.**

هەرکەسێ تەکفیری ئەبوحەنیفه یان هاوشێوەکانی بکات لەپێشەوایان ـی ئیسلام ئەوانەی کەوتویانه الله لەسەر عەرشە ئەوا کەسی تەکفیرکار شایستەترە بۆئەوەی تەکفیربکرێ.

فإنَّ أئمَّةَ الإسلامِ الذين أجمع المسلِمونَ على هدايتِهم ودرايتِهم، ولهم في الأمَّةِ لِسانُ صِدقٍ.

چونكە پێشەوایانەی ئیسلام كەموسڵمانان كۆدەنگن لەسەر هیدایەت وزانستیان وە لەناو ئومەت ـدا وەزمانی ڕاستگۆی وچاكێتیان بۆدراوە لەناو ئومەت.

ومِثلُ مالكٍ، والثَّوريِّ، واللَّيثِ بنِ سَعدٍ، والأوزاعيِّ، وأبي حنيفةَ، ومِثلُ الشَّافعيِّ، وأحمدَ بنِ حَنبَلٍ ... وأمثالُ هؤلاءِ، من كفَّرهم فقد خالف إجماعَ الأمَّةِ وفارق دينَها؛ فإنَّ المؤمنينَ كُلَّهم يُعظِّمون هؤلاء ويحسِنونَ القولَ فيهم.

نمونەی مالک و ثەوری ولیث بن سعد و ئەوزاعی وابی حەنیـــفە و شافعی واحمدی كوڕی حەنبەل وهاوشێوەی ئەوان هەركەسێ تەكفیریان بكات پێچەوانەی ئیجماع ـی ئومەتی كردووە ولەدینی ئومەت جیابۆتەوە چونكە هەموو باوەڕداران ئەوانە بەگەورە ڕائەگرن ووتەی باشیان هەیە دەربارەیان.
— ((جامع المسائل)) لابن تيمية – المجموعة السابعة (ص: ٣٣٥- ٣٣٦).

شـیخ محمد ـی كوڕی عبدالوهاب رحمه الله ئەفەرموێت : **محمَّدُ بنُ عبدِ الوهَّابِ (ت: ١٢٠٦) :**

...فنحن مُقَلِّدونَ الكتابَ والسُّنَّةَ، وصالحَ سَلَفِ الأمَّةِ، وما عليه الاعتمادُ من أقوالِ الأئمَّةِ الأربعةِ؛ أبي حنيفةَ النُّعمانِ بنِ ثابتٍ، ومالِكِ بنِ أنسٍ، ومحمَّدِ بنِ إدريسَ، وأحمدَ بنِ حَنبلٍ، رحِمَهم اللهُ تعالى.

ئێمە تەقلیدی قوڕئان وسونەت وسەلەفی چاكی ئومەت ئەكەین وە پاڵپشت بەوتەكانی چوار پێشەواكە ئەبو حەنیفە نعمان ـی كوڕی ثابت ومالكی كوڕی ئەنەس و محمد ـی كوڕی ادریس و احمد ـی كوڕی حنبل ڕەحمەت الله لەهەموویان.
— ((الرسائل الشخصية)) (ص: 96).

شێخ حمد بن ناصـر ال معمر زانای نەجدی لەبارەی عەقیدەی شیخ محمد ـی کوڕی عبدالوهاب ئەفەرموێت : **مذهَبُنا مذهَبُ السَّلَفِ: إثباتٌ بلا تشبيهٍ، وتَنزيهٌ بلا تعطيلٍ، وهو مذهَبُ أئمَّةِ الإسلامِ؛ كمالكٍ، والشَّافعيِّ، والثَّوريِّ، والأوزاعيِّ، وابنِ المبارَكِ، والإمامِ أحمدَ، وإسحاقَ بنِ راهَوَيهِ، وهو اعتقادُ المشايخِ المقتدى بهم...**

مەزهەب ـی ئێمە مەزهەب ـی سەلەفە جێگیرکردنی سیفاتە بەبێ شوبهاندن و پاکڕاگرتنی الله یە بەبێ پەکخستن ئەمەش مەزهەبی پێشەوایانی ئیسلامە وەکـ مالك وشافعی وثەوری وئەوزاعی وابن مبارک و ئیمام ـی احمد و اسحاق بن ڕاهویە ئەمە بیروباوەڕێ شێخە ئقتداپێکراوەکانە...

فإنَّه ليس بَينَ هؤلاء الأئمَّةِ نزاعٌ في أصولِ الدِّينِ، وكذلك أبو حنيفةَ رَضِيَ اللهُ عنه؛ فإنَّ الاعتقادَ الثَّابتَ عنه موافِقٌ لاعتقادِ هؤلاء، وهو الذي نطَق به الكِتابُ والسُّنَّةُ.

وەلەنێوان ئەو پێشەوایانە ناکۆکی نەبوە لەئصولی دین بەهەمان شێوە ئەبو حەنیفە الله لێی ڕازی بێت ئەو عەقیدەیەی کەبەسەحیحی لێوەی چەسپاوە هەمان عەقیدەی ئەو پێشەوایانەیە کەقورئان وسونەت بەڵگەن لەسەری. — **((الدرر السَّنية في الأجوبة النجدية)) (3/53).**

سەیرم لێدێ ناکرێ ئومەت ـی محمد ١٤٠٠ ساڵ دان بەئیمامەتی کەسێک بنێن کەچی منداڵێکی هەواڵگیری ئەمریکی دێت فێرمان دەکات کەابوحنیفە کـافرە ! استدلال بەکتێبی زانایەکـ دەکات بێ گەڕانەوە بۆ سەند و بۆ بۆچونی وتەی زاناکانی دیکە لەکاتێکدا ئەوەی لەسەر ئەبو حەنیفە وتراوە تەئویلێکی هەڵەبوە و تەنها شت گێڕانەوەبوەبەناوی ئەبو حەنیفە نەکـ لەخودی ئەبو حەنیفەوە چەسپابێت بەسەحیح ـی بۆیە هەندێ زانا وایان زانیوە ئەبوحەنیفە ئەوقسەیەی کردووە بۆیە تۆمەتباریان کردووە بەڵام بەلێکوڵینەوە دەرکەوتوە بەشاهێدی سەلەف وخەلەف وئومەت ئەبوحەنیفە هیچ یەکێ لەو تۆمەتانەی لەسەر ساغ نەبۆتەوە بەسەحیح ـی و بەریئەلەتۆمەتی کوفر کەدراوەتە پاڵی.

گومانی عمومیـه خـەواریجـەکان کە دەڵێن ئـەگـەر بەئاشـکرا بەڕائەتکردن لەکـافران ڕانەگەیەنیت ئەوا تۆ کـافریت

بەڵام وانیـە بەڵـکو ڕانەگەیاندنی بەڕائەت بەئاشـکرا هەندێ جار جائیزە لەکات ی ترس و لاوازیدا وهەندێ کات حەرام ـە وتاوانـە بەڵام پشـتگیرکردن ی کافران لەڕووکەش ـدا وسەرخستنیان بەسەر موسڵمانان لەهەموو حاڵەتێکدا کوفرە ئیلا حاڵەت ی ئیکراهـ نەبێت بەمەرجەکانیەوە ...

جیاوازی نێوان دەرخستنی بەڕائەت لەکافران لەگەڵ بونی خودی بەڕائەت کردن لەکافرو مورتەدان لەدڵ دا:

عومیە خەواریجەکان دەڵێن ئەگەر بەئاشکرا بەڕائەتکردن لەکافران ڕانەگەیەنیت ئەوا تۆ کافریت بەڵام وانیە بەڵکو ڕانەگەیاندنی بەڕائەت بەئاشکرا هەندێ جار جائیزە لەکاتی ترس و لاوازیدا وهەندێ کات حەرام ە وتاوانە بەڵام پشتگیرکردنی کافران لەڕووکەش دا وسەرخستنیان بەسەر موسڵمانان لەهەموو حاڵەتێکدا کوفرە ئیلا حاڵەتی ئیکراهـ نەبێت بەمەرجەکانیەوە.

الشيخ إسحاق بن عبد الرحمن بن حسن ال الشيخ دەفەرموێت : **"أصل البراءة المقاطعة بالقلب واللسان والبدن، وقلب المؤمن لا يخلو من عداوة الكافر، وإنما النزاع في إظهار العداوة، فإنها قد تخفى لسبب شرعي، وهو الإكراه مع الاطمئنان، وقد تخفى العداوة من مستضعَف معذور، عذَرَه القرآن، وقد تخفى لغرض دنيوّي، وهو الغالب على أكثر الخلق، هذا إن لم يظهر منه موافقة".**

ئەصڵی بەڕائەتکردن لەکافران بریتیە لە پچڕاندنی دۆستایەتی لەگەڵ کافران بەدڵ وبەزمان و بەلاشە وە دڵی باوەڕدار هیچ کات بەتاڵ نابێت لەدژایەتیکردنی کافران بەڵکو ناکۆکی لەسەر دەرخستنی ئەو دوژمنایەتیە بەئاشکرا دروست بوە جاری واهەیە موسڵمان ئەو دوژمنایەتیەی کەلەدڵیدا هەیە بەرامبەر کافران دەیشارێتەوە لەبەر حاڵەتی زۆرلێکردن (ئیکراهـ) وە موسڵمانی لاواز وبێ دەسەڵات ئەو دوژمنایەتیە دەشارێتەوە کەلەدڵیدا هەیە بەرامبەر کافران وە ئەم شاردنەوەی دژایەتیە عوزری بۆهەیە وقورئان عوزری پێ یاوە وە جاری واش هەیە لەبەر دونیا دژایەتیکردنی کافران دەشارێتەوە و دژایەتی کردنی کافران دەرنابڕێ بەئاشکرا ئەمە حاڵی زۆرینەی خەڵکە ئەمە ئەگەر تەنها دژایەتی کافران دەرنەبڕێت بەبێ ئەوەی موافقەی کافران بکات.

الشيخ عبد اللطيف بن عبد الرحمن ال الشيخ دەفەرموێت : **"مسألة إظهار العداوة غير مسألة وجود العداوة. فالأول: يعذَر به مع العجز والخوف، لقوله تعالى: {إِلا أَن تَتَّقُواْ مِنْهُمْ تُقَةً}. والثاني: لا بدّ منه، لأنّه يدخل في الكفر بالطاغوت، وبينه و بين حبّ الله ورسوله تلازم كلي، لا ينفكّ عنه المؤمن، فمن عصى الله بترك إظهار العداوة فهو عاص الله".**

بابەت ـی دەرخستنی دژایەتیکردن ـی کافران بابەتێکە جیایە لەبابەتی دژایەتیکردن ـی کافر. دەرنەخستنی دوژمنایەت ـی بۆکافران لەحاڵەت ـی ترس لاوازی و بێ دەسەڵاتیدا عوزر هەیە بۆخاوەنەکەی الله ـدەفەرموێت : (ئیلا مەگەر بۆخۆپاراستن لەشەڕی کافران) بەڵام بابەتی دووەم دژایەتیکردن ـی کافر ئەبێت هەموو موسڵمانێ کافران بەدوژمن خۆی بزانێت چونکە ڕق بون لەکافر ئەچێتە نێو کوفرکردن بەطاغوتەوە لەنێوان خۆش ویستن ـی الله وپێغەمبەرەکەی لەگەڵ ڕق لێ بونەوە لەدوژمنان ـی الله و پێغەمبەرەکەی صلی الله علیە وسلم پەیوەندیەکی گرێدراو هەیە کەنابێت هیچ موسڵمان ـێ بێ بەش بێت لەڕق بونەوە لەکافر (بەڵام ئەگەر موسڵمان لەدڵەوە ڕق ـی لەکافران بوو لەبەر لاوازی ڕقەکەی دەرنەخات ئەوە عوزری هەیە بەڵام ئەگەر لەپێناو پلە وپۆست ڕقەکەی دەرنەخات بۆکافران) ئەوا سەرپێچی الله ـی کردووە بەدەرنەخستنی بەڕائەتکردن لەکافران ئەوا تـــاوانبارە.

ئـــــەمەی باسکرا ئەگەر تـــەنهـــا دوژمنایەت ـی دەرنەخەیت بەڵام ئـەگەر لەگەڵ دەرنەخستنی دوژمنایەت ـی ولاء و خۆشویستن ودۆستایەت ـی و موافەقەکردن دەرببڕیت بۆ مەنهەج و دین ـی کافران ئەوا کـــافر دەبیت ئەگەرچی لەحاڵەت ـی لاوازی و ترسیشدا بیت.

هەندێ جۆری بەڕائەت کردن لەکافران:

وەکـ باسمانکردن **بەڕائەت** دووجۆرە :

یەکەم/ ئەصـڵی بەڕائەت کەبەنەبونی کەسەکە بەکافر حسابە و پێی ناوترێ موسڵمان.

دووەم/ کەمـال ـی بەڕائەت کەکەسەکە ئەگەر عوزری نەبێت ئەوا تـــاوانبارە بەنەبون ـی ئەم جۆرەی بەڕائەت.

یەکەم : وازهێنان لەشوێنکەوتنی هەواو ئارەزووی کـافران.

ئەمە ئەصـڵ ـی بەڕائەتە کەئەگەر ئەم بەڕائەتە نەکەیـت لەدین ـی کافران و شوێن دینەکەیان بکەویت ئەوا کـــافر دەبیت.

قال الله تعالى : ﴿ **وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡ قُلۡ إِنَّ هُدَى**

ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِي جَاءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴾ [البقرة:١٢٠].

شيخ الإسلام ابن تيميه دەفەرمویٚ : **"فانظر كيف قال في الخبر: {مِلَّتَهُمْ} وقال في النهي: {أَهْوَاءَهُم} لأن القوم لا يرضون إلا باتباع الملة مطلقاً، والزجر وقع عن اتباع أهوائهم في قليل أو كثير".**

تەماشاکەن الله تعالى هەواڵی یاوە کەیەهود ونەصارا ڕازی نابن لەموسڵمان تا نەبێت بەشوێنکەوتەی دینەکەیان وە الله تعالى نەهیکردوە لەشوێن کەوتنی ئارەزوەکانیان چونکە جولەکە وگاور ڕازین نابن لەموسڵمان تا بەتەواوی شوێن دینەکەیان نەکەویت الله تعالى نەهیکردوە و هەڕەشەی کردوە لەشوێنکەوتنی هەواو ئارەزووی کافران لەکەم و لەزۆر.

دووەم : سەرپێچیکردنی کافران لەو فەرمانانەی دەیکەن.
ئەمەش دووبەشە :
— ئەگەر **لەکوفردا** بەقسەیان بکەیت ئەوا کافردەبیت و ئەصڵی بەڕائەتت لەدەست داوە.
— بەڵام **لەتاوان دا** بەقسەیان بکەیت ئەوا تاوانبار دەبیت وکافر نابیت ئەمەش نەمانی کەمالی بەڕائەتە.

شێخ حمد بن عتيق دەفەرمویٚ : **"إنّ الله تعالى نهى عن طاعة الكافرين وأخبر أنّ المسلمين إن أطاعوهم ردّوهم عن الإيمان إلى الكفر والخسارة،".**

الله تعالى نەهیکردوە لەوەی موسلمانان گوێڕایەڵی کافران بکەن وە الله هەواڵی یاوە ئەگەر موسڵمانان گوێڕایەڵی کافران بکەن ئەوا کافران موسڵمانان توشی هەڵگەڕانەوە لەدین ودەکەن وتوش ی زیان ی دوونیا وئاخیرەتیان دەکەن.

الله دەفەرمویٚت : ﴿ **يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَـٰسِرِينَ** ﴾ **[آل عمران:١٤٩]**، ... وقال تعالى : ﴿ **ٱتَّخَذُوٓاْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَـٰنَهُمْ**

أَرْبَاباً مّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَـهاً وٰحِداً لاَّ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَـٰنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ [التوبة:٣١].

وفسر النبي صلى الله عليه وسلم اتخاذهم أرباباً بأنها طاعتهم في تحريم الحلال وتحليل الحرام،

پێغـەمبەر ﷺ بۆی تەفسیرکردوین کە پەرستنی زانا و ڕاهیبەکان لەلایـەن جولەکە وگاورەکانەوە بریتی بوو لەوەی لەحەرامکردن ـی حەڵاڵ و حەڵاڵکردن ـی حەرام بەقسەی زانا و ڕاهیبەکانیان دەکـرد.

فإذا كان من أطاع الأحبار ـ وهم العلماء ـ والرهبان ـ وهم العباد ـ في ذلك، فقد اتخذهم أرباباً من دون الله، فمن أطاع الجهّال والفسّاق في تحريم ما أحلّ الله أو تحليل ما حرّم الله فقد اتخذهم أرباباً من دون الله، بل ذلك أولى وأحرى".

جا ئەگەر گوێڕایەڵی زانا و ڕاهیبەکان (ڕاهیب بەوانە دەوترێ کەخەریک پەرستنن) کەسێ گوێڕایەڵی ئەوانە بکات لەپێچەوانەی شەرع ـی الله ـدا ئەوا زاناکان وڕاهیبەکان ـی کردوە بە پەروەردگاری خۆی لەجیات ـی الله ـئەی چجای ئەوکەسـەی گوێڕایەڵی جـاهیلەکان وفاسقەکان دەکات لە حەرام کردن ـی حەڵاڵی الله و لەحەڵاڵکردنی حەرام ـی الله ئەمە ئەولاترە لەوەی کە ئەوکەسانەی کردۆتە پەروەردگاری خۆی لەجیات ـی الله تعالی.

سێیەم : وازهێنان لە مەیـــل بوون بۆ کـافران.

﴿ **وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ** ﴾

واتا : بەهیچ شێوەیەک مەیل مەکەن بۆلای ئەوانەی ستەمیان کردووە، دەنا ئاگری دۆزەخ دەتانگرێتەوە جگە لە الله هیچ یارمەتی دەرێکتان بۆ نابێ لەوئاگرە دەرتان بێنێ لەدونیاش ـدا سەرناخرێن بەسەر دوژمندا.

مەیل بون بۆکافران دابەش دەبێت بۆ ئەصڵ و کەمال ی بەڕائەت:

— گەر مەیل ـی هەبێت بۆ پڕۆگراژ ودینەکەیان و کافران بەباشتر بزانێت لەموسڵمانان و پشتگیریان کافران بکات لەدژی موسڵمانان ئەمە **ئـەصـلی بەڕائەت ـی نەماوە.**

— بەڵام بۆنمونـە گەر مەیل ـی هەبێت بۆ یاریزانێ کافر وحەزی لێ بێت و خۆی بە هەواداری یاریزانێ کافربزانێت ئەوا **کەمـاڵ ـی بەڕائە ـی لەدەست یاوە وتاوانبارە.**

چوارەم : وازهێنان لەخۆش ویستنی دوژمنان ـی الله تعالی.

قال الله تعالی : ﴿ **لَّا تَجِدُ قَوۡماً يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡ** ﴾ [المجادلة:٢٢].

شیخ الإسلام ابن تیمیه لەتەفسیری ئەو ئایەتەدا دەفەرموێ : **"فأخبر سبحانه أنّه لا يوجد مؤمن يوادّ كافراً، فمن وادّ الكفار فليس بمؤمن".**

الله تعالی ـی هەواڵی یاوە هیچ ئیمانداری نیە کـافری خۆش بوێت هەر کەس ـێ کافری خۆش بوێت ئیماندار نیە.

الشیخ حمد بن عتیق دەفەرموێت : **"فإذا كان الله تعالى قد نفى الإيمان عمّن وادّ أباه وأخاه وعشيرته إذا كانوا محادّين الله ورسوله، فمن وادّ الكفار الأبعدين عنه فهو أولى بأن لا يكون مؤمناً".**

ئەگەر الله تعالـی نەفی ئیمان ـی ئەوانەبکات کە باوک وبرا وعەشیرەتە کافرەکەی خۆش بوێ ئەی چجای کەسێ کافرانێکی خۆش بوێ کە خزم وکـەس ـی نزیکیشی نین.

پێنجەم : وازهێنان لەخۆچواندن بەکافـران.

پێغەمـبەر ﷺ : **«من تشبه بقوم فهو منهم».**
واتـا : هەرکەس ـی بەهەر گەڵێ خۆی بچوێنێت ئەویش هەرلەوانـە.

— ئەگەر لەکوفرا خۆی بشوبهێنێت بەکـافران ئەوا کافردەبێت.
— لەتاوان و ئاکاردا خۆی بشوبهێنێت بەکافران ئەوا تـاوانبار ئەبێت.

شەشەم : ڕقبونەوە لـەکافران و لەدینەکەیان ئەصـڵی بەڕائەتە.
قال تعالـی : ﴿ **قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِى إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ** ﴾ **[الممتحنة:٤].**

حەوتەم : هیجرەت کردن لە وڵات ـی کافران بۆ ولات ـی ئیسلام بەشێکە لەکـەمال ـی بەڕائەتکردن لەکـافران.
پێغەمـبەر ﷺ فەرموویەت ـی : **«أنا بريء من كل مسلم يقيم بين أظهر المشركين».**
واتـا : من بەریئم لەهەموو موسـڵمانێ کەلەنێوان موشریکان ـدا دەژێت.

هەشتەم : بەشدارینەکردن ـی جەژنەکانیان.
ئەگەر جەژنەکانیان بەگەورە وپیرۆز ڕابگریت کـافر دەبیت و ئەصـڵ ـی بەڕائەتت لەدەست یاوە بەڵام گەر بەگەورە وپیرۆزی نەزانیت تەنها بەشداربیت لەوتاواناکانەی ئەنجام ـی دەدەن لەو ڕۆژەدا ئەوا تـاوانبار دەبیت.

قـال تعال ـی : ﴿ **لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ** ﴾

نۆیەم : لە بەڕائەت کردن لەکـافران بریتیە لەوەی داوای لێخۆشبون نەکەیت بۆیان کات ـێ کەمردوون و ڕەحـمەتیان بۆنەنێریت.

قـال الله تعالـی : ﴿ **مَا كَانَ لِلنَّبِىِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ** ﴾ **[التوبة:١١٣].**

دەیەم : لەگەڵیان دانەنیشیت و هاوڕێیەتیان نەکەیت.

یازدەیەم : هیچ کـافرێ بەگەورە ڕانەگریت بەلەفزێ کە شایستەی ئەو کافرە نەبێت وەک وتنی وشەی (گەورەم) بۆکافرێ.

دوازدەیەم : دەست پێشخەری نەکەیت لەسەلام کردن لێـیان.
پێغەمـبەر ﷺ فەرموویـەتی : «**لا تبدؤوا اليهود بالسلام ولا النصارى بالسلام**».
واتـا : دەسـت پێشخەری مەکەن لەسەلام کردن لەجولەکە وگاور.

ئەهلی سونەت لەنێوان تیری مورجیئە و خەواریجەکان

هەموو سەردەمێ گروپە گومڕاکان تیری تۆمەتیان ئاڕاستەی ئەهلی سونەت کردوە ...

ئەهلی سونەت لەنێوان تیری مورجیئە وخەواریجەکان

هەموو سەردەم ـێ گروپە گومڕاکان تیری تۆمەتیان ئاڕاستەی ئەهل ـی سونەت کردوە بۆنمونە خەوارج کەدروست بون تەکفیری ئیمام ـی علی و هاوەڵانیان دەکرد لەدواتردا خەوارج عەقیدەی ئەهل ـی سونەت ـی بە ئیرجاء ناودەبرد ئێستاش منداڵێکی عمومی خارجی مەزهەب دێت تەکفیری سەرخەران ولایەنگرانی دەولە دەکات و بەجەهمی و مورجیئە ناوی موناسران دەبات ئەم تۆمەتانە کارت تێنەکات بەڵکو کاتێ کەوتیە بەر تۆمەت ـی خەوارج ومورجیئە ئەوکات دڵخۆش بە.

ئیمام حرب الكرماني لە **معتقد اهل السنه (ص ١٠٩)** لەئیمام احمد دەیگێڕێتە کە ئیمام فەرموویەتی : **" وأما الخوارج فإنهم يسمون أهل السنة والجماعة مرجئة ، وكذبت الخوارج ، بل هم المرجئة يزعمون أنهم على إيمان - دون الناس - ومن خالفهم كفار ".**

خەوارجەکان بەئەهلی سونەت وجەماعە دەڵێن مورجیئە بەڵام خەوارج درۆیان کرد بەڵکو خۆیان مورجیئەن چونکە بڕوایان وایە هەرخۆیان ئیماندارن ئەوەی پێچەوانەیان بکات بەکافری ئەزانن.

دیسان ئیمام أحمد -رحمهُ اللهُ- دەفەرموێت : **"إن الخوارج هم المرجئة".**
— السنة(ص/٧٤).

خەواریجەکان خۆیان مورجیئەن خەوارج و مورجیئەکان یەک پێڕن ئەگەرچی ناوەکانیان جیاوازە.

أيوب السختياني رحمه الله دەیفەرموو : **"الخوارج اختلفوا في الاسم، واجتمعوا على السَّيف".**

خەوارج لەناودا جیاوازان بەڵام ئەوەی کۆیان دەکاتەوە هەڵگرتنی شمشێرە لەسەر موسڵمانان.

(وەسفێکـــی زۆر ورد وجوانە مورجیەکان کوشتن دەولە بەحەڵاڵ ئەزانن ئەڵێن دەولە خەوارجەخەواریجەکان کوشتن دەولە بەحەڵاڵ ئەزانن ئەڵێن دەولە مورجیئەیە وجەهمیە ! کەواتا خەوارج ومورجیئە تەنها لەناودا جیاوازن ئەگینا لەهەڵکێشانی شمشێر بۆ سەر موسڵمانان کۆڕان). — **الشريعة للآجري(٢٠٥٧).**

لەهەمـــان کاتدا خەوارج پێمان دەڵێت مورجیئە کەچی مورجیئەکانیش گومان دەخەنە سەرئیمانی ئەهلی سونەت!

ئیمام احمـــد دەفەرموێ : **وأما المرجئة : فإنهم يسمون أهل السنة شُكَّاكا ؛ وكذبت المرجئة ؛ بل هم بالشك أولى.**

بەڵام مورجیئەکان بەئەهلی سونەت دەڵێن گوماناوی (واتا ئەهلی سونەت کەدەڵێن دروستە بوترێ ان شاء الله ئیماندارم بەهۆی بەکارهێنانی وشەی ان شاء الله ئەهلی سونەت بەوە تۆمەتبار ئەکەن کەگوومانیان لەئیمان خۆیانە) بەڵام مورجیئەکان درۆیان کرد خۆیان لەپێشترن کەگومان لەئیمانیان هەبێت.
— **"طبقات الحنابلة" لأبي يعلى (١/٣٥) .**

هەمووکات ئەهلی سونەت مامناوەندە لەنێوان دووکۆمەڵ دا.

شـێخ ئیسلام ابن تيمية رحمه الله دەفەرموێت : **إنهم " في باب الأسماء والأحكام بين من أخرج أهل المعاصي من الإيمان بالكلية كالخوارج وأهل المنزلة [يعني المعتزلة] ، وبين من جعل إيمان الفساق كإيمان الأنبياء والصديقين كالمرجئة.**

ئەهل ی سونەت لە بابەتی ناو وحوکمەکان مامناوەندن لەنێوان خەواریج وموعتەزیلە ومورجیئە کەخەواریج وموعتەزیلە خاوەن تاوانە گەورەکان بەکافر دەزانن ولەئیسـلام دەری دەکەن وە مورجیئەکانیش تاوانباران بە خاوەن ئیمان ی تەواو دەزانن ئیمان ی تاوانباران وەک ئیمان ی پێغەمبەران و ڕاستگۆیان بەیەکسان دەزانن. — **" جامع المسائل " (٣ / ٩٠) .**

هەڵوەشاندنەوەی گومانی عومیەکان لەسەرناو لە خۆنان بە مووەحید

عمووميـەک پۆستی کردوه ئەڵێت هەرکەس بەخۆی بڵێت مووەحيـد ئەوا کافرە چونکە شایەتی بەهەشتی بۆخۆی داوە، ئیمام عمریش فەرموویەتی رضي الله عنه : من قال أنا مؤمن ، فهو كافر ، ومن قال : هو عالـم ، فهو جاهل ، ومن قال : هو في الجنة ، فهو في النار .

عموومیـەك پۆستی كردوە ئەڵێت هەركەس بەخۆی بڵێت مووەحیـد ئەوا كافرە چونكە شایەتی بەهەشتی بۆخۆی داوە، ئیمام عمریش فەرموویەتی رضي الله عنه : **من قال أنا مؤمن ، فهو كافر ، ومن قال : هو عالـم ، فهو جاهل ، ومن قال : هو في الجنة ، فهو في النار .**

هەركەس بڵێت من ئیماندارم ئەوا كافرە هەركەس بڵێت من زانام ئەوا جاهیل ـە هەركەس بڵێت من بەهەشتیم ئەوا لەدۆزەخ ـە .

جا ئەم جاهیلە هاتوە ئەمەی كردۆتە بەڵگە بۆ ئەو موسڵمانانەی بەخۆیان ئەڵێن مووەحید...

وەڵامی ئەم گومانە:

شـێخ حمـد بن عتيق نەجدی رحمـه الله ـدەفەرموێت : **وتفصيل ذلك معروف في كتب أهل العلم والحديث. وأما مراد عمر ، فقد قال بعض الناس : إن المراد : إذا قال أنا مؤمن ، آمناً من مكر الله ، وتألياً على الله. وقال بعضهم : أي من قال : أنا مؤمن بالطاغوت ، فهو كافر بالله. وكذلك من قال : هو في الجنة قطعاً ، تكذيباً بحديث : الأعمال بالخواتيم. وقيل غير ذلك.**

تەفسیل ـی ئەم وتەیەی ئیمام ـی عمر شتێكی زانراوە لەكتابی زانایان وئەهلی حەدیث هەندێک ئەفەرمون مەبەسـتی ئیمام عمر ئەوەیە كەسێک لەهێز و دەسەڵاتی الله بێ باك وئەمین بێت، الله ـش فەرموویەتی : ﴿ **أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ** ﴾ **[الأعراف].**

یاخود بەناوی الله ـەوە بڕیار بدات وەهەندێكی تر تەفسیری وتەكەی ئیمام عمر دەكەن بەوەی كەسێ ئیمانی هەبێت بەطاغوت كافرە وە هەركەسێكیش بڵێت من لەبەهەشـتدام ئەوا ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ـی بەدرۆخستۆتەوە كەفەرموویەتی عیبرەت لەكۆتا كرداری بەندەكانە جگە لەم تەفسیرانەش تەفسیری تری بۆكراوە. — **«الدرر السنية في الأجوبة النجدية » (1/٥٥١ – ٥٥٦).**

بەڵێ دروستە بەخۆت بڵێی ئیماندار لەڕوانگەی باوەڕبونت بەالله وشەریعەتەکەی چونکە نابێت گومانت هەبێت لە ئیمان بون بەالله و پێغەمبەرەکەی صلى الله عليه وسلم چونکە ئەگەر گومانت هەبێت کەواتا تۆ ئیماندار نیت بەڵام لەڕوانگەی کرداری چاک ئەبێت بڵێیت ئومێد ئەکەم ئیماندار بم یان بڵێی ان شاء الله ئیماندارم.

شيخ الإسلام رحمه الله دەفەرموێت : وتنی ان شاء الله ئیماندارم بەکاردێت بۆ ئیمانی ڕەها **(واتا ئیمانی کامڵ وبێ کەم وکورتی لەعیبادات و دوور لەتاوان وگوناهـ)** جا گەر کەسێ وتی من ئیماندارم بەمەبەستی ئەم جۆرە ئیمانە ئەوا شایەتی لەسەر نەفسی خۆیداوە بەوەی کەوا کەسێکێ موتەقیە وهەموو فەرمانەکان الله جێ بەجێ ئەکات و دوور ئەکەوێتەوە لە هەموو نەهیکراوەکان جاکەسێ بەم مەبەستە بڵێت ئیماندارم بەبێ وتنی ان شاء الله ئەوا تەزکیەی نەفسی خۆی کردووە شایەتی داوە بەشتێ کەنایزانێ جا ئەگەر ئەم شایەتی دانەی بۆخۆی ڕاستە کەواتا با شایەتی بدات بەبەهەشتی بونی خۆی جا هەموو سەلەف کەوتویانە ان شاء الله ئیماندارین مەبەستیان پێی ئەم جۆرەیە لەئیمان وە هەرکاتێک وتویانە ئیمانداریـن بەبێ وتنی ان شاء الله مەبەستیان ئیمان بون بوە بەالله و دینەکەی.

الاستثناء أن الإيمان المطلق يتضمن فعل ما أمر الله به كله وترك المحرمات كلها ، فإذا قال الرجل : أنا مؤمن بهذا الإعتبار فقد شهد لنفسه أنه من الأبرار المتقين ، القائمين بفعل جميع ما أمروا به وترك كل ما نُهوا عنه ، فيكون من أولياء الله ، وهذا من تزكية الإنسان لنفسه ، وشهادته لها بما لا يعلم ، ولو كانت هذه الشهادة صحيحة لكان ينبغي أن يشهد لنفسه بالجنة إن مات على هذه الحال ، وهذا مأخذ عامة السلف الذين كانوا يستثنون ، وإن جوزوا ترك الاستثناء بمعنى آخر.

الخلال دەیگێڕێتەوە لە أبي طالب دەفەرمووێت بیستم لە أبا عبد الله (احمد بن حنبل) دەیفەرموو : **فإنما الاستثناء بالعمل لا بالقول.**
وتنی ان شاء الله بۆ ئیمانە کرداریەکانە نەك ئیمانی وتە (وەک شایەتی دان بەالله وڕەسولەکەی ﷺ).

إسحاق بن إبراهيم دەفەرموێت : بیستم لە أبا عبد الله دەیفەرموو : **أذهب إلى**

حديث ابن مسعود في الاستثناء في الإيمان ، لأن الإيمان قول وعمل .. ونخشى أن نكون فرطنا في العمل ، فيعجبني أن يستثني في الإيمان فيقول : أنا مؤمن إن شاء الله.

من بۆ حەدیثەکەی ابن مسعود ئەڕۆم لەبارەی بەکارهێنانی ان شاء الله لەئیماندا چونکە ئیمان وتەوکردارە .. جا ئەترسین لەکردارەکانمان کەم کورتی هەبێت بۆیە پێم باشە بوترێ ان شاء الله ئیماندارم.

دیسان شێخ الاسلام ابن تیمیه ـدەفەرمووێت : **والناس لهم في الاستثناء ثلاثة أقوال ، منهم من يحرمه ، كطائفة من الحنفية ، ويقولون : من يستثني فهو شاكٌ.**

خەڵکی لەبارەی بەکارهێنانی ان شاء الله بۆ ئیمان سێ وتەیان هەیە:

یەکەم/ وتەی یەکەم بەحەرامی ئەزانن وەک طائیفەیەک لەحەنەفیەکان (چونکە لای حەنەفیەکان ئیمان تصدیق ـی دڵ و دانپێدانانی زمانە کردار لەئیمان نیە) بۆیە ئەڵێن هەرکەس بڵێت ان شاء الله ئیماندارم ئەوا گومانی هەیە لەبەڕاستدانی دینی الله و لەو دانپێدانانەی بەدینی الله.

دووەم/ هەندێکیان بەواجب ـی ئەزانن وەک **کۆمەڵێ لەئەهلی حدیث** وەهەندێکی تریان بەجائیز و موستەحەبی ئەزانن ئەمەش دادوەرترینی وتەکانە چونکە بەکارهێنانی ان شاء الله ڕوویەکی دروستی هەیە وە نەکردنیشی ڕوویەکی دروستی هەیە هەرکەس بڵێت ئیماندارم ان شاء الله باوەڕیشی وابێت ئیمان کردارەکانی لاشەیە لەهەموو واجباتەکان وە ئەترسێ کەم کورتی هەبێت لەکردنی هەموو واجباتەکان بۆیە ئەڵێت ان شاء الله ئیماندارم ئەوا وتەیەکی چاکی وتوە.

ومنهم من يوجبه كطائفة من أهل الحديث .ومنهم من يجوزه أو يستحبه ، وهذا أعدل الأقوال ، فإن الاستثناء له وجه صحيح ، وتركه له وجه صحيح ، فمن قال : أنا مؤمن إن شاء الله ، وهو يعتقد أن الإيمان فِعل جميع الواجبات ، ويخاف أن لا يكون أتى بها ، فقد أحسن.

ومن اعتقد أن المؤمن المطلق هو الذي يستحق الجنة فاستثنى خوف سوء الخـاتمة ، فقد أصاب.

وەهەرکەس باوەڕی وابێت ئیمان ـی ڕەها کەبریتیە لەو ئیمانەی خاوەنەکەی ئەخاتە بەهەشتەوە بۆئەم ئیمانە ان شاء الله بکات ئەوا پێکاویەتی.

ومن استثنى أيضاً خوفا من تزكية نفسه أو مدحها ، أو تعليقاً للأمر بمشيئة الله تعالى ، فقد أحسن.

هەرکەس ان شاء الله بکات لەترسی تەزکیەی نەفسی خۆی یان مەدح کردنی خۆی یان مەبەستی ئەوەبێت ئیمانەکەی بداتە دەستی الله ئەوا چاکی کردووە.

ومن جزم بما يعلمه من التصديق في ترك الاستثناء فهو مصيب.

وەهەرکـەسێ بڵێت من ئیمـاندارم و ان شاء الله نەکات مەبەستی ئیمان بێت لەبەڕاست دانانی شەرعی الله ئەوا پێکاویەتی.

هەموو وتەکان هەمان سەرچاوەن — **« الدرر السنية في الأجوبة النجدية » (1/٥٥١ – ٥٥٦).**

کەواتـــا ئەی عموومی جاهیل بەتەفسیل ـی ئەحکام و ئەقوال وتەکەی ئیمام عمر بۆ ئەو جۆرە کەسـانەیە دوواتــر ئێمــە کەبەخۆمان ئەڵێین مووەحیـد مەبەستمان ئەوە نیە موەحیدێکی کامڵ ین وهەموو واجباتەکانی شەرعمان کردوە وهیچ گوناهێک ناکەین بەڵـکو مەبەستمان ئەوە بڕوامان بەتاک وتەنهای الله یە لەپەرستن و لەگوێڕایەڵی و لەپاڕانەوە لێی وئەنجامدانی عیبادەتەکان تەنها بۆ الله وە مەرج نیە ئەوەی مووەحید بێت نەچێتە دۆزەخەوە بەڵکو،باوەڕمان وایە مووەحیدی تاوانبار شایستەی دۆزەخ ـە ئەگەر الله لێی خۆش نەبێت.

جا ئەگەر وتنی من مووەحیدم مانای شایەتی بەهەشتی بون بێت خۆ وتنی من موسڵمانم دیسان شایەتی بەهەشتیە چونکە بەهەشت جێگای موسڵمانانە بەڵام ئەمەش مانای ئەوەنیە موسڵمان ناچێتە دۆزەخەوە هەروەک چۆن دروستە بڵێی ئیماندارم بەمانای بڕوابونت بە الله وشەرعەکەی ئاواش دروستە بڵێی مووەحیدم بەمانای بڕوابون بەپەرستنی الله بەتاک وتەنها نەک بەمانای تەزکیەکردنی نەفس و خۆبەچاک زانین.

سیفەتێکی بەردەوام ودیاری ئەهلی سونەت وجەماعەت جەنگکردنە لەپێناو الله

هەرگروپێک وتی من ئەهلی سونەتم لەکاتێکدا لەهیچ شوێنیکی سەرزەویدا جیهادیان نەکرد دژی کافران ئەوا درۆ دەکەن بەدەقی فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ .

سیفەتێکی بەردەوام ودیاری ئەهلی سونەت وجەماعەت جەنگکردنە لەپێناو الله!

هەرگرووپێک وتی من ئەهلی سونەتم لەکاتێکدا لەهیچ شوێنیکی سەرزەویدا جیهادیان نەکرد دژی کافران ئەوا درۆ دەکەن بەدەقی فەرمووودەی پێغەمبەر ﷺ.

یەکەم/ عن جابر رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : «لا تزال طائفة من أمتي يقاتلون على الحق ظاهرين إلى يوم القيامة». — رواه مسلم.

واتا : بەبەردەوام کۆمەڵێ لەئومەتەکەم دەجەنگن لەسەر هەق و دیار وئاشکران تارۆژی قیامەت.

دووەم/ وعن عمران بن حصين قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : «لا تزال طائفة من أمتي يقاتلون على الحق ظاهرين على من ناوأهم حتى يقاتل أخرهم المسيح الدجال» — صحيح رواه أحمد وأبو داود ٤/ ٢٠٦.

واتا : بەبەردەوام کۆمەڵێ لەئومەتەکەم دەجەنگن لەسەر هەق دیار وئاشکران بەسەر دوژمنانیانەوە تاکۆتاکەسی ئەم کۆمەڵەیە دەجال دەکوژێت.

سێیەم/ پرسیار لەئیمامی احمد کرا لەبارەی ئەم کۆمەڵەیە فەرمووی : **"هم أهل المغرب (الشام) إنهم هم الذين يقاتلون الروم، كل من قاتل المشركين فهو على الحق" — مسائل أحمد رواية ابن هاني ٢/١٩٢ .**

ئەوانە خەڵکی مغرب (الشام) ئەوانەن کەدەجەنگن لەدژی رۆم وەهەرکەسێ کوشتاری موشریکان بکات ئەوا لەسەر هەقە.

وە ئیمامی ابن قودامە لەئیمامی احمدەوە گێڕاویەتیەوە فەرموویەتی : **والذين يقاتلون العدو هم الذين يدفعون عن الإسلام، وعن حريمهم فأي عمل أفضل منه؟ — المغني 10/368.**

ئەوانەی دەجەنگن دژی دوژمنان ئەوانەن کەبەرگری لەئیسلام وپیرۆزیەکانی دەکەن ئایا چی کارێ هەیە لەمە گەورەتربێت؟

چوارەم/ تێبـینیەکی گرنگ :
کۆمەڵی سەرخراو (الطائفة المنصورە) تەنها ئەهلی سـونەت دەگرێتەوە جەنگاوەرانی خەوارج و مورجیئە وگروپە مبتدعەکان وگومڕاکان ناگرێتەوە بەهەمان شێوە زۆرگروپ هەن بەخۆیان دەڵێن ئەهلی سونەت لەکاتیکدا لەهیچ شوێنێکی سەر زەوی ئەوگروپە موجاهیدی نیە دیسان ئەمانەش ئەهلی سونەت و کۆمەڵی سەرخراونین چونکـە ئەو جەنگـکردنە بەردەوامە نیشانەی ناسینەوەی ئەهلی سونەتی هەقیقیە بۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی ..**لاتزال** .. کەبۆ بەردەوام بونە واتا بەبەردەوام سیفەتێکی کۆمەڵی هەق جەنگ وجیهادە لەدژی کافران نەک دانیشتن لەماڵەوە وقسەکردن لەپشت شاشەی موبایلەوە.

پێنجەم/ ئیمام نەوەوی رحمە الله شەرحێکی جوانی ئەم فەرمودەیە دەکات کەبەشێکی شەرحەکەی ڕەدانەوەیە بۆگروپەکانی وەک قاعیدە وطالیبان کەقتال دەکەن بەڵام مەنهەجیان مەنهەجی ئەهلی سونەت وحەدیث نیە بەڵکو مەنهەجیان ئیخوانی وعەلمانیە.

وەبەشی دووەمی شەرحەکەی ڕەدێکە بۆمەدخەلی وحەمدانیەکان کەلەهەموو سەرزەویدا دانیشتون وهیچ کۆمەڵێکیان نیە جەنگ وجیهادبکات هەربۆیە هەردوو جۆرە گروپەکە لەوەسفی الطائفة المنصورە دەردەچن وئەهلی سونەت نین.

الأمام النووي رحمە الله دەفەرموێت : **وأما هذه الطائفة، وقال الأمام أحمد ابن حنبل ان لم يكون أهل الحديث فلا أدري من هم، قال القاضي عياض، إنما أراد أحمد أهل السنة والجماعة ومن يعتقد مذهب أهل الحديث، قلت: ويحتمل ان هذه الطائفة مفرقة بين أنواع المؤمنين، منهم شجعان مقاتلون، ومنهم فقهاء، ومنهم محدثون، ومنهم زهاد، وأمرون بالمعروف وناهون عن المنكر، ومنهم أهل أنواع أخرى من الخير، ولا يلزم أن يكونوا مجتمعين،بل قد يكونون متفرقين في أقطار الأرض.**

ئەم کۆمەڵەیـە ئیمام احمد فەرمویەتی ئەم کۆمەڵە (جەنگاوەرە) گەر ئەهلی حەدیث نەبن نازانم کێن ، قاضی عیاض دەفەرموێت احمدی کوڕی حنبل لەبەکارهێنانی وشەی ئەهلی حەدیث مەبتستی پێی ئەهلی سونەت وجەماعەیە وئەوانەی کەهەڵگری بیروباوەڕی ئەهلی حەدیث ـن (وەک دەوڵـەتی ئـیسـلامی کە حوکم بەقورئان وسونەت دەکەن ولەسەر ئصوڵەکانی سەلەف دەچن و هەمان بیروباوەڕی سەلەف پەیڕەودەکەن لەهەمووبابەتەکانی تەوحید وئیمان وتەکفیر و جیهاد وفقهـ..هتد وە لەگەڵ پەیڕەوکردنی عەقیدەی سەلەف موجاهیدن ودجەنگن وەک فەرموودەکە ئاماژەی پێداوە).

ئینجا ئیمام نەوەوەی دەفەرموێت : وە پێدەچێت ئەم کۆمەڵەیە دابەش بن بەسەر ئیمانداراندا :

یەکەم : هەیانە زیرەکـە ولەجەنگ وجیهادایە.

دووەم : هەیانە فەقیـهە (وەک زاناکانی دەولـ،،ـە لەزیندانەکاندا دەستبەسەرکراون ورێگەی هیجرەتیان لێگراوە).

سێیەم : وە هەیـانە فەرموودەنـاسە (کە شێخ تورکی بن علی لەفەرموودەدا بەحرێك بوو تا الله ڕێگەی بۆڕەخساند وهیجرەتی کرد وشەهیدکرا تقبلە الله).

چوارەم : وەهەیانە کەسانێکی زاهیـدن (چەندان برا پێش ئەوەی هیجرەت بکەن بەردەوام بون لەڕۆژووگرتن و شەونوێژ وقورئان خوێندن و خۆپاراستن لەحەرام ومەکرووهات وتەنانەت نەکردنی هەندێ حەڵاڵ کەسودی قیامەتی نەبێت بۆیان).

پێنجەم : وەهەیـانە فەرمان بەچاکە دەکات ونەهی لەخراپە دەکات (وەک برایانی ڕاگەیـاندکاری دەولـ،،ـە بەهۆی عوززێکەوەتائێستا هیجرەتی نەکردووە لەهەمان کاتدا بەردەوامە لەسەر دەعوەکردن بۆهەق وڕێگری کردن لەکوفر وبیدعە وخراپـە).

شەشەم : وەهەیـانە جۆرەکانی تری خێری تێدایە ومەرج نیـە هەموو تاکێکی ئەم کۆمەڵەیە لەیەک شوێندا کۆببێتنەوە بەڵکو پێدەچێ دابەش بوبێتن بەسەر هەموو سەرزەویدا (بەڵام هەمویان یەک عەقیدە ویەک جیهاد کۆیان دەکاتەوە چونکە هەمویان ئەهلی سونەتن و هەڵگری عەقیدەی جیهادکردنن دژی کافران هەروەک چۆن بەشێکیان هەلیان بۆڕەخساوە لەجیهاد وقتالدان وهەرگیز قتال وجیهاد لەم کۆمەڵەیە دانەبڕێت بەدەقی فەرموودە). —

صحيح مسلم بشرح النووي 13/ 67.

گومانی عمومیەکان ئایا نوێژبکەم لەپشت مەلایەك نازانم عەقیدەی چییە و نازانم حاڵی چۆنە ؟

ئەگەر مەلاکە نەناسم نەزانم عەقیدەی چیە نوێژی لەپشتەوە بکەم ؟

ئەگەر مەلاکە نەناسم نەزانم عەقیدەی چیە نوێژی لەپشتەوە بکەم؟

شـێخ ـی ئیسلام ابن تیمیة ـدەفەرموێت : **"لم يقل أحد من الأئمة: إنه لا تجوز الصلاة إلا خلف من علم باطن أمره". — مجموع الفتاوى 3/281.**

هیچ یەکـێ لەپێشەوایانی دین نەیان وتوە نوێژ دروست نیە ئیلا لەپشتـی کەسێکەوە نەبێت کە عەقیدەی بزانیت.

وەفەرموویەتی : **"الصلاة خلف المستور جائزة باتفاق علماء المسلمين، ومن قال: إن الصلاة محرمة أو باطلة خلف من لا يعرف حاله. فقد خالف إجماع أهل السنة والجماعة".**

نوێژ لەپشت کەسێ کەعەقیدە وحاڵی نەزانراوە دروستە بەیەکدەنگی زانایان ـی موسڵمان وە هەرکەسێ بـڵێت نوێژ دروست نیە یان باتڵە ئیلا لەپشت کەسێکەوە حاڵی زانراوبێت ئەوا خاوەنی ئەم وتەیە پێچەوانەی ئیجماع ـی ئەهل ـی سونەت وجەماعەی کردووە. **— مجموع الفتاوى 3/282.**

وە دەفەرموێت : **"من قال: لا أصلي جمعة ولا جماعة إلا خلف من أعرف عقيدته في الباطن، فهذا مبتدع مخالف للصحابة والتابعين".**

هەرکەس بڵێ من نوێژی جمعە وجەماعە ناکەم ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقـیدەی بزانم ئەوا ئەوکەسە مبتدع ـە و پێچەوانەی هاوەڵان وتابعین ـە.
— مجموع الفتاوى 4/542.

دیسان شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە رحمە الله دەفەرموێت : **" يجوز للرجل أن يصلى الصلوات الخمس والجمعة وغير ذلك خلف من لم يعلم منه بدعة ولا فسقا باتفاق الأئمة الأربعة وغيرهم من أئمة المسلمين ، ".**

دروستە بۆ پیاو کەپێنج فەرزەکە ونوێژی جمعە وجگە لەوەش ئەنجام بات لەپشتی کەسێکەوە کە بیدعە و فسق ـی لێ نەبینیوە بە یەکدەنگی پێشەوایانی موسڵمان.

وليس من شرط الائتمام أن يعلم المأموم اعتقاد إمامه ، ولا أن يمتحنه فيقول : ماذا تعتقد ؟ بل يصلى خلف مستور الحال.

وە بەمەرج نەگیراوە بۆ شەرع ـی بونی نوێژ لەپشت ئیمامێکەوە ئیلا عەقیدەی ئیمامەکە بـزانیت یان برۆی پرسیاری لێ بکەی وبڵێی تۆ عەقیدەت چیە بەڵکـو نوێژ لەپشت مستور حال (واتە ئەومەلایەی عەقیدەی لەئێمە شاراوەیە ونازانین چیە).

، ولو صلى خلف من يعلم أنه فاسق أو مبتدع ففي صحة صلاته قولان مشهوران في مذهب أحمد ومالك ، ومذهبُ الشافعي وأبى حنيفة الصحة.

بەڵام ئەگەر نوێژ بـکات لەپشتی کەسێکەوە بزانێت ئەو کەسە فاسق ـەیان مبتدع ـە ئەوا بۆ دروست ـی نوێژەکەی دوو وتەی مشهور هەیە لەمەزهەب ـی احمد ومالـک و مەزهەبی شافعی وابوحەنیفە ...

وأما " الصلاة خلف المبتدع " فهذه المسألة فيها نزاع وتفصيل . فإذا لم تجد إماما غيره كالجمعة التي لا تقام إلا بمكان واحد وكالعيدين وكصلوات الحج خلف إمام الموسم فهذه تفعل خلف كل بر وفاجر باتفاق أهل السنة والجماعة.

بەڵام نوێژ لەپـشت مبتدع ئەمە بابەتێ خیلافیە و تەفسیلی تێدایە ئەگەر هیچ پێشەوایەکی تر نەبوو کە جومعەی لەپشتەوە بکەی چونکە جمعە لەیەک شوێن ئەنجام دەدرێت وە وەک دوو جەژنەکە وە وەک نوێژ لەپشت ئیمام لەکات ـی مەوسم ئەم نوێژانە لەپشت هەموو ئیمامـێ ئەکرێ باش بێ یان خراپ.

وإنما تدع مثل هذه الصلوات خلف الأئمة أهل البدع كالرافضة ... إذا لم يكن في القرية إلا مسجد واحد فصلاته في الجماعة خلف الفاجر خير من صلاته في بيته منفردا ; لئلا يفضي إلى ترك الجماعة مطلقا.

ئەم نوێژانە ئەنجام نادرێت لەپشـت مەلای ئەهلی بیدەع ـی ڕافیزە وهاوشێوەکانیان ... ئەگەر لە لادێیەکـدا تەنها مزگەوتێ هەبێت ئەوا نوێژی جەماعەتەکەت دروستە

جامەلاکە باش بێت یان خراپ چونکە نوێژی جەماعەت کردنت لەپشتی مەلایەخراپ باشترە لەوەی لەماڵ بەتەنها نوێژ بکەی بۆئەوەی سەر نەکێشێت بۆ وازهێنان لەنوێژی جەماعەت بەگشتی.

وأما إذا أمكنه أن يصلي خلف غير المبتدع فهو أحسن وأفضل بلا ريب.

بەڵام ئەگەر توانای هەبوو نوێژ بکات لەپشتی کەسێ کەمبتدع نەبێت ئەوا باشتر وچاکترە بێ هیچ گومانێ. — **"مجموع الفتاوى" (23/351- 356).**

بەپوختی:

یەکەم/ نوێژ لەپشت مەلایەک بزانیت کافر ومورتەدە وکەوتۆتە ڕیدەوە باتڵە ئەگەر کردت دەبێت دووبارەی کەیتەوە.

دووەم/ نازانیت مەلاکەعقیدەی چیە نازانیت کوفری هەیە یاخود نا ئەمە بێ پرسیارکردن لەعەقیدەی نویژ ئەکەیت و دروستە.

سێیەم/ مەلایەک کوفری لێدەرنەکەوتوە بەڵام بیدعەچیە ئەمە ئەگەر بتوانیت بڕۆی لەپشت مەلایەکی ئەهلی سونەت نوێژ بکەی ئەوا دەڕۆی بۆ پشت مەلا سونیەکە لەپشت مبتدعەکە نوێژ ناکەی بەڵام ئەگەر مەلای سونیت دەست نەکەوت یان دووربوو لێتەوە ئەوا لەپشت مەلا مبتدع ئەکەوە نوێژ ئەکەی بەو مەرجەی بیدعەکەی کوفری نەبێت.

ڕوونکردنەوەی گومانێک دەربارەی وتەیەکی امام ی احمد کە فەرمووی : نوێژمەکە تەنها لەپشت کەسێکەوە نەبێت کە بیناسیت

مەبەستی ئیمام ی احمد چی بوو کەفەرمووی : من سەرەتا ئاسانکاریم ئەکرد لەم بابەتە، بەڵام کاتێک کە بیدعە زۆر بوو ئەوا نوێژ مەکە تەنها لەدوای ئەو کەسە نەبێت کە عەقیدەکەی ئەزانیت. —طبقات الحنابلة : ٥٩/١.

مەبەستی ئیمام ـی احمد چی بـوو کەفەرمووی : من سەرەتا ئاسانکاریم ئەکرد لەم بابەتە، بەڵام کاتێک کە بیدعە زۆر بوو ئەوا نوێژ مەکە تەنها لەدوای ئەو کەسە نەبێت کە عەقیدەکەی ئەزانیت. **— طبقات الحنابلة : ٥٩/١.**

ئەم وتەیەی ئیمام ـی احمد مەبەست ـی پێی ئەوەنیە نوێژکردن لەپشت کەسێ عەقیدەی شاراوەیە دروست نیە بـەڵکـو مەبەستی ئەوەیە لای ئیمام احمد باشتر وایە نوێژ نەکەیت ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەبزانیت ئەهلی سـونەیە ئەمما ئەگەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت نوێژکردنت لەپشت کەسـێ کەعەقیدەی شاراوەیە دروستە

بەڵگـەش وتەی ئیمام ـی ئەحمـەدە رحمه الله، عبد الله ـی کوڕی ئیمام أحمد ـدەفەرموێت : **إذا كان الذي يصلي بنا لا يقول بشئ من هذا صليت خلفه فإذا كان يصلي بنا يقول بشئ من هذا القول أعدت الصلاة خلفه. — كتاب حكم الصلاة خلف المبتدع والفاسق.**

ئەگەر ئەوکەسـەی پێش نوێژیمان بۆ دەکـات ئەوقسانە ناڵێت (وتەی قورئان مەخلوقە) ئەوا نوێژی لەپشتەوە دەکەم جا ئەگەر پێش نوێژی بۆکـردین و ئەوقسانەی دەکرد (واتە کوفری دەرخست) ئەوا نوێژەکە دووبارە ئەکەمەوە.

مەبەست ی ئیمام احمد چیە کەفەرمووی من سەرەتا ئاسانکاریم دەکرد لەبابەتی نوێژکـردن؟؟

یەکەم : مەبـەستی ئیمام احمد ئەوەیە سەرەتـا تەکـفیری جەهمیەکان ـی نەدەکـرد (بەو واتایەی بیدعەکەیان ـی بەبیدعەی کافرکەر نەدەزانـی وەکـ پرسیاری لێدەکەن خۆی دەفەرموێت).

ابراهيم الدورق ـی دەفەرموێت : **سألت أحمد بن حنبل عمن يقول: القرآن مخلوق؟ فقال: كنت لا أكفرهم حتى قرأت آيات من القرآن: وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْواءَهُمْ مِنْ بَعْدِ ما**

جاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ و قوله: بَعْدَ الَّذِي جاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ و قوله: أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ فالقرآن من علم الله و من زعم أن علم الله مخلوق فهو كافر.

پرسیارم لە ئەحمەدی کوڕی حەنبەل کرد لەبارەی کەسێک کەبڵێت قورئان مەخلوقە ئیمام فەرمووی : **من سەرەتا تەکـفیرم نەدەکـردن** تا چەند ئایەتێکم خوێندەوە لە قورئان الله دەفەرموێت : ﴿ **ئەگەر شوێن هەواو ئارەزووی ئەوان بـکەویت لەپاش ئەوەی زانستت بۆهاتوە** ﴾. وە الله دەفەرموێت : ﴿ **الله بەزانست ی خۆی دایبەزاندوە** ﴾. قورئان لەزانستی الله یە **هەرکەس پێی وابێ** زانستی الله مەخلوقە ئەوە کـافرە.

دووەم : جاکـە ئیمام احمد سەرەتا جەهمیەکان ی پێ کافرنەبوە وبیدعەکەیان ی بەکوفری نەزانی بـوو لەهەمان کاتدا ڕێگەی ئەیا لەپشت مبتدعەوە نوێژ بـکرێت یەکێ لەو مبتدعانەی سەردەم ی ئیمام جەهمیەکان بـوو کەپرسیاریان لەئیمام احمد کرد لەبارەی نوێژ لەپشت مبتدعەوە.

أ يصلى خلف صاحب بدعة؟ فقال: إذا كان داعية أو يخاصم فيها أو يدعو إليها لا يصلى خلفه ولا يكلم. فقلت: فمن كان فيه شيء إلا أنه لا يخاصم فيه؟ قال: هو أهون. قلت: فيصلى خلف هذا؟ قال نعم. قلت: أ فليس هذا صاحب بدعة؟ قال: بلى ولكن هذا لعله لا يدرى يرجع، وهذا يدعو إليها.

ئایا نوێژ لەپشت خاوەن بیدعەوە دەکـرێ ؟ فەرمووی ئەگەر بانگەوازکار بێت و مناقەشەی لەسەر بـکات وبانگەوازی بۆبکات نوێژی لەپشتەوە ناکرێ وقسەی لەگەڵ ناکرێ وتم ئەی ئەگـەر بیدعەی هەبێت و مناقەشە لەپێناو بیدعەکەی نەکـات؟ ئیمام احمد فەرمووی : ئەمە ئاسانترە وتم نوێژی لەپشتەوە ئەکرێ ؟ فەرمووی : بەڵـێ وتم ئەی ئەم کەسە مەگەر خاوەن بیدعە نیە ؟ فەرمووی : بەڵێ بەڵام لەوانەیە ئەم کەسە جاهل بێت و بگەڕێتەوە بەڵام بانگخوازی بیدعە دەعوە دەکات بۆبیدعەکەی.
— مسائل ابن هانئ ١/ ٦٣.

کەواتـا ئاسانکاریەکەی ئیمام احمد ئەوەبوو بەشەرع ی دەزانی نوێژ لەپشت مبتدع

ـەوە بکرێت یەکێ لەو مبتدعانە جەهمیەکان بون کەئیمام سەرەتا بەکافری نەدەزانین ئەمە ئاسانکاریەکەی بـوو.

بەڵام دواتر ئیمام ـی احمد فەرمووی : وەکـ لە **كتاب السنة** هاتوە : **ولا أحب الصلاة خلف أهل البدع.**

نوێژکردن لەپشت ئەهلی بیدەعم پێ خۆش نیە.

کەواتـا ئیمام احمد نوێژکردن لەپشت کەسێ عەقیدەی نەزانراوە بەدروست ئەزانێ وەکـ ئەو وتەیەی لەسەرەتا دامناوە ئیمام سەرەتا ئاسانکاری کردوە نوێژی لەپشت مبتدع پێ جائیز بوە بەڵام دواتر پێی باش نەبوە لەپشت مبتدع نوێژ بکرێ ئیلا ئەهلی سونەت نەبێت وە لەکاتـی نەبونی ئیمامێ عەقیدەی ئەهلی سونەت بێت نوێژکردن ـی لەپشت مەلایەکەوە پێ جائیزبوە کەکوفری نەبێت.

شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە ـدەفەرموێت : **وكان بعض الناس إذا كثرت الأهواء يحب أن لا يصلي إلا خلف من يعرفه على سبيل الاستحباب كما نقل ذلك عن أحمد أنه ذكر ذلك لمن سأله ولم يقل أحمد ؛ إنه لا تصح إلا خلف من أعرف حاله.**

هەنێ لـەخەڵکان کاتێ بیدعە بەربڵاوبێت پێیان خۆشە نوێژ نەکرێ ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقیدەی بـزانن ئەم کارەشیان پێ خۆش و پێ باشە هەروەکـ لەئیمام ـی احمدەوە گێڕاوەتەوە کە کاتێ پرسیاری لێدەکەن وادەفەرموێ بـەڵام ئیمام احمد نەیفەرموو **نوێژ دروست نیە** ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەحاڵـی بزانیت. — **مجموع الفتاوى (3/280).**

بەخوێندنەوەی ئەم بابەتە خۆت ڕزگاربکە لەجـەهالەتـی حەمدانی وعمومی

ئایا هەرکەسێ مورتـەدێ تەکـفیر نەکات کـافردەبێت ؟

بێگومان ئەم قاعیدە شەرح وتەفصیلی پێدراوە کەحەمدانی وعمومیەکان پیشەیان وەرگرتنی وتەی مطـلق ـە و وازهێنانە لەشەرحی هەمان ئەو زانایانەی کەئەو وتانەیان بەمطلق ی وتوە ...

بەخوێندنەوەی ئەم بابەتە خۆت ڕزگاربکە لەجـەهالەتی حەمدانی وعمومی

ئایا هەرکەسێ مورتــەدێ تەكـفیر نەكـات كـافرده‌بێت ؟ بێگومان ئەم قاعیدە شەرح وتەفصیلی پێدراوە کەحەمدانی وعمومیەکان پیشەیان وەرگرتنی وتەی مطـلق ـە و وازهێنانە لەشەرحی هەمان ئەو زانایانەی کەئەو وتانەیان بەمطلق ـی وتوە.

لەوەڵامدادەڵێین:

یەکەم/ هەرکەسێ کـوفرەکەی ئیجماعی لەسەربێت وەك كوفری جەهمیەکان کەنکـوڵی بونی الله وهەموو سیفات وناوەکانی دەکەن وجەحدی قورئان ئەکەن خۆشیان پێ موسڵمانە هەرکەس حاڵیان بزانێت وبزانێت وتەكانیان كوفره وە فلان كەس جەهمیە وئیقامە حوجەکراوە لەگەڵ ئەوەشدا تەكفیری نەکات ئەوا کافردەبێت.

دووەم/ هەرکەسێ وتەکەی کوفربێت بەئیجماع وەک تەئویل کردنی سیفەتێکی الله بەڵام تەئویلکاری سیفەتەکە ئیقامە حوجە نەکرابێت ئەوا ئەوکەسەی کەتەکفیری تەئویل کار ناکـات لەبەرئەوەی عوزری پێ دەدات کەتەئویل مانع ـی تەکفیرە ئەوا ئەم کەسە تەکـفیرناکرێت چونکە بەئیجماع عوزر بەجەهل هەیە لەتەئویل کردنی هەندێ سیفاتی الله ـدا. بەڵام گەر پێی وابێت تەئویلکردنی سیفات کوفرنیـە بۆیە تەکفیری تەئویل کاران ناکات ئەوا لەپاش ئیقامە حوجە تەکفیردەکـرێت هۆکاری تەکفیرکردنەکەشی ئەوەیە انکاری حوکمێکی الله کردوە شتێ الله بەکوفری داناوە ئەو بەکوفری دانەناوە.

سێیەم/ هەرکەسێ کوفرەکەی خیلافی لەسەربێت وەک کوفری نوێژنەکـەر ئەوا هەرکەس تەکـفیری نەکات کافرنابێت بەئیجماع.

چوارەم/ هەرکەس تەکـفیری یهود ونەصـارا وکافری ئەصڵی نەکـات ڕاستەوخۆ تەکفیردەکرێت.

پێنجەم/ هەرکەسێ تەکفیری گۆڕپەرستان نەکـات ئەوا تەکـفیردەکرێ لەپاش

فێرکردنی بەوەی گۆڕپەرستان بەقورئان وسونەت تەکفیرکراون گەر هەر تەکفیریان نەکات تەکـفیردەکرێت.

بۆسەلماندنی ئەو پێنج خاڵە وتەی زانایان دەهێنینەوە:

یەکەم : هەرکەسێ ئەو جەهمیانە تەکفیرنەکات کەئیقامە حوجە کراون ئەوا خۆی کافردەبێتەوە.

الامام ابن ابي عاصم (زانایەکی سەلەفە لەساڵی 287 ھ) وەفاتی کردوە ـدەفەرموێ : **والقرآن كلام الله تبارك وتعالى تكلم الله به ليس بمخلوق، ومن قال: مخلوق، ممن قامت عليه الحجة فكافر بالله العظيم، ومن قال من قبل أن تقوم عليه الحجة فلا شيء عليه.**

قورئـان وتەی الله تبارك وتعالى يـە وقسەی پێکردوە ومەخلوق نیە هەرکەسێ بڵێ مەخلوقـە ئەلەوکەسانەی کەئیقـامە حجە کراون ئەوا کافرە بەالله وەهەرکەس ئێش ئیقامە حوجە وابڵێت ئەوا هیچ ـی لەسەرنیە. — **كتاب السنة له 2/645 ط المكتب الاسلامي.**

حوکمی ئەوکەسەی تەکـفیری ئەو جەهمیانە ناکات کە ئیقامە حوجە کراون:

یەکەم/ الإمام عبد الرحمن بن أبي حاتم لەباسی عەقیدەی باوکی خۆیدا **وعەقیدی أبي زرعة "أصول السنة واعتقاد الدين" ص.2** "ـدەگێڕێتەوە کەفەرموویانە : **ومن زعم أن القرآن مخلوق فهو كافر بالله العظيم كفرًا ينقل من الملة ومن شك في كفره ممن يفهم فهو كافر.**

هەرکەسێ پێی وابێ قورئان مەخلوقە ئەوا کـافرە بەالله کوفرێ لەدین دەری دەکات هەرکەس گومانـی هەبێت لەکافربونیان بەومەرجەی ئەوکەسە تێ بـگات (واتا فهمی حوجەی هەبێت وبزانێت کەوتنی قورئان مەخلوقە کوفرە وخاوەنەکەی پیی کافردەبێ جاگەر هەرتەکفیری نەکات) ئەوا کافردەبێت بەتەکفیرنەکـردن.

دووەم/ الإمام أبو حاتم الرازي رحمه الله ـدەفەرموێت : **" من زعم أنه مخلوق**

مجعول فهو كافر كفرا ينتقل به عن الملة ومن شك في كفره ممن يفهم ولا يجهل فهو كافر ومن كان جاهلاً علم فإن أذعن بالحق بتكفيره وإلا ألزم الكفر".

هەرکـەس پێی وابێت قورئان مەخلوقـە ئەوا کـافرە کوفرێ لەدین دەری دەکات وەهەرکەس گومانی هەبێت لەکوفرەکەی بەمەرجـێ تێ بگات و جاهل نەبێت ئەوا کـافرە بەڵام ئەگەر جاهل بوو فێر دەکـرێ ئەگەر پاش فێر کردن ملکەچ نەبوو تەکفیردەکرێ. — **طبقات الحنابلة 1/286.**

کەواتە هەرکەسێ مورتەدێ تەکفیرنەکات یەکسەر تەکفیرناکـرێت تا ئیقامە حجە دەکـرێت پاش ئیقامەحجە تەکفیری ئەو مورتەدە نەکات خۆشی تەکفیردەکرێ.

سێیەم/ أبو الشيخ الأصبهاني رحمه الله ـدەفەرموێت : **"من شك في كفر من قال: القرآن مخلوق بعد علمه، وبعد أن سمع من العلماء المرضيين ذلك؛ فهو مثله".**

هەرکەس گومانی هەبێت لەکوفری ئەوانەی کەدەڵێن قورئان مەخـلوقە لەپاش زانست بون وبیستنی وتنی زانایان لەسەر کوفری ئەوانەی کەدەڵێن قورئان مەخلوقە لەگەڵ هەمووئەوەشدا تەکفیریان نەکات ئەوا کـافرە. — **الحجة في بيان المحجة 1/240.**

چوارەم/ ئیمام أَحْمَد بْن منيع البغوي (. 244هـ) ـدەفەرموێ : **"من زعم أَنه مَخْلُوق فَهُوَ جهمي، وَمن وقف فِيهِ فَإِن كَانَ مِمَّن لَا يعقل مثل البقالين وَالنِّسَاء وَالصبيان سكت عَنهُ وَعُلم، وَإِن كَانَ مِمَّن يفهم فَأَجره فِي وَادي الْجَهْمِية".**

هەرکەس پێی وابێت قورئان مەخلوقە ئەوا جەهمیە هەرکەس بوەستـێ لەتەکفیرکردنیان ئەگەر لێیان تێنەگات وەك بەقاڵ و ئافرەتەکان ومنداڵەکان ئەوا فێریان دەکەین بەڵام ئەگەر کەسێ تێ بگات لەکوفرەکانیان وتەکفیریان نەکات ئەویش بۆ ڕادەکێشرێت بۆ دۆڵی جەهمیەکـان. — **الحجة في بيان المحجة 1/424.**

ئەوکەسەی مورتەدێ تەکفیرناکـات بەدوو مەرج تەکفیردەکرێ:

١— زانینی حاڵی مورتەدەکە.
٢–- زانینی بەڵگەکانی قورئان وسونەت لەسەر ئەوکوفرە.

بەڵگە لەسەر نمونەی دووەم کەکەسێ تەکـفیری کەسێ ناکـات کەلەتەکـفیرکردنی ئەوکەسەدا خیلاف هەیە بەڵام زاهیری دەقە شەرعیەکان بریتیە لەتەکفیرکردنی.

پێنجەم/ الإمام أبو عبد الله بن حامد الحنبلي (ت. 402 ه) دەفەرموێت : **من لم يكفر من كفرناه فسق وهجر . وفي كفره وجهان.**

هەرکەسێ ئەوکەسە تەکفیرنەکـات کەئێمە تەکفیرمان کردوە ئەوافاسقە وهەجردەکرێ وە لەبارەی تەکفیرکردنیەوە دوو وتە هەیە. **— الإنصاف 10/21.**

کەواتـا ئەو بابەتانەی کە اجتهادین وقطعی نین ئەوا هەرکەسێ تەکـفیری ئەوکەسە نەکات کـافرناکرێت بەپێچەوانەی ئەوکەسەی کەئەگەر تەکـفیری یهود ونەصارا و موشرکین نەکـات کافردەبێت بەئیجماع.

شەشەم/ ئیمام ابن تیمیة رحمه الله لەبارەی ئیمام احمد ـەوە دەفەرموێت : **" وَعَنْهُ فِي تَكْفِيرِ مَنْ لَا يُكَفِّرُ رِوَايَتَانِ أَصَحُّهُمَا لَا يَكْفُرُ ".**

لەئیمام احمدەوە دوو وتە هاتوە لەسەر حوکمی ئەوکـەسەی تەکفیر نەکـات دروسترینی ئەو دوو وتە ئەوەیە کەئیمام احمد تەکفیرناکـات بەتەکـفیرنەکردن (لەبابەتە خیلافیەکاندا). **— مجموع الفتاوى 12/486.**

ڕەنگە کـەسێ بچێت دەیان وتەی مطلق بهێنێت بڵێت ئەوەتا ئیمام احمد وادەڵێت ئێمەش دەڵێین ڕاستە ئەوە بۆ کوفرێکـ وتراوە کەئیجماعی لەسەربێت وقطعی بێت نەک بۆ کوفرێکـ کە اجتهادی بێت هەندێ زانا تەکفیریان بکات وهەندێ بەموسڵمانیان دابنێت لەم حاڵەتەدا هیچ لایەنێک تەکفیرناکرێت کەسێ کەتەکـفیری گۆڕپەرستەکان نەکـات تەکفیرەکرێت لەپاش ئیقامە حوجە ولادانی گومانەکانــی.

شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب لە ناقضی سێهەمی ئیسلام فەرموویەتی ئەوکەسەی تەکفیری کافران ناکات کافرە بەڵام کوڕەزاکەی شێخ محمد شەرحی ئەم قاعیدەیە دەکات بۆمان.

حەوتەم/ شێخ سليمان بن عبد الله بن محمد بن عبد الوهاب دەفەرموێ : **" إن كان شاكاً في كفرهم (أي عباد القبور)، أو جاهلاً بكفرهم: بينت له الأدلة من كتاب الله و سنة رسوله صلى الله عليه وسلم على كفرهم فإن شك بعد ذلك أو تردد، فإنه كافر ؛ بإجماع العلماء: على أن من شك في كفر الكفار فهو كافر".**

ئەگەر کەسێ گومانی هەبێت لەکوفری گۆڕپەرستان یان جاهل بێت بەکوفرەکەیان ئەوا بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە لەقورئان وسونەت لەسەر کافربونی گۆڕپەرستان جائەگەر لەپاش ئەوەش دوو دڵ بێت لەتەکفیرکردنیان ئەوا کافرە بەئیجماع ی زانایان بەپێی قاعیدەی من لم يكفر الكافر فهو كافر. — **أوثق عرى الإيمان ص. 37.**

کەواتا جەهل ی کرد بەعوزر لێرەدا مەبەستی ئەوەنیە کەسێ حاڵی گۆڕپەرستان نەزانێت بەڵکو کەسەکە دەزانێ گۆڕپەرستان هاوار لەگۆڕ دەکەن بەڵام جەهلی هەیە نازانێ بەوکارەیان لەدین دەردەچن بۆیە ئێمەش بەڵگەی بۆ دەهێنینەوە لەقورئان وسونەت تابزانێت کاری گۆڕپەرستان بەقورئان وسونەت کوفری دەرخەرە لەئیسلام لەپاش ئەوەش هەرتەکفیریان نەکات ئەوا خۆشی وەک گۆڕپەرستان تەکفیردەکرێت.

تەنانەت شێخ سلیمان ابن سحمان کەچەندان وتەی مطلق ی توندی هەیە لەسەر تەکفیرنەکردنی جەهمیەکان بەڵام لێرەدا شەرحی وتەکانی خۆی دەکات دەڵێت هەرکەسێ بەتەئویلەوە بەرگری لەوجەهمیانەش بکات کەئیقامە حوجە کراون من نازانم حوکمی ئەم کەسە چیە ! کەچی حەمدانیەکی جاهل زۆر بەئاسانە دێت تەکفیری ابن تیمیە و دەولە دەکات کەتەکفیری هەندێ لەئەشاعرە ناکەن !

هەشتەم/ الشيخ سليمان بن سحمان لەبارەی جەهمیەکان و گۆڕپەرستەکان دەفەرموێت : **"ومن والاهم أو جادل عنهم بعد ما تبين له كلام العلماء في تكفيرهم**

وتحقق أنه قد بلغتهم الحجة وقامت عليهم بإنكار أهل الإسلام عليهم وإن لم يفهموا الحجة ثم كابر وعاند فإن كان عن تأويل فلا أدري ما حالهم وأمره شديد ووعيده أشد وعيد وإن كان غير ذلك فنعوذ بالله من الحور بعد الكور".

هەرکەسێ دۆستایەتیان بکات یـان مشتومڕیان لەسەربکات لەپاش ئەوەی وتەی زانایانی پێ گەشتبێت لەسەر تەکفیرکردنیان وە بشزانێت جەهمیەکان وگۆڕپەرستەکان ئیقامە حوجە کراون بەئینکـاری کردنی ئەهلی ئیسلام لەسەریان ئەگەرچی بەجوانیش تێنەگەن لەبەڵگەکانی قورئان وسونەت بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا عینادی بکات هەر بەرگری ودۆستایەتی جەهمیەکان وقبوریەکان بکات ئەگەر بەتەئـویلەوە وابکات ئەوا نازانم حـاڵی ئەم کەسە چیە بەڵام هەڕەشەی توندی لەسەرە بەڵام ئەگەر بەبێ تەئویل وابکات ئەوا پەنا دەگرین بەالله لەهەڵوەشاندنەوە لەپاش کۆکردنەوە. **— كشف الشبهتين ص. 32.**

نۆیەم/ دیسان الشیخ سلیمان بن سحمان رحمه الله بدەفەرموێت : **"لو قدر أن أحداً من العلماء توقف عـن القول بكفر أحد مـن هؤلاء الجهال المقلدين للجهمية أو الجهال المقلدين لعباد القبور أمكن أن نعتذر عنه بأنه مخطئ معذور ولا نقول بكفره لعدم عصمته من الخطأ ، والإجماع في ذلك قطعي.".**

ئەگەر گریـمان یەکێ لەزانایان وەسـتا لەتەکفیرکردنی جاهیلە مقلـدە جەهمیەکان یان جاهیلە مقلدە گۆڕپەرستەکان ئەوا عوزری بۆ دەهێنرێتەوە بەوەی کەوا هەڵەیە وعوزری هەیە و تەکفیری ناکەین بەهۆی ئەوەی کەس نیە مەعصوم بێت لەهەڵە وە ئەم وتەیەش بەئیجماع بڕاوەتەوە. **— كشف الأوهام والالتباس ص. 28.**

سەیری ئەو وتە جوانەی ئەم زانایە بکەن وسەیری ئەخلاقی حەمدانیە گەمژەکانیش بکەن!

دەیەم/ دیسان الشیخ سلمیان بن سحمان لەبارەی حوکمی ئەوانەی ڕۆشتن بۆ وڵاتی کوفر حەڵاڵ دەکەن دەفەرموێت : **"وأما من قامت له شبهة، أو تأول، وزعم أن هذا السفر ليس بحرام، ولكن مباح، لأنه يظهر دينه، وأن البلد التي يسافر إليها ليست**

عنده ببلد كفر، إلى غير ذلك من الشبه والتأويل، فهذا لا يكفر بإباحة ما حرمه الله ورسوله، لقيام الشبهة معه، والتأويل المانع من تكفيره".

بەڵام ئەگەر کەسێ وابڵێت بەهۆی ئەوەی شوبهەی هەبێت یان تەئـویل وە پێی وابێت ئەو سەفەرکردنە حەرام نیـە وحەڵاڵە ولەبەرئەوەی ئەوکەسە بەنوێژکردن اظهاری دینی کردوە وە سەفەرکردن بۆ ئەو وڵاتە کوفریە حەڵاڵ بکات بەبیانوی ئەوەی پێی وابێت ئەو وڵاتە وڵاتی کوفرنیە لەلای ئەو هاوشێوەی ئەم گومان وتەئویلانە ئەوا ئەم کەسە تەکـفیرناکرێت بەحەڵاڵکردنی ئەوشتەی الله ورسولەکەی حەرامیان کردوە بەهۆی ئەوەی توشی شوبهە هاتوە وە تەئویل مانع ـە لەتەکفیرکردنی. — **الدرر 8/487.**

ئێستا بۆتان دەربکەوێ حەمدان ـی وعمومی جگە لەهێنانی وتەی مطلق ـی ئەم زانایانە ئاگایان لەم شتانە نیە دەسا فەرموو ئەگەر پیاون ومەنهەجین ابن سحمان یش تەکفیربکەن هەروەک چۆن دەولە وابن تیمیەتان تەکفیرکرد لەهەموشی خۆشتر ئەوەیە ئەوان ابن سحمان بەموسڵمان دەزانن ابن تیمیەیان پێ کافرە لەکاتیکدا ابن سحمان ابن تیمیە بەمامۆستای خۆی دەزانێت ! ئەوەش تناقضاتی عەقیدەی حەمدانی.

گومان لەسەر شـێخ ـی ئیـسلام ابن تـیمیە و بەوە تۆمەتباری دەکەن کەبیدعەی عوزر بـە جەهلی بۆ ئەشعەریەکان داهێناوە

مەلا هەڵۆ ئەمجارەیان بەدەمە پیس وزمانە زبرەکەی بۆسەر زانایان و موجـاهیدان هێرشی نارەوا دەکاتە سەر شـێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە و بەوە تۆمەتباری دەکات کەبیدعەی عوزر بـەجەهلی بۆ ئەشعەریەکان داهێناوە ...

مەلا هەڵۆ ئەمجارەیان بەدەمە پیس وزمانە زبرەکەی بۆسەر زانایان و موجـاهیدان هێرشی ناڕەوا دەکاتە سەر شـێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە و بەوە تۆمەتباری دەکات کەبیدعەی عوزر بـەجەهلـی بۆ ئەشعەریەکان داهێناوە. کەواتە هەڵۆ شێخ ـی ئیسلام بەمبتدع دەزانێت دواتر دەڵێت مەنهەجی حەرەکیەکان (واتـا موجاهیدان لەهەموی خراپترە ئایا هێشتا هیچ موناسـڕێ هەیە بەرگری لەم بۆگەنە بکات ؟).

ئێستا بابزانین عوزردان لەبابەتی جاهل بون وتەئویلکردن ـی ناو و سیفاتەکان ـی الله تعالى بیدعەی ابن تیمیە رحمـە الله ؟ یان مەنهەجی پێغەمـبەر ﷺ و سەلەفە ؟

پێغەمبەر ﷺ بەسەرهاتی پیاوێ دەگێڕێتەوە کە ئەم پیاوە هێندە تاوانی زۆر بـوو وەسێت ـی بۆمنداڵەکانی کرد وتی گەر مردم ئەوا بمسوتێنن و خوڵەکەم بەن بەدەم شەپۆلی با ودەریاوە چونکە خۆ ئـەگەر الله بتوانێ زیندووم کاتەوە سـزایەک سزام ئەیات سزای کەس ـی نەیابێت بۆیە کوڕەکان ـی وەسێتەکەیان جێ بەجێکرد کاتێ لەقیامەت ـدا الله لێی ئەپرسێ بۆچی واتکرد پیاوەکە دەڵێت لەترس ـی تۆ ئەی پەروەردگارم الله ـش بەوهۆیەوە لێی خۆشەبێت.

((أسرف رجلٌ على نفسه، فلما حضره الموتُ أوصى بنيه فقال: إذا أنا مت، فأحرقوني، ثم اسحقوني، ثم اذرُوني في الريح في البحر، فوالله لئن قدَر عليَّ ربي ليعذبني عذابًا ما عذَّبه به أحدًا، قال: ففعلوا ذلك به، فقال للأرض: أدِّي ما أخذتِ، فإذا هو قائم، فقال له: ما حملكَ على ما صنعتَ؟ فقال: خشيتُك يا رب - أو قال: مخافتك - فغفر له بذلك))؛ — رواه الشيخان.

کەواتا ئەم پیاوە جاهل بوە بەسیفەتی دەسەڵات ـی الله کەئەم سیفەتەی الله بەئەقڵ وفیطرەت دەزانرێت کەچ ـی هێشتا الله تعالى عوزری لێ قبوڵ کرد.

بەتێگەیشتنی سەلەف وزانایان:

١ – ئیمام ابن قتیبة رحمە الله ـدەفەرموێت : **قد يغلط في بعض الصفات قوم من المسلمين، فلا يكفرون بذلك. — ((شرح مسلم)) للنووي (٥/ ٥٩٨ - ٥٩٩).**

کەسانێ لەموسڵمانان هەڵە دەکەن لەهەنێ سیفاتی الله تعالی بەوە کـــافرنـــابن.

٢ – ئیمام شافعی رحمه الله ـدەفەرموێت : **لله أسماء وصفات لا يسع أحداً ردها، ومن خالف بعد ثبوت الحجة عليه، فقط كفر. وأما قبل قيام الحجة، فإنه يعذر بالجهل. — (فتح الباري) (١٣/ ٤٠٧).**

الله تعالی ناو وسیفاتی هەیە جائیزنیە هیچ کەسێ ڕەدی بکاتەوە هەرکەسێ پێچەوانەی بکا لەپاش ئیقامە حوجە ئەوا کافرە بەڵام پێش ئیقامە حوجە عوزری بۆهەیە بەنەزانین.

٣ - الامام ابن ابي عاصم (ت 287 ھ) لەبارەی جەهمیە موعطلەکانەوە دەفەرمویێ :
والقرآن كلام الله تبارك وتعالى تكلم الله به ليس بمخلوق، ومن قال: مخلوق، ممن قامت عليه الحجة فكافر بالله العظيم، ومن قال من قبل أن تقوم عليه الحجة فلا شيء عليه.

قورئان وتەی الله یە و الله قسەی پێکردوە ومخلوق نیە **هەرکەس بڵێت قورئان مەخلوقە** لەوانەی کە ئیـــقامە حجە کراون ئەوا کافرە بە الله ـی گەورە هەرکەسێ پـــێش ئیقامە حجـــە بڵێت قورئان مەخلوقە ئەوا هـــیچی لەسەرنیە. **— كتاب السنة له 2/645 ط المكتب الاسلامي.**

٤ - ئـــیمامی بوخـــاری (ت 256 ھ) لەبارەی ئەعیانی جەهمیەکانەوە دەفەرموێت :
وكل من لم يعرف الله بكلامه أنه غير مخلوق فإنه يعلم، ويرد جهله إلى الكتاب والسنة، فمن أبى بعد العلم به، كان معاندا، قال الله تعالى : ﴿ وما كان الله ليضل قوما بعد إذ هداهم حتى يبين لهم ما يتقون ﴾ [التوبة: 115]،

هەرکەسێ الله نەناسێت بەوتەکەی کەباوەڕی وابێت قورئان مەخلوق نیە ئـەوا ئەوکـــەسە **فێردەکرێت** و جەهلـــەکەی لادەبرێ بەقورئان وسونەت گەر پاش زانست ملکەچ نەبوو ئەوا کەسێکـی عینادە الله فەرموویەتی : ﴿ **وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** ﴾ **[التوبَة : ١١٥].**

خۆ پاش ئەوەی الله خەڵکێکی خستبێتە سەر ڕاستەڕێ، ئیتر نەبووە جارێکی تر **گومڕایان بکات. تا ئەو شتانەیان بۆ ڕوون** بکاتەوە کە دەبێ خۆیانی لێ پارێزن.

٥ - ئیمام عون بن یوسف رحمه الله أبو بكر المالكي -رحمه الله- لە **"رياض النفوس"** دەیگێڕێتەوە : سلیمان بن سالم دەڵێت من دانیشتبوم لەلای عون بن یوسف سێ کەس هاتن وتیان : **«مات عندنا رجل يقول بخلق القرآن، فما نصنع به؟» فقال: «إن وجدتم من يكفيكم مؤنته فلا تقربوه»، فسكتوا ثم أعادوا السؤال ثانية فأجابهم بمثل الأول. ثم أعادوا السؤال ثالثة، فأجابهم بمثل ذلك، فقالوا: «لا نجد من يكفينا مؤنته» فقال لهم: «اذهبوا فواروه من أجل التوحيد».قال سليمان: «يريد تغسلونه وتكفنونه وتصلون عليه وتدفنونه»**

پیاوێ لای ئێمە مردووە دەیگوت قورئان مەخلوقە چی لێ بکەین ؟ فەرمووی گەر کەسانێ هەن بەڕێی بخەن ئێوە لێی نزیک مەبەنەوە بێدەنگبون پاشان پرسیارەکەیان دووبارەکردەوە تا دووجار جار بەوشێوە وەڵامی یانەوە لەجاری سـێهەم وتیان کەس نیە مەراسیمی مردنەکەی بەڕێوەبەرێت.

ئیمام فەرمووی : بڕۆن مەراسیمەکەی بۆ بەڕێوەبەرن لەبەر خاتری تەوحید سولەیمان دەفەرموێت مەبەستی عون بن یوسف ئەوەبوو واتا بڕۆن بیشۆن و کفن ـی بکەن و نوێژی لەسەر بکەن و دەفن ـی بکەن.

ئایا عوزردان بەوتەی کوفری جەهمیەکان بیدعەی ابن تیمیە بوو؟

٦ - الإمام الحافظ قوام السنة أبوالقاسم الأصبهاني رحمه الله ـدەفەرموێت : **ومن تعمد خلاف أصل من هذه الأصول وكان جاهلاً لم يقصد إليه من طريق العناد فإنه لا يكفر، لأنه لم يقصد اختيار الكفر ولا رضي به وقد بلغ جهده فلم يقع له غير ذلك، وقد أعلم الله سبحانه أنه لا يؤاخذ إلا بعد البيان، ولا يعاقب إلا بعد الإنذار فقال تعالى: {وما كان الله ليضل قوماً بعد إذ هداه} فكل من هداه الله عز وجل ودخل في عقد الإسلام فإنه لا يخرج إلى الكفر إلا بعد البيان.**

هەرکەسێ بەئەنقەست پێچەوانەی ئەصڵێ لەئصولەکانی ئەهلی سونەت بکات وە جاهل بێت وەئەو پێچەوانەکردنەی لەعینادیەوە نەبێت ئەوا کافرنابێت چونکە ئەو مەبەستی هەڵبژاردنی کوفرنەبوە و بەکوفر ڕازی نەبوە بەڵکو هەموو هەوڵ وکۆششەکەی گەیاندویەتی بەوەی کەلەسەریەتی وە الله ش فێری کردوین کە لەوکەسانە ناگرێت ئیلا پاش ڕونکردنەوە وفێرکردن نەبێت وە سزای کەسیش نادات ئیلا پاش ئاگادارکردنـەوەی نەبێت الله ـدەفەرموێت : ﴿ **وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** ﴾ **[التوبة : ١١٥]**.

واتا : خۆ پاش ئەوەی الله خەڵکێکی خستبێتە سەر ڕاستەڕێ، ئیتر نەبووە جارێکی تر گومڕایان بکات. ئەم ئایەتەش سەبارەت بە هەندێ لەو موسڵمانانە هاتە خوارێ کە داوای لێبوردنیان کردبوو بۆ موشریکەکان، لە پاشان ترسان کە الله لێیان تورەبێت ئینجا ئەم ئایەتە دابەزی : ﴿ **حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ** ﴾.

واتا : تا ئەو شتانەیان بۆ ڕوون بکاتەوە کە دەبێ خۆیانی لێ پارێزن بێگومان الله بەهەموو شتێک زاناو بەئاگایە .

هەرکەسێ هاتبێتە ناوئیسلامەوە لەئیسلام دەرناچێت ئیلا لەپاش ڕونکردنەوە نەبێت.
— الحجة في بيان المحجة (2/511).

ئایا عوزردان بەکوفری ئەسماء وصیفات بیدعەی ابن تیمیه بوو یان وتەی الله وسونەت و وتەی سەلەف بوو ؟؟ ئایا هەڵۆ تەکفیری صحابەش دەکات ؟؟

الحافظ ابن عبد البر رحمه الله دەفەرموێ : **و أما جهل هذا الرجل المذكور في هذا الحديث بصفة من صفات الله في علمه وقدرته، فليس ذلك بمخرجه من الإيمان....**

جاهل بـونی ئەم پیاوەی کەباسکرا لەم فەرموودەیەدا کەجاهل بوو بەسیفەتێ لەسیفاتەکانی الله لە زانست و هێزی الله ئەوە ئەم جاهل بونەی لەئیمان دەری نـاکـات.

وه دەفەرموێت : **ألا ترى أن عمر بن الخطاب وعمران بن حصين وجماعة من الصحابة سألوا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - عن القدر. ومعلوم أنهم إنما سألوه عن ذلك وهم جاهلون به، وغير جائز عند أحد من المسلمين أن يكونوا بسؤالهم عن ذلك كافرين، أو يكونوا حين سؤالهم عنه غير مؤمنين.**

ئايا نابينيت عمرى كوڕى خطاب و عمران ـى كوڕى حصين وكۆمەڵى لەهاوەڵان پرسياريان لەپێغەمبەرصلى الله عليه وسلم كرد لەبارەی قـەدەر وه زانراويشه كاتێ ئەوان پرسياريان لەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم كرد خۆيان نەيان دەزانــی وه هيچ ڕەوانيه لەلای هيچ موسڵمانێك بڵێت هاوەڵان بەو پرسياركردنەيان كـافر بونه يان لەكاتى پرسياركردنەكەدا ئيماندارنەبونه.

واما جهل هذا الرجل بصفة من صفات الله في علمه وقدره؛ فليس ذلك بمخرجه من الإيمان، ألا ترى أن عمر بن الخطاب وعمران بن حصين وجماعة من الصحابة سألوا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - عن القدر. ومعلوم أنهم إنما سألوه عن ذلك وهم جاهلون به، وغير جائز عند أحد من المسلمين أن يكونوا بسؤالهم عن ذلك كافرين، أو يكونوا حين سؤالهم عنه غير مؤمنين.

وروى الليث عن أبي قبيل عن شُفَيٍّ الأصبحي عن عبد الله بن عمرو بن العاص- فذكر حديثاً في القدر، وفيه: فقال أصحاب رسول الله - صلى الله عليه وسلم -: فأي شيء نعمل إن كان الأمر قد فرغ منه؟

ليث گێڕاويەتيەوه لەابی قـبيل لەشفی الاصبحی لەعبدالله ـی كوڕی عەمری كوڕی عاص كەباسی فەرموودەی قەدەر دەكات و دەفەرموێت هاوەڵانی پێغەمـبەر صلى الله عليه وسلم وتيان بۆچی كردەوه بـكەين مادام لەقەدەردا هەمو شتێ بڕاوەتەوه؟

، فهؤلاء أصحاب رسول الله- صلى الله عليه وسلم - وهم العلماء الفضلاء- سألوا عن القدر سؤال متعلم جاهل؛ لا سؤال متعنت معاند، فعلمهم رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ما جهلوا من ذلك، ولم يضرهم جهلهم به قبل أن يعلموه، ولو كان لا يسعهم جهله وقتاً من الأوقات؟ لعلمهم ذلك مع الشهادة بالإيمان،

ئائەوانە هاوەڵی پێغەمبەربون ﷺ وەزانا وچاکەکانی ئومەت بون پرسیاریان لەبارەی قەدەرەوە کرد پرسیاری کەسێکی نەزان کەبیەوێ خۆی فێربکات نەك پرسیارکردنێکی بۆملکەچ نەبون وعینادی کردن جا پێغەمـبەر ﷺ فێری کردن ئەوەی کەپێی جاهیل بـون وە ئەو جاهیل بونەشیان زیانی پێ نەگەیاندن پێش ئەوەی بیزانن ئەگەر جـاهل بون نەبوایە لەهیچ کاتێ لەکاتەکاندا ئەوە لەدوای ئەو پرسیارەوە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم داوای ئەوەی فێری کردن داوای لێ دەکردن شەهادە بهێننەوە بۆ ئەوەی ببنەوە بەموسڵمان . **— التمهيد 18/46،47.**

ئـیمام احمـد معتصم ـی جەهمی عەقیدەی بەبـرای خۆی زانیوە ـدەفـەرموێـت : **وقد جعلت أبا إسحاق "المعتصم" في حل ورأيت الله عز وجل يقول وليعفوا وليصفحوا ألا تحبون أن يغفر الله لكم وأمر النبي صلى الله عليه وسلم أبا بكر بالعفو في قضية مسطح، ثم قال أبو عبد الله: العفو أفضل، وما ينفعك أن يعذب أخوك المسلم بسببك ولكن تعفو وتصفح عنه، فيغفر الله لك كما وعدك.**

گەردنی باوکی ایسحاق [معتصمم] ـم ئازادکـــرد چونکە الله تعالى فەرموویـەتی لێبوردە بن ئایا ناتانەوێ الله لێتان ببورێت وە پێغەمبەر ﷺ فەرمان ـی بە أبـو بکر کـرد بەلێبـوردەیی لە ڕووداوەکـەی مسطح ئیمـام ـی ئەحمەد دەفەرموێت لێبوردن چـاکترە چی سودێکت پێ دەگا ئەگەر براکەو بەهۆی تۆوە سزا بدرێت لەقیامەت بەڵکو لێخۆشبون چونکە خوا لەتۆش خۆش دەبێت. **— المحنة عبدالغـــنى المقدسي 92.**

ئیمامی احمد خەلیفەی جەهمی واثق ـی تەکفیرنەدەکرد ئەو واثقەی ئیمام احمد بن نصر الخزاعی خرۆجی لێکرد وئیمام احمدی کوشت علي بن عيسى فەرموویەتی : گوێم لەحەنبەل بوو لەویلایەتی واثق ـدا کەفوقەهایانی بەغداد هاتن بۆلای ابو عبدالله أبو بكر بن عبيد وإبراهيم بن علي المطبخي وفضل بن عاصم هاتن بۆلای ئیمام احمد باسیان کرد بۆ ئیمام احمد کەوتەی قورئان مەخلوقە بڵاوبۆتەوە، جائیمام احمد فەرمووی چیتان دەوێ؟ وتیان ئێمە هاتوین ڕاوێژت پێ بکەین کەڕازی نین بەفەرمانڕەوایەتی ودەسەڵاتی واثق، ئیمام احمد گفتوگۆی لەگەڵ کردن وپاشان پێیانی فەرموی لەدڵەوە پێتان ناخۆش بێت **دەست هەڵمەگرن لەگوێڕایەڵی**

سەرکردە ڕیـزی موسـڵمانان پارچەپارچەمەکەن خوێنی خۆتان وموسڵمانانیش مەڕێژن لەگەڵ خۆتان.

ـالخلال في "السنة" (134-1/133) : ئەگەر ئیمام احمد واثق ـی پێ موسڵمان نەبوایە نەیدەفەرموو دەست هەڵمەگرن لەگوێڕایەڵی کردنی وەنەیدەفەرمووی ڕیزی موسڵمانان شەق مەکەن.

ئیمامی الكناني كەیەكێكە لەزانایانی سەلەف:

الامام الكناني رحمه الله فەرمویەتی : **قد أظهره بشر بن غياث المريسي ببغداد من القول بخلق القرآن، ودعائه الناس إلى موافقته على قوله ومذهبه وتشبيهه على أمير المؤمنين المأمون وعامة الناس وما قد دفع الناس إليه من المحنة، والأخذ في الدخول في هذا الكفر والضلالة. — الحيدة والاعتذار ص 21 ط مكتبة العلوم والحكم.**

بشری مریسی لەبەغداد وتەی قورئان مەخلوقەی دەرخست و بانگەوازی خەڵكی بۆئەو وتەیە دەكرد وە **ئەمیری باوەڕداران مەئمون** وتێكڕای خەڵكی چەواشەكرد بەو وتەیەی خەڵكی توشی بەڵاو وموصیبەت وچونە ناوكوفر وگومڕای كرد.

وتەكەی بەكوفر ناوبرد لەگەڵ ئەوەشدا تەكفیری تەعینی نەكرد بۆمەئمون دەی حەمدانیەكان كەتكفیری ابن حجر و النووی و دەولە دەكەن تەكفیری سەلەفیش بكەن كەبەدرۆوە خۆتان داوەتە پاڵ سەلەف.

هەرئیمامی عبدالعزیزی الكنانی دەفەرموێت : **اجتمعت مع أمير المؤمنين بعد هذا المجلس فجرت بيني وبينه مناظرات كثيرة، فقال لي بعدما جرى بيننا: ويحك يا عبد العزيز، قل: القرآن مخلوق،**

لەگەڵ **ئەمیری باوەڕداران** دانیشتم لەپاش دانیشتنەكە گفتوگۆ ڕویدا لەنێوانماندا پێی دەوتم هاوار بۆ تۆ عبدالعزیز بڵێ قورئان مەخلوقە ..

فقلت يا أمير المؤمنين إن القلوب لا ترد بالرغبة ولا بالرهبة،

منيش وتم ئەی ئەميری باوەڕداران دڵ ناگۆڕێت نەبەترسان نەبەئومێدبەخشين.
—الابانة لأبن بطة 6/248 ط دار الراية.

ئایا ابن تیمیه بیدعەی داهێناوە یان شوێن سەلەف کەوتوە بەوردی وبەتەفسیلی وەکو ئێوەی جاهل تەنها شوێن وتەی مطلق وکۆپی پەیست نەکەوتوە.

وەڵامدانەوەی گومانێکی عمومی وحەمدانی ومەدخەلیەکان لەسەر وتەیەک کە دراوەتە پاڵ ئیمام ابن تیمیە رحمە اللە کەدەیکەن بەبەڵگە بۆتەکفیرنەکردنی مورتەدان

ئەڵێن (ذەهەبی) رحمه الله فەرموویەتی : بەهەمان شێوە شێخ ـمان إبن تیمیە لەکۆتا ڕۆژەکانیدا دەیفەرموو من کەس لەم ئومەتە تەکفیرناکەم چونکە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی کەس نیە پابەندی دەستنوێژگرتن بێت ئیلا باوەڕدارە جاهەرکەسێ پابەندی نوێژەکان و دەست نوێژ بێ ئەوا موسڵمانە .

وەڵامدانەوەی گومانێکی عموومی وحەمدانی ومەدخەلیەکان لەسەر وتەیەک کە دراوەتە پاڵ ئیمام ابن تیمیه رحمه الله کەدەیکەن بەبەڵگە بۆتەکفیرنەکردنی مورتەدان وە ئیخوانیەکانیش دەیکەن بەبەڵگە بۆئەوەی بڵێن مەرج نیە هەق ی ڕەها لای ئێمە بێت بەڵکو لەوانەیە بەرامبەرەکەشمان هەق بێت (واتە یەکتر قبوڵکردن و ڕێزگرتن لەباوەڕی یەکتر).

دەقی شوبهەکە:

ئەڵێن (ذەهەبی) رحمه الله فەرموویەتی : **وكذا كان شيخنا ابن تيمية في أواخر أيامه يقول : أنا لا أكفر أحدا من الأمة ، ويقول : قال النبي -صلى الله عليه وسلم- : لا يحافظ على الوضوء إلا مؤمن فمن لازم الصلوات بوضوء فهو مسلم.**

بەهەمان شێوە شێخ مان إبن تیمیه لەکۆتا ڕۆژەکانیدا دەیفەرموو من کەس لەم ئومەتە تەکفیرناکەم چونکە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : کەس نیە پابەندی دەستنوێژگرتن بێت ئیلا باوەڕدارە جاهەرکەسێ پابەندنی نوێژەکان و دەست نوێژ بێ ئەوا موسڵمانە .

جا دەڵێن ئەمە بەڵگەیە کە ابن تیمیه تەکفیری گۆڕپەرستان وئەشاعیرە وجەهمیەکان وموعتەزیلەکان وڕافیزە ناکات بەموتڵەقی !!

لەوەڵامدائەڵێین:

یەکەم : ئایا ئەم وتەیە کەدراوەتە پاڵ ابن تیمیه مانای ئەوە ئەیات کەگوایە ابن تیمیه تەکفیری إتحادی و قرامطه و نوصیری و ڕافیزە وجەهمیەکان و غولاتی قەدەریەکان ناکات ؟ لەکاتێکدا سەدان فەتوای صەریح ی هەیە لەسەر تەکفیرکردنی ئەو کۆمەڵانە ئەگەرچی نوێژیش بکەن وشهادەش بهێنن، ئایا بەچی پێوەرێ واز لەوتەی صەریح و موحکەم ئەهێنرێت بۆ وتەی موتەشابیهـ ؟؟!کەبەدەقی قورئان ئەوانەی شوێن متشابهـ دەکەون نەخۆشی لەدڵیاندا هەیە.

خۆگەر ابن تیمیه بیگوتایە تەکفیری مخالف کارانم لەعەقیدە ناکەم ئەوکات هەقی خۆتان بوو بیکەن بەبەڵگە بۆخۆتان بەڵام ئەو بە موجمەل وبێ تەفسیل دان و ڕونکردنەوەی مەبەستی وای فەرمووە.

جا ئەگەر دان بـنێن بەوەدا بڵێن نەخێر مەبەستی ابن تیمیه ئەوەنیە کەتەکفیری قبوری و جەهمی وڕافیزە ناکات ئەوا تێدەگەین کەابن تیمیه مەبەستی بەئەهلی قیبلە موسڵمانانە کەبەتاوان تەکفیریان ناکات نەک بەکوفر.

پاشـــــان ئەگەر مەدخەلیەکان سوربن لەسەرئەوەی کەمەبەستی ابن تیمیه تەکفیرنەکردنی هەموو ئەوگروپە کافرانەیە ئەوا ئەڵێـین ئەگەر بەپێی قـسەی ئێوە بێت ئایەتەکانی هەڵگەڕانەوە لەدین و فەرموودەکانی بابەتی هەڵگەڕانەوە لەدین و کتێبە فقهیەکان کەباسی موڕتەد ئەکەن ئەبێت هەمووی بسڕێتەوە !

گەر ڕازی بن بەهەڵوەشاندنەوەی هەموو حوکمی موڕتەد ئەوا خۆتان موڕتەدن گەر ئەشـڵێن نەخێر موڕتەد حوکمێکی جێگیرە لەشەرعدا کەواتـا وتەکەی ابن تیمیەش مەبەست پێی ئەوەنیە کەتەکفیری موڕتەد ناکات.

دووەم : ئیمام ـی ابن تیمیه لەکۆتایەکانی تەمەنیدا لەقەڵای دیمەشق پێش مردنی کتابی الرد على الاخنائى نوسیوە کەتێدا تەکفیری ئەوانە دەکات کەهاوار لەغەیری الله ئەکەن ئەگەرچی نوێژیش بکەن و دەست بەدەستنوێژیش بن.

شیخ الإسلام لەوکتێبەدا کەپێش مردنی نوسیویەتی تێدا تەکفیری الاخنائى قازی مالکی مەزهەبەکان دەکات و ـدەفەرموێت : **"فهؤلاء المشركون والمفترون مثل هذا المعترض وأمثاله المستحقين للجهاد، وبيان ما دعوا إليه من الضلال والفساد، وما نهوا عنه من الهدى والرشاد، ولتكون كلمة الله هي العليا ويكون الدين كله لله".**

ئەو مووشـــــریکانە کەدرۆ هەڵئەبەستن بەناوی الله ـەوە وەک ئەم کەسە (الاخنائى) کەڕەخنەی لەئێمە گرتوە کەئەم کەسە وهاوشێوەکانی شایستەن جیهادیان لەدژبکرێت وە گومڕای و فەسادیەکانیان ڕونبکرێتەوە کەچۆن ڕێگری لەهیدایەت وڕێگای ڕاست ئەگرتن تاوەک وشەی الله بەرزبکرێت و دین هەمووی بۆ الله بێت.

کەواتـا بەدەقی وتەی ابن تیمیه خۆی تێگەشـتین کەمەبەستی لەئەهلی نوێژ ئەوکەسانە نیە کەعەقیدە وباوەڕی کوفرییان هەیە.

پـــــاشان بۆ ڕەدانەوەی ئیخوانیەکان کەئەو وتە ئەکەن بەبەڵگە گوایە مەرج نیە هەقی ڕەها لەلای یەک کۆمەڵ بێت بەڵکو پێ ئەچێ بەرامبەریش لەسەر هەق بێت ویەکتر قبوڵ بکەین وتەکفیری یەکتری نەکەین لەسەر مخالەفەی عەقیدەیی.

ئەڵێــن دیسان شێخ الاسلام لە **رسالە التسعینە** ـدا ـدەفەرمووێت : **"كان غالب أئمتهم يقولون بتكافؤ الأدلة في هذه المسألة ونحوها ، ويصيرون فيها إلى الوقف والحيرة، ثم هم مع ذلك قد يعتقدون أن الإسلام لا يتم إلّا بما ادعوه من القول بهذا الحدوث، فيكون ذلك سببًا لنفاقهم وزندقتهم، وذلك باطل، ليس هذا من أصل الإسلام في شيء،".**

زۆربەی پێشەواکانیان دان ئەنێن بەوەی کەهەردوولا لەسەر بەڵگەن لەم بابەتە (عەقیدەیانەدا) بۆیە پەنا دەبەنە بەر وەستان وتەوقف کردن (ناتوانن بڵێن عەقیدەی ئێمە سەد لەسەر سەد هەقە) لەگەڵ ئەوەشدا باوەڕیان وایە ئەم بۆچونە بیدعیەیە ئەوان ئیسلامە بەتەواوی وهەرکەسێ ئەم بۆچونەی نەبێت ئیسلامەتیەکەی تەواو نیە جائەمەش هۆکاری نیفـاق و زەندیقی ئەوانە وەئەمەش شتێکی پڕوپوچە ئەمە لەئەسڵی ئیسلامدا نیە بەهیچ جۆرێ.

پـاشان ئەم بۆچونەی ئیخوان لەئەشـعەرییەکانەوە وەرگیراوە کە ڕێز لەبۆچونی بەرامبەربگرن و بەرامبەرەکەشیان بەبەشێ لەهەق بزانن.

یوسف بن عبد الهادي الحنبلي ـدەفەرمووێت : ابن عساكر دەیگێڕێتەوە لە زاهر بن احمد کە ابو حسن ئەشعەری لەسەرە مەرگیدا نەفرەتی لەموعتەزیلە دەکرد پاشـان لێوەی دەگێڕنەوە کە بانگی کردووە وپێی وتوە : (مـــن تەکـفیری ئەهلی قـیبلە ناکەم چونکـە هەموومان ڕوو دەکەیــنە یەک پەرستراو ئەوەی جیاوازە دەربڕینەکانمانە). جا ابن عسـاكر ئەم وتەیەی ابو حسن بەفەزڵ و گەورەیی وەسف دەکـات بەڵام من (ابن عبدالهادی) وای دەبـینم ئەمە سەرزەنشت کردنە بۆ ئەشعەری چونکـە زاهیری ئەم وتە مەیلکردنە بۆتەکفیرنەکردنی مووعتەزیلە و ئەهلی بیدەع.

:، "ثُمَّ ذَكَرَ ابن عساكر عَنْ زَاهِرِ بْنِ أَحْمَدَ، أَنَّهُ حَضَرَ الأَشْعَرِيَّ عِنْدَ الْمَوْتِ وَهُوَ يَلْعَنُ الْمُعْتَزِلَةَ، ثُمَّ ذَكَرَ عَنْهُ أَنَّهُ دَعَاهُ عِنْدَ الْمَوْتِ وَقَالَ لَهُ: إِنِّي لا أُكَفِّرُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْقِبْلَةِ، لأَنَّ الْكُلَّ يُشِيرُونَ إِلَى مَعْبُودٍ وَاحِدٍ، وَإِنَّمَا هُوَ كُلُّهُ اخْتِلافُ الْعِبَارَاتِ، ذَكَرَ ابْنُ عَسَاكِرَ هَذَا مَنْقَبَةٌ، وَأَرَاهُ مَذَمَّةً لأَنَّهُ مَيْلٌ إِلَى عَدَمِ تَكْفِيرِ الْمُعْتَزِلَةِ، وَغَيْرِهِمْ مِنْ أَهْلِ الأَهْوَاءِ".

کەواتە ئەمە فێلی ئەشاعیرەیە ئەیانەوێ بۆپەردە پۆشکردنی عەقیدەکەی خۆیان ئەوتۆمەتەش بەنە پاڵ ئیمام ابن تیمیە.

گومانی عمومیەکان کە دەڵێن نوێژ درووست نییە لە پشت هیچ کەسێکەوە تا نەزانیت عەقیدەی ئەهلی سوننەتی هەیە!

وەڵامی گومانێکی حەمدانی وعمومیەکان لەسەر نوێژکردن لەپشت کەسێ کەعەقیدەی نەزانراوە دەڵێن جائیزنیە نوێژبکەی ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەدڵنیابیت ئەهلی سونەیە وتەیەکی پچڕاو ئەهێننەوە دەڵێن ...

وەڵامــی گومانێکی حەمدانی وعمومیەکان لەسەر نوێژکردن لەپشت کەسێ کەعەقیدەی نەزانراوە دەڵێن جائیزنیە نوێژبکەی ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەدڵنیابیت ئەهلی سـونەیە وتەیەکی پچڕاو ئەهێننەوە دەڵێن : لە **شرح أصول الاعتقاد (1/170)** هاتوە سفيان الثوري بە شعيب بن حرب ـدەفەرموێت : **"لا تصل إلا خلف من تثق به وتعلم أنه من أهل السنة والجماعة".**

نوێژ مەکـە ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەدڵنیابیت لێی وبزانیت ئەهلی سونەتە.

دەڵێن کەواتە نوێژکردن جائیز نیە لەپشت کەسێ کەعەقیدەی نەزانیت ! بەڵام بابگەڕێینەوە بۆ وتەکەی ئیمام سوفیان ئایا وایە ؟

١ - سفیان دەفەرموێت : **ياشعيب لا ينفعك ما كتبت حتى ترى الصلاة خلف كل بر وفاجر ،والجهاد ماض إلى يوم القيامة ، والصبر تحت لواء السلطان جار أم عدل.**

ئەی شعیب ئەوەی بۆم نوسی سودت پێ ناگەیەنێت **تانوێژکردن** بەجائیز نەزانیت لەپــشت هەرکەسێکەوە بێت باش بێت یان خراپ بێت وە جیــهاد بەردەوامە تا ڕۆژی قیامەت وە ئارامگرتن لەژێر فەرمانڕەوایی دەسەڵاتدار جا ستەمـکار بێت یان دادپەروەر بێت.

قال شعيب فقلت لسفيان :يا أبا عبد الله الصلاة كلها؟.

شعیب ئەڵێ وتــم بەسفیان ئایا هەموو نوێژەکــان ؟

قال: لا ولكن صلاة الجمعة والعيدين ،صل خلف من أدركت وأما سائر ذلك فأنت مخير لا تصل إلا خلف من تثق به وتعلم أنه من أهل السنة والجماعة.

فەرمووی نـەخێر بەڵام نوێژی جمعە و دووجەژنەکە لەپشت هەرکەسێکەوە بوو ئەنجام ـی بەڵام نوێژەکانی تـر **خۆت ئــازادی** نوێژنەکەی لەپشت کەسێکەوە تا لێی دڵنیابیت کەئەهلی سـونە وجەماعەیە.

کەواتـا لەقسەکەی ئیمام سفیان دیارە گەر نەشزانی ئەهلی سونەیە حەڵاڵە نوێژی لەپشتەوەبکەی چونکە فەرمووی خۆت ئازاد وسەرپشکی گەر حەرام بوایە نەیدەفەرموو ئازادی چونکە سەرپشک بون نیە لەحەرامـدا.

کەواتـا ئازادی لەوەی لەپشت ئەووکەسەوە نوێژنەکەی بڕۆی لەپشت ئەهلی سونەیەک نوێژ بـکەی بەڵام گەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت ئەوا نوێژ لەپشتیەوە دەکەی بانەشی ناسیت چونکە واجب ـی جەماعەت تەرک ناکرێت لەبەر سونەتی نوێژکردن لەپشت ئەهلی سونەت، ئەسـڵەن گەر نوێژ تەنها لەپشت خاوەن عەقیدەی ئەهلی سونەت جائیزبێت و عەقیدە نەناسراو نوێژی لەپشت جائیز نەبێت کەواتا نوێژی زۆربەی سەلەف باتڵ بوە.

٢ - الحكم بن عطية دەڵێت : **"سألت الحسن، فقلت: رجل من الخوارج يؤمنا، أنصلي خلفه قال: نعم، قد أم الناس من هو شر منه".**

پرسیارم لەحەسن کرد وتم پیاوێ لەخەوارج پێش نوێژیمان دەکات ئایا نوێژی لەپشتەوە بـکەین ؟ فەرمووی بەڵێ خەڵکانێ پێش نوێژیان کردووە لەخەواریج خراپتربون . **— أصول السنة لابن أبي زمنين 211.**

جائەگەر نوێژنەکەی تەنها لەپشت ئەهلی سونەت نەبێت کەواتـا نوێژی سەلەف باتڵ بوە لەپشت ئەهلی بیدەع !

٣ - ابن حزم رحمـه الله ـدەفەرموێت : **وما امتنع قط أحد من الصحابة رضي الله عنهم، ولا من خيار التابعين، من الصلاة خلف كل إمام صلى بهم؛ حتى خلف الحجاج، وحبيش بن دلجة، ونجدة الحروري...وقيل لابن عمر في ذلك، فقال: إذا قالوا: حي على الصلاة. أجبناهم، وإذا قالوا: حي على سفك الدماء... تركناهم.**

هیچ کاتێ هیچ یەکێ لەصحابە ڕەزای الله یان لێ بێت وە لەباشترینەکان ـی تابعین کەسیان ڕێگری نوێژیـان نەکردووە لەپشت ئەو ئیمامەی پێشنوێژیان بۆدەکات تەنانەت نوێژیـان کردوە لەپـشت حەجاج (کەخیلاف هەبوو لەتەکفیرکردن ـی)

وەلەپشت حبیش بن دلجە ونجدەی حروری (خەواریج) وە وترا بەابن عمر لەسەر نوێژکردن لەپشتیان فەرمووی : گەر وتیان وەرن بۆنوێژ وەڵامیان دەدەینەوە بەڵام ئەگەر بانگمان بکەن بڵێن وەرن بۆ خوێن ڕێژی ناچین بەدەمیانەوە.

٤ - ئیمام ابن قودامەی حەنبەلی رحمه الله له **المغنی بەژمارە ١٢٢٥** دەفەرموێت : **وإن لم يعلم حاله ولم يظهر منه ما يمنع الائتمام به ، فصلاة المأموم صحيحة . نص عليه أحمد ; لأن الأصل في المسلمين السلامة.**

ئەگەر حاڵی ئیمامەکە نەزانراوبێت وە شتێکی لێ دەرنەکەوتبێت کەببێتە هۆی ڕێگریکردن لەنوێژکردن لەپشتیەوە(کوفری لێ نەبینرابێت) ئەوا نوێژی ئەوانەی لەپشتیەوە نوێژ دەکەن دروستە ئەمەش وتەی ئیمام احمـــــدە چونکە ئەصڵ لەموسڵمان سەلامەت بونە.

ولو صلى خلف من يشك في إسلامه ، فصلاته صحيحة.

وە ئەگەر نوێژی کـرد لەپشت کەسێ کەگومانی هەبێت لەموسڵمان بونی پێش نوێژکار ئەوا نوێژەکەت لەپشتیەوە درووســتە.

٥ - شـێخ ـی ئیسلام ابن تيمية دەفەرموێت : **"لم يقل أحد من الأئمة: إنه لا تجوز الصلاة إلا خلف من علم باطن أمره".**

هیچ یەکێ لەپێشەوایان نەیان فەرمووە نوێژکردن جائیز نیە ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقیدەکەی بزانیت. **— مجموع الفتاوى 3/281.**

هەموو ئەو وتانەی سەلەف کەهاتوە ئەڵێت نوێژ مەکەن لەپشت ئەهلی سونەت نەبێت مەبەستیان ئەوە نیە نوێژکردن لەپشت کەسێ نەیناسیت حەرامە بەبەڵگەی ئەم وتەیە.

٦ - ابن أبي زمنين له **أصول السنة (1/284)** دەیگێڕێتەوە : **قَالَ اِبْنُ وَضَّاحٍ وَسَأَلْتُ**

يُوسُفَ بْنَ عَدِيٍّ عَنْ تَفْسِيرِ حَدِيثِ اَلنَّبِيِّ صَلَّى اَللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَ كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ قَالَ: اَلْجُمُعَةُ خَاصَّةً، قُلْتُ: وَإِنْ كَانَ اَلْإِمَامُ صَاحِبَ بِدْعَةٍ قَالَ نَعَمْ، وَإِنْ كَانَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ; لِأَنَّ اَلْجُمُعَةَ فِي مَكَانٍ وَاحِدٍ لَيْسَ تُوجَدُ فِي غَيْرِهِ.

ابن وضاح دەڵێت پرسیارم لە یوسف ـی کوڕی عدی کرد لەبارەی ڕاڤەی فەرموودەی نوێژ بکە لەپشت هەموو چاکەکار وخراپکارێ یوسف فەرمووی : نوێژی هەینی تایبەتە وتم ئەگەر چی ئیمامەکە خاوەن بیدعەش بێت ؟ فەرمووی : بـەڵێ ئەگەر خاوەن بیدعەش بێت چونکە جومعان لەیەک جێگا ئەنجام دەدرێت شوێنی تر نیە بۆی بچیت.

کەواتا بۆیە بۆنوێژەکانی تر لەپشت مبتدعەوە نایکەن چونکە شوێنی تریان هەبوە ئەهلی سونەت پێش نوێژی کـردووە بەڵام چونکە جومعان لەیەک شوێن دەکرێت نوێژەکە دەکەن گەرچی ئیمامەکە مبتدع یش بێت خۆ ئەگەر نوێژکـردن دروست نەبێت لەپشــت مبتدع ئەوا جومعەش ناکرێت لەپشتیان و دەیفەرموو دووبارەی بکەوە.

کەواتــا بۆنوێژەکانی تریش گەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت ئەوا نوێژەکەت دەکەی گەرچی پێش نوێژەکە مبتدع یش بێت بەڵام گەر مزگەوتی ئەهلی سونەت هەبێت ئەوکاتە لەپــشت مبتدع ـەوە ناکرێت بەڵام بشی کەێت هەر درووستە وەک سفیان فەرمووی خۆت ئازاد وسەرپشــکی.

٧ - لەلای سەلەف تەنها نوێژ لەپـشت کافرەوە جائیزنیە.
البربهاري رحمه الله له **(شرح السنة) :49:** ـدەفەرموێت : **والصلوات الخمس جائزة خلف من صليت إلا أن يكون جهميا فإنه معطل وإن صليت خلفه فأعد صلاتك.**

پێنج فەرزەکە جائیزە لەپـــشت هەرکەسێکەوە ئەنجامی بەیت تەنها جەهمی نەبێت چونکە ئەوانە معطلەن ئەگەر نوێژت کرد لەپشتیان دووبارەی کەوە.

کەواتا ئەگەر لەپشت مبتدع وعەقیدە نەناسراو جائیز نەبوایە دەیفەرموو نوێژ لەپشت عەقیدە نەناسرا ومبتدع یش جائیزنیە بەڵام تەنها لەپشت مورتەد فەرمووی جائیزنیە.

سـوپاس بۆ الله مەنهەج ـی سەلەف ڕون وئاشكرایە بەڵام ئەهلی فیتنە کەبەفیکی کوفر د روستکراون ھ اتون بـ ەوتەی پ چڕا و و تەی م جمل و م طلق ئ ەیانەوێ ئ ێمە لەمەنهەجی سەلەف دوربخەنەوە لەکاتێکدا ئـێمە بەوردەکاریەکان وتەفسیلەکانەوە شـوێن مەنهەج سەلەف دەکەوین نەک بەوتەی پچڕاو و مطلق و ئاوڕنەدانەوە بۆ تەفسیلەکان.

وادەزانن ئەوەی جاهل بێت بەسیفەتی الله یان تەئویلی بکات ڕاستەوخۆ کافرەبێت !

مەرج نیە ئەوەی جاهل بێت بەسیفەتی الله یان تەئویلی بکات ڕاستەوخۆ کافربێت چونکە لەلای سەلەف ئەوەی بڵێت قورئان مەخلوقە ڕاستەوخۆ تەکفیر نەکراوە.

مەرج نیە ئەوەی جاهل بێت بەسیفەتی الله یان تەئویلی بکات ڕاستەوخۆ کافربـێت چونکە لەلای سەلەف ئەوەی بڵێت قورئان مەخلوقە ڕاستەوخۆ تەکفیر نـەکـراوە.

یەکەم/ عبد الله ابن الإمام أحمد رحمه الله دەفەرموێت : **حَدثنِي أبي، قَالَ: حَدثنَا سُرَيج بن النُّعْمَان، قَالَ: أَخْبرنِي عبد الله بن نَافِع،** وتویـەتی : مَالك ـی کوڕی ئەنەس دەیفەرموو : **الْإِيمَان قَول وَعمل. وَيَقُول: الْقُرْآن كَلَام الله. وَيَقُول: من يَقُول: الْقُرْآن مَخْلُوق، قَالَ: يوجع ضربا وَيحبس حَتَّى يَتُوب.**

ئیمان وتە وکـردارە و قورئان قسەی الله یە وە ئەوەشـی بڵێت قورئان مەخلوقە بەتوندی ئەشکەنجە دەدرێت و زیندان ئەکرێت تا تەوبـە دەکات ! — **العلل ومعرفة الرجال (1247).**

دووەم/ إسماعيل ابن علية ـدەفەرموێت : **"من قال: القرآن مخلوق فهو مبتدع".**

ئەوەی بڵێت قورئان مەخلوقە ئەوکەسـە بیدعەچیە !

سێیەم/ شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله ـدەفەرموێت : **"وأحمد لم يكفّر أعيان الجهمية، ولا كلّ من قال: إنه جهمي كفَّره،**

ئیمام ـی احمد تەکفیری دانە بەدانەی جەهمیەکان ـی نەدەکرد وە بەهەرکەسێکی وتبێت جەهمی مانای تەکفیرکردن ـی نەبوە.

وتەکەی ابن تیمیە زۆر ڕاستە، نمونەی ابو ثور لە **"طبقات الحنابلة" (1/92)** هاتوە إبراهيم بن أبان الموصلي دەیگێڕێتەوە کەپرسیارکراوە لە ئیمام احمد پێی وترا : **إني سمعت أبا ثور يقول إن الله خلق آدم على صورة نفسه ... ثم قال: هذا كلام سوء هذا كلام جهم هذا جهمي لا تقربوه.**

من بیستومە ابو ثور ئەڵێت الله تعالی ئادەم ـی لەسەر شێوەی ئادەم دروست کردووە.. ئیمام احمد فەرمووی : ئەمە وتەیەکی خراپـە ئەمە وتەی جەهمـە ئەم کەسە جەهمیە لێی دوورکەونەوە !

کەچی هەر ئیمام احمد خوای ڕەحمەت ـی بۆ ئەبو ثـەور نارد.

الخَطِيبُ لە **تارِيخەكەيدا بەژمارە (3053)** دەیگێڕێتەوە لە عَبْد اللَّهِ بْن أَحْمَد بْن حَنْبَل دەفەرموێت : **«انْصَرَفْتُ مِنْ جِنَازَةِ أَبِي ثَوْرٍ، فَقَالَ لِي أَبِي: أَيْنَ كُنْتَ؟ قُلْتُ: فِي جِنَازَةِ أَبِي ثَوْرٍ، فَقَالَ: رَحِمَهُ اللَّهُ إِنَّهُ كَانَ فَقِيهًا».**

لەشوێنکەوتنی جەنازەی ابو ثـور لێ بومەوە باوکم وتی لەکوێ بوی ؟ وتم لەجنازەی ئەبو ثـوربوم باوکم فەرمووی ڕەحمەت ـی الله لێ بێت کەسێکی فەقیهـ بوو.

کەواتا وتەی فڵان جەهمیە مانای تەکفیر نیە.

پاشـان شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە رحمە الله دەفەرموێت : **ولا كل من وافق الجهمية في بعض بدَعهم؛ بل صلى خلف الجهمية الذين دَعوا إلى قولهم وامتحنوا الناس وعاقبوا من لم يوافقهم بالعقوبات الغليظة، لم يكفرهم أحمد وأمثاله، بل كان يعتقد إيمانهم وإمامتهم، ويدعو لهم، ويرى الائتمام بهم في الصلوات خلفهم، والحج والغزو معهم، والمنع من الخروج عليهم ما يراه لأمثالهم من الأئمة.**

وەئیمام احمد تەکفیری دانە بەدانەی ئەوانەی نەکرد کە لەهەنێ لەبیدعەکان موافقەی جەهمیەکانیان دەکـرد بەڵکو ئیمام ـی احمد نوێژی لەپشتی ئەوجەهمیانەش دەکرد کەبانگەشەیان بـۆ وتەی جەهمیەت دەکـرد وخەڵکیان تاقـی دەکردەوە لەسەر وتەکانیان و سزای ئەوانەشیان ئەیا کەموافەقەی وتەی جەهمیەکانیان نەکردبایە بەسزادانی توند بەڵام ئیمام احمد تەکفیری ئەوان وهاوشێوەکانی نەکـردن بەڵـکو بەئیمام ـی دەزانین ودوعای خێری بۆدەکردن وەنوێژ وحەج وجیهادی لەپشتیان بەجائیزدەزانی وڕێگری دەکـرد لەوەی خروجیان لەسەربکرێت وەک چۆن بەڕەوای نەدەزانی خڕوج لەسەر دەسەڵاتداری هاوشێوەیان بکرێ.

سەلماندنی ئەم بەشەی وتەکانی شێخ ئیسلام لەم پۆستەدا دامان ناوە.
— مجموع الفتاوى (7/ 508).

بەراوردێ بکەن لەنێوان عمومی و حەمدانیەکان وەدخەلی وحیزبییەکان وەلا هەڵۆی نەزان لەبوێریان لەسەرفەتوادان

لەگەڵ ترسی پێشین ی ئومەت (سەلەف) لەفەتوادان ...

بەراوردێ بکەن لەنێوان عمومی و حەمدانیەکان ومەدخەلی وحیزبیەکان ومەلا هەڵۆی نەزان لەبوێریان لەسەر فەتوادان لەگەڵ ترسی پێشین ـی ئومەت (سەلەف) لەفەتوادان.

یەکەم : البراء رحمه الله ـدەفەرموێت : **لقد رأيت ثلاثمئة من أصحاب بدر ما فيهم من أحد إلا وهو يحب أن يكفيه صاحبه الفتيا.**

سێ سەد هاوەڵی پێغەمبەر ﷺ ـم بینی لەو هاوەڵانەی کەبەشداری جەنگێ بەدریان کردبوو هیچ یەکێکیان نەبوو کاتێ پرسیاری شتێکی لێ کرابایە پێی خۆش بوو صەحابەیەکی تر وەڵامی ئەو پرسیارە باتەوە ! بۆیە وایان دەکرد تانەفسی خۆیان بپارێزن لەترسناکی فەتوادان وترسی زیادخستنە سەر دین وکەم کردنەوە لەدین.

دووەم : عبد الرحمن بن أبي ليلى ـدەفەرموێ أدركت عشرين ومائة من الأنصار من أصحاب رسول الله -صلى الله عليه وسلم- يُسأل أحدهم عن المسألة فيردها هذا إلى هذا، وهذا إلى هذا، حتى ترجع إلى الأول.

سەد وبیست هاوەڵی پێغەمبەرم بینی ﷺ لەئەنصارییەکان کاتێ کەسێ پرسیاری لەیەکێکیان کردبایە ئەم هاوەڵە دەینارد بۆلای هاوەڵێ تر وە ئەو هاوەڵەی تریش دەینارد بۆلای هاوەڵی تر تا کابرای پرسیارکار دەگەڕایەوە بۆلای ئەو هاوەڵەی کەیەکەمجار پرسیاری لێکردبوو.

سبحان الله ئەوە هاوڕێکانی پێغەمبەربون ﷺ لەفەتوایەک ئاوا ترساون کەچی دەم ڕوتەکان ـی ناو فیسبوک وتلیگرام کە نەک قورئانیان لەبەرنیە بەڵکو ناشزانن قورئان بخوێننەوە وە عەرەبی نازانن کەچی تەکفیری موسڵمانان و شێخەگەورەکانی ئیسلام وموجاهیدان دەکەن ! ئاخر تۆ کەعەرەبی نازانیت چۆن لەم دینە تێگەشتی ؟؟ لەوانەیە بڵێیت لەفڵان زانا ئەم تێگەشتنەم وەرگرت کەواتا تۆ موقەلیدی کەسێکیش کە تەقلیدی زانایەک بکات بۆی نیە فەتوابات.

سێیەم : هاوەڵی بەڕێز ابن مسعود وابن عباس رضي الله عنهم ـدەفەرموون : **من أفتى عن كل ما يُسأل فهو مجنون.**

هەرکەسێ وەڵامی هەموو پرسیارێ باتەوە ئەوکەسـە شێتە .

چوارەم : ئیمام ـی الشَّعبي والحسن وأبي حَصين ـدەفەرموون : **إن أحدكم ليفتي في المسألة ولو وردت على عمر بن الخطاب رضي الله عنه لجمع لها أهل بدر.**

کەسی واهەیە لەئێوەدا فەتوا ئەیات لەبابەتێ ئەگەر پرسیاری ئەو بابەتە لەعمری کوڕی خطاب کرابایە هەموو هاوەڵانی ئەهلی بـەدری بۆ کۆدەکردەوە تا وەڵامی پرسیارەکە بـاتەوە !

پێنجەم : پرسیـارکـرا لە القاسم بن محمد بن أبي بكر لەبارەی شتێک لەوەڵامدا فەرمووی وەڵامەکەی نازانم! کـابرای پرسیارکـار وتی : **إني جئت إليك لا أعرف غيرك.** من هاتووم بۆلای تۆ وەجگە لەتۆش کەس شـک نابەم لێی بپرسم. ئیمام ـی القاسم فەرمووی : **لا تنظر إلى طول لحيتي وكثرة الناس حولي والله ما أحسنه.** سەیری ڕیـشت درێژەکەم و زۆری خەڵکی چواردەورم مەکە والله وەڵامەکەی نازانم.

شەشەم : ئیمام ـی سفيان بن عيينة وسحنون ـدەفەرمون : **أجسَر الناس على الفتيا أقلهم علما.**

بوێرترین ـی خەڵکی لەسەر فەتوا یان خاوەن کەمترین زانستە.

حەوتەم : الأثرم ـدەفەرموێت بیستم لە أحمد بن حنبل زۆرجار دەیگوت نـازانم.

هەشتەم : الهيثم بن جميل ـدەفەرموێت : **شهدت مالكًا سُئل عن ثمانٍ وأربعين مسألة، فقال في اثنتين وثلاثين منها : لا أدري.**

چل وهەشت پرسیار ئاڕاستەی ئیمام ـی مالک کرا بۆ سی و دوو پرسیاریان وتی نازانم !

جارێ پرسیاری پەنجا بابەت لەئیمام مالک کرا وەڵامی هیچ نەیایەوە دەیفەرمووو : **من أجاب في مسألة فينبغي قبل الجواب أن يعرض نفسه على الجنة والنار.**

هەرکەسێ لەهەربابەتێ وەڵام ئەیاتەو پێویستە پیش وەڵامدانەوە نەفسی خۆی بۆ بەهەشت یان دۆزەخ ئامادە بکات.

وە پرسیارێ لەئیمام مالک کرا فەرمووی : **نازانم.**

فقيل : هي مسألة خفيفة سهلة، فغضب وقال : ليس في العلم شيء خفيف! أما سمعتَ قول الله تعالى: ﴿ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴾ [المزمل: 5]، فالعلم كله ثقيل، وبخاصة: ما يسأل عنه يوم القيامة.

وتیان بۆ نایزانی خۆ پرسیارێکی ئاسانە ؟ ئیمام مالک تورە بوو فەرمووی زانست هیچ ئاسان نیە ئایا نەتبیستوە الله دەفەرموێت : **بەڕاستی ئێمە وتە وپەیامێکی قورست پێ ڕادەگەیەنین وپێت دەبەخشین.** زانست ی شەرعی هەمووی قورسە بەتایبەت ئەوەی لەقیامەت پرسیارت لێدەکرێ دەربارەی.

وە دەفەرموێت : **ما أفتيت حتى شهد لي سبعون أني أهل لذلك.**
فەتوام نەیا تا هەفتا زانا شاهێدی ئەوەیان بۆیام کەمن گونجاوم بۆ فەتوادان.

وە دەفەرموێت : **لا ينبغي لرجل أن يرى نفسه أهلا لشيء حتى يسأل من كان أعلم منه وما أفتيت حتى سألت ربيعة ويحيى بن سعيد فأمراني بذلك، ولو نهياني انتهيت.**

دروست نیە بۆ کەسێ خۆی بەشیاو بزانێت بۆ کردنی شتێ تاپرسیار لەکەسێ لەخۆی زاناتر دەکات وەمن فەتوام نەیا تا پرسیارم لە ربیعە ویحیا بن سعید کرد ئەوان فەرمایشتیان پێ کردم ئەگەر ڕێگریان لێ کردبام منیش وازم ئەهێنا .

نۆیەم : ئیمام ی أبو حنیفة دەفەرموێت : **لولا الفَرَق من الله تعالى أن يضيع العلم ما أفتيت، يكون لهم المهنأ وعلي الوزر.**

ئەگەر لە ترسی الله نەبوایە کە زانست لەناوبچێت ئەوا فەتوام نەئەیا کەخەڵاتەکەی بۆئەوخەڵکە بێت و تاوانەکەشی لەسەر من بکەوێت.

دەیەم : الصيمري والخطيب ـدەفەرمون : كلّ من حرَص على الفتيا، وسابق إليها، وثابر عليها، قلّ توفيقه، واضطرب في أموره،

هەموو کەسێ کەسوربێت لەسەر فەتوا دان وپەلە بکات بۆفەتوا دان وبەردەوام بێت لەسەر فەتوا دان ئەوا پێکان ـی کەمتر ئەبێت وە دژیەکی لەکارەکان ـی دەرئەکەوێت (نمونەی مەلا هەڵۆ کە کەسێکی نەزانە هەرکتێب ـێ دەخوێنتەوە بەوکتێبە فەتوا ئەیات کەکتابێ پێچەوانەتر ئەخوێنێتەوە ئینجا دژی فەتوای سەرەتای خۆی دەبێت بەجۆرێ لەزۆربەی بابەتە عەقیدەیەکان تائێستا عەقیدەیەکی دامەزراوی نەبوە).

سەرچاوەکان:

— تعظيم الفتيا لابن الجوزي (1/15).
— صفة الفتوى لابن حمدان (1/7).
— أدب المفتي والمستفتي لابن الصلاح (1/74).
— تعظيم الفتيا لابن الجوزي (1/69).

هەڵوەشاندنەوەی تەکفیر بەعامی عموومیەکان بۆ ئەهلی قیبلەو ئیسلام

هەڵوەشـاندنەوەی تەكـفیر بەعامی عموومیەكان بۆ ئەهلی قیبلە وئیـسـلام

الله تعالى رێنمای هاوەڵان دەكـات ئەگەر ڕۆشتن بۆ غەزا بۆناو خاكی دار كـوفری ئەصـڵێ گرنگی بەبچوكترین دروشمی ئیسـلام بەن گەر ـدەفەرموێت : ﴿ **وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا** ﴾ .. [النساء : 94].

واتـا : ئەوكەسـەی سەلام ـی ئیسلامتان لێ دەكـات پێ مەڵێـن تۆ ئیماندار نیت.

ابن عباس ـدەفەرموێـت : كۆمەڵێ لەموسـڵمانان پیاوێـكیان بینی كەماڵ وسامانێ زۆری پێ بـوو كاتێ ئەم پیاوە موسڵمانەكانی بینی بەموسڵمانەكانی وت سـلام علیـكم بەڵام موسڵمانان كوشتیان و ماڵ وسامانەكەیان بـرد. ئیتر كەهەواڵەكە گەیشـتـە بەپێغەمـبەر ﷺ بەموسڵمانە بكوژەكەی فەرموو : «**لا غفر الله لك .**»
واتـا : الله لێت خۆش نەبێت.

وە ئەم ئایـەتە دابەزی : ﴿ **ولا تقولوا لمن ألقى إليكم السلام لست مؤمنا** ﴾
— تەفسیری ابــن كثیر.

پێغەمـبەر ﷺ دەرخسـتنی شـەعائیری ئیسـلامی بەحەرامكـردنی خوێن وماڵ وحوكم ـدان بەموسـڵمان بونی داناوە.

أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخَطِيبُ أَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنِ أَحْمَدَ الْخَلَّالِ أَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ أَنَا الرَّبِيعُ أَنَا الشَّافِعِيُّ أَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ نَوْفَلِ بْنِ مُسَاحِقٍ عَنِ ابْنِ عِصَامٍ عَنْ أَبِيهِ:

پێغەمبەر ﷺ كاتێ سـریەیەكی ناردبایە دەیفەرموو : «**إِذَا رَأَيْتُمْ مَسْجِدًا أو سمعتم أذانا فلا تقتلنّ أحدًا.**».
واتـا : ئەگـەر مزگەوتان بینی یان گوێتان لەبـانگ بوو كەس مەكـوژن.

كـەواتـا ترسـناكترین عەقـیدە ئەوەیـە پێچەوانەی قورئان وسونەت بـكەی ئەهلی ئیسـلام بـەكافر بـزانیت.

پێغەمــبەر ﷺ دەفەرمووێـت : **«أَيُّما امرئ قال لأخيه: يا كافر، فقد باء بها أحدهما، إن كان كما قال، وإلا رجعت عليه». — بخارى ومسـلم.**

واتا : هەركەسـێ بەبراكەى بڵێت ئەى كـافر ئەوا بۆ يەكێكيان دەگەڕێتەوە گەر ئەو كەسە كافرنەبێت ئەوا بۆخۆى دەگەڕێتەوە.

عوموميـەكان بۆتەكـفيركردنى موسڵمانانێ كـە دار كوفرى طـارى ـدان ئەوە دەكەن بەبەڵگـە كەزۆرينەى خەڵـك مورتەدە بۆيە تاكـ تاكى خەڵـك بەو زۆرينەيە دەبەسترێنەوە وە مادام كوفرى خـەڵكەكە لەشـيركـ وحاكمـيەتە كەواتـە بەنوێژ حوكم بـەموسـڵمان بون نادرێت.

بـەڵام ئەم بەڵگـەيە زۆر لاوازە و دوورە لەڕاستيەوە چونكـە لەسەردەمى هاوەڵان ڕيـدە زۆر بـڵاوبويەوە هەر مانعى زەكات و شوێنكەوتوانى موسەيلەمە و گەڕانەوەى خەڵکـ بۆ بت پەرسـتى كەچى هاوەڵان هيچ نوێژ خوێنێكيان تەكـفيرنەدەكـرد وەک ئەمڕۆى عموميەكان.

أبو عبيد ـدەفەرموێـت : **حدثنا أبو معاوية عن الأعمش عن أبي سفيان** ـدەفەرمووێت : **جاورت مع جابراً بن عبد الله بمكة ستة أشهر فسأله رجل: هل كنتم تسمون أحداً من أهل القبلة كافراً؟ فقال: معاذ الله! قال: فهل تسمونه مشركاً؟ قال: لا.**

شەش مانگـ لە مەككە لاى جابرى كوڕى عبـدالله بووم پرسـيارم لێـكرد وتم ئايا ئێوە ناوى هيچ يەكێـک لەئەهلى قيبـلە دەنێن كـافر ؟ جابر فەرمووى پەنا بە الله ! وتم ئەى پێيان ئەڵێن موشـريک ؟ فەرمووى نەخـێر . **— الايمان ابو عبيد.**

ئيمام ابو عبيد قاسم بن سلام ـدەفەرمووێـت لە **پەڕەى34 : ولا يجب اسم الكفر والشرك الذي تزول به أحكام الإسلام ويلحق صاحبه بردة إلا كلمة الكفر خاصة دون غيرها، وبذلك جاءت الآثار مفسرة.**

دروســت نيه ناوى كوفر وشـيركى گهوره كهخاوهنهكهى لهئيسـلام دهردهكات ومورتهدى دهكاتهوه لهئـيسلام بدرێته پاڵ ئههلى قيبله ئـيلا بهوتنى وشـهى كوفرى (گهوره يان كردارى كوفرى گهوره) نهبێت ههروهكـ چۆن ئاثـار لهم بارهيهوه هاتوه.

سـهلهف كوفرى جههميهكان و موعتهزيله زۆر بهربڵاو بـوو كهچى هيچ يهكێ لهسهلهف نهيفهرموو حوكم بـهموسڵمان بون نادرێ تا ئيظهارى عهقـيده ئهبينيت باشترين بهڵگهش ئهوهيه ئيمام بـهربهارى كاتێ دهمرێ دوو ئههلى سونهت نوێژى لهسهر دهكـات لهگهڵ ئهوهشـدا يهک وته نههاتوه لهسهلهفهوه كهبـڵێت خهڵک بهعام كافره ئيلا بهبينينى تهوحيد وسـونهت.

زانايـان زۆر ڕێـگريان كـردوه لهوهى تاكـێ لهموسـڵمانان بهگومان تهكفيربـكرێت چجاى تهكـفيرى گشـتى موسڵمانان بـهگومان.

العلامة ابن نجيم له **"البحر الرائق"** ـدهفهرموويـت له **[5/ 134، ط. دار الكتاب الإسلامي] : "إذا كان في المسألة وجوه توجب التكفير، ووجه واحد يمنع التكفير، فعلى المفتي أن يميل إلى الوجه الذي يمنع التكفير؛ تحسينًا للظن بالمسلم".**

ئهگهر لهبـابهتێكدا چهند ڕوويهكـ ههبێت بۆتهكـفيركردنى موسڵمانێ بهڵام ڕوويـهكى تر ههبێت ڕێـگربێت لهتهكـفيركردنى ئهو موسـڵمانه ئهوا لهسهر كهسى فهتوادهر پێويسـته كار بهو ڕووه بـكات كهڕێگرى لهتهكـفيركردنهكه دهكات و گومانى چاک بـهرێ بهموسڵمان.

وتـم زانـايان ئاوا حهزهريان كردووه لهتهكـفيركردنى موسـڵمانان بهگومـان ئاخۆ ئهبێت عموميهكان لهكـام بهشـێ عهقيده جێى دهبـێتهوه ئيلا عهقيدهى ***ئهزارقه** نهبێت.

هاوتەریب بوونی عەقیدەی عمومیەکانی سەردەم لەگەڵ عەقیدەی ئەزارقە لە خوارجەکان

ئەزارقە کێن و بیروباوەڕیان چۆنیبوو؟

کۆمـەڵی دووەمی خەوارج ـ ئەزارقـە ـ شوێنکەوتەی پیاوێ بون بەناوی نافع بن الأزرق.

١ - ئەم کـۆمەڵە توندترین جۆری خەواریج ـن کەیەکتریان تەکفیر دەکرد لەسەر پێچەوانەکردنی بۆچونی یەکـتری.

٢ - وتەکفیرکردن بەتاوانی گەورە و خۆبەریکـردن لەئیمام عوثمان وئیمام علی.

٣ - وە پێیان وابـوو هەر کاربەدەستێ کافربێت ئەوا هەموو خەڵکەکەی ژێر دەستی کافرن ئیلا مەگەر هیجرەت بکات بۆ ژێر دەسەڵاتی خۆیان **(وەک عمومیـەکانی سەردەم).**

٤ - تەکفیرکردن وکوشتنی ژن ومنداڵی پێچەوانکارانیان.

٥ - پێیان وابوو منداڵی پێچەوانکارانیان بۆ دۆزەخە حوکمی باوکیان وەردەگرن.

٦ - تەکـفیری ئیمام معاوية وعبد الله بن عباس وطلحة والزبير وعائشة وئەهلی جەمل دەکەن.

٧ - تەکفیری هەموو ئەوانە دەکەن کەبەشداری جەنگی صفین یان کرد وحوکم بەدۆزەخی بونی هەردوو لادا ئەیەن.

٨ - بەحەڵاڵی نازانن وەڵامی نوێژی هیچ کەسێ بدنەوە کەلەغیری خۆیان بێت وە سەبڕاوی هیچ موسڵمانێ ناخۆن تانەزانن هەمان عەقیدەی خۆیانی هەیە وە زواج ناکەن لەگەڵ هیچ موسڵمانێ تاهەمان عەقیدەی خۆیانی نەبێت.

٩ - پەکخستنی حەدی ڕەجم لەسەر زیناکار چونکە دەڵێن لەقورئاندا نەهاتوە وە پەکخستنی حەدی بوهتان ئەگەر بوهتان کار ئافرەت بێت.

١٠ - توقیـە لەهەموو حاڵەت وکاتێکدا بەحەرام دەزانن ئەم ئایەتەش دەکەن بە بەڵگە :
﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴾ [سورة النساء: 77].

١١ - ماڵی پێچەوانکارانی خۆیان بەحەڵاڵ دەزانن لەهەموو کاتێکدا وە نکۆڵی ئەمانەت دەکەن ودەڵێن پێچەوانکارانمان موشریکن بۆیە پێویست نیە لەسەرمان ئەمانەتەکانیان بدەینەوە.

١٢ -دەستی دز لەقۆڵەوە دەبڕن جا ئەگەرچی ئەو دزیە نەگات ئاستی بڕینەوەی دەست.

١٣ - پێیان وایە جائیزە خەلیفە بۆجگە لەقورەیشی بێت و قورەیشی بون بەمەرج ی خیلافەت نازانن.

١٤ - باوەڕیان وایە هەرخەلیفەیەک ستەم بکات یان پێچەوانەی ئەوان بکات ئەوا جائیزە کوشتاری لەدژ بکەن و تەکفیری دەکەن.

١٥ - باوەڕیان وابوو هەرکەسێ هیجرەت بکات بۆلایان عەقیدەی تاقی بکەنەوە ئەسیرێکی موسڵمانیان دەهێنا کەلەلای ئەزارقە تەکفیرکراوە بەو موهاجیرەیان دەوت ئەم دیلە بکوژە ئەگەر موهاجیرەکە ئەو دیلەی نەکوشتایە دەیانوت ئەمە مونافقە وموشریکە بیکوژن.

١٦ - واجبیان دەکرد لەسەر ئافرەت هەموو فەرزەکان جێ بەجێ بکات ئەگەرچی لەسوڕی مانگانەشدا بێت.

١٧ - باوەڕیان وابوو حەرامە نوێژ ببڕیت ئەگەر دزیشت لی بکەن لەناو نوێژەکەدا.

١٨ - باوەڕیان وابوو هەرکەس هەمان بیروباوەڕی ئەزارقەی هەبێت بەڵام هیجرەت نەکات ونەچێت بۆجیهاد ئەوا کافـرە.

بەناوی سەلەف وئیسلامەوە لەبەرەی ئەمریکان و ئامانجی ئەمریکا ئەپێکن و قسەیان لەگەڵ ئەمریکا تەریب وهاوتایە !

ئیشی ئەمریکا ئاسان ئەکەن و مەبەستی ئەمریکا ئەپێکن دەیان وسەدان ئەکاوەنتیان داناوە تاکە مەبەستی سەرەکیان هۆشیارکردنەوەی خەڵک نیە لەعەلمانیەت ودیموکراسیەت بەڵکو تاکەمەبەستی سەرەکیان لێدانە لەدەولە فی سبیل ئەمریکا جا بزانن یان نەزانن ...

بەناوی سـەلەف وئیسلامەوە لەبەرەی ئەمریکان و ئامانجی ئەمریـکا ئەپێکن و قسەیان لەگەڵ ئەمریـکا تەریب وهاوتایـە و ئیشی ئەمریکا ئاسان ئەکەن و مەبەستی ئەمریـکا ئەپێکن دەیان وسەدان ئەکاوەنتیان داناوە تاکە مەبەستی سەرەکیان هۆشیارکردنەوەی خەڵک نیە لەعەلمانیەت ودیموکراسیەت بەڵکو تاکەمەبەستی سەرەکیان لێدانە لەدەولە فـی سبیل ئەمریـکا جا بزانن یان نەزانن.

کۆنگـرێسی ئەمریکی ئەڵێت 5,8 ملیـاریان خەرج کـردووە بۆ شاڵاوی ناشـرینکردنی دەولـە لەڕێگەی بانگخوازەکـان و ڕاگەیاندە بانگخوازە بەناو ئیسلامیەکان وکەناڵەکانی ڕاگەیـاندن وەجەنگی ڕاگەیاندنەکان تائێستاش دژی دەولە بەردەوامـی هەیە.

کەواتـا ئێستا لاتان ڕون بێت حەمدانـی تاکە کێشـەی دەولەیە کوا پۆسـتی حەمدانیەکان لەسەر فەرموودە و فیقهـ و عەقـیدە و بەشەکانی عەقیدە ؟؟ تەنهـا لەدەوری ئەوبابەتانە ئەخولێنەوە بۆتەکفیر ودژایەتی دەولـە.

— عمومی تاکە کێشەی دەولەیە.
— مەدخەلی تاکە کێشەی دەولـەیە.
— ئیخوانی تاکە کێشەی دەولـەیە.
— ڕافیزە تاکە کێشەی دەولـەیە.
— عەلمانی تاکە کێشەی دەولـەیە.
— گۆڕپەرست تاکە کێشەی دەولـەیە.
— جەماعەتی هەڵۆ وابومحمد سنەیی تاکە کێشەیان ناشرینکردن وتەکفیرکردن دەولـەیە.
— ڕاگەیاندنەکان تاکە کێشەیان دەولـەیە.

ئێسـتا زانیتان بۆچـی ئەم هەموو پۆسـت و درۆیە بۆ دەولە ئـەکرێت ؟؟چونکـە لەئەساسدا پیلانی ئەمریکایە بۆناشرین کردنی دەولە لەلای موسڵمانان وگومان خستنە سەر عەقیدەی دەولـە.

قال الله تعالى : ﴿ **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ** ﴾.

واتا : بێگومان ئەوانەی بێ باوەڕن ماڵ و سامانی خۆیان بەخت دەکەن بۆ ڕێگرتن لە ڕێبازی الله جا بە تەئکید بەردەوام بەختی دەکەن بۆ ئەو مەبەستە پاشان دەبێتە مایەی ئێش و داخ بۆیان وپیلانەکانیان پوچەڵ ئەبێت سامانەکەیان بەخت دەکەن، بەڵام بۆ دوایی هەر ژێر دەکەون و تێ دەشکێن دڵنیابن گشت بێباوەڕان بەرەو دۆزەخ ئەبرێن و کۆ دەکرێنەوە.

گومانی عمومیەکی نەزان هاتووە ئەڵێ ئەوەتا الذهبي بە ابن عربی ئەڵێ مولحید کەچی لە لای دەولە ابن عربی ئیمامە !

کەئەڵێین دیـن لەم عمومیانە وەرمەگرن ئەمانە جاهل ـن نە زاناکان ئەناسن نە ئاگایان لە مێژووە نە لێکۆڵینەوە لە شت ئەکەن تەنها کپی پەیستی عمومیەکان ئەهێنن و دای ئەنێن وەکـ کورد ئەڵێت : شەلـم کوێرم دەست ناپارێزم تێ ئەکەون.

کەئەڵێین دیـن لەم عمومیانە وەرمەگرن ئەمانە جاهل ـن نەزاناکان ئەناسن نەئاگایان لەمێژوە نەلێکۆڵینەوە لەشت ئەکەن تەنها کۆپی پەیستی عمومیەکان ئەهێنن ودای ئەنێن وەکـ کورد ئەڵێت : شەلـم کوێرم دەست ناپارێزم تێ ئەکەون.

ئەم نەزانە هاتوە ئەڵێ ئەوەتا الذهبی بەابن عربی ئەڵێ مولحید کەچی لەلای دەولە ابن عربی ئیمـامە !

لەوەڵامـدا ئەڵێم :
ابن عربی بەئیجماع تەکفیرکراوە ودەولەش بەکافری داناوە تەحدا ئەکەم یـەک شێخ ـی دەولەم بۆبێنن یەک نوسراوی دەولەم بۆبێنن بە ابن عربی بڵێت ئیمام یان تەکفیری نەکەن ئەوە من چاوەڕێتانم ناوی کتێب و پەڕە یان دەنگی شێخیکی دەولەم بۆبێنن.

سەرەتا بابزانین ابن عربی الطائی کێیە وە ابن الــعـربی مالکی کێیە ؟
دووکەسـی جیاوزن کەعمومیەکان لێیان تێکەڵ بوە وتەی ئیمام ـی ذهبیان هێناوە کەئەفەرموێ ابن عربی الطائی تاک بوە لەئیلحاد کەواتا منیش هەربەوتەی ئیمام ذهبی جیاوازی هەردووکەسایەتیەکەتان بۆباس ئەکەم تابزانن ئەمانە چەندە نەزانن.

ئیمام ـی الذهب ـی ئەفەرموێت : ابن عربی طائی تاک بوە لەئیلحاد.

ابن عربی کێیە ؟
بریتیە لە (محي الدين محمد بن علي بن محمد بن عربي الحاتمي الطائي الأندلسي) لەساڵی 638 ـی کۆچی لەدیمەشق مردوە. ئەم ابـن عربی یە کەسێ بوە بڕوای وابوە الله لەهەمووشوێنێکە وەهەموو مخلوقات بەشێکی الله تێدایە خالق ومخلوق تێکەڵی یەکێکن دار وبەردی بە الله ئەزانی.

شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە ئەفەرموێ : **ويقولون :إن وجود الكائنات هو عين وجود الله تعالى ، .. ومن كبارهم ابن عربي ، وابن الفارض ، وابن سبعين ، والعفيف التلمساني.**

وەئەڵێن بونی مخلوقات هەمان بونی الله تعالی یە وە لەسەرە گەورەکانیان ابن عربی وابن الفارض وابن سبعین و العفیف التلمسانی. — **"مجموع الفتاوى" (2/ 142)**،

شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله ئەفەرموێت : **وهو [يعني: ابن سبعين] ، وابن عربي، وأمثالهما كالصدر القونوي، وابن الفارض، والتلمساني: منتهى أمرهم القول بوحدة الوجود.**

ابن سبعین وابن عربی وهاوشێوەکانی وەک صدر القونوی وابن الفـارض والتلمسانی کۆتای قسەکانیان بریتیە لەوتنی وەحدە الوجود.

ئەمە ابن عربی طائی کەمولحیدە وبڕوای بەوەحدة الوجود هەیە وذهبی فەرمووی تاک بوە لەئیلحاد.

ئێستا بابزانین ابن العربی کێیە وذهبی چی لەسەری ئەڵێت؟

ئیمامی الذهبی له **سير أعلام النبلاء** لەباسی ابن العربی ئەفەرموێت : **الإمام العلامة الحافظ القاضي أبو بكر محمد بن عبد الله بن محمد بن عبد الله ابن العربي الأندلسي الإشبيلي المالكي صاحب التصانيف.**

ئیمـامـی عەلامە حافظ قاضی ابوبکر محمد بن عبدالله بن محمد بن عبدالله ابـن العربـی ئەندەلسی الإشبیلی مـــالکی خاوەن چەندان نوسـراو وکتێب.

... صنف كتاب عارضة الأحوذي في شرح جامع أبي عيسى الترمذي ، وفسر القرآن المجيد فأتى بكل بديع.

کتێبی عارضەالاحوذی نوسیوە لەشەرح ی جامع ی ابی عیسی الترمذی وتەفسیری قورئانی کردووە بەهەموو شتە جوان وباشەکانەوە هاتوە ...

وە لەفاس مردوە لەربیع ی دووەم ی ساڵی ٥٤٣ ی کۆچی.

کەواتا ئەم ابن العربی ـە کەمالکی مەزهەبە سەدەیـەک پێش ابن عربی مولحید ژیاوە وە دووکەسایەتی جیاوازن.

ئەم ابن الـعربی یە خاوەن دین وتەفسیر و شەرح ـی فەرموودەی کردووە وەعەقیدەی لەگەڵ ابـن عربی نێوان زەوی وئاسمان جیاوازبوە بۆیـە بینیتان الذهب ـی بەم ابن الـ ـعربی فەرموو ئیمام بەڵام بەابن عربی فەرموو تاک بوە لەئیلحاد کەواتـا هەر ئەوەندە بەسە بۆ دەم داخستنی عمومیـەکان.

ئایا عومومیەکان ڕاستەکەن سەلەف بۆ عوزردان بەجەهمیەکان تەکفیری یەک یەکی جەهمیەکانیان کردووە؟

ئایا شێخ ترکی ودەولە لەخۆیانەوە عوزر بە تەئویل و جەهل ئەکەن بەمانعی تەکفیری جەهمی و ئەشاعیرە؟

ئایا ڕاستەکات سەلەف بێ عوزردان بەجەهمیەکان تەکفیری یەک یەکی جەهمیەکانیان کردووە ؟ ئایا شێخ ترکی ودەولە لەخۆیانەوە عوزر بەتەئویل وجەهل ئەکەن بەمانعی تەکفیری جەهمی وئەشاعیرە؟

وەڵام :
بەپێچەوانەوە سەلەف ئیجماعیان نەقڵ کردووە جەهمیەکان پێش ئیقامە حوجە موسڵمانن دوای ئیقامە حوجە ئینجا تەکفیر ئەکرێن بەڵکو ئیمامێکی عەقیدە سەلەفی وەک سجزی تەنانەت ئەفەرموێ سەلەف وئەهلی سونەت خیلافیان هەبوە ئایا کوفری جەهمیەکان کوفری گەورەیە یان کوفری بچوکە (واتا ئەم ئیمامە بڕوای وایە لەلای بەشێ لەسەلەف دوای ئیقامە حوجەش هەرتەکفیرناکرێن چونکە کوفرەکەیان نایانباتە دەرەوە لەئیسلام وەک سوێندخواردن بەغیری الله).

ئیمام ـی ئەهلی سونەت السجزی کەهەڵتەکێنەری جەهمی وئەشاعیرەبوو (لەساڵی 444کۆچی) وەفات ـی کردوە لە **رسالەکەی بۆخەڵکی زبید پەڕەی (62)** ئەفەرموێت :
واتفق المنتمون إلى السنّة بأجمعهم على : أنه غير مخلوق؛ وأن القائل بخلقه؛ كافر، فأكثرهم يقول : هو كافر كفرا ينقل عن الملة، ومنهم من قال : هو كافر بقول غير الحق في هذه المسألة.

هەمووئەوانەی خۆیان داوەتە پاڵ سونەت کوڕان لەسەرئەوەی قورئان مخلوق نیە وەئەوەی بڵێت مەخلوقە کافرە **زۆربەیان** ئەڵێن کافرە بەواتای ئەوەیە بەتەواوی لەئیسلام دەرئەچێت **وەهەشیانە** ئەڵێت کافرە بەوتنی قسەیەک کەهەق نیە لەم بابەتەدا (واتا کافرێک نیە بەتەواوی لەمیلەتی ئیسلام دەربچێت بەڵکو کوفری بچوکە).

ئایا السجزی تەکفیرئەکەن کەپێی وایە کوفری جەهمیەکان خیلافی لەسەرە ؟ لەکاتێکدا مەبەستی من ئەوەنیە بڵێم ئایا کوفرەکەیان خیلافیە یاخود نا ئەوە بەڵکو مەبەستەکەم ئەوەیە تافێرخوازان بزانن ئەوقسانەی عمومی وحەمدانیەکان فرێی ئەدەن بێ ئاگان لەتەواوی قسەی زانایانی ئەهلی سونەت وەجیاوازی نێوان تەکفیری مطلق و معین ناکەن.

بەرچاو ڕونی حوکمـی مطلق بریتیە لەوەی ئەڵێی هەرکەسێ وابکات کافرە یان تاوانبارە بەڵام حوکمی موعەیەن بریتیە لەوەی ئەو حوکمە بدەیتە سەرکەسێکدا بەدیاری کراوی.

بۆئەوەی جوانتر تێ بگەیت:

بۆنمونە پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت : «**لعن الله الخمر، وشاربها ..**».

واتا : (لەعنەت ـی الله لەئارەق لەوەشی کەئارەق ئەخوات ..) — **رواه أبو داود والحاكم.**

ئەمە حوکـمێکی عام ومطلق ـە بەڵام کاتێ کەسێ لەسەردەمی پێغەمبەر ﷺ کەنازناوەکەی حمار بوو چەنجارێ ئارەقی خوارد یەکێ لەهاوەڵان فەرمووی : **اللَّهُمَّ العنْه. واتا :** یا الله بەنەفرەتی خۆت ـی بکە. پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : «**لا تَلْعَنُوهُ، فَوَاللَّهِ ما عَلِمْتُ إنَّه يُحِبُّ اللَّهَ ورَسولَهُ.**». **واتا :** لەعنەت ـی لێ مەکە والله ئەوەنەی زانیومە الله ورسولەکەی خۆشەوێت ﷺ.

لێرە چی تێگەشـتی ؟

ئەوەتا بەشێوەی عام رسول الله ﷺ خۆی لەعنەتی لەئارەق خۆرکردوە بەڵام ڕێگری کرد ئەو حوکمە عامە دابەزێنرێتە سەر ئەوکەسـە کەواتـا جیاوازی هەیە لەنێوان حوکمی عام لەگەڵ دابەزاندنی بۆسەر کەسێ بەدیاریکراوی بـۆیە زانایانی سەلەف وخەلەف بەشێوەی گشتی ئەڵێن ئەوەی بڵێ قورئان مەخلوقە کافرە ئەوەی بڵێ الله لەسەر عەڕش نیـە کافر بەڵام هەرخۆیان ڕونیان کردۆتەوە بۆحوکمـدان بەسەر کەسێ بەدیاریکراوێ ئەبێت ئیقامە حوجەی بکەیت ئەگەر جاهل بوو فێری بکەی ئەگەر تەئویلی بوو بۆی لابدەیت ئەگەر هەروازی نەهێنا ئینجا تەکفیری بـکەیت.

بەڵگـەشمان ئەمەیە :

یەکەم ئیجماع/ هەردوو ئیمام الرازیین لەعەقیدەکەی خۆیان ئیجماع ـی سەلەف نەقڵ ئەکەن ئەفەرموون : **ومن وقف في القرآن جاهلا علم وبدع ولم يكفر.**

وەهەرکەسێ بوەستێ لەقوڕئان [واتا ئەوجەهمیانەی وا گومانیان نالێن قورئان

مخلوق نيـه ئەوەستن لەكردنی ئەوقسەیە] ئەگەر بەجەهلـەوە بوەستێت ئەوا فێرئەکرێت **بەبیدعەچی** دائەنرێت و **تەکفیرناکرێ.**

بەڵێ ئەمە مەزهەبی سەلەفە لەسەر ئەم جەهمیانە کەخراپترین جۆری جەهمیەکان کەچی لەگەڵ ئەوەشدا ئیمام ـی الرازیین ئیجماعیان نەقڵ کردووە کە بێ ئیقامە حجە تەکفیرناکرێن.

ئێستا باسەیری وتەکانی سەلەف بکەین کەچۆن ئەم جۆرە جەهمیانە لەهەموی بەخراپتر ناو ئەبەن کەچی الرازیین ئیجماع ـی سەلەفیان نەقڵ کردووە دوای ئیقامە حوجە تەکفیرئەکرێن :

صالح ـی کوڕی ئیمام ـی أحمد ئەفەرموێت بیستم لەباووکم فەرمووی : **"افترقت الجهمية على فرق: فرقة قالوا القرآن مخلوق، وفرقة قالوا: كلام الله وسكتت، وفرقة قالوا: لفظنا بالقرآن مخلوق.".**

جەهمیەکان دابەش بون بۆ سێ گروپ کۆمەڵێ ئەڵێن قورئان مەخلوقە وەکۆمەڵێ ئەڵێن قوڕئان وتەی الله یە وبێ دەنگ ئەبن ناڵێن مەخلوق نیە وە کۆمەڵێ تریان ئەڵێن لەفزی ئێمەبەقورئان مەخلوقە. — **رسالة في أن القرآن غير مخلوق ص35.**

هەرسێ کۆمەڵەکەی بەجەهمی ناوبرد وە ئیجماعی سەلەفیش لەسەرئەوەیە پێش ئیقامە حوجە تەکفیرناکـرێن کەواتا ئەو وتانەی هاتوون لەبارەی تەکفیرکردنیان بۆحوکمی موتڵەق وعام ـە بەڵام بۆدابەزاندن پێویستی بەئیقامە حوجەیە.

ئیمام ـی عبد الله ـی کوڕی ئیمام أحمد لە **کتابی السنة 223** ئەفەرموێ بیستم لەباوکم : **وَسئِلَ عَنِ الوَاقِفَةِ فَقَالَ أَبِي: «مَن كَانَ يخَاصِم وَيعرَف بِالكَلَامِ فَهوَ جَهمِيٌ وَمَن لَم يعرَف بِالكَلَامِ يجَانَب حَتَى يَرجِعَ، وَمَن لَم يَكن لَه عِلمٌ يَسأَل».**

پرسیاری لێکرا لەبارەی ئەوانەی ئەوەستن لەقوڕئان ناڵێن مخلوق نیە باوکم فەرمووی ئەگەر کەسێک بێت مناقشەبکات لەسەر عەقیدەکەی و ناسراوبێ بەکلام

ئەوا جەهمیە ئەگەر نەناسرابێت بەڕۆچون لەکلام ئەوا لێی دوورئەکەویتەوە تائەگەڕێتەوە وەئەوەشی علم ـی نیە باپرسیار بکات تافێربێت (جیاوازی کرد لەنێوان عالم وجاهلەکانیان یەکـ حوکمی بەسەرا نەیان).

وە ـدەفەرموێت 225 جارێکی تر بیستم لەباوکم رَحِمَه اللَّه : **وَسئِلَ عَنِ اللَفظِيَةِ، وَالوَاقِفَةِ فَقَالَ: «مَن كَانَ مِنهم يحسِن الكَلَامَ فَهوَ جَهمِيٌ، وَقَالَ مَرَةً أخرَى هم شَرٌ مِنَ الجَهمِيَةِ».**

پرسیاری لێکرا لەبارەی لەفزیەکان و ئەوانەی ئەوەستن لەقورئان فەرمووی هەرکەسێ لەوانە ئەهلی کلام بێت وشارەزابێت تێیدا ئەوا جەهمیە وە جارێ تریش فەرمووی بەڵکو لەجەهمی خراپترە (مەرجی عالم بون ـی داناوە واتا کەسی جاهل وموقەلیدی جیاکردەوە).

جا ئەگەر ئەم جۆرە کـە کافرترینەکەیانە وەک ئیمامی الرازیین ئیجماعیان نەقلکردوە بەجەهلەوە تەکفیرناکرێن کەواتا ئەولاترە جۆرەکانی تریان عوزریان پێ بدرێت چونکـە ناکرێت خراپترین جۆر کافر عوزری پێ بدرێت و بەڵام لەوان باشتر عوزری پێ نەدرێت.

ئیجماعی دووەم/ الامام ابن ابي عاصم (ت 287 هـ) لەبارەی جەهمیە موعطلەکانەوە دەفەرموێ : **ومما اتفق أهل العلم على أن نسبوه إلى السنة...والقرآن كلام الله تبارك وتعالى تكلم الله به ليس بمخلوق، ومن قال: مخلوق، ممن قامت عليه الحجة فكافر بالله العظيم، ومن قال من قبل أن تقوم عليه الحجة فلا شيء عليه.**

لەوشتانەی زانایان لەسەری یەکدەنگن وداویانەتە پاڵ سونەتەوە بریتیە لەوەی ... قورئان وتەی الله یە و الله قسەی پێکردوە و مخلوق نیە **هەرکەس بڵێت قورئان مەخلوقە** لەوانەی کە ئیـــقامە حجە کراون ئەوا کافرە بەالله ـی گەورە هەرکەسێ پـــێش ئیقامە حجـــە بڵێت قورئان مەخلوقە ئەوا هـــیچی لەسەرنیە.
— كتاب السنة له 2/645 ط المكتب الاسلامي.

ئەوە دووئیجماع کەهەموو سەلەف مەبەستیان لەتەکفیری جەهمیەکان تەکفیری مطلق ـە ئەمما کەسی دیاریکراو دوای ئیقامە حوجە تەکفیرئەکـرێن.

پاشان هەندێ وتەی زانایانی سەلەف لەسەر ئەوەی کەسی جەهمی ڕاستەوخۆ تەکفیرناکرێت تابۆی ڕوون ئەکرێتەوە :

ئیمام ابن قتيبة رحمه الله ـدەفەرموێت : **قد يغلط في بعض الصفات قوم من المسلمين، فلا يكفرون بذلك. — (شرح مسلم) للنووي (٥/ ٥٩٨ - ٥٩٩).**

کەسانێ لەموسڵمانان هەڵە دەکەن لەهەنێ سیفاتی الله تعالى بەوە کـافرنـابن.

ئیمام شافعی رحمه الله ـدەفەرموێت : **لله أسماء وصفات لا يسع أحداً ردها، ومن خالف بعد ثبوت الحجة عليه، فقط كفر. وأما قبل قيام الحجة، فإنه يعذر بالجهل. — (فتح الباري) (١٣/ ٤٠٧).**

الله تعالى ناو وسیفاتی هەیە جائیزنیە هیچ کەسێ ڕەدی بکاتەوە هەرکەسێ پێچەوانەی بکا لەپاش ئیقامە حوجە ئەوا کافرە بەڵام پێش ئیقامە حوجە عوزری بۆهەیە بەنەزانین.

ئـیمامی بوخـاری (ت 256 هـ) لەبارەی ئەعیانی جەهمیەکانەوە دەفەرموێت : **وكل من لم يعرف الله بكلامه أنه غير مخلوق فإنه يعلم، ويرد جهله إلى الكتاب والسنة، فمن أبى بعد العلم به، كان معاندا، قال الله تعالى: {وما كان الله ليضل قوما بعد إذ هداهم حتى يبين لهم ما يتقون} [التوبة: 115] ،**

هەرکەسێ الله نەناسێت بەوتەکەی کەباوەڕی وابێت قورئان مەخلوق نیە ئـەوا ئەوکـەسە **فێردەکرێت** و جەهلـەکەی لادەبرێ بەقورئان وسونەت گەر پاش زانست ملکەچ نەبوو ئەوا کەسێکـی عینادە الله فەرموویەتی : ﴿ **وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** ﴾ **[التوبة : ١١٥].**

خۆ پاش ئەوەی الله خەڵکێکی خستبێتە سەر ڕاستەڕێ، ئیتر نەبووە جارێکی تر **گومڕایان بکات تا ئەو شتانەیان بۆ ڕوون** بکاتەوە کە دەبێ خۆیانی لێ پارێزن.

ئیمام عون بن یوسف رحمه الله أبو بكر المالكي -رحمه الله- له "رياض النفوس" دەیگێڕێتەوە : سليمان بن سالم دەڵێت : من دانیشتبوم لەلای عون بن یوسف سێ کەس هاتن وتیان : **«مات عندنا رجل يقول بخلق القرآن، فما نصنع به؟» فقال: «إن وجدتم من يكفيكم مؤنته فلا تقربوه»، فسكتوا ثم أعادوا السؤال ثانية فأجابهم بمثل الأول. ثم أعادوا السؤال ثالثة، فأجابهم بمثل ذلك، فقالوا: «لا نجد من يكفينا مؤنته» فقال لهم: «اذهبوا فواروه من أجل التوحيد».قال سليمان: «يريد تغسلونه وتكفنونه وتصلون عليه وتدفنونه».**

پیاوێ لای ئێمە مردووە دەیگوت قورئان مەخلوقە چی لێ بکەین ؟ فەرمووی : گەر کەسانێ هەن بەرێی بخەن ئێوە لێی نزیک مەبەنەوە، بێدەنگبون پاشان پرسیارەکەیان دووبارەکردەوە تا دووجار جار بەوشێوە وەڵامی یانەوە لەجاری سێهەم وتیان کەس نیە مەراسیمی مردنەکەی بەڕێوەبەرێت، ئیمام فەرمووی : بڕۆن مەراسیمەکەی بۆ بەڕێوەبەرن لەبەر خاتری تەوحید. سولەیمان دەفەرموێت : مەبەستی عون بن یوسف ئەوەبوو واتا بڕۆن بیشۆن و کفن ـی بکەن و نوێژی لەسەر بکەن و دەفن ـی بکەن.

بینیتان چۆن بەئەهلی تەوحیدی ناوبرد ؟؟ چونکە ئیقامە حوجەنەکراوە، پاشان بابزانین ئیمامی احمد چۆن بوو لەگەڵ تاک تاکی جەهمیەکان؟

ئیمام احمد خەلیفەی جەهمیەکان کەناوی معتصم بوو بەموسڵمانی زانیوە پێی وتوە براکەم:

ئەفەرموێت : **وقد جعلت أبا إسحاق "المعتصم" في حل ورأيت الله عز وجل يقول وليعفوا وليصفحوا ألا تحبون أن يغفر الله لكم وأمر النبي صلى الله عليه وسلم أبا بكر بالعفو في قضية مسطح، ثم قال أبو عبد الله: العفو أفضل، وما ينفعك أن يعذب أخوك المسلم بسببك ولكن تعفو وتصفح عنه، فيغفر الله لك كما وعدك.**

گەردنی باوکی ایسحاق [معتصمم] ـم ئازادکـــرد چونکە الله تعالی فەرموویـەتی لێبوردە بن ئایا ناتانەوێ الله لێتان ببورێت وە پێغەمبەر ﷺ فەرمان ـی بە أبـو بکر کـرد بەلێبـوردەیی لە ڕووداوەکـەی مسطح. ئیمــام ـی ئەحمەد دەفەرموێت : لێبوردن چـاکترە چی سودێکت پێ دەگا ئەگەر براکەت بەهۆی تۆوە سزا بدرێت لەقیامەت بەڵکو لێخۆشبون چونکە الله لەتۆش خۆش دەبێت.

— المحنة عبدالغــنى المقدسي 92.

بینیتان هۆکاری لێبوردنەکەی بەستەوە بەوەی کەبەهۆی خۆیەوە براکەی سزانەدرێ لەقیامەت.

ئیمامی احمد خەلیفەی تری جەهمیەکانی بەوەلی ئەمری شەرعی زانیوە کە ناوی واثق بوو وەفەرمانی کرد کەدەست هەڵنەگرن لەگوێڕایەڵیکردنی وەڕیزی موسڵمانان بەش بەش نەکەن ئایائەکرێ ئیمام احمد طاعەی کافر بەواجب بزانێت ؟؟؟ بێگومان پێی موسڵمان بوە بۆیە طاعەی بەواجب زانیوە.

علي بن عیسی فەرموویەتی : گوێم لەحەنبەل بوو لەویلایەتی واثق ـدا کەفوقەهایانی بەغداد هاتن بۆلای ابو عبدالله أبو بكر بن عبيد وإبراهيم بن علي المطبخي وفضل بن عاصم هاتن بۆلای ئیمام احمد، باسیان کرد بۆ ئیمام احمد کەوتەی قورئان مەخلوقە بڵاوبۆتەوە، جا ئیمام احمد فەرمووی چیتان دەوێ؟ وتیان ئێمە هاتوین ڕاوێژت پێ بکەین کەڕازی نین بەفەرمانڕەوایەتی ودەسەڵاتی واثق، ئیمام احمد گفتوگۆی لەگەڵ کردن وپاشان پێیانی فەرمووی لەدڵەوە پێتان ناخۆش بێت **دەست هەڵمەگرن لەگوێڕایەڵی** سەرکردە **ڕیـزی موســڵمانان پارچەپارچەمەکەن خوێنی خۆتان وموسڵمانانیش مەڕێژن** لەگەڵ خۆتان. **— الخلال في "السنة" (1/133-134).**

ئەگەر ئیمام احمد واثق ـی پێ موسڵمان نەبوایە نەیدەفەرموو دەست هەڵمەگرن لەگوێڕایەڵی کردنی وەنەیدەفەرمووی ڕیزی موسڵمانان شەق مەکەن ئەگەر پێی کافربوایە ئەیوت بەئەمیر و وەلی ئەمری مەزانن و هێزمان نیە خروجی لەسەربکەین.

ئیمامی الكنانی کەیەکێکە لەزانایانی سەلەف.

الامام الكناني رحمه الله فەرمویەتی : **قد أظهره بشر بن غياث المريسي ببغداد من القول بخلق القرآن، ودعائه الناس إلى موافقته على قوله ومذهبه وتشبيهه على أمير المؤمنين المأمون وعامة الناس وما قد دفع الناس إليه من المحنة، والأخذ في الدخول في هذا الكفر والضلالة. — الحيدة والاعتذار ص 21 ط مكتبة العلوم والحكم.**

بشری مریسی لەبەغداد وتەی قورئان مەخلوقەی دەرخست و بانگەوازی خەڵکی بۆئەو وتەیە دەکرد وە **ئەمیری باوەڕداران مەئمون** وتێکڕای خەڵکی چەواشەکرد بەو وتەیەی خەڵکی توشی بەڵاو وموصیبەت وچونە ناوکوفر وگومڕای کرد.

ســەرنج بەن وتەکەی بەکوفر ناوبرد لەگەڵ ئەوەشدا تەکفیری تەعینی نەکرد بۆمەئمون دەی حەمدانیەکان کەتکفیری ابن حجر و النووی و دەولە دەکەن تەکفیری سەلەفیش بکەن کەبەدرۆوە خۆتان داوەتە پاڵ سەلەف.

هەرئیمامی عبدالعزیزی الکنانی دەفەرموێت : **اجتمعت مع أمير المؤمنين بعد هذا المجلس فجرت بيني وبينه مناظرات كثيرة، فقال لي بعدما جرى بيننا: ويحك يا عبد العزيز، قل: القرآن مخلوق،**

لەگەڵ **ئەمیری باوەڕداران** دانیشتم لەپاش دانیشتنەکە گفتوگۆ ڕویدا لەنێوانماندا پێی دەوتم هاوار بۆ تۆ عبدالعزیز بڵێ قورئان مەخلوقە ..

فقلت يا أمير المؤمنين إن القلوب لا ترد بالرغبة ولا بالرهبة،
منیش وتم ئەی ئەمیری باوەڕداران دڵ ناگۆڕێت نەبەترسان نەبەئومێدبەخشین.
— الابانة لأبن بطة 6/248 ط دار الراية.

ئیمام الحافظ قوام السنة أبوالقاسم الأصبهاني رحمه الله ـدەفەرموێت : **ومن تعمد خلاف أصل من هذه الأصول وكان جاهلاً لم يقصد إليه من طريق العناد فإنه لا يكفر، لأنه لم يقصد اختيار الكفر ولا رضي به وقد بلغ جهده فلم يقع له غير ذلك، وقد أعلم الله سبحانه أنه لا يؤاخذ إلا بعد البيان، ولا يعاقب إلا بعد الإنذار فقال تعالى: {وما كان الله ليضل قوماً بعد إذ هداه} فكل من هداه الله عز وجل ودخل في عقد الإسلام**

فإنه لا يخرج إلى الكفر إلا بعد البيان).

هەرکەسێ بەئەنقەست پێچەوانەی ئەصڵێ لەئصولەکانی ئەهلی سونەت بکات وە جاهل بێت وەئەو پێچەوانەکردنەی لەعینادیەوە نەبێت ئەوا کافرنابێت چونکە ئەو مەبەستی هەڵبژاردنی کوفرنەبوە و بەکوفر ڕازی نەبوە بەڵکو هەموو هەوڵ وکۆششەکەی گەیاندویەتی بەوەی کەلەسەریەتی وە الله ش فێری کردوین کە لەوکەسانە ناگرێت ئیلا پاش ڕونکردنەوە وفێرکردن نەبێت وە سزای کەسیش نادات ئیلا پاش ئاگادارکردنەوەی نەبێت الله ـ دەفەرموێت : ﴿ **وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** ﴾ **[التوبَة : ١١٥].**

واتا : خۆ پاش ئەوەی الله خەڵکێکی خستبێتە سەر ڕاستەڕێ، ئیتر نەبووە جارێکی تر گومڕایان بکات. ئەم ئایەتەش سەبارەت بە هەندێ لەو موسڵمانانە هاتە خوارێ کە داوای لێبوردنیان کردبوو بۆ موشریکەکان، لە پاشان ترسان کە الله لێیان تورەبێت.

ئینجا ئەم ئایەتە دابەزی : ﴿ **حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ** ﴾

واتا : تا ئەو شتانەیان بۆ ڕوون بکاتەوە کە دەبێ خۆیانی لێ پارێزن بێگومان الله بەهەموو شتێک زاناو بەئاگایە .

هەرکەسێ هاتبێتە ناوئیسلامەوە لەئیسلام دەرناچێت ئیلا لەپاش ڕونکردنەوە نەبێت.
— الحجة في بيان المحجة (2/511).

ئایا عوزردان بەکوفری ئەسماء وصیفات بیدعەی دەولە وشیخ ترکی بوو یان مەنهەجی سەلەف بـوو ؟؟ بەڵگەی زۆرترمان لایە بەڵام ئەوەندە کافیە.

وەڵامی گومانی عمومیەکان لەسەرابن حەجەری هەیثەمی

وتەی نەجدیەکانی هێناوە ئەڵێت نەجدیەکان وتویانە ابن حجری هەیتەمی گومڕایە ونەفی سیفات ئەکات !

ئەم دزە وتەی نەجدیەكانی هێناوە ئەڵێت نەجدیەكان وتویانە ابن حجری هەیتەمی گومڕایە ونەفی سیفات ئەكات !

وەڵام :ـ بەڵێ دەولە لەوە زیاتریشی پێ ئەڵێت شێخ تركی لە **كتابی الإعلام پەڕەی 88** ئەڵێت ئەو زانایانەی كەوتونەتە بیدعەی كوفریەوە.

بۆیە دەولەنكۆڵی لەوە ناكات هەیتەمی كەسێكی ئەشعەریە وكەوتۆتە كوفرە دەولە هەمان قسەی نەجدیەكان ئەڵێت لەسەر ئەوەی هەیتەمی كەسێكە كوفری هەیە بەڵام بۆیە دەولە تەكفیری ناكات چونكە نەجدیەكانیش تەكفیری هەیتەمی ناكەن هەرئەو نەجدیانەی بەهەیتەمی ئەڵێن ئەشعەریە و گومڕایە بەڵام ئەڵێن نالێین كافرە بەڵكو ڕەحمەتیشی بۆ ئەنێرن.

كەواتا ئەی نەزان تۆ وتەیەكی كۆپی پەیستی نەجدیەكانت دزیوە ئەوا دەولە خۆی بەهەڵگری مەنهەجی نەجدیەكان ئەزانێت وئاگادارە بەهەموو وتەی زانا نەجدیەكان دەی ئێستا من وتەی نەجدیەكانت بۆئەهێنم پیاوبە چۆن تەكفیری ئێمە ئەكەیت ئاواش تەكفیری زانا نەجدیەكان بكە كەوتەی پچڕاویان ئەهێنیت :

یەكەم/ بەشێخ ناوبردنی هەیتەمی لەلایەن زاناكانی بانگەوازی نەجدی : شێخ حمد بن ناصر بن معمر ئەفەرموێت : **ذكره عنه الشيخ احمد بن حجر الهيتمى فى شرح الاربعين. — الدرر السنية 10/304.**

ئایا بەزانای كافر ئەوترێت شێخ ؟؟؟

دووەم/ شێخ سولەیمانی كوڕی سەحمان لەكتێبی خۆیدا بەناوی **الهدية السنية پەڕەی 51** بەنوسراوی دەستی خۆی لەڕونكردنەوەی عەقیدەی خۆی وزانا نەجدیەكان ئەفەرموێت : **ونحن كذلك: لا نقول بكفر من صحت ديانته، وشهر صلاحه، وعلم ورعه وزهده، وحسنت سيرته، وبلغ من نصحه الأمة، ببذل نفسه لتدريس العلوم النافعة، والتآليف فيها، وإن كان مخطئًا في هذه المسألة أو غيرها، كابن حجر الهيتمي، فإنا نعرف كلامه في الدر المنظم.**

بەهەمان شێوە **ئـــێمە** (واتا بەناوی زانایانی دەعوەی نەجدەوە قسەدەکات) تەکـفیری ئەوکەسە ناکەین کەدینداركەی دروست بوە ناوبانگی بەباشە بڵاوبۆتەوە وە بە خاوەن علم و زوهد ناسراوە و ڕێزینی بەچاکە ڕۆیشتوە وە ئامۆژگاری ئومەت ـی کردووە بەوەی خۆی تەرخان کردوە بەوتنەوەی وانەی سودبەخش ونوسراوی بەسود ئەگەرچی هەڵەشی کردوە لەم بابەتانەدا نمونەی **ابن حجری هەیتەمی** ئێمــە **ئاگاداری** قسەکانی ئەوین کە **الدر المنظم** ـدا وتویەتی.

واتـا ابن سحمان کەچەند بەتوندی بەئەشعەری وگومڕاش ناوی بردووە بەڵام ئەڵێت تەکفیری ناکەین ئەگەرچی ئاگاداری هەڵەکانیشین.

سێیەم/ وە ئەوقسەیەی شیخ سولەیمان اقراڕی پێ کردوە لەئەسڵداقسەی شێخ عبدالله ـی کوڕی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ـە کە بەابن حجری هەیتەمی ئەڵێت **(یەکێــکە لەزانایانی موسڵمانان).**

لــە **الدرر السنية ج1/236** ـدا هاتوە ئەفەرموێت : **ونحن كذلك: لا نقول بكفر من صحت ديانته، وشهر صلاحه، وعلم ورعه وزهده، وحسنت سيرته، وبلغ من نصحه الأمة، ببذل نفسه لتدريس العلوم النافعة، والتآليف فيها، وإن كان مخطئًا في هذه المسألة أو غيرها، كابن حجر الهيتمي، فإنا نعرف كلامه في الدر المنظم، ولا ننكر سعة علمه، ولهذا نعتني بكتبه، كشرح الأربعين، والزواجر وغيرها، ونعتمد على نقله إذا نقل لأنه من جملة علماء المسلمين.**

بەهەمان شێوە **ئـــێمە** (واتا بەناوی هەموو زانایانی دەعوەی نەجدەوە قسەدەکات هیچ زانایەکی نەجدی بەڕائەتی لەم قسەیە نەکردووە بەڵکو وەک لەسەرەوە ئاماژەم پێکرد ابن سحمانیش اقراڕی بەم وتەیـە کردوە (شێخ عبدالله ئەفەرموێت) تەکـفیری ئەوکەسە ناکەین کەدینداركەی دروست بوە ناوبانگی بەباشە بڵاوبۆتەوە وە بە خاوەن علم و زوهد ناسراوە و ڕێزینی بەچاکە ڕۆیشتوە وە ئامۆژگاری ئومەت ـی کردووە بەوەی خۆی تەرخان کردوە بەوتنەوەی وانەی سودبەخش ونوسراوی بەسود ئەگەرچی هەڵەشی کردوە لەم بابەتانەدا نمونەی **ابن حجری هەیتەمی** ئێمــە **ئاگاداری** قسەکانی ئەوین کە لە **الدر المنظم** ـدا وتویەتی لەگەڵ ئەوەشدا نکۆڵی

لەزانستەکەی ناکــەین وەبۆیەش گرنگی بەکتێبەکانی دەدەین وەک ڕاڤەی اربعین و زواجر وجگە لەوەش وە گرنگـی بەو گێڕانەوەیەش دەدەین کەبیگێڕێتەوە چونکـە **یەکێــکە لەزانایانی موسڵمانان.**

ئەی خەڵکینە ئێستا تێگەشتن جیاوازی ئێمە و ئەم حەمدانیانە چیە ؟ ئێمـە وەک ئەوان جاهل نین بەکۆپی پەیستی ئەملاو وئەولا هەر وتەیەکمان بینی بیکەین بەدین بۆخۆمان بەڵکـوئێمە مەنهەجی زاناکان و وتەکانی تری زاناکان ئاگادارین بەنیو دێڕ وتەی زانایەک عەقیدە درووست ناکەین بەڵکو سەیری هەموو وتەکانی ئەو زانایـە ئەکەین تابزانین لەو دێرەی وتویەتی مەبەستی پێ چیـە.

عمومیەك وتەیەكی ئیمام احـمدی هێناوە بەجەهلەوە وەری گێـڕاوە بۆ كوردی

ئەڵێت ئیمام احمد لە الرد على الزنادقة فەرموویەتی : هەركەسێ بڵێت الله لەئاسمان نیە یان بڵێت الله ناوی هەیە بەڵام هیچ سیفەتێكی نیە ئەوا كافر وهیچ عوزرێكی لێ وەرناگیرێت.

ئەمە دەستكاریكردنی وتەی زانایان وگۆڕین واتاكەیەتی ...

وەڵامـێکی تر بۆمنداڵێکی داماو دەفعیان کـردووە بەهەندێ کۆپی پەیست وائەزانێت ئێمـەی بێ وەڵام کـردووە وتەیەکی ئیمام احمدی هێناوە بەجەهلەوە وەری گێڕاوە بۆ کوردی ئەڵێت ئیمام احمد لە **الرد على الزنادقة** فەرموویەتی : هەرکەسێ بڵێت الله لەئاسمان نیـە یان بڵێت الله ناوی هەیە بەڵام هیچ سیفەتێکی نیـە ئەوا کافر وهیچ عوزرێکی لێ وەرناگیرێت.

ئەمە دەستکاریکردنی وتەی زانایان وگۆڕین واتاکەیەتی، ئەم بونیادە نەخوێندەوە وا ماناکەی دەرخستوە هەردووجۆرەکەسەکە یەک حوکمیان هەیە کەعوزریان لێ وەرناگیرێت بەڵام لەڕاستیدا ئیمام احمـد بە جیا وەسفیان ئەکات ئەوەی تۆزێ عەرەبی بزانێت تێدەگات ئیمام احمد بەدوو حوکمی جیاجیا باسی ئەو دووجۆرەی کردوە.

دەقە عەرەبیەکە بەم شێوەیە ئیمام ئەفەرموێت : **ومن زعم انه لا اله فى السماء فقد كـفر ومـن زعم ان له اسماء ولا صفا فقد كفر ولايقبل منه معذرة.**

١ - ئەوەی پێی وابێت الله لەئاسـمان نـیە ئەوە کـافرە. ٢ - وە هەرکەسـێک پێی وابێت الله ناوی هەیە وهیچ سیفاتێکی نیە ئەوا کافربوە وبیانوی لێ وەرناگیرێت.

سەرنج بەن ئیمام احمد بەجیا باسیکردن بۆ جۆری یەکەم نەیفەرموو عوزری نیـە بەڵام جۆری دووەم ـی بەجیا باسکرد کەعوزری بۆنیـە بـەڵێ ئێمـەش ئەڵێین هەرکەسێ هیچ سیفاتێ بۆ الله اثبات نەکات بڕوای وانەبێ الله خاوەن ویست وهێزە وبڕوای وانەبێت الله تعالى زانایـە بەهەموو شتێ بێگومان ئەوکەسـە کافرە وئێمەش عوزری پێنادەین.

کەواتـا وتەکەی ئیمام احمد بۆ ئەوکەسانەیە کەهیچ سیفەتێکی الله جێگیرناکەن بۆئەوجۆرەیان فەرمووی عوزر نیـە ئیمام نەهات هەردووجۆرەکە بەیەک ڕستە وبەیـەک حوکم باس بکات بەڵکو جیایی کردنەوە دووحوکمی جیاوازی ـدا لەجۆری یەکەم تەنهـا فەرموی کافرە نەیفەرموو عوزری بۆنیـە کەواتا ئەمە حوکمی موتڵەقە.

بەڵام جۆری دووەم فەرمووی کافرە وعوزری قبوڵ ناکرێت کەواتا بۆئەم جۆرەیان عوزری قبوڵ نەکرد ئەگەر هەردووکیان لای ئیمام احمد یەک حوکمیان هەبوایە ئەبوو بەیەکجار تەکفیری هەردوو جۆرەکەی بکردایە نەک بەجیا جیا باسیان بکات وبەجیا تەکفیریان بکات و لەجۆرێکیان عوزر نەدات ولەجۆرێکیان تەنها حوکمی موتڵەق بدات.

پاشان خاڵی دووەم :

وتەی شافعیت هێناوە ئەڵێت : ئەوەی تەئویل سیفەت بکات لەئیسلام دەرئەچێت.

بەڵێ تەئویلی سیفات کوفری دەرخەرە لەئیسلام بەڵام خودی شافعی خۆی ئەفەرموێت ئەگەر جاهل بوو فێرئەکرێت پێش ئیقامە حوجە تەکفیرناکرێت.

ئیمام شافعی رحمە الله ـ دەفەرموێت : **لله أسماء وصفات لا يسع أحداً ردها، ومن خالف بعد ثبوت الحجة عليه، فقط كفر. وأما قبل قيام الحجة، فإنه يعذر بالجهل. — (فتح الباري) (١٣/ ٤٠٧).**

الله تعالی ناو وسیفاتی هەیە جائیزنیە هیچ کەسێ ڕەدی بکاتەوە هەرکەسێ پێچەوانەی بکا لەپاش ئیقامە حوجە ئەوا کافرە بەڵام پێش ئیقامە حوجە عوزری بۆهەیە بەنەزانین.

خاڵـی سێهەم :

وتەکەی ئیمام مالک ئەفەرموێ : ئەوەی نکۆڵی سیفەت بکات کافـرە.

بەڵێ ئێمەش وائەڵێین ئەمە تەکفیری مطلق ـە بەڵام کـوا ئیمام فەرمووی عوزری بۆنیـە وبێ ئیقامە حوجە کافـرئەبێت ؟ بێگومان وای نەفەرموو وەکچۆن شافعی فەرموی تەئویل مرۆڤ کافرئەکات بەلام بۆتەکفیرکردن مەرجـی ئیقامە حوجەی دانا وتەکەی ئیمام ـی مالکیش بەهەمان شێوەیە.

ئەگەر سەلەف لەوتانەیان کەئەفەرموون نکۆڵی وتەئویلی سیفات کوفرێ ڕوونە مەبەستیان ئەوەیە خاوەنەکەی بێ ئیقامە حوجە کافرە بۆچی سەلەف تەکفیری

القاضي شريح يان نەكـرد؟؟ لەكاتێكدا ئيــنكارى سيفەتى سەير پێهاتنى الله ـ ى دەكرد وئينكارى دەكرد ئەم ئايەتە بەم شێوە بخوێنرێتەوە { **بل عجبتُ** } دەيگوت الله سەير پێهاتنى نيە. ئەم قسەيەى گەيشت بەئيمام ـ ى إبراهيم النخعي فەرمووى : **إن شريحا شاعر يعجبه علمه ، كان عبد الله افقه منه ، فكان يقول { بل عجبتُ }**،

شريح شاعيرە موعجيبە بەزانستەكەى خۆى عبدالله لەو تێگەشتو تربوو ئايەتەكەى بە **بل عجبتُ** دەخوێندەوە. **— مجموع الفتاوى (12/412).**

كەچى هەموو ئومەت يەكدەنگن كە شريح زاناى ئومەتە وكەسيش تەكفيرى نەكرد ! سەرەڕاى ئەوەى شريح پێى وترابوو كەهەڵەيە بەڵام چونكە تەئويلى هەبوو لەوبابەتە تكفيرنەكرا كەواتا بابەتى سيفات خاوەنەكەى تكفيرناكرێ تابەتەواوى تەئويلەكەى لانەدرێ ئەوەش مەنهەج سەلەفە بەكـردارى.

پاشان داوات كردوە وتەى يەك زاناى سەلەف بێنم كەوتبێتيان ئەوەى بە جەهلەوە بڵێت قورئان مەخلوقە كافرنابێت بەڵام ديارە ئێوە ئەهلى خوێندن نين من دوێنێ نەك وتەيەك ئيجماعى الرازيين و ئيجماع ـ ى ابن ابى عاصم وتەى بخارى وابن قتيبە و ئيمام احمد وعون بن يوسف ـو زانايانى سەلەفم هێنايەوە ديارە چاوت نابينێت و ناخوێنيتەوە.

سەیری نیفاقی ئەم عومومیانە بکەن بە ئیمامی السجزی ئەڵێت پێشەوا لەکاتێکدا بەعەقیدەی ئەم کەسە ئەبێت السجزی تەکفیر بکرێ!

چونکە ئەم ئیمامە بەڕێزە رحمه الله بڕوای وابوە خیلاف هەیە لەوەی ئایا جەهمیەکان کوفرەکەیان گەورەیە یان کوفری بچوکە ...

سەیری نیفاقی ئەم عومومیانە بکەن بە ئیمام ـی السجزی ئەڵێت پێشەوا لەکاتێکدا بەعەقیدەی ئەم کەسە ئەبێت السجزی تەکفیربکرێ !

چونکە ئەم ئیمامە بەڕێزە رحمە الله بڕوای وابوە خیلاف هەیە لەوەی ئایا جەهمیەکان کوفرەکەیان گەورەیە یان کوفری بچوکە واتا ئەم ئیمامە بڕوای وایە لەلای بەشێ لەسەلەف وئەهلی سونەت لە دوای ئیقامە حوجەش جەهمیەکان هەرتەکفیرناکرێن چونکە کوفرەکەیان نایانباتە دەرەوە لەئیسلام وەک چۆن سوێندخواردن بەغیری الله کوفری بچوکە بزانیت ونەزانیت هەرکافـرنابیت تەنها تاوانباری ئەم ئیمامەش پێی وایە کوفری جەهمیەکان ئیجماعی لەسەر نیـە واتا پێی وایـە لای بەشێ لەئەهلی سونەت جەهمی هەرتەکفیر ناکـرێ.

سەرنج بەن ئەم ئیمامە ئەڵێ زۆرێک لەئەهلی سونەت کوفری جەهمیەکان بەکوفری گەورە ئەزانن وهەندێکیـان بەکوفری بچوک واتا لەلای السجزی ئەوەی بەموتڵەقی دوای ئیقامە حوجەش جەهمیەکان تەکفیرنەکات ئەوکەسە هەر ئەهلی سونەیە کەچی ئەم جاهیلە ئێمە بەکـافرئەزانێت لەکاتێکدا ئێمە پێمان وایە جەهمیەکان دوای ئیقامە حوجە تەکفیرئەکرێن وکوفرەکەیان بەگەورە ئەزانین.

لەلای ئیمام سجزی ئێمە لەگەڵ بۆچونی زۆرینەی ئەهلی سونەتین کەچی لەلای عومومیە جاهیلە ئێمـە کافرین ئێستا ئەم عومومیە بەعەقیدەی خۆی کافرە چونکە تەکفیری سجزی ناکات چونکە سجزی تەکفیری ئەوانە ناکات کەتەکفیری جەهمی ناکەن بەڵکو بەئەهلی سونەتیان ئەزانێت.

ئەی خەڵکینە پۆستی ئەمانە مەخوێننەوە چونکە ئێوە دین لەکەسێ وەرئەگرن کەبەعەقیدەی خۆی بێت خۆشی کـافرە هێشـتا عەقیدەی خۆی ناناسێت و شارەزای ئەقوالی زاناکان نیـە !

ئیمام ـی السجزی کە (لەساڵی 444کۆچی) وەفات ـی کردوە لە **رسالەکەی بۆخەڵکی زبید پەڕەی (62)** ئەفەرموێت : **واتفق المنتمون إلى السنّة بأجمعهم على : أنه غير مخلوق؛ وأن القائل بخلقه؛ كافر، فأكثرهم يقول : هو كافر كفرا ينقل عن الملة، ومنهم من قال : هو كافر بقول غير الحق في هذه المسألة.**

هەمووئەوانەی خۆیان داوەتە پاڵ سونەت کوڕان لەسەرئەوەی قورئان مخلوق نیـە وەئەوەی بڵێت مەخلوقە کافرە **زۆربەیان** ئەڵێن کافرە بەواتای ئەوەیە بەتەواوی لەئیسـلام دەرئەچێت **وەهەشیانە** ئەڵێت کافرە بەوتنی قسەیەک کەهەق نیە لەم بابەتەدا (واتا کافرێک نیـە بەتەواوی لەمیلەتی ئیسلام دەربچێت بەڵکو کوفری بچوکە).

جالەم عمومی وحـەمدانیانە جاهیل ترنیـە وناش بێت !

چەند گومان و درۆیەکی عومومیەکی پیس لەسەر دەوڵەتی ئیسلامی لەیەک خاڵدا

ئەڵێت شێخەکانی خۆیان تەکفیرناکەن !! کە کوفریان هەیە بۆنمونە زەرقاوی ئەڵێت دەنگدەر دوای ئیقامە حوجەکافرە !!!

چەند گومان و درۆیەکی ئەم عمومیە پیسە لەسەر دەولەتی ئیسلامی لەیەک خاڵدا

ئەڵێت شێخەکانی خۆیان تەکفیرناکەن !! کەکوفریان هەیە بۆنمونە زەرقاوی ئەڵێت دەنگدەر دوای ئیقامە حوجەکافرە !!!

لەوەڵامدا : الله داواکارم لەالله رسوای دوونیا وقیامەتت بکات چۆن درۆ بەدەم سەرکردەیەکەوە ئەکەیت کەلووتی ئەمریکای شکاند لەعێراق ئەوکاتە تۆ نەشت ئەزانی دین چیە ووئیمان چیە.

بەڵام بۆ رەدی درۆکەت دووشت ئەڵێم :
١ - چاوەڕێم یەک وتەی شێخ زەرقاوی بهێنیت کەبڵێت کەسی دەنگدەر کافرنابێت تائیقامە حوجە ئەکرێت کەناشتوانی بیهێنیت.

٢ - بەوتەی شێخ زەرقاوی درۆکەت وەلام ئەیەمەوە شێخ ئەبو محمد ئەفەرموێت شێخ ئەبو مصعب ـ زەرقاوی لەبارەی دەنگدەرانەوە ئەفەرموێت : **والمنتخبون لهم قد اتّخذوهم أرباباً وشركاء من دون الله، وحُكمُهم في دينِ الله: الكفرُ والخروجُ عن الإسلام. — عــذراً أمير القاعدة، مؤسسة الفـرقان للإنتاج الإعـلامي، الدقيقة:6.**

ئەوانەی دەنگ ئەیەن بۆهەڵبژاردنی کاندیدەکان ئەوا کاندیدەکانیان کردۆتە خوای خۆیان لەجیاتی الله وە کردوویانن بەهاوبەش بۆالله تعالی وە **حوکمیان** لەدینی الله تعالی کـوفر ودەرچونە لەئیسلام.

بێگومان دەولە بڕوای بەعوزر بەجەهل بۆشیرکی گەورە نیە وەهیچ کاتێ مەرجی عوزر بەجەهلی بۆشیرک ودەنگدان نەهێناوەتەوە.

پاشان عومیە جاهیلەکە ئەڵێت : سەرانی ئیخوان بەکافر ئەزانێت بەڵام ئەندامەکانیان تەکفیرناکات. لەوەڵامدا ئەڵێم : جارێ لێت تێکەڵ بوە ئەبو مصعب نیە بەڵکو قسەی ئەبو عمرە وە دواتریش شێخ ئەبو عمر لەو بۆچونەی پەشیمان بویەوە و تەکفیری هەموو ئەندامانی ئیخوانی ڕاگەیاند.

شێخ ابی عمـر لەوتارێکیدا بەناونیشان ـی **(وقاتلوا المشركين كافة)** فەرمووی : **وان كنا قد التمسنا الاعذار لبعضهم سابقا فاليوم اطمئنت قلوبنا انه لا عذر لاحد ينتمي ينتمي لهذا الحزب الشيطاني فان قطع رؤوس اعوان المحتل واجب شرعي تماما كقطع راس المحتل نفسه لا يجوز التخلي عنه تحت اي حجة كانت وان كانو تلفضو بالشهادتين وصلو وصامو وزعمو انهم مسلمونثم قال ;;; لذا نعلن ان الحزب الاسلامي كله قيادة واعضاء هم حرب لله ورسوله وطائفة كفر وردة يجب ان يقتلو حيثما وجدو.**

ئێمە ئەگەر چی سەرەتا عوزرمان ئەیا بەهەندێ لەئیخوانیەکان بەڵام ئەمڕۆ دڵنیا بوینەوە کەهەرکەسێ خۆی باتە پاڵ ئەم حیزبە شەیطانیە ئەوا عوزری بۆنیە بڕینی سەری یارمەتیدەرانی داگیرکەر واجبێکی شەرعیە وەک بڕینی سەری خودی داگیرکەر نابێت بەهیچ جۆرێ خۆمان لەم کارە لابەین لەژێر هیچ پاساوێک ئەگەرچی شایەتومانیش بهێنن و نوێژیش بکەن وڕۆژوش بگرن وخۆشیان پێ موسڵمان بێت بۆیە ڕایدەگەینین حیزب ـی ئیسلامی هەموویان بەسەرکردە وئەندامەوە کۆمەڵی کوفر وهەڵگەڕاوەن واجبە بکوژرێن لەهەرجێگایەکدا بینران.

٣ - درۆی سێهەم ئەڵێت : قەحطانی وەزیری جەنگی دەولە ! وتویەتی عوزر بەجەهل لای شیخ بغدادی هەیە وەئەمەش عەقیدەی ئەهلی سونەیە.

وەڵام : یەکەم/ ئایا لەکویدا ئەبوبەکری قەحطانی وەزیری جەنگی دەولەبوە بێزەحمەت جارێ ئەم خاڵە بسەلمێنە.

پاشان نوسیوتە/ وتویەتی عوزر بەجەهل لای شیخ بغدادی هەیە وەئەمەش عەقیدەی ئەهلی سونەیە!

والله ـی کارەساتە یانی مرۆڤ کەشەرم وحەیای نەبوو جاهیل و درۆزن بێت مردن بۆی باشترە ئەوشێخ ابو بکری قەحطانیە دوو کتێب ـی لەم بارەیەوە نوسراوەتەوە بەڵگە ئەهێنێتەوە باس لەوە ئەکات ئەفەرموێت (ئەوکەسانەی عوزر ئەهێننەوە بۆموشریکان ئەبێت ئەوکەسانە تەکفیربکرێن دوای ئیقامە حوجە).

واتا شيخ قەحطانی بڕوای وایە ئەوەی تەكفیری موشریكان ناكات بەبیانوی عوزر بەجەهل ئەوا ئەوكەسە كەوتۆتە ناوكوفرەوە چۆن ئەكرێ لەهەمان كاتدا خودی شێخ بڵێ عوزردان بەموشریكان مەنهەجی ئەهلی سونەیە ؟! ئاخر درۆ ئەكەی درۆیە بكە هەر تۆزێ مەجالی تێدابێت.

پاشان ئەڵێی/ شێخ قەحطانی وتویەتی شێخ بەغدادی بڕوای بەعوزر بەجەهلە سبحان الله بەس بۆ پڕكردنەوەی نوسین پێویست بەم هەموو درۆیە ناكات.

لەوەڵامی ئەم درۆیەش ئەڵێم : لەسەر فەرمان ی شیخ ئەبوبكری بەغدادی تقبلە الله دەوڵەتی ئیسلامی : چەند زنجیرە دەرسێكی بەفەرمی بڵاو كردەوە بەناونیشانی **السلسلة العلمية في بيان مسائل منهجية.**

كەتێدا عەقیدەی فەرمی دەولە ڕاگەئەگەیەنێت لەبابەتە مەنهەجیەكان یەكێ لەوبابەتانە پرسی عوزر بەجەهلە دەولە بەڵگە ئەهێنێتەوە لەئایەت ولەفەرمووەدە و وتەی زانایان بۆئەوەی بیسەلمێنێت لەشیركدا عوزر بەجەهل بۆهیچ كەسێ نیە **لەپەڕەی 21 دا هاتوە : أدلة على عدم العذر بالجهل في الشرك والذي يناقض اصل الدين منها قوله تعالى : ﴿ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ۗ إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴾ [الأعراف: 30].**

قال الطبری رحمه الله : بەڵگە لەسەر ئەوەی عوزر بەنەزانین نیە لەشیركی گەورە ولەوشتانەی ئەصلی دین هەڵ ئەوەشێنێتەوە بەڵگە زۆر زۆرە لەوانە وتەی الله تعالی : **دەستەیەكیانی ڕێنماییكرد بۆ ڕێگای ڕاست و دروست و بەرێی چاكدا چوون و دەستەیەكیشیان –بەهۆی كاروكرداری خۆیانەوە- گومڕابوونیان لەسەر چەسپا چونكە ئەوان لە جیاتی الله شەیتانیان كردە یاریدەرو دۆستی خۆیان و وایشیان دەزانی لەسەر ڕێی هەقن و ڕێنمان.**

وەئیمام طبری لەتەفسیری ئەم ئایەتە ئەفەرموێت ... هتد كۆمەڵێ ئایەت وبەڵگە ئەهێێتەوە كەلەشیرك وئەصلی دین دا عوزر بەنەزانین بۆكەس نیە.

دەی پێم بڵێن ئەم درۆیانەت لەکوێ هێنا ؟ گەر دەولە وشێخ بەغدادی بڕوایان بەعوزربەجەهل هەیە لەشیرک وکوفری ئاشکرادا ئەی ئەم کتێب و زنجیرە وانەیە لەژێرفەرمانی کێ وبەموافەقەی کێ دەرچووە؟؟ بەسە درۆکـردن.

پێغەمبـەر ﷺ ئەفەرموێت : **«وإنَّ الكَذِبَ يَهْدِي إلى الفُجُورِ، وإنَّ الفُجُورَ يَهْدِي إلى النَّارِ، وإنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذّابًا.». — بخاري ومسلم (2607).**

واتـا : درۆکـردن خاوەنەکەی بۆ فجور ودەرچون لەفەرمانی الله ئەبات وە خراپەکاری وسەرپێچی خاوەنەکەی بەرەو دۆزەخ ئەبات وە پیاوی واهەیە هەر درۆ ئەکات وبەدوای درۆدا ئەڕوات تا لەلای الله تعالى بەدرۆزن ئەنوسرێت.

وەدرۆکـردن نیشانەیەکە لەنیشانەکانی کەسـی منافق بۆیە ئەم عمومیانە تەنها بەدرۆکردن ئەیانەوێ دەولە ناشرین بکەن ئەگینا ئەوەتا بەنوسراوی دەولە سەلماندمان کەقسەکانیان ڕاست نیـە و دەولە بەریئە لەو درۆیـانە.

ئایا ئەکرێ موەحید بم و بێ لایەن بم لەکاتێکدا دووبەرە هەیە دەوڵەتی ئیسلامی و بەرەی ئەمریکا

زۆرجار ئەوترێ فلآن کەس موەحیدە بـەڵام لەگەڵ دەولـە نیـە وبێ لایەنە !!

ئەم قـسانە لەتەرازوی مەنهەج ی دەولە دەپێویـن تا بزانین کەسـی بێ لایەن هی ئەوەیە گوێی لێ بـگرین ؟

زۆرجار ئەوتریٚ فلان کەس مووەحیدە بەڵام لەگەڵ دەولە نیە وبێ لایەنە !! ئەم قسانە لەتەرازوی مەنهەج ـی دەولە دەپێوین تا بزانین کەسی بێ لایەن هی ئەوەیە گوێی لیٚ بگرین ؟

پڕۆژەی دەوڵەتی ئیسلامی دوو پڕۆژە بەرامبەری دەوەستێتەوە:

یەکەم : پڕۆژەی دەوڵەتی مەدەنی دیموکراسی کە هەموو میلەتی کوفر پشتیوانی لێدەکات بەخاوەنانی ئەم پڕۆژە دەڵێین چاکبزانن لەنێوان ئێمە و هەر دەوڵەتێ کەحوکم بەشەرع نەکات لەشامدا ڕووباریٚ لەخوێن و شاخێ لەجەستە و لاشە هەیە.

دووەم : پڕۆژەی دەوڵەتە هەرێمیە نیشتمانیەکانە کەناوی لەخۆناوە ئیسلامی کە پارە وفەتوای زاناکانی ال سلول و حوکمەتەکانی خەلیج پشتگیری دەکات وە دەزگا هەواڵگیریەکان نەخشەی بۆدەکێشن وە کێشەیان نیە ئەوحوکمەتانە ڕیش درێژبن وجل کورت بن ئەم پڕۆژەیە ڕووکەشەکەی ئیسلامیە وناوەڕۆکەکەی پڕۆژەیەکی نیشتمانیە کە ملکەچ دەکات بۆ طاغوتانی ڕۆژئاوا لەڕۆژهەڵات شوێنیان دەکەوێت.

— [لن يضروكم إلا أذى، مؤسسة الفرقان، دقيقة: 22].

کەواتا یان لەگەڵ دەوڵەتی ئیسلامی یان لەگەڵ کوفریت.

هەر شێخ عدنانی دەفەرمووێت : بیربکەوە ئەی توشبوو بەفیتنەپێش ئەوەی هەنگاو بنێی بۆجەنگ لەدژی دەولە ئەوە بزانە لەهیچ شوێنێ بستێ نیە لەم سەرزەویەدا حوکم بەشەرع بکات وحوکم هەمووی تێدا بۆ الله بێت جگە لەخاکەکانی دەوڵەتی ئیسلامی بۆیە بیربکەوە ئەگەر بتوانیت بستێ لەخاکی دەولە یان کوندێ یان شاریٚ دەولە داگیربکەیت ئەوا حوکمی الله ـی تێدا لادەدرێت و حوکمی مرۆڤی تێدا دەچەسپێ پاشان پرسیار لەخۆو بکە حوکمی کەسێ چیە حوکمی الله بگۆڕێتەوە بەحوکمی مرۆڤ بەڵێ کافر دەبێت بەوە بۆیە وریابە تۆ بەشەڕکردنت لەدژی دەولەتی ئیسلامی دەکەویتە کوفرەوە جابزانیت یان نەزانیت.

— [يا قومنا أجيبوا داعي الله، مؤسسة الفرقان، الدقيقة: 14].

ئـــايا هەرکۆمـەڵێ (هەرکەسێ) کە بانگەوازی حوکم بەشەرع بـکات بەڵام دژی دەولەبـێت وخۆشی پێ موەحـید بێت حوکمی چیە؟

لە **مجلـەی دابقـــدا** دەولـە ڕایگەیاندوە : **لو كان يوجد طائفة تحكم بالشريعة، وهي خارج تحالف الصحوات، منعزلة عنه متبرئة منه، تحمل العداوة تجاهه...وقاتلت الـ،،ـدولة الإسلامية زاعمة أنها دولة جائرة، فإن هذه الطائفة حكمها من جنس حكم البغاة، ولكن هذه حالة افتراضية لا توجد في الشام.**

ئەگەرکۆمەڵێ هەبێت حوکم بەشەریعەت بـکات وە لەدەرەوەی لایەنە دروستکراوەکانی ئەمریـکا بێت و لەوانە بەری بێت و دژایەتیان بـکات لەگەڵ ئەوەشـدا بجەنگێ دژی دەولە وپێی وابێت دەولە سـتەمکارن ئەوا ئەوکۆمەڵە حوکمـی بوغات یـان هەیە بەڵام ئەمە تەنها نمونەیەکە ئەگـیـنا کۆمەڵی لەم شێوە لەشـام ـدا بونی نیـە .
— [مجلة دابــق، ژمارە دە ـ رمضان، 1436هـ، ص54].

ئێســتا ماوەتەوە بپرسـین حوکمی ئەوانە چیە کە نەدژی دەولەن نەپـشتگیری دەولەن خۆشیان پێ مووەحـیدە؟

دەولـە باسی جۆرێ لەجۆرەکانی خەڵـک دەکات وناویان دەنێ بە خەڵـکـی ناوچەی ڕەمادی.

ناوچەی ڕەمادی چیـە لای دەولە؟

(ناوچەی ڕەمـادی شـوێنی مونافیقەکـانە). **— [مجلة داب،،ـق،ژمارە حەوت ربيع الآخر، 1436هـ، ص55].**

ـدەفەرموون : لەپێـشووتردا ناوچەی ڕەمادی شوێنی مونافیقان و مبتدعەکان وگومڕاکـان و دانیشتوان بوو لەجـیهاد.

(في الماضي كانت المنطقة الرمادية تتكون من المنافقين والمبتدعة الضالين والقاعدين عن الجهاد). — [دابـق، ژ7 ربيع الآخر، 1436هـ، ص55.].

له **ژماره چواری مجـــلـــەی دابق** ـدەفەرمووێت : ناوچەی ڕەمادی شوێنی ئەو تاكـەكەسیانەیە لە بیرمەندە جـیهادیـەكان كە خۆیـان بەبێ لایەن پـیشان دەدەن نە خۆیان بەشوێنكەوتەی دەولە دەزانن نەبەشوێنكەوتەی صەحوات .. جا هەركەسێ ئـیخلاصی هەبێت دەزانێت ناوچەی ڕەمـادی نەماوە كـاتێ كەوا كوفر هاوپەیمانی بەسـتوە بۆ سەر دەوڵـــەتی ئــیسـلامی.

(المنظِّرين الجهـــاديين الفرديين وأشباه المجاهدين حاولوا أن يضعوا أنفسهم غير تابعين للـــدولة الإسلامية ولا للـصحوات.. من كان لديه إخلاص سيعرف أنه لا يوجد منطقة رمادية في هذه الحملة الـصليبية على الـدولة الإسـلامية).
— [مجلة دابــق ژماره 4 ذو الحجة، 1435هـ، ص44].

لەپـــاش ڕاگەیـاندنی دەولـــە شتێ نەماوە بەناوی بێ لایـــەن.

(ثم جاء إعلان تمدد الـدولة الإسلامية إلى الشـــام، وتبعه الإعلان اللاحق للخـلافة، بما دفع المنطقة الرمادية إلى حافة الزوال الدائم..، ولم يبق لمسلم عذر في البقاء مستقلاً عن هذا الكيان..، إن موقف "الحياد" و "الاستقلال" الآن سوف يهلكه ذلك أنه ينطوي على كبيرة تقود إلى كبائر أعظم حتى يقع في الكفر).

پـاش ڕاگەیـاندنی گەیشتنی دەولـــە بەشـام و ڕاگەیـاندنی خیـــلافەت بوە هۆی ئەوەی ناوچەی ڕەمـادی بۆهەمیـشە بسڕێتەوە وە بۆهیچ موسڵمانێ عوزر نەماوەتەوە كـە خۆی وەكـ بێ لایەن پیشـان بات كە هەڵوێستی سەربەخۆی و بێ لایەنی كە ئەم خۆ بێ لایەن كـردنە خۆئالاندە بەتاوانی گـەوە كەئەم تاوانە گەورەیە ئەیبات بەرەو كوفر. — **[مجلة دابــق، ژماره 7 ربيع الآخر، 1436هـ، ص55].**

حوكـــمی بێ لایەنەكان پاش ڕاگەیاندنی دەولــە :

پێغەمـبەر ﷺ ـدەفەرمووێت : «**مثل المنافق كمثل الشاة العائرة بين الغنمين، تعير إلى هذه مرة وإلى هذه مرة**». **[صحيح مسلم:2784].**

واتا : نمونەی موونافیق وەكـ ئەو مەڕە سەرلێشواوە وایە لەنێوان دوو كۆمەڵی ڕانەمەڕدا هەرجارێ دەچێتە ڕیزی كۆمەڵێكەوە نازانێ شوێن كامیان بكەوێ.

بـۆیە دەولەش بڵاوی کـردەوە و ڕایگەیاند : **وبقيت كتائب قليلة خارج هذا التحالف "محايدين"، كمثل الشاة العائرة، لا إلى هؤلاء ولا إلى هؤلاء.**

کۆمەڵەنێکـی کەم ماونەتەوە کەلەدەرەوەی هاوپەیمانی کوفرن و خۆیان بێ لایەن دەکەن وەک ئەو مەڕە سەرلێشواوەن نە دەچنە ڕیزی موەحیدان نەموشریکان .واتە مونافیق ـن.
— مجلة دابـق، ژمارە دە، 1436هـ، ص51.

کـەواتـا پوختەی وتەکانی دەولە بریتیە لەوەی:
١ - هەرکەسێ بەهاوپەیـمانی کوفر شەڕبکات دژی دەولـە کـافرە.

٢ - هەرکۆمـەڵێک چەکدار بێت وەحوکم بەهەموو شەرع نەکات وهەندێ لەشەرع جی بەجێ بکات وشەڕ دژی دەولە بکات ئەگەرچـی بە هاوپەیمانی کوفریش شــەڕی دەولە نەکات ئەوا کـافرن چونکە بەشەڕکردنی ئەوان دژی دەولە حوکمی شەرع دەگۆڕێت بەحوکمی مرۆڤ وشەرعی الله پەک ئەخرێت.

٣ - هەرکۆمەڵێ گەر دژایەتی هەموو صەحەوات بکات و حوکم بەهەمو شەرع بکات بەڵام بەیعەت نەیات بەدەولـە و بجەنگێ دژی دەولـە بوغاتن وقـتال دەکرێن تا دێنە ژێر فەرمانی دەولـە ئەم کۆمـەڵە بونی نیــە لەئێستادا.

٤ - بێ لایـەنەکان وەک مونافیق ـن.

ئائەمە ئیمامی ئەبو حەنیفەیە!

کەچی فاسقێکی فاجری وەک هەڵۆش بێ تەحقیق دەستی گرتووە بە چەند ڕیوایەتێکی منقطع و غیر ثابت دێت قسە بە ئەبو حەنیفە ئیمام ی مسوڵمانان ئەکات ...

پوختەیەك لەژیانی ئیمامی فەقیهـ ئەبو حەنیفە النعمان :

ناوی نعمان ی کوڕی ثابت ی زوطی التیمی کوفی ە لەساڵی 80 ی کۆچی لەدایک بوە ئەنەس ی کوڕی مالک ی بینیوە **(سير أعلام النبلاء للذهبي6_391).**

مامۆستاکانی ئیمام ی ئەبوحەنیفە رحمه الله تعالی :

١- عطاء بن أبي رباح
٢- والشَّعبي
٣- جبلة بن سحيم
٤- عدي بن ثابت
٥- عبدالرحمن بن هُرمز الأعرج
٦- عمرو بن دينار
٧- نافع
٨- قتادة
٩- قيس بن مسلم
١٠- القاسم بن عبدالرحمن بن عبدالله بن مسعود
١١- عبدالله بن دينار
١٢- عبدالعزيز بن رفيع
١٣- عطية العَوفي
١٤- حماد بن أبي سليمان
١٥- عبدالملك بن عمير
١٦- أبي جعفر الباقر
١٧-ابن شهاب الزهري
١٨- محمد بن المنكدر
١٩- أبي إسحاق السَّبيعي
٢٠- منصور بن المعتمر
٢١- مسلم البطين

زۆرێکی تریش — **(سير أعلام النبلاء جـ 6 صـ 391).**

لەقوتابیەکانی :

١- عبدالرزاق ى كوڕی همام الصنعاني کەمامۆستای ئیمام ى احمد بوە
٢- حماد ى كوڕی أبي حنيفة
٣- زُفَر ى كوڕی الهذيل التميمي
٤- محمد ى كوڕی الحسن الشيباني
٥- وكيع ى كوڕی الجراح
٦- القاضي أبو يوسف
وزۆرێکی تـر — **(سير أعلام النبلاء للذهبي 6_393).**

زانستی ئیمامی ئەبوحەنیفە رحمه الله تعالى:

خۆی ئەیگێڕێتەوە ئەفەرمووێت : چوم بۆلای ئەبو جەعفەری مەنصوڕ پێی وتم ئەی ئەبو حەنیفە زانستت لەکێ وەرگرتووە؟ لەوەڵامدا وتم : لە حماد ئەوویش لە إبراهيم لە عمر ى كوڕی الخطاب علي كوڕی أبي طالب وعبدالله ى كوڕی مسعود وعبدالله ى كوڕی عباس. — **(تاريخ بغداد للخطيب البغدادي13_334).**

ئەفەرموێت : هاتم بۆ بەصرە وام گومان ئەبر خەڵکی پرسیاری هەرشتێکم لێ بکەن وەڵامەکەی ئەزانم پرسیاری شتانێکیان لێ ئەکردم وەڵامەکەیم نەئەزانی بۆیە لەسەر نەفسی خۆمم پێویست کرد لەحمادی شێخ م جیانەبمەوە تامردن هەژدەساڵ لەگەڵ ى بوم. — **(تهذيب الكمال المزى 29/427).**

وەفای ئەبوحەنیفە بۆشێخەکانی:

ئەفەرموێت : هیچ نوێژێکم نەکردووە لەوکاتەوەی حماد مرد ئیلا دوعای لێخۆشبونم بۆی کردووە لەگەڵ باوکیشم وە دوعای لێخۆشبونم بۆهەموو ئەوانە کردوە کەلێیانەوە فێربووم وە بۆئەوانەشی کە شتێکم فێرکردون. — **(تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13/334).**

بیروباوەڕی ئیمام ئەبوحەنیفە:

يحيى ى كوڕی نصر ئەفەرموێت : **كان أبو حنيفة يفضِّل أبا بكر وعمر، ويحب عليًّا وعثمان، وكان يؤمن بالقدر خيرِه وشرِّه، ولا يتكلم في الله عز وجل بشيء، وكان يمسح على الخفين، وكان من أفقهِ أهل زمانه وأتقاهم.**

ئەبو حەنیفە ئەبوبکر وعمری بەباشترین ـی ئومەت زانیوە لەپاش پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم وە علی وعثمان ـی خۆشەویست وە بڕوای بەقەدەر هەبوو بەخێر وشەڕیەوە وە هیچ قسەی لەسەر زاتی الله نەکردوە (بەکلام وبەئەقڵ) وە مەسح ـی لەسەر خوف کردوە وە لەزیرەکترین ـی خەڵکی سەردەم ـی خۆی بوە. — **(الانتقاء لابن عبدالبر صـ 163).**

حماد ـی کوڕی أبي حنيفة ئەفەرموێت بیستم لەباوکم ئەیفەرموو : **ولا تنتقص أحدًا من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم، ولا تكفِّر الناس بالذنوب.**

لەڕێزی هیچ هاوەڵێکی پێغەمبەر ﷺ کەم نەکرێتەوە وەخەڵکی بەتاوان تەکفیرنەکەیت. — **(الانتقاء لابن عبدالبر 166).**

وتەی ئەبو حەنیفە لەبارەی قورئان:

ئەیفەرموو : **القرآن كلام الله غير مخلوق، ومن قال غيرَ هذا فهو كافر.**

قورئان وتەی الله یە ومەخلوق نیە ئەوەی شتێ بڵێت جگەلەمە ئەوکەسە کافرە.
—(الانتقاء لابن عبدالبر166).

وتەی ئەبوحەنیفە دەربارەی حوکمی قیامەت:

ئەیفەرموو : **خەڵکی سێ مۆڵگەن هەیە :**

مۆڵگەی یەکەم/ پێغەمبەران لەبەهەشت ـدان.

دووەم مولگە/ دۆزەخ ـە کەشوێنی موشریکانە.

سێهەم/ مۆڵگەی باوەڕداران ئەوەستین لەسەریان شایەتی بەبەهەشت و دۆزەخ ـی بوون نایەین بۆتاکێکی دیاریکراو لە باوەڕداران بەڵکوو ئومێدی بەهەشت ـی بۆئەخوازین وە ئەشترسین لەسەریان بەهۆی تاوانەکانیان.
— (الانتقاء لابن عبدالبر صـ 167 _168).

تەقوای ئەبوحەنیفە رحمه الله:

عبدالله ـی کوڕی مبارك ئەفەرموێت وتم بە سوفیان ـی ثەوری : **يا أبا عبدالله، ما أبعد أبا حنيفة من الغِيبة! ما سمعتُه يغتاب عدوًّا له قط، قال: هو والله أعقل من أن يسلِّط على حسناته ما يذهَب بها.**

ئەی باوکی عبدالله ئەبو حەنیفە چەند دوورە لەغەیبەت کردن واللە ـی نەمبینیوە غەیبەتی دووژمنەکەشی بکات سوفیان فەرمووی واللە زۆر لەوە ئاقڵترە کەکارێ بکات چاکەکانی خۆی پێ لەدەست بدات. — **(تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13/ 363).**

زیرەکـی ئەبو حەنیفە لەڕەدانەوەی ئەهلی بیدعو گومڕایی:

محمد ـی کوڕی عبدالرحمن ئەفەرموێت : پیاوێک هەبوو لەکوففە ئەیوت عوسمان ـی کوڕی عەفان جولەکەیە ئەبوو حەنیفە چوو بۆلای ئەوپیاوە وتی هاتووم بۆ داواکاری پیاوەکە وتی داوای چیەکەی ئەبو حەنیفە وتی داخوازی کچەکەت ئەکەم پیاوەکە ووتـی بۆکـێ ؟ ئەبو حەنیفە وتی بۆپیاوێکی ڕێزداری خاوەن ماڵ وسـامان کتاب ـی الله ـی لەبەرە کەسێکی بەخشـەرە وشەو نوێژ ئەکات لەڕکاتێکدا زۆر ئەگـریەت لەترسی الله پیاوەکە وتـی هەتا لەمە کەمتـریش قەناعەت پێکەرە بۆ ڕازی بونم ئەبوحەنیفە وتی تەنها یەک کێشەی هەیە پیاوەکە ووتی ئەوکێشە چیـە؟ ئەبو حەنیفە ووتی جولـەکەیە پیاوەکە وتی سبحان الله داوام لێ ئەکەی کچی خۆم بـەم بەجوولەکە ؟ ئەبوو حەنیفە فەرمووی کچەکەت نایـەی بەجولەکە؟ پیاوەکـە ووتی نـەخێر ئەبو حەنیفە فەرمووی ئایا پێغەمبەر ﷺ دووکچ ـی خۆی ئەیاتە کەسێک کەجوولەکە بێت ؟ پیاوەکە وتی استغفرالله من تەوبە ئەکـەم لەوەی وتومە عوسمان جولەکەیە. — **(تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13 / 364).**

عیبادەتـی ئەبو حەنیفە:

خارجة ـی کوڕی مصعب رحمه الله تعالى ئەفەرموێت : **ختَم القرآنَ في الكعبة أربعة من الأئمة؛ عثمان بن عفان، وتميم الدَّاري، وسعيد بن جُبير، وأبو حنيفة. — (تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13/ 356).**

چوار **لەپێشـــەوایان** خەتم ـی قورئانیان لەکەعبەکردووە ئەوانیش عوثمان ـی

کوڕی عەفان و تمیم ـی الداری و سعیدی کوڕی جبیر وئەبو حنیفه.

حسن ـی کوڕی محمد اللیثي ئەفەرموێت : هاتم بـۆکوففه پرسیاری الله پەرسترین خەڵکی شارەکەم کرد ناردیانم بۆلای ئەبو حەنیفه. — **(تاریخ بغداد للخطیب البغدادي 13/ 353).**

یحیی ـی کوڕی أیوب الزاهد ئەفەرموێت : **كان أبو حنيفةَ لا ينام الليل. — (تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13 ـ 353).**

ئەبو حەنیفه شەوان نەئەخەوت (شەونوێژی ئەکرد).

مِسعَر ـی کوڕی کِدام ئەفەرموێت : **رأيت أبا حنيفة قرأ القرآن في ركعة؛ — (سير أعلام النبلاء للذهبي 6 / 401).**

ئەبو حەنیفەم بینی هەموو قورئان ـی لەڕکاتێکدا خوێندەوە.

أسد ـی کوڕی عمر فەرمووێ : **صلى أبو حنيفة الفجرَ بوضوء صلاة العشاء أربعين سنة، فكان عامةَ الليل يقرأ جميع القرآن في ركعة واحدة، وكان يُسمَع بكاؤُه بالليل حتى يرحَمَه جيرانُه.**

چل ساڵ ئەبوحەنیفه بەدەست نوێژی نوێژی عیشا نوێژی بەیانی ئەکرد تەواوی شەوەکه هەموو قورئانی لەڕکاتێکدا ئەخوێندەوە وە دراوسێکانی گوێیان لەگریان ـی ئەبوو کەلەنوێژدا ئەگریا وڕەحمەتیان بۆ ئەبو حەنیفه ئەنارد. — **(تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13/ 363).**

فاسقێکی فاجری وەک هەڵۆش بێ تەحقیق دەستی گرتوە بەچەند ڕیوایەتێکی منقطع و غیر ثابت دێت قسه بەئەبو حەنیفه ئیمام ـی موسڵمانان ئەکـات.

مکي ـی کوڕی إبراهیم مامۆستای ئیمام ـی بخاری ئەفەرموێت : **جالستُ الكوفيين فما رأيت أورعَ من أبي حنيفة.**

لەگەڵ خەڵکی کوفە دانیشتوم وتێکەڵ بووم بەڵام کەسیانم نەبینی وەک ئەبوو حەنیفە خاوەن وەرع بێت (وەرع بریتیە لەوازهێنان لەوشتەی ئەترسی زەرەری هەبێت بۆقیامەت). — **(تاريخ بغداد للخطيب البغدادي 13/ 363).**

ئایا نوێژ لەپشت مبتدع وعەقیدە نەناسراو دروستە ؟ئایا ڕاستە هەرکات بیدعە وکوفر زۆربوو نابێت نوێژ بکەیت لەپشت هیچ مەلایەک تاعەقیدەی شارەزا ئەبیت ؟

لەسەلەفەوە دەست پێ ئەکەین کەبیدعەی جەهمیەت وموعتەزیلە وقەدەری وشیعە وڕافیزە وخەواریج وموڕجیئە بەربڵاو بوە لەگەڵ ئەوەشدا بابزانین چیان فەرمووە ...

ئایا نوێژ لەپشت مبتدع وعەقیدە نەناسراو دروستە ؟ئایا ڕاستە هەرکات بیدعە وکوفر زۆربوو نابێت نوێژ بکەیت لەپشت هیچ مەلایەک تاعەقیدەی شارەزا ئەبیت ؟

لەسەلەفەوە دەست پێ ئەکەین کەبیدعەی جەهمیەت وموعتەزیلە وقەدەری وشیعە وڕافیزە وخەواریج ومورجیئە بەربڵاو بوە لەگەڵ ئەوەشدا بابزانین چیان فەرمووە :

١- ئیمام ـی سفیان ـی ثەوری فەرمووی : ئەی شوعەیب سودت پێ ناگەیەنێت ئەوەی بۆم نوسیوی تاوەکـ نوێژکردن بەشەرع ـی ئەبینیت لەپشت هەموو کەسێک جائەوکەسە باش بێت یان خــراپ (ڕەدە بۆئەوانەی ئەڵێن نوێژ تەنها لەپشت چاکەکار دروستە).

شعیب ئەڵێت وتم بەسوفیان : **يا أبا عبد الله الصلاة كلها؟.**

شعیب ئەڵێ وتـم بەسفیان ئایا هەموو نوێژەکـان لەپشت چاکەکار وخراپکارەوە بکەم ؟

فەرمووی : **لا ولكن صلاة الجمعة والعيدين ،صل خلف من أدركت وأما سائر ذلك فأنت مخير لا تصل إلا خلف من تثق به وتعلم أنه من أهل السنة والجماعة.**

فەرمووی نـەخێر بەڵام نوێژی جمعە و دووجەژنەکە لەپشت هەرکەسێکەوە بوو ئەنجام ـی بەڵام نوێژەکانی تـر **خۆت ئـازادی** لەوەی کە نوێژنەکەی لەپشت کەسێکەوە تا لێی دڵنیابیت کەئەهلی سونە وجەماعەیە.

کەواتـا لەقسەکەی ئیمام سفیان مەبەستی ئەوەیەگەر نەشزانی پێش نوێژ خوێن ئەهلی سونەیە حەڵاڵە نوێژی لەپشتەوەبکەی چونکە فەرمووی خۆت ئازاد وسەرپشکی گەر حەرام بوایە نەیدەفەرموو ئازادی چونکە سەرپشک بون نیە لەحەرامـدا.

کەواتـا ئازادی (بۆت حەڵاڵە) لەوەی لەپشت ئەووکەسەوە نوێژنەکەی بڕۆی لەپشت ئەهلی سونەیەک نوێژ بـکەی بەڵام گەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت ئەوا نوێژ

لەپشتیەوە ئەکەی بانەشی ناسیت چونکە واجب ـی جەماعەت تەرک ناکرێت لەبەر سونەتی نوێژکردن لەپشت ئەهلی سونەت.

ئەسـڵەن گەر نوێژ تەنها لەپشت خاوەن عەقیدەی ئەهلی سونەت جائیزبێت و عەقیدە نەناسراو نوێژی لەپشت جائیز نەبێت کەواتا نوێژی زۆربەی سەلەف باتڵ بوە.

٢ - الحكم بن عطية دەڵێت : **"سألت الحسن، فقلت: رجل من الخوارج يؤمنا، أنصلي خلفه قال: نعم، قد أم الناس من هو شر منه".**

پرسیارم لەحەسن کرد وتم پیاوێ لەخەوارج پێش نوێژیمان دەکات ئایا نوێژی لەپشتەوە بـکەین ؟ فەرمووی بەڵێ خەڵکانێ پێش نوێژیان کردووە لەخەواریج خراپتربون. — **(أصول السنة لابن أبي زمنين 211).**

جائەگەر نوێژنەکەی تەنها لەپشت ئەهلی سونەت نەبێت کەواتـا نوێژی سەلەف باتڵ بوە لەپشت ئەهلی بیدەع !

٣ - ابن حزم رحمـه الله ـدەفەرموێت : **وما امتنع قط أحد من الصحابة رضي الله عنهم، ولا من خيار التابعين، من الصلاة خلف كل إمام صلى بهم؛ حتى خلف الحجاج، وحبيش بن دلجة، ونجدة الحروري...وقيل لابن عمر في ذلك، فقال: إذا قالوا: حي على الصلاة. أجبناهم، وإذا قالوا: حي على سفك الدماء... تركناهم.**

هیچ کاتێ هیچ یەکێ لەصحابە ڕەزای الله یان لێ بێت وە لەباشترینەکان ـی تابعین کەسیان ڕێگری نوێژیـان نەکردووە لەپشت ئەو ئیمامەی پێشنوێژیان بۆدەکات تەنانەت نوێژیـان کردوە لەپـشت حەجاج (کەحیلاف هەبوو لەتەکفیرکردن ـی) وەلەپشت حبيش بن دلجە ونجدەی حروری(خەواریج) وە وترا بەابن عمر لەسەر نوێژکردن لەپشتیان فەرمووی گەر وتیان وەرن بۆنوێژ وەڵامیان دەدەینەوە بەڵام ئەگەر بانگمان بکەن بڵێن وەرن بۆ خوێن ڕێژی ناچین بەدەمیانەوە.

٤ - ئیمام ابن قودامەی حەنبەلی رحمە الله لە **المغنى بەژمارە 1125** ـدەفەرموێت :

وإن لم يعلم حاله ولم يظهر منه ما يمنع الائتمام به ، فصلاة المأموم صحيحة . نص عليه أحمد ; لأن الأصل في المسلمين السلامة.

ئەگەر حاڵی ئیمامەکە نەزانراوبێت وە شتێکی لێ دەرنەکەوتبێت کەببێتە هۆی ڕێگریکردن لەنوێژکردن لەپشتیەوە (کوفری لێ نەبینرابێت) ئەوا نوێژی ئەوانەی لەپشتیەوە نوێژ دەکەن دروستە ئەمەش وتەی ئیمام احمـــــدە چونکە ئەصڵ لەموسڵمان سەلامەت بونە.

ولو صلى خلف من يشك في إسلامه ، فصلاته صحيحة.

وە ئەگەر نوێژی کـرد لەپشت کەسێ کەگومانی هەبێت لەموسڵمان بونی پێش نوێژکار ئەوا نوێژەکەت لەپشتیەوە دروووســتە.

٥ - شـێخ ـی ئیسلام ابن تیمیة دەفەرموێت : **"لم يقل أحد من الأئمة: إنه لا تجوز الصلاة إلا خلف من علم باطن أمره".**

هیچ یەکێ لەپێشەوایان نەیان فەرمووە نوێژکردن جائیز نیە ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقیدەکەی بزانیت. — **(مجموع الفتاوى 3/281).**

هەموو ئەو وتانەی سەلەف کەهاتوە ئەڵێت نوێژ مەکەن لەپشت ئەهلی سونەت نەبێت مەبەستیان ئەوە نیە نوێژکردن لەپشت کەسێ نەیناسیت حەرامە بەبەڵگەی ئەم وتەیە.

٦ - ابن أبي زمنين لە **أصول السنة (1/284)** ـدەیگێڕێتەوە : **قَالَ اِبْنُ وَضَّاحٍ وَسَأَلْتُ يُوسُفَ بْنَ عَدِيٍّ عَنْ تَفْسِيرِ حَدِيثِ اَلنَّبِيِّ صَلَّى اَللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَ كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ قَالَ: اَلْجُمُعَةُ خَاصَّةً، قُلْتُ: وَإِنْ كَانَ اَلْإِمَامُ صَاحِبَ بِدْعَةٍ قَالَ نَعَمْ، وَإِنْ كَانَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ; لِأَنَّ اَلْجُمُعَةَ فِي مَكَانٍ وَاحِدٍ لَيْسَ تُوجَدُ فِي غَيْرِهِ.**

ابن وضاح دەڵێت پرسیارم لە یوسف ـی کوڕی عدی کرد لەبارەی ڕاڤەی فەرموودەی نوێژ بکە لەپشت هەموو چاکەکار وخراپکارێ یوسف فەرمووی نوێژی هەینی **تایبەتە** وتم ئەگەر چی ئیمامەکە خاوەن بیدعەش بێت ؟ فەرمووی : بـەڵێ ئەگەر خاوەن بیدعەش بێت چونکە جومعان لەیەک جێگا ئەنجام دەدرێت شوێنی تر نیە بۆی بچیت.

کەواتا بۆیە بۆنوێژەکانی تر لەپشت مبتدعەوە نایکەن چونکە شوێنی تریان هەبوە ئەهلی سونەت پێش نوێژی کـردووە بەڵام چونکە جومعان لەیەک شوێن دەکرێت نوێژەکە دەکەن گەرچی ئیمامەکە مبتدع یش بێت خۆ ئەگەر نوێژکـردن دروست نەبێت لەپشـت مبتدع ئەوا جومعەش ناکرێت لەپشتیان و دەیفەرموو دووبارەی بکەوە.

کەواتـا بۆنوێژەکانی تریش گەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت ئەوا نوێژەکەت دەکەی گەرچی پێش نوێژەکە مبتدع یش بێت بەڵام گەر مزگەوتی ئەهلی سونەت هەبێت ئەوکاتە لەپـشت مبتدع ـەوە ناکرێت بەڵام بشی کەێت هەر درووستە وەک سفیان فەرمووی خۆت ئازاد وسەرپشـکی.

٧ - لەلای سەلەف تەنها نوێژ لەپشت کافرەوە جائیزنیە البربهاري رحمه الله لە **(شرح السنة) :49:** ـدەفەرموێت : **والصلوات الخمس جائزة خلف من صليت إلا أن يكون جهميا فإنه معطل وإن صليت خلفه فأعد صلاتك.**

پێنج فەرزەکە جائیزە لەپـــشت هەرکەسێکەوە ئەنجامی بەیت تەنها جەهمی نەبێت چونکە ئەوانە معطلەن ئەگەر نوێژت کرد لەپشتیان دووبارەی کەوە.

کەواتا ئەگەر لەپشت مبتدع وعەقیدە نەناسراو جائیز نەبوایە دەیفەرموو نوێژ لەپشت عەقیدە نەناسرا ومبتدع یش جائیزنیە بەڵام تەنها لەپشت موڕتەد فەرمووی جائیزنیە

.

کەواتە ئەگەر عەقیدەی مەلاکە نەناسیت نوێژی لەپشتەوە ئەکرێت هەرکەس بڵێت نوێژی لەپشتەوە ناکرێت ونوێژەکە باتڵە ئەوکەسە مبتدع ـە.

شـێخ ـی ئیسلام ابن تیمیة ـدەفەرموێت : **"لم يقل أحد من الأئمة: إنه لا تجوز الصلاة إلا خلف من علم باطن أمره". — مجموع الفتاوى (3/281).**

هیچ یەکـێ لەپێشەوایانی دین نەیان وتوە نوێژ دروست نیە ئیلا لەپشـتی کەسێکەوە نەبێت کە عەقیدەی بزانیت.

وەفەرموویەتی : **"الصلاة خلف المستور جائزة باتفاق علماء المسلمين، ومن قال: إن الصلاة محرمة أو باطلة خلف من لا يعرف حاله. فقد خالف إجماع أهل السنة والجماعة".**

نوێژ لەپشت کەسێ کەعەقیدە وحاڵی نەزانراوە دروسـتە بەیەکدەنگی زانایان ـی موسڵمان وە هەرکەسێ بـڵێت نوێژ دروست نیە یان باتڵە ئیلا لەپشت کەسێکەوە حاڵی زانراوبێت ئەوا خاوەن ئەم وتەیە پێچەوانەی ئیجماع ـی ئەهل ـی سونەت وجەماعەی کردووە. **— (مجموع الفتاوى 3/282).**

وە دەفەرموێت : **من قال: لا أصلي جمعة ولا جماعة إلا خلف من أعرف عقيدته في الباطن، فهذا مبتدع مخالف للصحابة والتابعين.**

هەرکەس بڵێ من نوێژی جمعە وجەماعە ناکەم ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقـیدەی بزانم ئەوا ئەوکەسە مبتدع ـە و پێچەوانەی هاوەڵان وتابعین ـە.
— (مجموع الفتاوى 4/542).

دیسان شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە رحمه الله دەفەرموێت : **يجوز للرجل أن يصلى الصلوات الخمس والجمعة وغير ذلك خلف من لم يعلم منه بدعة ولا فسقا باتفاق الأئمة الأربعة وغيرهم من أئمة المسلمين ،**

دروسـتە بۆ پیاو کەپێنج فەرزەکە ونوێژی جمعە وجگە لەوەش ئەنجام بـات لەپـشتی کەسێکەوە کە بیدعە و فسق ـی لێ نەبینیوە بە یەکدەنگـی پێشەوایانی موسڵمان.

وليس من شرط الائتمام أن يعلم المأموم اعتقاد إمامه ، ولا أن يمتحنه فيقول : ماذا تعتقد ؟ بل يصلى خلف مستور الحال.

وه بهمهرج نهگيراوه بۆ شهرع ـى بونى نوێژ لهپشت ئيمامێكهوه ئيلا عهقيدهى ئيمامهكه بزانيت يان برۆى پرسيارى لێ بكهى وبلێى تۆ عهقيدهت چيه بهڵكو نوێژ لهپشت مستور حال (واته ئهومهلايهى عهقيدهى لهئێمه شاراوهيه ونازانين چيه).

، ولو صلى خلف من يعلم أنه فاسق أو مبتدع ففي صحة صلاته قولان مشهوران في مذهب أحمد ومالك ، ومذهبُ الشافعي وأبى حنيفة الصحة.

بهڵام ئهگهر نوێژ بـكات لهپشتى كهسێكهوه بزانێت ئهو كهسه فاسق ـهيان مبتدع ـه ئهوا بۆ دروست ـى نوێژهكهى دوو وتهى مشهور ههيه لهمهزههب ـى احمد ومالـك و مهزههبى شافعى وابوحهنيفه ...

وأما " الصلاة خلف المبتدع " فهذه المسألة فيها نزاع وتفصيل . فإذا لم تجد إماما غيره كالجمعة التي لا تقام إلا بمكان واحد وكالعيدين وكصلوات الحج خلف إمام الموسم فهذه تفعل خلف كل بر وفاجر باتفاق أهل السنة والجماعة ".

بهڵام نوێژ لهپشت مبتدع ئهمه بابهتێ خيلافيه و تهفسيلى تێدايه ئهگهر هيچ پێشهوايهكى تر نهبوو كه جومعهى لهپشتهوه بكهى چونكه جمعه لهيهكـ شوێن ئهنجام دهدرێت وه وهكـ دوو جهژنهكه وه وهكـ نوێژ لهپشت ئيمام لهكات ـى مهوسم ئهم نوێژانه لهپشت ههموو ئيمامـێ ئهكرێ باش بێ يان خراپ.

وإنما تدع مثل هذه الصلوات خلف الأئمة أهل البدع كالرافضة ... إذا لم يكن في القرية إلا مسجد واحد فصلاته في الجماعة خلف الفاجر خير من صلاته في بيته منفردا ; لئلا يفضي إلى ترك الجماعة مطلقا.

ئهم نوێژانه ئهنجام نادرێت لهپشـت مهلاى ئههلى بيدهع ـى ڕافيزه وهاوشێوهكانيان ...ئهگهر له لادێيهكـدا تهنها مزگهوتێ ههبێت ئهوا نوێژى جهماعهتهكهت دروسته

جامەلاکە باش بێت یان خراپ چونکە نوێژی جەماعەت کردنت لەپشتی مەلایەخراپ باشترە لەوەی لەماڵ بەتەنها نوێژ بکەی بۆئەوەی سەر نەکێشێت بۆ وازهێنان لەنوێژی جەماعەت بەگشـتی.

وأما إذا أمكنه أن يصلي خلف غير المبتدع فهو أحسن وأفضل بلا ريب.

بەڵام ئەگەر توانای هەبوو نوێژ بکات لەپشتی کەسێ کەمبتدع نەبێت ئەوا بـاشتر وچاکترە بێ هیچ گومانێ. — **"مجموع الفتاوى" (23/351 -356).**

بەپوخـــتی :
١ - نوێژ لەپشت مەلایەکـ بزانیت کافر ومورتەدە وکەوتۆتە ڕیـدەوە باتڵە ئەگەر کردت دەبێت دووبارەی کەیتەوە.

٢ - نازانیت مەلاکەعقیدەی چیە نازانیت کوفری هەیە یاخود نـا ئەمە بێ پرسیارکردن لەعەقیدەی نویژ ئەکەیت و دروستە.

٣ - مەلایـەک کوفری لێدەرنەکەوتوە بەڵام بیدعەچیە ئەمە ئەگەر بتوانیت بڕۆی لەپشت مەلایەکی ئەهلی سونەت نوێژ بکەی ئەوا دەڕۆی بۆ پشت مەلا سونیەکە لەپـشت مبتدعەکە نوێژ ناکەی بەڵام ئەگەر مەلای سونیت دەست نەکەوت یان دووربوو لێتەوە ئەوا لەپـشت مەلا مبتدع ـەکەوە نوێژ ئەکەی بەو مەرجەی بیدعەکەی کوفری نەبێت.

لێرەدا ئەهلی فیتنە وشوبهات شوبهەیە ئەوروژێنن ئەڵێن : ئیمام ـی احمد فەرمووی : من سەرەتا ئاسانکاریم ئەکرد لەم بابەتە، بەڵام کاتێک کە بیدعە زۆر بوو ئەوا نوێژ مەکە تەنها لەدوای ئەو کەسە نەبێت کە عەقیدەکەی ئەزانیت. — **(طبقات الحنابلة : ٥٩/١).**

ئەم وتەیـەی ئیمام ـی احمد مەبەست ـی پێی ئەوەنیە نوێژکـردن لەپـشت کەسێ عەقیدەی شاراوەیە دروست نیە بـەڵکـو مەبەستی ئەوەیە لای ئیمام احمد باشتر

وایە نوێژ نەکەیت ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەبزانیت ئەهلی سونەیە ئەمما ئەگەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت نوێژکردنت لەپشت کەسێ کەعەقیدەی شاراوەیە دروستە.

بەڵگەش وتەی ئیمام ی ئەحمەدە رحمه الله : عبد الله ی کوڕی ئیمام أحمد دەفەرموێت : **إذا كان الذي يصلي بنا لا يقول بشئ من هذا صليت خلفه فإذا كان يصلي بنا يقول بشئ من هذا القول أعدت الصلاة خلفه. — (كتاب حكم الصلاة خلف المبتدع والفاسق.).**

ئەگەر ئەوکەسەی پێش نوێژیمان بۆ دەکات ئەوقسانە ناڵێت (وتەی قورئان مەخلوقە) ئەوا نوێژی لەپشتەوە دەکەم جا ئەگەر پێش نوێژی بۆکردین و ئەوقسانەی دەکرد (واتە کوفری دەرخست) ئەوا نوێژەکە دووبارە ئەکەمەوە.

کەواتە لەعەقیدەی ئیمام احمد مەلایەک کوفری لێ نەبینرابێت نوێژی لەپشت ئەکرێ ئەگەر چی زۆربەی مەلاکانی تریش لەکوفردا بن بەبەڵگەی ئەوە وتەیە کەئێستا خوێندتەوە.

ئەی مەبەست ی ئیمام احمد چیە کەفەرمووی من سەرەتا ئاسانکاریم دەکرد لەبابەتی نوێژکردن ؟؟

یەکەم/ مەبەستی ئیمام احمد ئەوەیە سەرەتا تەکفیری جەهمیەکان ی نەدەکرد کەواتە نوێژی لەپشتیان بەدروست زانیوە پێش تەکفیرکردنیان (بەو واتایەی بیدعەکەیان ی بەبیدعەی کافرکەر نەدەزانی وەک پرسیاری لێدەکەن خۆی دەفەرموێت : ابراهيم الدورق ی دەفەرموێت : **سألت أحمد بن حنبل عمن يقول: القرآن مخلوق؟ فقال: كنت لا أكفرهم حتى قرأت آيات من القرآن: وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْواءَهُمْ مِنْ بَعْدِ ما جاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ و قوله: بَعْدَ الَّذِي جاءَكَ مِنَ الْعِلْمِو قوله: أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِفالقرآن من علم الله و من زعم أن علم الله مخلوق فهو كافر.**

پرسیارم لە ئەحمەدی کوڕی حەنبەل کرد لەبارەی کەسێک کەبڵێت قورئان مەخلوقە.

ئیمام فەرمووی : **من سەرەتا تەکـفیرم نەدەکـردن** تا چەند ئایەتێکم خوێندەوە لەقورئان الله ـدەفەرموێت : (**ئەگەر شوێن هەواو ئارەزووی ئەوان بـکەویت لەپاش ئەوەی زانستت بۆهاتوە**) وە الله ـدەفەرموێت : (**الله بەزانست ـی خۆی دایبەزاندوە**) قورئان لەزانستی الله یە **هەرکەس پێی وابێ** زانستی الله مەخلوقە ئەوە کـافرە.

دووەم/ جاکـە ئیمام احمد سەرەتا جەهمیەکان ـی پێ کافرنەبوە وبیدعەکەیان ـی بەکوفری نەزانی بـوو لەهەمان کاتدا ڕێگەی ئەیا لەپشت مبتدعەوە نوێژ بـکرێت یەکێ لەو مبتدعانەی سەردەم ـی ئیمام جەهمیەکان بـوو کەپرسیاریان لەئیمام احمد کرد لەبارەی نوێژ لەپشت مبتدعەوە : **أ يصلى خلف صاحب بدعة؟ فقال: إذا كان داعية أو يخاصم فيها أو يدعو إليها لا يصلى خلفه ولا يكلم. فقلت: فمن كان فيه شيء إلا أنه لا يخاصم فيه؟ قال: هو أهون. قلت: فيصلى خلف هذا؟ قال نعم. قلت: أ فليس هذا صاحب بدعة؟ قال: بلى ولكن هذا لعله لا يدرى يرجع، وهذا يدعو إليها.**

ئایا نوێژ لەپشت خاوەن بیدعەوە دەکـرێ ؟ فەرمووی ئەگەر بانگەوازکار بێت و مناقەشەی لەسەر بـکات وبانگەوازی بۆبکات نوێژی لەپشتەوە ناکرێ وقسەی لەگەڵ ناکرێ.

وتم ئەی ئەگەر بیدعەی هەبێت و مناقەشە لەپێناو بیدعەکەی نەکات؟ ئیمام احمد فەرمووی ئەمە ئاسانترە، وتم نوێژی لەپشتەوە ئەکرێ ؟ فەرمووی بەڵـێ، وتم ئەی ئەم کەسە مەگەر خاوەن بیدعە نیە ؟ فەرمووی بەڵێ بەڵام لەوانەیە ئەم کەسە جاهل بێت و بگەڕێتەوە بەڵام بانگخوازی بیدعە دەعوە دەکات بۆبیدعەکەی.

— مسائل ابن هانئ ١/ ٦٣.

کەواتـا ئاسانکاریەکەی ئیمام احمد ئەوەبوو بەشەرع ـی دەزانی نوێژ لەپشت مبتدعـەوە بکرێت یەکێ لەو مبتدعانە جەهمیەکان بون کەئیمام سەرەتا بەکافری نەدەزانین ئەمە ئاسانکاریەکەی بـوو.

بەڵام بۆ ئەهلی بیدەع کەبیدەع ـی کوفریان لێ نەبینراو ئیمام ـی احمد فەرمووی وەکـ لە**كتاب السنة** هاتوە : **ولا أحب الصلاة خلف أهل البدع.**

نوێژکردن لەپشت ئەهلی بیدەعم پێ خۆش نیە.

کەواتـا ئیمام احمد نوێژکردن لەپشت کەسێ عەقیدەی نەزانراوە بەدروست ئەزانێ وەک ئەو وتەیەی لەسەرەتا دامناوە بەڵام وای پێخۆشترە لەپشت ئەهلی سونەت بکرێت کەواتا سەرەتا ئاسانکاری کردوە نوێژی لەپشت مبتدع پێ جائیز بوە بەڵام دواتر پێی باش نەبوە لەپشت مبتدع نوێژ بکرێ ئیلا ئەهلی سونەت نەبێت وە لەکاتی نەبونی ئیمامێ عەقیدەی ئەهلی سونەت بێت نوێژکردن ـی لەپشت مەلایەکەوە پێ جائیزبوە کەکوفری نەبێت وەکـ ئەو وتەیەی کەفەرمووی (ئەگەر ئەوکەسـەی پێش نوێژیمان بۆ دەکات ئەوقسانە ناڵێت (وتەی قورئان مەخلوقە) ئەوا نوێژی لەپشتەوە دەکەم جا ئەگەر پێش نوێژی بۆکـردین و ئەوقسانەی دەکرد (واتە کوفری دەرخست) ئەوا نوێژەکە دووبارە ئەکەمەوە.

شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیه ـدەفەرموێت : **وكان بعض الناس إذا كثرت الأهواء يحب أن لا يصلي إلا خلف من يعرفه على سبيل الاستحباب كما نقل ذلك عن أحمد أنه ذكر ذلك لمن سأله ولم يقل أحمد ؛ إنه لا تصح إلا خلف من أعرف حاله.**

هەنێ لـەخەڵکان کاتێ بیدعە بەربڵاوبێت پێیان خۆشە نوێژ نەکرێ ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقیدەی بـزانن ئەم کارەشیان پێ خۆش و پێ باشە هەروەکـ لەئیمام ـی احمدەوە گێڕاوەتەوە کە کاتێ پرسیاری لێدەکەن وادەفەرموێ بـەڵام ئیمام احمد نەیفەرموو **نوێژ دروست نیە** ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەحاڵـی بزانیت. — **مجموع الفتاوى (3/280).**

هەڵـۆی نەزان پێـچـەوانەی سـونـەتـ ـی رسـول الله صلی الله علیـه وسلم ئەكـاتـ حـوكـم بەزاهـیـر نـایـاتـ

ئەم نەزانە ئەڵێت من كاتی خۆی كەوتومە ئەبوحەسەن ـی ئەشعەری تەوبەی كردووە لەبەرئەوەی ابن تیمیە وای وتبوو منیش لەسەر قسەی ئەو وتومە تەوبەی كردووە چونكـە من پێشتر كتێب ـی سەلەفم نەئەخوێندەوە ...

هەڵۆی نەزان پێچەوانەی سونەت ی رسول الله صلى الله عليه وسلم ئەكـات حوكم بەزاهیرنایـات !

١ - ئەم نەزانە ئەڵێت من كاتـى خۆی كەوتومە ئەبوحەسـەن ـی ئەشعەری تەوبەی كـردووە لەبەرئەوەی ابن تیمیە وای وتبوو منیش لەسەر قسەی ئەو وتومە تەوبەی كردووە چونكـە من پێشتر كتێب ـی سەلەفم نەئەخوێندەوە.
٢ - دوواتر بۆم دەركەوت تەلەبەی تەلەبەكـان ـی ئەبو حەسەنی ئەشعەری وتویانە ئەبو حەسەن ـی ئەشعەری تەوبەی نەكردووە وە نوسینی كتێب ـی الابانە وتەوبەكردنەكەی لەترسی حەنبەلیەكان بـوە.
٣ - ـۆیە منیش وەک خۆم قسەی تەلەبەی تەلەبەكانی ئەبو حەسەن ـی ئەشعەری ئەڵێمەوە ئەڵێم كتێبی الابانەی بۆ خۆپاراستن لەحەنبەلیەكان نوسیوە !

وەڵام ـی ئەم هەموو نەفامی ونەزانیەی مەلا هەڵۆی دەم گڵاو :
وەڵام ـی خاڵی یەكەم / كەواتـا تۆ كەسێكی جاهلیت پێش ئەوەی لەهەموو ڕوویەكەوە لەوتەی زانایان بكۆڵیتەوە پێش ئەوەی بەدوواچون ـی تەواو بكەیت فەتوا بۆخەڵک ئەیەیت تەنها بەوتەی زانایـەک ئەمەش واتای ئەوەیە تۆ كـەسێكی مقلدی وزانانیت وئەهلی فەتوا نیت.

ابن القيم لە **إعلام الموقعين** ئەفەرموێت : **أنه لا يجوز الفتوى بالتقليد، لأنه ليس بعلم، والفتوى بغير علم حرام، ولا خلاف بين الناس أن التقليد ليس بعلم، وأن المقلد لا يطلق عليه اسم عالم.**

دروست نیە بەتەقلیدەوە فەتوا بـدرێت چونكە تەقـلید زانست نیە وەفەتوا بەبێ زانست ـی (تەواو بەبابەتێک) حەرام ـە وە ڕاجیاوازی نیە لەناو خەڵێكدا كە تەقـلید زانست نیە وەئەوەكەسەی تەقـلید ئەكـات پێی ناوترێ زانا.

وە ئـەفەرموێت **سودی 33 : من أفتى الناس وليس بأهل للفتوى فهو آثم عاص ومن أقره من ولاة الأمور على ذلك فهو آثم أيضاً.**

ئەوکەسەی فەتوا ئەیا بۆخەڵک بەڵام شایستەی فەتوادان نیە ئەوا تاوان بار وسەرپێچیکارە وەهەرکەسێ لە کاربەدەستانی موسڵمان ڕێگری وئینکاری لێ نەکات ئەوا ئەوکاربەدەستەش تاوانبارە. — **(إعلام الموقعين 4/166).**

• کەواتا تۆ سەرەتا کەوتوتە ئەبوحەسەن تەوبەی کردووە تەقلیدی زانایەکی ئەهلی سونەتت کردووە کەابن تیمیە بوو.

• ئێستاش ئەڵێی تەوبەی نەکردووە تەقلیدی زانا ئەشعەریەکان ئەکەیتەوە کەواتا تۆ ئەهلی علم نیت وزانست وفەتوات لێ وەرناگیرێت چونکە بەدلیل ی شەرع وعلم ی شەرع فەتوا نادەیت بەڵکو بەتەقلید فەتوا ئەیەیت بەڵام بریا هەرتەقلیدی زانایان ی ئەهلی سونەت کردبایە ئێستا تۆ تەقلیدی وتەی هەندێ لە زانا ئەشعەریەکان ئەکەیت کەلەلای خۆت کافرن.

پاشان ئەڵێی من پێشتر کتێب ی سەلەف م نەخوێندووە بۆیە وامزانیوە ئەبو حەسەن تەوبەی کردووە لەوەڵامدا ئەڵێم نازانم کتێبی سەلەف چی پەیوەندی بەتەوبەی ئەبو حەسەن ی ئەشعەریەوە هەیە !!! ئەبو حسن ی ئەشعەری لە260 هجری لەدایکبوە سەرەتا موعتەزیلە بوە تاتەمەنی 40 ساڵی واتا تاساڵی 300 ی هیجری واتا (تاوەکو) پاش تەواوبونی سێ سەدەکەی سەلەف موعتەزیلەبوو پاشان چوە سەر میمبەر لەمزگەوت تەوبەکەی ئاشکرا کرد وڕایگەیاند کەبەریئە لەعەقیدەی موعتەزیلە چاونەترسانە تەوبەی کرد لەکاتێکدا موعتەزیلە باڵا دەست وبەهێزیش بون لەوکاتەدا بەڵام کەلەم قۆناغەدا تەوبەی لەموعتەزیلە بوون کرد چووە سەر عەقیدەی ابن کلاب کەهەندێ سیفات ی جێگیرئەکرد بۆالله و هەندێکی جێگیرنەئەکرد ئەم عەقیدەیەشی لەم قۆناغەدا لەکتێبی **(اللمع في الرد على أهل الزيغ والبدع)** دەرئەکەوێت.

پاشان دوای ماوەیەک لەکۆتایەکانی تەمەنیدا تەوبەی لەو عەقیدەیەش کرد گەڕایەوە سەر عەقیدەی سەلەف و ڕایگەیاند کەلەسەر عەقیدەی ئیمام ی احمدە **وکتێبی الابانەی** نوسی.

لە**كتاب ـی "الإبانة"** کەیدا ئیمام ابو حسن ـی ئەشعەری ئەفەرموێت : **"قولنا الذي نقول به، وديانتنا التي ندين بها، التمسُّك بكتاب الله ربنا عز وجل، وبسُنَّة نبينا محمد صلى الله عليه وسلم، وما روي عن السادة الصحابة والتابعين وأئمة الحديث، ونحن بذلك معتصمون".**

وتەی ئێمە کەگوفتاری پێ ئەکەین وە دین ـی ئێمە کەدینداری پێ ئەکەین دەستگرتنە بەکتاب ـی الله ـی پەروەردگارمان وەبەسونەتی پێغەمبەرمان محمد صلى الله عليه وسلم وەئەوەی ڕیوایەت کراوە لە هاوەڵان و تابعین وپێشەوایانی فەرموودە ئێمە دەست بەوەوە ئەگرین.

وبما كان يقول به أبو عبدالله أحمد بن محمد بن حنبل - نضَّر الله وجهه ورفع درجته وأجزل مثوبته - قائلون، ولما خالَفَ قولَه مخالفون؛

وە ئەوە ئەڵێین کەابو عبدالله احمد ـی کوڕی محمدی کوڕی حنبل فەرموویەتی الله تعالی دەمچاوی درەوشاوە بکات و پێگەی بەرزکاتەوە وە ئەوقسانەی ئەو ئەڵێینەوە ئەوەشی پێچەوانەی قسەکانی ئەوی کردبێت ئێمەش پێچەوانەی ئەوکەسە ئەکەین کەپێچەوانەی ئیمام احمد ئەڵێت. **— أصول الديانة 21.**

وە لەوکتێبە بەڵگە ئەهێنێتەوە بۆ اثبات ـی سیفەتەکان ـی الله تعالی وڕەدێکی توندی ئەوانە ئەیاتەوە کەاثبات ـی سیفاتەکان بۆالله تعالی ناکەن.

کەواتا ئەم پیاوە بەڕێزە (ئەبو حەسەن ـی ئەشعەری رحمه الله) بەزمان ونوسین ـی دەست ـی خۆی تەوبەی ڕاگەیاندوە کەچی ئەوەم پێ سەیرە هەڵۆ ئەڵێت من قسەی ئەو ئەشعەریانە ئەڵێمەوە کەتەوبەی نەکردووە وە نوسینی ئەم کتێبەش لەترسی حەنبەلیەکان بوە بۆیە تەوبەکەی قبول ناکەم چونکە شوێنکەوتەکانی خۆیان ئەڵێن تەوبەی نەکردوە !!

جاسەرنج ـی ئەم نەفامی ونەزانیەی هەڵۆ بەن یانی تەشبیه نەبێت وەکو ئەوە وایە بڵێی من ئەزانم عیسا نەیوتوە کوڕی الله ـم وەئەزانم محمد ﷺ شایەتی ئەوەی داوە

کەعیسا نەیوتوە کوڕی الله ـم بەڵام مادام گاورەکـان خۆیان ئەڵێن عیسا وتویەتی کوڕی الله ـم بۆیە منیش هەمان قسەی گاورەکـان ئەڵێمەوە ئەڵێم عیساوتویەتی کوڕی الله ـم والعیاذ بالله !

یان بۆنمونە :
شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب عوزری نەیاوە بەشـیرکی گەورە وکوفری گەورەی ئاشکـرا خۆی لەکتێبەکانی وای نوسیوە ناکـرێت تۆ بڵێی والله مادام مەدخەلیەکان خۆیان بەشوێنکەوتەی شێخ محمد ئەزانن وئەڵێن شێخ محمد عوزری یاوە منیش ئەڵێم شێخ محمد عوزری یاوە.

یان نمونەیەکی تر 73 کۆمەڵ خۆی بەشوێنکەوتەی پێغەمبەر ﷺ ئەزانێت 72 کۆمەڵیان کەگومڕان ئەڵێن مەنهەج ـی ئێمە مەنهەجی پێغەمبەرە ﷺ ئایا ئەکرێت قسەکەیان بەڕاست بزانین لەبەر ئەوەی خۆیان بەشوێنکەوتەی پێغەمبەر ﷺ و ئیسلام ئەزانن ؟ بێگوومان ئەم قسەی هەڵۆ لەوپەڕی جەهل وبێ علم یەوە سەری گرتوە.

١ - ئەصل وایە حوکم بەزاهیر وەرئەگیرێت واتـا ئێمە حوکم لەسەر دڵی کەسەکان نادەین رسول الله ﷺ ئەیزانی کەکەسانێ هەن مونافیق ـن ولەدڵەوە بڕوادارنین بەڵام چونکە لەڕووکەشـدا کوفریان دەرنەخست وئیسلامیان دەرئەخست مامەڵەی موسڵمانی لەگەڵ ئەکـردن.

ئیمام ـی عمری کوڕی خطاب ئەفەرموێت ڕەزای الله تعالی ـی لێ بێت : **وإنَّما نَأْخُذُكُمُ الآنَ بما ظَهَرَ لَنَا مِن أعْمَالِكُمْ، فمَن أظْهَرَ لَنَا خَيْرًا، أمِنَّاهُ وقَرَّبْنَاهُ، وليسَ إلَيْنَا مِن سَرِيرَتِهِ شَيءٌ، اللَّهُ يُحَاسِبُهُ في سَرِيرَتِهِ، ومَن أظْهَرَ لَنَا سُوءًا، لَمْ نَأْمَنْهُ ولَمْ نُصَدِّقْهُ، وإنْ قالَ: إنَّ سَرِيرَتَهُ حَسَنَةٌ.**

ئێستا ئێمە بەپێی ڕووکەش وزاهیری کردارەکانتان مامەڵەتان لەگەڵ ئەکەین هەرکەسێ چاکەمان پیشان بات ئەوا لەئەمان ـدایە وڕێزی لێ ئەگرین ونزیکی ئەکەینەوە لەخۆمان وە هیچ کارمان بەنهێنیەکانی دڵیەوە نیە ئەوە الله تعالی لەسەر

نهێنیەکانی لێپرسینەوەی لەگەڵ ئەکات وە هەرکەسێ خراپەمان پیشان بات ئەوا ئەمین نابین لێی وەبەڕاست ـی ناخەینەوە کەبشڵێت نیەتەکەم پاک وچاک بوە.
— (صحيح البخاري 2641).

کەواتا مەنهەج ـی پێغەمبەر ﷺ و خەلیفەکان وهاوەڵان بریتی بوە لەوەرگرتنی زاهیری کەسەکان ئیتر نیەتیان هەرچی بێت ئەوا تەنها الله ئەیزانێت چونکە کەس نیە بزانێت چی لە دڵی مرۆڤەکان هەیە تەنها الله تعالى نەبێت.

وە حوکم لەسەر نیەت ـی خەڵکی تەنها بەوەحی ئەدرێت قسەی هیچ کەسێک نابێت بەبەڵگە بۆحوکمدان لەسەر نیەت ـی خەڵکی. کەواتا هەڵۆ پێچەوانەی مەنهەج ـی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ئەکات حوکم لەسەر زاهیر وەرناگرێت.

پاشان تەنانەت گریمان کەسێ لەترسا ببێت بەموسڵمان ئەوا ئیسلامەتیەکەی لێ قبوڵ ئەکرێت لەزاهیردا بەڵکو ئەکرێت دوواتر الله تعالى نیەت پاکی پێ ببەخشێت بەوهۆیەوە ئەشچێتە بەهەشتیشەوە.

پێغەمبەر ﷺ بەپیاوێکی فەرموو : «**أَسْلِمْ قَالَ أَجِدُنِي كَارِهًا قَالَ أَسْلِمْ وَإِنْ كُنْتَ كَارِهًا فإن الله سيرزقك حسن النية والإخلاص**».

واتا : ببە بەموسڵمان پیاوەکەش وتی واخۆم ئەبینم بون بەموسڵمانم پێ ناخۆشە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ببە بەموسڵمان گەر پێشت ناخۆشە چونکە الله تعالى نیەت پاکی ودڵسۆزیت پێ ئەبەخشێت. **— أخرجه أحمد (12080)، والبزار (6563) إسناده صحيح على شرط الشيخين .**

ئیمام ـی ابن رجب الحنبلي رحمه الله لە**شەرح ـیصحيح البخاري (ج 1 / ص 28)** ئەفەرموێت : **وهذا يدل على صحة الإسلام مع نفور القلب عنه وكراهته له.**

ئەمە بەڵگەی دروست بونی ئیسلامەتیە بۆکەسێک سەرەڕای ئەوە دڵیشی پێی ناخۆش بێت (واتا لەزاهیردا وەک موسڵمان قبوڵ ئەکرێت).

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : «**عَجِبَ اللَّهُ مِنْ قَوْمٍ يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ فِي السَّلاَسِلِ**».

واتا : الله تعالى سەیری پێ یەت لەکەسانێ بەکۆت وزنجیرکراوی ئەچنە بەهەشتەوە.

ابن قارئ ئەفەرموێت : **والمعنى أنهم يؤخذون أسارى قهرا وكرها في السلاسل والقيود ، فيدخلون في دار الإسلام ، ثم يرزقهم الله الإيمان فيدخلون به الجنة.**

واتای ئەوەیە ئەوكافران بەدیل ئەگیرێن بەزۆر وبەناچاری كۆت وزنجیرئەكرێن وئەبن بەموسڵمان پاشان الله تعالى ئیمانیان پێ ئەبەخشێت وئەچنە بەهەشتەوە.
— مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح، القاري6/2546.

كەواتا گریمان لەترسیشا تەوبەی كردبێت بۆت نیە بڵێی تەوبەكەی وەرناگرم چونكە:

١ - ئیمام ابو حەسەن بەبێ ئەوەی شمشێری لەسەر ڕاكێشرابێت بەبێ هیچ زۆرلێكردنێ خۆی تەوبەی خۆی ڕاگەیاندووە.
٢ - حەنبەلیەكان ئەو دەسەڵاتەیان نەبوە لەوكاتەدا كەهەركەسێ عەقیدەی سیفاتی نەبێت بیكوژن بەڵكوموعتەزیلەكان مەترسیداربوون لەگەڵ ئەوەشدا ئیمام ئەبوحەسەن بێ ترس وبێ باكانە بەڕائەتی لێ كردن.
٣ - هیچ دەلیلێ نیە كەابو حسن وتبێتی لەترسا تەوبەم كردوە !

پاشان گەر تۆ هەر وتەی ئەشعەریەكان وەرئەگریت لەسەر ئەبو حەسەن ئەوەش وتەی ابن فورك كەتەلەبەی تەلەبەی ابوحسن ی ئەشعەری بووە لە**كتاب ی (تبيين كذب المفتري صـ128** ئەفەرموێت : **((انتقل الشيخ ابو الحسن الاشعري .. من مذهب المعتزله الى نصرة مذاهب السنه والجماعه .. وصنف في ذلك الكتب))**

ئەبوحسن ی ئەشعەری وازی هێنا لەمەزهەب ی موعتەزیلە دەستی كرد بەسەرخستنی مەزهەب ی ئەهلی سونەت وجەماعە .. وەكتێبی نوسی لەوبارەیەوە.

ئەمەش وتەی ابن عساكر لەبارەی عەقیدەی ابوحسن لەسەرکۆتا عەقیدەی کەلە**کتێب ـی الابانه** نوسیویەتی ئەفەرموێت : **فَإِذا كَانَ أَبُو الْحَسَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنهُ كَمَا ذكر عَنهُ من حسن الاعتقاد ، مستصوب الْمَذْهَب عِنْد أهل الْمعرفَة بِالْعلمِ والانتقاد .. وَلَا يقْدَح فِي معتقده غير أهل الْجَهْل والعنَاد : فَلَا بُد أَن نحكي عَنهُ معتقده على وَجهه بالأمانة ، ونجتنب أَن نزيد فِيهِ أَو ننقص مِنْهُ تركا للخيانة ، ليعلم حَقِيقَة حَاله فِي صِحَة عقيدته فِي أصُول الدّيانَة فاسمع مَا ذكره فِي أول كِتَابه الَّذِي سَمَّاهُ بالإبانة ، فَإِنَّهُ قَالَ.**

کەوابـوو گەر ئەبو حەسەن ـی ئەشعەری الله لێی ڕازی بێت وەک باس کراوە بە عەقیدە دروستی وە عەقیدەکەی لەلایەن زانایان ورەخنەگرانەوە بەدروست دانرابێت .. ئەوا کەس نیە تانـە بات لەعەقیدەکەی تەنها کەسانی نەزان وعینادنەبێت بۆیە پێویستە عەقیدەکەی بەئەمانەتەوە وەک خۆی بگێڕینەوە بەبێ زیاد وکەم بۆئەوەی نەکەوینە ناو خیانەت ـی زانست ـی بۆئەوەی هەقیقەت ـی حاڵی ئەبو حەسەن بزانرێت **لەصەحیح بوونی عەقیدەکەی لەئصولی** دین گوێ بگرە لەوتەکـان ـی کەلەکتێبەکەیدا باسی عەقیدەی خۆی کردووە ناوی لێ ناوە **الابانە.**
— "تبيين كذب المفتري " ص (152).

بینیتان ابن عساکر بەڵگە ئەهێنێتەوە بە**کتاب ـی الابانە** بۆ ڕاست ودروست ـی عەقیدەی ئەبوحەسەن ـی ئەشعەری ئەمەش دەمکوتکەربێت بۆ هەڵۆی نەزان.

پاشـان لەشەرعدا وتەی هیچ کەسێ نابێت بەبەڵگە تابۆقسەکەی بەڵگەی نەبێت ئەوانەی ئەڵێن لەترسا تەوبەی کردووە بەڵگەتان چیـە ؟ گەر ئەڵێن ئەوەتا هەندێ لە ئەشعەریەکان خۆیان ڕەدی ئەکەنەوە تەوبەی کردبێت ئێمەش ئەڵێین تا وتەی ئەبوحەسەن ـی ئەشعەری خۆی مەوجودبێت وە تاوتەی زانایانی ئەهلی سونەت مەوجودبێت لەسەر تەوبەکەی کـاربەوتەی کەسـی ترناکەین لەکاتێکدا ئێوە ئەشعەریەکانتان پێ کافرە چۆن وتەی کافران وەرئەگرن وئەیکەن بەبەڵگە؟

• شێخ محمّدی کوڕی عَبدِ الوَهابِ لەوەڵامـی هەڵۆ وهاوشێوەکانی باسی ئەوە ئەکـات کەئەبوحەسەن ـی ئەشعەری لەسەر سونەت مردووە وەبەریئـە

لەئەشعەریەکان وەئەفەرمویٚ ئەشعەریەکان بەدرۆخۆیان داوەتە پاڵ ئەبو حەسەن ئـــەفەرموێت : **كِتابُ الإبانةِ مِن أَشهَرِ تَصانيفِ أبي الحَسَنِ...، صَرَّحَ بأنَّ عَقيدتَه في آياتِ الصِّفاتِ وأحاديثِها اعْتِقادُ أهْلِ السُّنَّةِ والجَماعةِ مِن الصَّحابةِ والتَّابِعينَ وأئِمَّةِ الدِّينِ، ولم يَحْكِ تَأويلَ الاسْتِواءِ بالاسْتيلاءِ، واليَدِ بمَعْنى النِّعْمةِ، والعَيْنِ بمَعْنى العِلمِ، إلَّاعن المُعْتَزِلةِ والجَهْميَّةِ**

كتاب ـی الابانه لەدیارترینی نوسینەکانی ئەبو حەسەنە .. کەتێدا ڕایگەیاندووە عەقیدەکەی لەبارەی ئایەتەکان ـی سیفات وفەرموودەکانی سیفات عەقیدەی ئەهلی سونەت وجەماعەت لەهاوەڵان وتابعین وپێشەوایانی دین وە باسی تەئویلـی الاستواء ـی نەکردوە بەالاستیلاء وەمانای دەست ـی تەئویل نەکردووە بۆنیعمەت وەچاوی تەئویل نەکردوە بۆزانست تەئویل ـی ئەوانەی داوەتە پاڵ موعتەزیلە وجەهمیەکان.

وصَرَّحَ أنَّه خِلافُ قَوْلِه؛ لأنَّه خِلافُ قَوْلِ أهْلِ السُّنَّةِ والجَماعةِ. ثُمَّ تَجِدُ المُنْتَسِبينَ إلى عَقيدةِ الأَشْعَرِيِّ قد صَرَّحوا في عَقائِدِهم ومُصَنَّفاتِهم مِن التَّفاسيرِ وشُروحِ الحَديثِ بالتَّأويلِ الَّذي أَنكَرَه إمامُهم، وبَيَّنَ أنَّه قَوْلُ المُعْتَزِلةِ والجَهْميَّةِ، ويَنسُبونَ هذا الاعْتِقادَ إلى الأَشْعَرِيِّ، وهو قد أَنكَرَه ورَدَّه، وأَخبَرَ أنَّه على غَيْرِ عَقيدةِ السَّلَفِ مِن الصَّحابةِ والتَّابِعينَ والأئِمَّةِ بَعْدَهم، وأنَّه على عَقيدةِ الإمامِ أَحمَدَ.

وە ئەبو حەسەن ڕایگەیاندوە کەئەو تەئویلکردنە عەقیدەی ئەونیە چونکە ئەوتەئویلکردنە پێچەوانەی وتەی ئەهلی سونەتە پاشـان ئەبینیت ئەوانەی خۆیان داوەتە پاڵ عەقیدەی ئەشعەری لەکتێبە عەقیدەی وتەفسیرەکان وشەرح ـی فەرموودەکان ئەو تەئویلاتانە ئەکـەن کەپێشەواکەیان ئینکاری کردوە لەوتەئویلاتانە وە **ئەوتەئویلەش** ئەیەنە پاڵ ئەبوحەسەن ـی ئەشعەری لەکاتێکدا ئەو ڕەتی تەئویل ـی کردۆتەوە ئینکاری کردوە وە ڕایگەیاندوە ئەوتەئویلانە ڕێگەی سەلەف نیە لەهاوەڵان وتابعین وپێشەوایانی دین و ئەوانەی دوواتر وەڕایگەیـاندوە کەخۆی لەسەر عەقیدەی ئیمامـی احمدە.

— ((الدرر السنية في الأجوبة النجدية)) (3/ 124).

ئیمام ـی الذهب ـی ئەفەرموێت : **رَأيْتُ لأبي الحَسَنِ أرْبَعةَ تَواليفَ في الأُصولِ، يَذكُرُ فيها قَواعِدَ مَذهَبِ السَّلَفِ في الصِّفاتِ، وقالَ فيها: تُمَرُّ كما جاءَتْ، ثُمَّ قالَ: وبذلك أَقولُ، وبه أَدينُ، ولا تُؤَوَّلُ.**

چوار نوسراوی ئەبو حەسەنم بینیوە لەئصول باسی بنەماکانی مەزهەب ـی سەلەف ئەکات لەبارەی سیفات تێدا فەرموویەتی چۆن هاتوە وەک خۆی ئەوترێتەوە وەئەمە وتەی منە ودینداری پێوە ئەکەم وەتەئویل ناکرێت. — **((سير أعلام النبلاء)) (15/ 86).**

ئیمام ـی ابن كثير لە **"طبقات الشافعيين"** لەژیاننامەی أبي الحسن الأشعري ـدەفەرموێت : **قلتُ: ذكروا للشيخ أبي الحسن الأشعري، رحمه الله، ثلاثة أحوال، أولها: حال الاعتزال، التي رجع عنها لا محالة، والحال الثاني: إثبات الصفات العقلية السبعة، وهي: الحياة، والعلم، والقدرة، والإرادة، والسمع، والبصر، والكلام، وتأويل الخبرية كالوجه، واليدين، والقدم، والساق، ونحو ذلك، والحال الثالثة: إثبات ذلك كله من غير تكييف، ولا تشبيه، جريا على منوال السلف.**

ئەڵێم باسکراوە کەشێخ ئەبو حسن ـی ئەشعەری رحمه الله بەسێ حاڵەتدا تێپەڕیووە یەکەمیان موعتەزیلە بوو کەوازی هێنا حاڵەتی دووەمیان جێگیرکردنی حەوت سیفاتی الله بوو کەبریتی بون لەسیفاتی ژیان و علم و قودرەت و ویستی الله و بیستن و بینین وقسە وە تەئویلی سیفەتەکانی تری دەکرد وەک سیفەتی ڕووی پەروەردگار و دەست و قاچ وهاوشێوەی ئەوسیفەتانە قۆناغی سێهەم بریتی بوو لە اثبات کردنی هەموو ئەو سیفەتانە بەبێ چۆنیەتی و بەبێ هاوشێوە دانان واثباتکردنی لەسەر ڕێگای سەلەف.

جا ئەشاعرەکان نکۆڵی لەقۆناغی سێهەمی ابو حسن ـی ئەشعەری دەکەن ولەسەر قۆناغی دووەمی ابو حسن عەقیدەیان داناوە لەکاتێکدا بەشاهێدی گەورەزانایانی ئیسلام وکتێبەکۆتایەکانی ابو حسن ـی ئەشعەری ئیمام ابو حسن لەسەر عەقیدەی سەلەف وئەهلی سونەت وجەماعەت وەفاتی کردووە.

ئیمام ـی الالوسی لە غرائب الإغتراب ـدەفەرموێت : **الامام ابو الحسن الأشعري لأن آخر أمره الرجوع إلى ذلك المذهب الجليل بل الرجوع إلى ما عليه السلف في جميع المعتقدات.**

ئیمام ابو حسن ـی ئەشعەری لەکۆتای گەڕایەوە بۆ مەزهەبی پاکی سەلەف بەڵکو گەڕایەوە بۆمەزهەبی سەلەف لەهەموو بابەتە عەقیدەکان.

بەهەمان شێوە شێخ الاسلام ابن تیمیە ش باسی گەڕانەوەی ابو حسن ـی ئەشعەری کردوە کە لە کۆتایدا لە حەنبەلیەکانەوە عەقیدەی وەرگرتوە لە **نقض التأسيس** ـدەفەرموێت : **إنّ الأشعري وإن كان من تلامذة المعتزلة ثم تاب فإنه تلميذ الجبائي ومال إلى طريقة ابن كلاب وأخذ عن زكريا الساجي أصول الحديث بالبصرة ثمّ لما قدم بغداد أخذ عن حنبلية بغداد أمورا أخرى وذلك آخر أمره كما ذكره هو وأصحابه في كتبهم.**

کـەواتا شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب رحمە الله ڕەتی درۆکەی هەڵۆی کردەوە ڕایگەیاند ئەبوحەسەن لەسەر عەقیدەی سەلەف مردووە وبەریئ بوە لەئەشعەریەکـان وە وتەی گەورەزانایانی سونەتمان هێنا کەشاهێدی تەوبەی ئەبوحەسەنن وە وتەی ابن عساکر کە بەڵگە ئەهێنێتەوە عەقیدەی ئەبو حسن عەقیدەیەکی صحیح بوە بەڵگەشی بۆسەحیح بونی عەقیدەکەی بەکتێب ـی الابانە هێنایەوە وە بەوتەی ئەبوحەسەن خۆی کەچۆن تەوبەی کردووە وەئەوەشمان ڕوون کردەوە کەهەڵۆ لەسەر مەنهەجی پێغەمبەر ﷺ وهاوەڵان نیە حوکم بەزاهیر وەرناگرێت وە ئەوەشمان ڕوونکـردەوە کەهەڵۆ بەوتەی زانایان ئەهلی فەتوانیە وجاهیلە ومقلدە بەبێ علم وبەڵگە تەقلید ئەکات وە کۆتا مەزهەب ـی هەڵۆ تەقلیدی وتەی هەندێ لەئەشاعیرەیە بەڵام بەبێ بەڵگە لەکاتێکدا لەلای هەڵۆ ئەشاعیرە کافرن کەچی شوێن وتەکانیان ئەکەوێت و هەواڵەکانیان قبوڵ ئەکـات بـۆیە ڕەحمەت ـی الله تعالی لەوکەسەبێت وشە بەوشەی ئەم نوسراوە ئەخوێنێتەوە چونکـە زۆربابەت ـی تێدایە کەسودی لێ ئەبینیت ان شاء الله بابەتەکە تەنها پەیوەست نیە بەئیمام ـی ئەبوحەسەن رحمە الله تعالی.

وەڵامێک بۆ هەڵۆی نەزان کەئەڵێت ئەم فەرموودەیە ابن تیمیە وەک شوێنکەوتن بۆ ابن حزم کردوویەتی بەبەڵگە بۆ عوزر بەجەهل لەهەنێ بابەتی اسماء وصفات

بەڵام بابزانین هەڵۆ ڕاستەکات ئەم تەفسیرە تەنها تەفسیری ابن حزم وابن تیمیەیە؟ وە ئایا هەڵۆ ڕاستەکات کەتەفسیری سەحیح بۆ ئەو فەرموودەیە ئەوەیە کەئەو پیاوە ترسەکەی بۆی بوو بەعوزر؟

وەڵامـێک بۆ هەڵۆی نەزان کەئەڵێت ئەم فەرموودەیـە ابن تیمیه وەک شوێنکەوتن بۆ ابن حزم کردوویەتی بەبەڵگـە بۆ عوزر بەجەهل لەهەنێ بابەتی اسماء وصفات بەڵام بابزانین هەڵۆ ڕاستەکـات ئەم تەفسیرە تەنها تەفسیری ابن حزم وابن تیمیەیە ؟ وە ئایا هەڵۆ ڕاستەکـات کەتەفسیری سەحیح بۆ ئەو فەرموودەیـە ئەوەیە کەئەو پیاوە ترسەکەی بۆی بوو بەعوزر؟

سەرەتـا فەرموودەکە ئەهێنین :
پێغەمبەر ﷺ بەسەرهاتی پیاوێ دەگێڕێتەوە کە ئەم پیاوە هێندە تاوانی زۆر بـوو وەسێت ـی بۆمنداڵەکانی کرد وتی گەر مردم ئەوا بمسوتێنن و خوڵەکەم بەن بەدەم شەپۆلی با ودەریاوە چونکە خۆ ئـەگەر الله بتوانێ زیندووم کاتەوە سـزایەک سزام ئەیات سزای کەس ـی نەیابێت بۆیە کوڕەکان ـی وەسێتەکەیان جێ بەجێکرد کاتێ لەقیامەت ـدا الله لێی ئەپرسێ بۆچی واتکرد پیاوەکە دەڵێت لەترس ـی تۆ ئەی پەروەردگارم الله ـش بەوهۆیەوە لێی خۆشەبێت.

جائێمە وەک هەڵۆ خیـانەتی علمی ناکەین بڵێین تەنها یـەک تەفسیر هەیە بۆئەم فەرموودە بەڵـکو هەموو تەفسیرەکان ئەهێنین تائەم ڕووی جەهلی ئەم نەزانە پیشانتان بەین کەچۆن بەدڵی خۆی دەستکاری فەتوای زانایان ئەکات وای پیشان ئەیـات تەفسیری عوزردان بەجەهل لەوفەرموودە تەنها وتەی ابن حزم وابن تیمیەیە.

ئیمام ـی النووي رحمە الله هەموو تەفسیرەکانی هێناوە ئەفەرموێت : **اختلف العلماء في تأويل هذا الحديث: فقالت طائفة: لا يصح حمل هذا على أنه أراد نفي قدرة الله، فإن الشَّاكَّ في قدرة الله تعالى كافر، وقد قال في آخر الحديث: إنه إنما فعل هذا من خشية الله تعالى، والكافر لا يخشى الله تعالى، ولا يغفر له، قال هؤلاء: فيكون له تأويلان:**

زانایان لەتەفسیری ئەم فەرموودە ڕاجیاوازن:
١ - کۆمەڵێک وتویانە نابێت فەرموودەکە بەوشێوە تەفسیربکرێت کەئەم پیاوە نەفی دەسەڵاتی الله تعالى بکات وە هەندێکی تر فەرموویـانە ئەم کـارەی لەترسی الله تعالى کردووە وەکەسی کافریش لەالله ناترسێ والله لێی خۆش نابێت جائەمانە

ئه‌ڵێن دوو ته‌فسیری هه‌یـه‌ یـه‌كه‌م مانای **[لئن قدر]** ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر الله بڕیاری سزای له‌سه‌رم سه‌پاندبێت.
٢ - ته‌فسیری دووه‌م ئه‌وه‌یه كه وشه‌ی "قَدَرَ" به‌واتای لێم توند بكاته‌وه وه‌كچۆن له‌قورئان هاتوه الله ئه‌فه‌رموێت : ﴿ **فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ** ﴾

واتـا : بژێوی ژیانی لێ ته‌سك كردووه.

وه ته‌فسیركردنی وشه‌ی **(قدر)** به‌وشێوه‌ی یه‌كێكه له‌وته‌فسیرانه‌ی بۆ باسه‌كه‌ی یونس علیه السلام كـراوه كه الله ئه‌فه‌رموێت : ﴿ **فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ** ﴾

واتا : گومانی وابوو كه‌له‌ناوسكی حوته‌كه شوێنی لێ ته‌نگ ناكه‌ین.

واتـا لای ئه‌م زانایانه وشه‌ی **(لئن قدر الله)** به‌واتای ئه‌وه دێت گه‌رالله بڕیاری سزام له‌سه‌ر بسه‌پێنێ یان به‌واتای ته‌نگكردنه‌وه له‌سه‌ری دێت.

ڕه‌دكـردنه‌وه‌ی ئه‌وته‌فسیره:

ئه‌م وتـه‌یـه‌ گۆڕین وده‌ستكاریكردنی له‌فزی فه‌رمووده‌كه‌یه شێخ ـی ئیسلام به‌ته‌حریف ـی ده‌ق ناوی بردوه وئه‌فه‌رموێت له **مجموع الفتاوى (11/410)** : له ته‌حریف كردنی ده‌قه‌كان وگۆڕینی ماناكانی ئه‌وه‌یه ئه‌م پیاوه ئه‌وكاره‌ی كـرد تا ده‌سه‌ڵاتی الله زاڵنه‌بێت به‌سه‌رزیندووكـردنه‌وه‌یدا خۆئه‌گه‌ر بڕوای به‌ته‌واوی قودره‌تی الله هه‌بوایه ئه‌م كاره‌ی نه‌ئه‌كرد چونكـه هیچ سودێكی پێناگه‌یه‌نێت (چونكه گه‌ر یه‌قینی هه‌بوایه به‌وشێوه‌ش الله زیندووی ئه‌كـاته‌وه ئه‌وكاره‌ی نه‌ئه‌كـرد).

شـێخ ـی ئیسلام ابن تیمیه ئـه‌فه‌رموووێت : **من تأول قوله: (لئن قدر الله علي) بمعنى (قضى) أو بمعنى (ضيق) فقد أبعد النجعة وحرف الكلم عن مواضعه، فإنه إنما أمر بتحريقه وتفريقه؛ لئلا يجمع ويعاد.**

ئه‌وكه‌سـه‌ی ته‌ئویلی لئن قدر الله علی بكات به‌واتای ئه‌وه‌ی ئه‌گه‌ر الله بڕیاری سزام له‌سه‌ر بسه‌پێنێت یان به‌واتای توندكردنه‌وه ئه‌وا دووركه‌وتۆته‌وه له‌واتای وشه‌كه و

مانای وشەکەی لەشوێنی خۆی گۆڕیوه چونکه ئەم پیاوه بۆیه فەرمانی کرد کەبیسوتێنن تا زیندوونەکرێتەوه وبەشەکانی جەستەی کۆنەکرێتەوه.

ئیمام ـ ی نەوەوی ئەفەرموێت : **وقالت طائفة: اللفظ على ظاهره، ولكن قاله هذا الرجل وهو غير ضابط لكلامه، ولا قاصد لحقيقة معناه، ومعتقد لها، بل قاله في حالة غلب عليه فيها الدهش والخوف وشدة الجزع، بحيث ذهب تيقُّظه وتدبُّرُ ما يقوله، فصار في معنى الغافل والناسي، وهذه الحالة لا يؤاخذ فيها،**

٢ - هەنێکی تر وتویانه لەفزی فەرموودەکه لەسەر ڕووکەشەکەی تەفسیر ئەکرێت بەڵام ئەم پیاوه کەئەم قسەیەی کرد ئاگای لەڕێکخستنی وشەکانی زمانی نەبوو مەبەستی هەقیقەتی وشەکه نەبوو بەڵکو لەحاڵەتی زاڵبونی ترسانی لەالله تعالى ئەوقسەی کرد چونکەترسەکەی هێنده زۆربوو هۆشی لای خۆی نەبوه وشەکانی زمانی ڕێکنەخستوه وئاگای لێ نەبوه کەچی ئەڵێت بۆیه حاڵی وەک حاڵی ئەوکەسەیه کەبێ ئاگایه یان لەحاڵەتی لەبیرچونەوەدایه.

• ئەم حاڵەتەش لێی ناگیرێت.

هەڵۆ ئەم تەفسیرەی هەڵبژاردوه ئەمەش هەڵەیه لەبەرچەند هۆکارێک ئەوکەسەی ئەڵێت ئەم پیاوه ئاگای لەقسەکانی خۆی نەبوه ونەیزانیوه چی ئەڵێت وەڵامی ئەم قسەش ئەوەیه ئەمه تەئویل کردنه بەبێ هیچ بەڵگەیەکی شەرعی چونکه فەرموودەکه ئەفەرمووێت (**فغفر الله له**) الله تعالى لێی خۆش بوو.

وه لێخۆشبونیش بۆکارێک دێته ئاراوه کەبەئەنقەست بکرێت بەویستی خۆی بیکات وبەئەقڵی خۆی بیکات نەک کەسەکه لەحاڵەتێ بێت تەکلیفی شەرعی لەسەرنەبێت بۆنمونه منداڵ تەکلیفی شەرعی لەسەرنیه کاتێ تاوانێ ئەکات ناوترێ الله لێی خۆشبوو بەڵکو هەر تەکلیفی لەسەر نیه تابەتاوان بۆی بنوسرێت و دواتر الله لێی خۆش بێت جائەم پیاوەش گەر لەحاڵەتی بێ ئاگایدا بوایه ئەوا هەرلێپرسینەوەی لەگەڵ نەئەکرا تا الله لێی خۆش بێت کەواتە ئەم پیاوه ئاگای لەخۆی بوه وەزانیویەتی چی ئەڵێت.

وەکـە الله لێی ئەپرسێت بۆچی وات کـرد لەوەڵامدا ئەڵێت (خشيتك) لەترسی تۆ وامکـرد ناڵێت ئاگام لەخۆم نەبوو نەمزانی چیم وتوە کـەواتا زانیویەتی چی ئەڵێت بەڵام وایزانیوە ئەوکارە بکات ڕزگاری ئەبێت والله ناتوانێ زیندووی بـکاتەوە.

شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله تعالى ئەفـەرموێت : **فهذا الرجل ظن أن الله لا يقدر عليه إذا تفرق هذا التفرق، فظن أنه لا يعيده إذا صار كذلك، وكل واحد من إنكار قدرة الله تعالى وإنكار معاد الأبدان وإن تفرقت كفر، لكنه مع إيمانه بالله وإيمانه بأمره وخشيته منه جاهل بذلك، ضال في هذا الظن مخطئ، فغفر الله له ذلك.**

ئەم پیاوە گومانی وابوو الله ناتوانێ زیندووی بکاتەوە گەر جەستەی پارچەپارچـە بکرێت وای گوومان برد گەروابکات زیندوونابێتەوە وەهەریەکێ لەمانە ئینکاریکردنی لەقودرەتی الله تعالى و ئینکاریکردنی لەکۆکردنەوەی جەستەی وزیندووکردنەوەی کـوفرە بەڵام بەهۆی ئیمان بونی بە الله تعالـى وبەفەرمانەکانی الله تعالى وترسانی لەالله تعالى بەڵام جاهل بـوو بەقودرەتی الله تعالى لەم گومانەی سەرلێشواو وهەڵەبوو الله ـش لێی خۆشبوو.

وە ئەفـەرموێت : **والحديث صريح في أن الرجل طمع أن لا يعيده إذا فعل ذلك، وأدنى ذلك أن يكون شاكاً في المعاد، وذلك كفر إذا قامت حجة النبوة على منكره.**

فەرموودەکـە صەڕیحە لەسەرئەوەی ئەم پیاوە ئومێدی وابوو گەروای لێ بکرێت زیندوونەکـرێتەوە وەکەمترین حاڵی ئەوەیە گومانی لەزیندووبونەوەی بوو ئەمەش کوفرە ئەگەر ئیقامە حوجە لەسەر نکۆڵیکاربکرێت.

لەخوارتر ڕوونی ئەکەینەوە کەگومان بونی لەزیندووبونەوە وقودرەتی الله تعالى لەئەصلی زیندووبونەوە نەبوە بەڵکو لەکەمال ـی قودرەتی الله تعالى گومانی هەبوە لەکەمالی زیندووکردنەوە گومانی هەبوە.

وقالت طائفة: هذا من مجاز كلام العرب وبديع استعمالها، يسمُّونَه مزج الشَّكِّ باليقين، كقوله تعالى: {وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى} سبأ: 24 فصورته صورة شكٍّ، والمراد به اليقين.

٣ - كۆمەڵێكی دیكەی زانایان فەرموویانە ئەمە لەمەجازی زمانی عەرەبە ئەم شێوازە دەربڕینە لە جوانی زمانی عەرەبییە كەپێی ئەوترێ دەربڕینی قسە بەشێوەی گومان بەڵام بەیەقینیەوە ئەیڵێت.

وەک ئەو ئایەتەی الله فەرموویەتی : ﴿ **وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى** ﴾

واتا : بێگومان ئێمە یان ئێوە لەسەر ڕێنموونی ڕاستین یان لە گومڕاییەكی ئاشكرادان.

زاهیری وشەكە لەگومان ئەچێت چونكە ئەڵێ بێگومان ئێمە یـــان ئێوە لەسەر هەق وهیدایەتین لەكاتێكدا گومانی لەوەنیە كەخۆی لەسەر هەقە وكافرانیش لەسەر باطلن بەڵام وشەی (یان) شێوازی گومان دەرئەخات لەڕووكەشدا.

• **دیسان ئەم بۆچونەش هەڵەیە** چونكە وەک ابن تیمیە فەرمووی گەر یەقینی هەبوایە كەبەوحاڵەتە زیندووبكرێتەوە ئەوا سودی چی بوو كەبڵێت بمسوتێنن وخۆڵەمێشەكەم بلاوبكەنەوە.

وقالت طائفة: هذا الرجل جهل صفة من صفات الله تعالى، وقد اختلف العلماء في تكفير جاهل الصفة.. وقال آخرون: لا يكفر بجهل الصفة، ولا يخرج به عن اسم الإيمان بخلاف جحدها..

٤ - وەكۆمەڵێكی تر وتویانە ئەم پیاوە جاهل بوە بەسیفەتێک لەسیفەتەكانی الله تعالی وە زانایانیش ڕاجیاوازن لەسەرتەكفیركردنی ئەوكەسەی جاهل بێت بەسیفەت .. بەشێ لەزانایان وتویانە كافرنابێت بەجاهل بون بەسیفەت وە لەناوی ئیمان دەرناچێت بەپێچەوانەی ئەوكەسەی كەبەعلمەوە نكوڵی لێ ئەكات. (دوواتر وتەی زانایانی سەلەف ئەهێنین كەزانایانی سەلەف ئەم فەرموودەیان كـردۆتە بەڵگە بۆ عوزردان بەجاهل ـی سیفات ئـایا هەڵۆی احمق تەكفیری ئەو زانایانە ئەكات كەعوزریان داوە بەجاهلی سیفات ؟)

وقالت طائفة: كان هذا الرجل في زمن فترة حين ينفع مجرَّدُ التوحيد، ولا تكليف قبل

ورود الشرع على المذهب الصحيح؛ لقوله تعالى: {وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا}

٥ - هەنێکی تر وتویانە ئەم پیاوە لەسەردەمی فەترە بوە واتا نەگەشتوە بەهیچ پێغەمبەرێک وە لەسەردەمی فەترە تەنها تەوحید سود بەخاوەنەکەی ئەگەیەنێت وە هیچ تەکلیفێکی شەرعی لەسەر نیە پێش هاتنی شەرع بۆی لەسەر وتەی صەحیح چونکە الله ئەفەرموێت : **ئێمە سزا نادەین تاپێغەمبەریان بۆئەنێرین.**

• بەپێی ئەم بۆچونە مرۆڤ گەرجاهلیش بێت بەئەسماء وصیفات بەموەحیدی ئەمێنێتەوە خۆگەر جاهل بونەکەی عوزری تێدانەبوایە نەیان ئەفەرموو تەوحیدەکەی سودی پێگەیـاندووە وە گەر جاهل بونەکەی عوزر نەبوایە ئەوا لای الله بەکافر دائەنرا وەالله ـ ش لەکافرخۆشنابێت وەئەهلی فەترەش تاقی ئەکرێنەوە ئەم پیاوە لەفەرموودەکە نەهاتوە تاقی بکرێتەوە بۆیـە لەئەهلی فەترە نیە.

وقالت طائفة: يجوز أنه كان في زمن شرعهم فيه جواز العفو عن الكافر بخلاف شرعنا.

٦ - هەنێکی تر لەزانایان وتویانە ئەکرێت لەشەرعی ئەوکەسـەدا الله لەکافریش خۆش بێت بەپێچەوانەی شەرعی ئێمە. — **شرح صحيح مسلم (71/17-72).**

• **ئەم بـۆچونەش باطلە** چونکـە لەهەموو شەریعەتەکـان کافر بۆدۆزەخە بەهەمیشەیی ولێخۆشبونی بۆنیە وەالله تعالى کەدۆزەخ ـ دروست کرد بۆهەموو کافران دروست ـ کرد نەک تەنها بۆکافران ـ سەردەمی پێغەمبەر ﷺ پاشان گەر لەشەرعەکانی تر الله لەکافران خۆش بوبێ بۆچی پێغەمبەرانی بۆناردوون ؟ کەکـافریش بچێتە بەهەشتەوە ئیتر هاتنی پێغەمبەران بۆچیە ؟ سودی گوێڕایەڵی پێغەمبەران چی ئەبێت لەکاتێکدا دووژمنانی پێغەمبەرانیش هەربچنە بەهەشتەوە ؟ بـۆیە ئەمە قسەیەکی زۆر باطل ـە کەتەوحید گۆڕانکاری بەسەردانایەت لەهیچ شەریعەتێک وە الله تعالى فەرموویەتی : { **إِنَّ اللَّهَ لا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ** }

واتا : الله تعالـى لەشـیرک خۆش نابێت.

كەواتـا ئێستا بابزانین بۆچی الله تعالی لێی خۆش بوو وەئایا لەوحەوت تەفسیرەی زانایان كامەی ڕاستە وموافقی قورئان وسونەتە ؟

ئیمام ى الخطابی ئەفـەرموێت : **فيُقال: إنه ليس بمنكرٍ للبعث، إنما هو رجل جاهل ظنَّ أنه إذا فعل به هذا الصنيع تُرِكَ فلم يُنشر ولم يُعذَّب، ألا تراه يقول: «فجمعه، فقال: لِمَ فعلت ذلك؟ فقال: من خشيتك»، فقد تبيَّن أنه رجل مؤمنٌ بالله، فعل ما فعل من خشية الله إذا بعثه إلا أنه جهل، فحسب أن هذه الحيلة تنجيه مما يخافه.**

ئەوترێت ئەم كەسە نكۆڵی لەزیندووبونەوە نەكرد بەڵكو كەسێكی جاهل بـوو وای زانی ئەگەر بەوشێوەیـە بسوتێنرێت وببێت بەخۆڵەمێش الله ناتوانێ بەوشێوەیە زیندووی كاتەوە ئایا نابینیت كەلەفەرمووەدەكە هاتوە (كاتێ الله تعالی بەشەكانی جەستەی ئەم پیاوە كۆ ئەكـاتەوە وزیندووی ئەكاتەوە پێیەڵێت بۆچی واتكرد ؟ ئەڵێت لەترسـی تۆ) بەڵگەی ئەوەی تێدایە ئەم پیاوە بڕوای بەالله بوە وەلەترسی الله ئەم كارەی كردوە بەڵام جاهل بوە وایزانیوە بەوشێوە ڕزگاری ئەبێ.

واتـا ئەم پیاوە گومانی لەئەصلی دەسەڵاتی الله نەبووە گومانی لەزیندووبونەوە نەبوە بەڵـكو گومانی لەكەمالی دەسەڵاتی الله هەبوە جاهل بوە بەكەمالی دەسەڵاتی الله واتـا ئەم پیاوە ئەیزانی گەر بمرێ الله زیندووی ئەكـاتەوە بەڵام نەیزانی گەرببێت بەخۆڵەمێشیش الله هەر زیندووی ئەكـاتەوە.

وە ئەم تەفسیرەش بـۆچوونی زانایانی سەلەفـە بۆیە فەرموویانە جەهل بەسیفات عوزرە ئەمە تەفسیری ابن حزم وابن تیمیە نیـە بەتەنها ئەی هەڵۆی جاهل.

ئیمام ابن قتیبة رحمە الله ـدەفەرموێت : **(قد يغلط في بعض الصفات قوم من المسلمين، فلا يكفرون بذلك). — ((شرح مسلم)) للنووي (٥/ ٥٩٨ - ٥٩٩).**

كەسانێ لەموسڵمانان هەڵە دەكەن لەهەنێ سیفاتی الله تعالی بەوە كـــافرنـــابن.

ئیمام شافعی رحمە الله ـدەفەرموێت : لله تعالی ناو وسیفاتی هەیە جائیزنیە هیچ كەسێ ڕەدی بكاتەوە هەركەسێ پێچەوانەی بكا لەپاش ئیقامە حوجە ئەوا كافرە بەڵام

پێش ئیقامە حوجە عوزری بۆهەیە بەنەزانین. — **((فتح الباري)) (١٣/ ٤٠٧).**

پـاشان الحافظ ابن عبد البر هەمان شتی فەرمووە رحمه الله : **و أما جهل هذا الرجل المذكور في هذا الحديث بصفة من صفات الله في علمه وقدرته، فليس ذلك بمخرجه من الإيمان....**
جاهل بـونی ئەم پیاوەی کەباسکرا لەم فەرموودەیەدا کەجاهل بوو بەسیفەتێ لەسیفاتەکانی الله لە زانست و هێزی الله ئەوە ئەم جاهل بونەی لەئیمان دەری نـاکـات....

ئایا نابینیت عمری کوڕی خطاب و عمران ـی کوڕی حصین وکۆمەڵی لەهاوەڵان پرسیاریان لەپێغەمبەر ﷺ کرد لەبارەی قـەدەر وە زانراویشە کاتێ ئەوان پرسیاریان لەپێغەمبەر ﷺ کرد خۆیان نەیان دەزانـی وە هیچ ڕەوانیە لەلای هیچ موسڵمانێك بڵێت هاوەڵان بەو پرسیارکردنەیان کـافر بونە یان لەکاتی پرسیارکردنەکەدا ئیماندارنەبونە..

لیث گێڕاویەتیەوە لەابی قـبیل لەشفی الاصبحی لەعبدالله ـی کوڕی عەمری کوڕی عاص کەباسی فەرموودەی قەدەر دەکات و دەفەرموێت : هاوەڵانی پێغەمـبەر ﷺ وتیان بۆچی کردەوە بـکەین مادام لەقەدەردا هەمو شتێ بڕاوەتەوە؟ ئائەوانە هاوەڵی پێغەمبەربون ﷺ وەزانا وچاکەکانی ئومەت بون پرسیاریان لەبارەی قەدەرەوە کرد پرسیاری کەسێکی نەزان کەبیەوێ خۆی فێربکات نەك پرسیارکردنێکی بۆملکەچ نەبون وعینادی کردن جا پێغەمـبەر ﷺ فێری کردن ئەوەی کەپێی جاهیل بـون وە ئەو جاهیل بونەشیان زیانی پێ نەگەیاندن پێش ئەوەی بیزانن ئەگەر جـاهل بون نەبوایە لەهیچ کاتێ لەکاتەکاندا ئەوە لەدوای ئەو پرسیارەوە پێغەمبەر ﷺ داوای ئەوەی فێری کردن داوای لێ دەکردن شەهادە بهێننەوە بۆ ئەوەی ببنەوە بەموسڵمان. — **(التمهيد 18/46،47.).**

بەقـسەی هەڵۆبێت هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ کـافرن و بەڵکو کوفریش ئەیاتە پاڵ پێغەمبەر ﷺ و عوزری یاوە بەهاوەڵان وەبەقسەی هەڵۆ ئەو زانایانەش هەموویـان کافرن وە هەڵۆ ئامادەیە پێچەوانەی سەڕیحی سونەت بکات تەنها بۆئەوەی تەکـفیری زانایـان وموەحیدان بکات لەسەر ئەم بابەتە.

عمومیەك ئەڵێت ئەڵێت ئەبوعلی ئەنباری باسی هەموو کوفرەکانی ئەلبانی ئەکات لەگەڵ ئەوەشدا ئەڵێت من لەکاتی باسکردنی ئەلبانی ڕەحمەت نانێرم بۆئەلبانی ئەمەش واتای ئەوەنیە بەکافری بزانم

وەڵامـێ بۆ تازە عومومیەک پێت ئـەڵێم ئەم شوبهەیەی تازە گەیشتوە بەتۆ پێش چەندین ساڵ وەڵاممان یاوەتەوە نەک دەستەوەستاو مابین لەئاستی وەڵامـدانەوە ...

وهڵامـێ بۆ تازه عومیـهک پێت ئـهڵێم ئهم شـوبهەیەى تازه گەیشتوه بەتۆ پێش چەندین ساڵ وەڵامان یاوەتەوە نەک دەستەوەستاو مابین لەئاستی وەڵامـدانەوە بـەڵام هیچ شتێ تازەتان پێ نیـه کەشـتی سەد بارە دائەنێنەوە لەکاتێکدا وەڵام ـدراونەتەوە بـۆیە ناکرێت هەرکەسێکتان ببێت بەعومومی وحەمدانی ئەو شتە دووبارانە پۆست کات ئێمەش وەڵامەکانمان دووبارەکەیـنەوە بـەڵام هەر بـۆ دەم داخستن وبڕینی زمان درێژیـان وەڵامـی ئەم شوبهەیـە ئەیەینەوە.

١ - ئەڵێت ئەبوعلی ئەنباری باسی هەموو کوفرەکانی ئەلبانی ئەکات لەگەڵ ئەوەشـدا ئەڵێت من لەکاتی باسکردنی ئەلبـانی ڕەحمەت نانێرم بـۆئەلبانی ئەمەش واتای ئەوەنیـە بەکافری بـزانم.

لەوەڵامـدائەڵێم ئەم وتەی شێخ چەند واتایەک هەڵئەگرێت:

واتای یەکـەم / شێخ ئەنباری ئەوقسانە بۆکەسانێ ئەکات وپێیان ئەڵێت کەباسی عەقیدەی ئەلبانیم بـۆکردن ئێوەش لاتان سەیرنابێت کەمن بۆچی ڕەحمەت ـی بۆنانێرم واتـا بۆکەسانێ قسە ئەکات کەحاڵی ئەلبانی نازانن و ئەلبانی وەک ئیمامێک سـەیرئەکەن ئەگیـنا شێخ نەی ئەفەرموو لەدوای قسەکانم لێم تێ ئەگەن کەبـۆچی ڕەحمەتی بۆنانێرم واتـا ئسلوبی دەعوەکەی بەوشێوە گەیاندووە تا گوێگرەکان تاکۆتای گوێی لێ بگـرن وخۆیان بپارێزن لەعەقیدەی ئەلبانی ولایان سەیرنەبێت کەبـۆچی شێخ ئەنباری ڕەحمـەت نانێرێ بـۆئەلبانی.

پـاشان کەئەفەرموێت : واتای ئەوەنیـە من بەکافری بزانم.

ئەمەسێ لێکدانەوەلەخۆئەگرێت:

یەکـەم / تەکـفیر لەلای زانایانی نەجدی وابن تیمیە دووجۆرە تەکـفیری اسم لەگەڵ تەکـفیری تعذیب تەکـفیری اسم ئەوەیە کەسـەکە پێش ئیقامە حوجە بەموشـریک حساب ئەکەیت بەڵام تەکـفیری بەواتای کافری معذب بۆ دوای ئیقامە حوجەکـافر ئەبێت .

ئەمەش هەمان ئەوشتەیـە کەشێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ئەیفەرموو الشیخ محمد بن عبد الوهاب رحمە الله ئەفەرمووێت : **((فجنس هؤلاء المشركين وأمثالهم**

ممن يعبد الأولياء والصالحين نحكم بأنهم مشركون ونرى كفرهم إذا قامت عليهم الحجة.

هاوشێوەی ئەو موشـریکان وئەوانەی پیاوچاکان ئەپەرستن**حوکـمیان بەسەردەدەین** کەئەوانە مووشـریکن وە بەکافریان ئەزانین ئەگەر ئیقامە حوجەیان بکرێت.
— الدرر السنية (1/ 515 , 522).

کەواتـا پێش ئیقامە حوجە شێخ حوکمیان لەسەر دەدات کەموشریکن لەدوونیادا بەڵام ناڵێت کـافرن بەو واتایەی لەقیامەت بۆدۆزەخن چونکە تاقی ئەکرێنەوە لەقیامەت لەبەرئەوەی لەدوونیا ئیقامە حوجە نەکـراون بـەڵام دوای ئیقامە حوجە فەرمووی کـافرن واتـا حوکم لەسەر قیامەتیشیان دەدات بەدۆزەخ ـی بون بـەڵام پێش ئیقامە حوجە بەموشـریکیان ئەزانێت.

ئەم زانابەڕێزانە کاتێ وتیان تەکفیرناکەین تا دوای ئیقامە حوجە مانای ئەوەنیە پێش ئیقامـە حوجە بەموسڵمـانی دەزانن.

کـورەکان ـی شیخ محمد بن عبد الوهاب وشـیخ حمد بن ناصر لە **"الدرر [10/ 136 - 138]"** ـدەفەرموون لەوەڵامی پرسیارێکدا : **إذا كان يعمل بالكفر والشرك لجهله أو عدم من ينبهه لا نحكم بكفره حتى تقام عليه الحجة، ولكن لا نحكم بأنه مسلم، بل نقول عمله هذا كفر يبيح المال والدم، وإن كنا لا نحكم على هذا الشخص لعدم قيام الحجة عليه، ولا يقال؛ إن لم يكن كافرا فهو مسلم.**

ئەگەر کـار بەشیرکـ وکوفر بکات بەهۆی نەزانیەوە یان کەسـێ نەبوبێت ئاگاداری کاتەوە لەوشـیرکە ئەوا ئێـمە حوکم نادەین بەکـافربونی تائیقـامە حوجە ئەکرێت بــــەڵام حوکمیش نادەین بەموسڵمان بونی بەڵکو ئەڵێین ئەم کارەی کردوویەتی کوفرە وخوێن وماڵی حەڵاڵ ئەکات ئەگەر چی حوکم نادەین بەسەر خودی کەسەکە بەهۆی ئیقامە حوجە نەکردنیەوە بــەڵام ناشڵێین ئەگەر کافرنەبـوو کەواتا موسڵمانە نەخێر حوکم بەموسڵمان بونیشی نادەین .

کەواتـا لێرەوە تێگەشتین تەکـفیر دوای ئیقامە حوجە لای نەجدیەکان بۆحوکمی قیامەتە بەڵام پێش ئیقامە حوجەش ناڵێن موسـڵمانە بەڵکو وەکـ شێخ محمد فەرمووی حوکمی لەسەر دەدەین کەموشـریکە.

کەواتـا ئەکـرێ شێخ ئەنباری مەبەستی ئەوەبێت کەئەڵێت ئەلبانی بەکافرنازانم مەبەسـتی ئەوەنیە بە موسڵمانی بـزانێت بـەڵکو واتـا کافرێکی معذب نیـە بەوواتایەی تەکفیری تعذیب ـی ناکات وواتا حوکم لەسەر قیامەتەکەی نادات وەک چۆن زانایانی نەجدی وایـان کردووە چونکە ئیقامە حوجە نەکـراوە.

تەفسیری دووەم/ شێخ ئەنباری خۆی گێڕاویەتیەوە کەشـێخ ئەبو موصعەب ـی زەرقـاوی فەرمانی کردوە کەبۆئەوەی خەڵکانێ کەتازە یەنە ناو دەولەوە هەقیقەتی شتەکـان نازانن ڕاستەوخۆ باسی کوفری زاناکانی ال سعود نەکـرێت لەلایان ئەمەش واتای ئەوەنیە زاناکان بەموسڵمان دابنرێت بـەڵکو تەصرڕیح نەدرێت بـەکوفرەکانیان لەپێش ئەو گەنجانەی کەتازەن و هەقیقەت شتەکان نازانن.

بـۆیە ئەکرێ شیخ ئەنباریش کەئەفەرموێت ڕەحمەت نەناردنم واتای ئەوەنیـە من کافری بـزانم بەوە لێک ئەدرێتەوە کەدوورنیـە شـێخ مەبەستی ئەوەبێت بۆمەسڵەحەت ـی تێگەیاندن ـی ئەوخەڵکە وای وتوەبەڵام مەبەستی ئەوەیە کەوا شەرع سەرچاوەی تەکـفیرکردنی ئەلبانیە نەک خودی ئەمە حوکمێکی داهێنراوی من بێت.

بـۆنمونە :
کەسێ ئەڵێت ئێوە تەکفیری جەهمی کووڕی صفوان ئەکەن تۆش ئەڵی ئێمە تەکـفیری ناکەین شەرع تەکـفیری ئەکـات لێرەدا تۆمەبەستت ئەوەنـیە جەهمت پێ موسـڵمان بێت بەڵـکوو مەبەستت ئەوەیـە سەرچاوەی تەکـفیرکردنەکەی جەهم شەرعە نەک عەقڵی ئێمە بـۆیە ئەم شێوازە قسە لەشوێنی جیا جیا بەومەبەستەئەوترێ تا کەسی گوێگر ڕانەکات لەقـبوڵکردنی هەقەکـە.

لێکدانــەوەی سێهەم/ گریمـان شیخ ئەنباری ئەلبانیش بەموسڵمان بزانێت بـەڵام شێخ ئەنباری ئەفەرموێت ئەلبانی جەهمیـە کەواتـا ئەلبانی کێشەکەی تەنها لایەنی

عەقیدەی بوە لەعەقیدە جەهمی بوە وە جەهمیەکانیش لەلای سەلەف دوای ئیقامەحوجە تەکفیر ئەکرێن بۆیە شێخ ئەنباری بڕوای وابووە ئەلبانی جەهمیە بەڵام چونکە ئیقامە حوجە نەکراوە تەکفیرناکرێت چونکە سەلەف بێ ئیقامە حوجە تەکفیری جەهمیەکانیان نەئەکرد وەک چۆن ئیمام احمد بەخەلیفە جەهمیەکانی ئەوت ئەمیری باوەڕداران ووەکچۆن ابن ابی عاصم ئیجماع نەقڵ ئەکات وئیمام ی بخاری لەخلق افعال عباد باسی ئیقامە حوجە بۆجەهمیەکان ئەکات وە ئیمام ی شافعی کەجەهمیەکان دووای ئیقامە حوجە کافرن کەواتا شێخ ئەنباری بڕوای وابوە ئەلبانی جەهمیەکە ئیقامە حوجەنەکراوە بۆیە تەکفیری ناکات لێرە بۆ درێژنەبوونەوە وتەکان دانانێم.

پاشان ئایا کەسێکی وەک شێخ ئەنباری تەفسیری هەبێ بۆتەکفیرنەکردنی کەسێکی وەک ئەلبانی ئایا ئەبێت لەخۆتەوە ڕاستەوخۆ بڵێی شێخ ئەنباری کافرە چونکە ئەلبانی تەکفیرناکات ؟؟ بێگومان نەخێر بەڵگەشمان خیلافی نێوان هاوەڵان بوو لەسەر تەکفیری هەنێ لەمونافیقەکان.

قال تعالى : ﴿ **فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا** *﴾

واتا : چیتانە (ئەی بڕواداران) سەبارەت بەو دووڕووانە بونەتە دوو دەستە؟ بۆ بەتێکڕا بڕیاری کافربونیان نایەن خۆ الله ژێرەو ژووری کردوون و بەکافر دایناون، چونکە چاک ئەیانناسێ، کەوابوو ئێوەش دوودڵ مەبن بەرامبەریان و بشزانن کە کافرن و تۆڵەیان هەر کوشتنە ئاخۆ کەسێک الله گومڕای کردبێت، ئێوە دەتانەوێ ڕێی ڕاستی نیشان بدەن ؟! خۆ دیارە هەرکەسێک الله خۆی گومڕای بکات، هەرگیز ناتوانیت هیچ ڕێگەیەک بۆ دەربازبوونی بدۆزیتەوە.

ئیمامی مجاهد لەهۆکاری دابەزین ئەم ئایەتە ئەفەرموێت : **نزلت في قوم خرجوا من أهل مكة حتى أتوا المدينة يزعمون أنهم مهاجرون فارتدوا واستأذنوا النبي - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - في الرجوع إلى مكة ليأتوا ببضائع، فاختلف فيهم المؤمنون، ففرقة تقول إنهم منافقون وفرقة تقول هم مؤمنون فبين الله - عَزَّ وَجَلَّ - نفاقهم.**

ئەم ئایەتە لەسەرئەوانـە دابەزی کەلەمەککە دەرچوون تاگەشتنە مەدینە وبەگومانی خۆیان هیجرەتیـان کـرد بۆمەدینە بەڵام مورتەد بونەوە ومۆڵەتیان خواست لەپێغەمبەر ﷺ کەبگەڕێنەوە بۆمەککە بۆئەوەی شت ومەکەکانیان بهێنن بۆمەدینە هەربۆیە باوەڕداران **خـــیلاف** (ڕاجیاوازیان) بۆدروست بوو لەسەر ئەم کەسانە کۆمەڵێ لەباوەڕداران وتیان ئەمانە مونافقـن وکۆمەڵێ تر لەباوەڕداران وتیان ئەمانەش ئیماندارن بەڵام الله بۆهەردوو کۆمەڵە ئیماندارەکەی ڕونکردەوە کـەئەوکۆمەڵەیە واهاتون بۆمەدینە ئەو کۆمەڵە مونافقن.
— المحرر في أسباب النزول (1/ 414).

ئەبینیت الله تعالی تەکفیری ئەو کۆمەڵەیەی نەکـرد کەبەو مونافیقانەیان وتبوو ئیماندار وە الله ئایەتی دابەزاند کەهەق بەوانەیە کەتەکفیری مونافقەکانیان کردووە کەواتا بەدەقی ئایەت ئەوکەسـەی مورتەدێ تەکفیرناکات دوای ڕوونکـردنەوە تەکـفیرئەکرێت.

دووەم/ بەڵـگە لەئیجماعـی صحابە.
ئیمامی عومەر گومانی هەبوو لەتەکفیرکردنی مانع ـی زەکات بەئەبو بکری فەرموو تۆ چۆن ئەجەنگیت دژ کەسانێ کەئەڵێن لا اله الا الله بەڵام ئەبـوبکری صدیق یەکسەر تەکفیری ئیمام عومەر نەکرد بەڵکو بۆی ڕونکردەوە تائیمام عومەریش هاتە سەر بۆچونەکەی ئیمامی ابو بەکر. **— النسائي واخرجه مسلم وبخاري.**

کەواتـا ئەوەی بڵێت شێخ ئەنباری کافرە چونکە ئەلبانی تەکـفیرنەکـردووە لەگوێ درێژی ماڵـەکەی جاهل تـرە بەدین وە مولزەم ئەبـێت بەوەی تەکـفیری هاوەڵانیش بکات چونکە یەکەم قسەکەی شێخ ئەنباری زۆر سەڕیح نیـە وزیاتر لەمانایـەک لەخۆی ئەگـرێ هەر قسەیەکیش زیاتر لەمانایـەک لەخۆبگرێت تەکـفیری لەسەر ناکـرێت.

وەک ئیمام ـی أهل السنة أحمد بن حنبل رحمه الله تعالی پرسیاری لێکـرا : کەسێ گوێی لەپیاوێک دەبێت کەئەوپیاوە بانگ ئەیـات وە گوێی لێ دەبێت کەسی بانگ بێژ دەڵێت (اشهد ان محمد رسول الله) ئەم کابرا گوێگرەش دەڵێت درۆدەکـەی ئایا بەم قـسە کافردەبێت؟

ئیمام فەرمووی نەخـێر چونکە لەوانەیە مەبەستی ئەوەبێت بانگبێژەکە ڕاستگۆنیە لەوتنی محمد رسول الله نەک مەبەستی ئەوەبێ محمد رسول الله نیە.

— بدائع الفوائد (843/4-844)، المؤلف: محمد بن أبي بكر أيوب الزرعي أبو عبد الله.

کەواتـاهەروشـەیە مانایـە زیاتر هەڵبگرێ تەکـفیری لەسـەرناکـرێت.

٢ - دەنگیەکی شیخ ترکی هێناوە کەڕەحمەت ئەنێرێ بۆئەلبـانی ئەو دەنگیە کۆنە هی پێش هیـجرەتکـردنی شێخ ترکی ـە وە شێخ کەهیجرەت ـی کرد بۆناو دەولە بەتەواوەتی چوە سـەر مەنهەجی فەرمی دەولە کەنەک ڕەحمـەت بەڵـکو دەولە خوێندنەوەی کتێب ـی ئەو بەناو زانایانەی قەدەغەکـردووە چی بگات بەوەی ڕەحمـەتیان بـۆبنێرێت لەناو دەولـەوە ئەمەش دیسان جەهل وحەماقەتی ئەم حەمدانی وعمومیـانەیە کەجیاوازی نێوان کات وشـوێن ناکەن بـۆ وتەی کەسەکان.

جاهلێـكی عمومـی هاتوه تەكـفیری شێـخ ئەنباری ئەكـات لەسەر ئەوەی شێـخ ئەنباری فەرموویـەتـی زەوی گۆییە

ئەم عمومیە جاهلە ئەڵێت هەموو سەلەف كۆدەنگن لەسەرئەوەی زەوی تەختە وگۆیی نیە بۆیە ئەنباری كافرە چونكە پێچەوانەی ئیجماعی كردووە ...

جاهلێـكی عومومـی هاتوه تەكـفیری شـێخ ئەنباری ئەكـات لەسەر ئەوەی شـێخ ئەنباری فەرموویەتی زەوی گۆییە ئەم عومیـە جاهلە ئەڵێت هەموو سـەلەف كۆدەنگن لەسـەرئەوەی زەوی تەختە وگۆیی نیە بۆیە ئەنباری كـافرە چونكـە پێچەوانەی ئیجمـاعی كـردووە:

لەوەڵامـدا ئەڵێم :

١ - بابەت ـی زەوی تەختە یان گۆییە بـابەتێكی ڕاجیاواز لەسـەرە لەنێوان ئەهلی سـونەت وتەنانەت لەناو سـەلەفیش بـەڵام ئایا وتەی كام زانا ڕاسـتە ئەمەیان بابەتێكـی ترە ئێرە شوێن باسكردنی نیـە ئەوە نیـە.

٢ - كەبـابەتێک خیلافـی تێدابێت ئەوە بۆچونی بـەرامبەر بەكوفر دانانرێت بـەڵكـو هەردوولا ئیجماعیان نەقـڵ كردووە ئەوەی كەئەڵێت زەوی تەختە وئەوەشـی ئەڵێت زەوی گۆییە هەردوولا ئیجماعیان نەقـڵكردووە كەواتـا ئیجماعەكەی هەردوولا هەڵەیـە وسەحیح نیـە چونكە دووبۆچونی جیاوازە وئیجماعەكە سەحیح نیـە وە هەردولا تێگەشـتنیان بۆ دەقەكـان جیاوازە هیچ لایـەكیان ئایەتێ یان فەرموودەیـەكی بەدرۆ نەزانیوە بـەڵام تەفسیریان بـۆئایەتەكە جیاوازبـوە.

پـاشـان سەلماندنی ئەوەی بابەتی زەوی گۆییە بـۆچونێكە لەناو سەلەف بـەڵكو لەسەلەف ئیجماع ـی نەقڵ كردووە لەسەر ئەم بـابەتە ئیمام ـی أبو الحسين أحمد بن جعفر بن المنادي لە256 هیجری لەدایكبوە لەساڵی 336 وەفاتی كـردوە فـەرموویـەتی : **خلاف بين العلماء أن السماء على مثال الكرة ... وكذلك أجمعوا على أن الأرض بجميع حركاتها من البر والبحر مثل الكرة.**

ڕاجیـاوازی نیـە لەنێوان زانایان كەئاسمـان لەشێوەی گۆی ـدایـە .. وەبەهەمان شێوە كـۆڕان لەسەر ئەوەی زەوی بەهەموو جوڵەكانیەوە لەوشكانی ودەریایی وەک شێوەی گۆییە.

شیخ الإسلام ابن تيمية لەبارەی ئەم زانا بەڕێزە فـەرموویەتی : **الإمام أبو الحسين أحمد بن جعفر بن المنادي من أعيان العلماء المشهورين بمعرفة الآثار والتصانيف الكبار في فنون العلوم الدينية من الطبقة الثانية من أصحاب أحمد.**

ئیمام ـی ابو الحسین احمد بن جعفر بن المنادی لەزانا ناودارەكان ناسراوە بەشارەزایی لەئەثەر ونوسراوە گـەورەكان لەبابەتە شـەرعیەكان لەچینی دوووەم ـی هاوەڵانی ئیمام ـی احمدە.

سـەرچاوەی هەردوو وتەكە : — **(مجموع الفتاوى) (25/195).**

كـەواتا ئەم عمومیـه حەمدانیـانه ئەبێت تەكـفیری ئەم زاناگەورەیـەی سەلەف بكەن وتەكـفیری هەموو زاناكانی سەردەمی ئەم زانایـە بكەن چونكە تەكفیری ئەم زانایەیان نەكـردووە لەسەر ئەم وتەیـەی یـانیش ئەبێت تەوبـە بكەن لەتەكفیری شێخ ئەنباری چونكـە جیاوازی لەكوفردا نیـە گەر شتێ كوفر بێت هەركەس بیڵێت كافرە بـەڵام ئەمە دەرخەری جەهل وحەماقـەتی ئەم كۆمـەڵە دەرچویە لەسونەت كەجیاوازی ناكـەن لەبابەتێ كەزیاد لە تەفسیرێ هەڵ ئەگـرێت لەگەڵ بابەتێـك كەقەطعیە وتەنها یـەك تەفسیر هەڵ ئەگـرێت.

وتەی زانایـان لەسەر ئەوەی كەس كافرنابێت چی بڵێت زەوی گۆییـە یان بڵێت تەختە

١ - ئیمام ـی ابن عطیة الاندلسي كەبڕوای وایە زەوی تەختە لەگەڵ ئەوەشدا ئەفەرمویٚ ئەوەی بڵێ گۆییە دینەكەی كەم ناكـات لە لەتەفسیری سورة ـی الغاشیة : **والقول بكرويتها وإن كان لا ينقص ركنا من أركان الشرع، فهو قول لا يثبته علماء الشرع.**

— (المحرر الوجيز/ 5/ ص 475)..

وتنی زەوی گۆییە گەرچی ڕوكنێك لەڕووكنەكـانی ئیسلامەتی كەسەكە كام ناكاتەوە بەڵام وتەیـەكە شەرع پاڵپشت ـی لێ ناكـات وجێگری نـاكـات.

٢ - هەردوو ئیمام جلال الدين محمد بن أحمد المحلي (864هـ) وجلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي (911هـ) كـەبڕوایان وایە زەوی تەختە بـەڵام تەكـفیری ئەوكەسـە ناكەن بڵێ زەوی گۆییە لەتەفسیری الجلالین لەڕاڤەی ئـایەت ـی ﴿ وَإِلَى

الْأَرْض كَيْف سُطِحَتْ ﴾ ئەفەرموون : **وقوله سُطِحَتْ ظَاهِر فِي أَنَّ الْأَرْض سَطْح . وَعَلَيْهِ عُلَمَاء الشَّرْع لَا كُرَة كَمَا قَالَهُ أَهْل الْهَيْئَة وَإِنْ لَمْ يَنْقُض رُكْنًا مِنْ أركان الشرع.**

الله تعالی کەفەرمووی زەوی بۆتەخت کردوون بەڵگەی ئەوەیە زەوی تەختە وە زانایان ـی شەرع لەسەر ئەم بۆچونەن وەزەوی خڕ وگۆیی نیە وەک فەلەکناسەکان ئەڵێن گۆییە گەرچـی ئەوقسەیە ڕوکنێکی شەرع هەڵناوەشێنێتەوە (بەڵام وتەی دروست ئەوەیە کەزەوی تەختە). **— تفسير الجلالين.**

یـانی هەرئەو زانایانەی وتویانە زەوی تەختە دژی ئەوە وەستاونەتەوە تەکـفیری ئەوکەسـە بکرێت کەئەڵێت زەوی گۆییە چونکە گەر لەسـەر ئەوە تەکفیر ئەنجام بدرێت ئەوا ئەبێت زانایانی سەدەی سێهەم ـی سەلەف هەمووی تەکـفیر بکرێت چونکە تەکفیری ابن المنادى یان نەکـرد کەئیجماعی نەقڵ کرد بەناوی سەلەفەوە فەرمووی زەوی گۆییە لای زانایان جائەوەشـی تەکفیری سەلەف کات ئەوا حاڵی ڕوونە گەر نەشوێرێ تەکـفیریان کات ئەوا لەگەڵ عەقیدەکەی خۆی درۆزنە.

عوميـەكان وەک عەلمانيـەكانن حـوكمی الله ئەگۆڕن ئەڵێن ئەم حـوكمە بۆئەم سـەردەمە ناشێت

بۆیە ئەبینیت پێغەمبەرصلی الله علیه وسلم وهاوەڵان هیچ نوێژخوێنیکیان تەکفیرنەکردووە کاتێ کوفری لێ دەرنەکەوتایە بەڵام عومیەکان ئەڵێن ئەوەی نوێژیش بکات وکوفریشمان لێ نەبینی بێت هەرکافرە تا عەقیدەی وەک خۆمان نەبێت ...

عوموميەكان وەک عەلمانيەكانن حوكمی الله ئەگۆڕن ئەڵێن ئەم حوكمە بۆئەم سەردەمە ناشێت بۆيە ئەبينيت پێغەمبەر ﷺ وهاوەڵان هيچ نوێژخوێنيكيان تەكفيرنەكردووە كاتێ كوفری لێ دەرنەكەوتايە بەڵام عوموميەكان ئەڵێن ئەوەی نوێژيش بكات وكوفريشمان لێ نەبينی بێت هەركافرە تا عەقيدەی وەک خۆمان نەبێت.

ئەم قسەی عوموميەكان پێچەوانەی مەنهەجی پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانە يزيد ئەفەرموێت وتم بەئەنەس ـی كوڕی ماليک : **إن ناساً يشهدون علينا بالشرك، فقال: أولئك شر الخليقة، سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: بين العبد والشرك أو الكفر ترك الصلاة من تركها فقد كفر.**

خەڵكانێ ئێمە بەموشريک ناوئەبەن ئەنەس فەرمووی ئەوانە خراپترين دروستكراوی الله تعالى ـن بيستم لەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ئەيفەرموو نێوان بەندەی موسڵمان و شيرک وكوفر وازهێنانە لەنوێژ ئەوەی واز لەنوێژ بێنێت كافرەبێت.
ــــ الابانه باب تارك الصلاة والزكاة.

كەواتا لەمەنهەجی هاوەڵان ئەوەی نوێژبكات وكوفری نەبێت موسڵمانە ئەوەشی نوێژ خوێنێ تەكفيربكات بەبێ ئەوەی هيچ كوفرێكی لەونوێژ خوێنە بينی بێت ئەوكەسە لەخراپترين دروستكراوانی الله ـيە كەچی عوموميەكان ئەڵێن ئەم حوكمە بەسەرچوە تايبەت بوە بەسەردەمی پێغەمبەرەوە ﷺ لەمڕۆدا ئەوەی نوێژيش بكات هەربەكافر حسابە تەنانەت گەر كوفريشی نەبێت كاتێ خەڵک بەموسڵمان ئەزانين كەوا عەقيدەی وەكو خۆمان بێت !

عوموميەكان ڕازی نابن بەحوكمی نێردراوەكەی الله تعالى كەفەرمويەتی ﷺ : **من صلى صلاتنا واستقبل قبلتنا وأكل ذبيحتنا فذلك المسلم الذي له ذمة الله وذمة رسوله، فلا تخفروا الله في ذمته.**

ئەوەی وەكو ئێمە نوێژبكات و ڕوو لەقيبلەمان بكات وسەربڕاوی دەستمان بخوات ئەوكەسە موسڵمانە پەيمانی الله وپێغەمبەرەكەی صلى الله عليه وسلم ـی لەگەردنە

کـەواتا ناپاکـی لەو پەیمانەی الله تعالی مەکەن دەرهەق بەو موسڵمانە . **— رواه البخاري.**

کەچی عومومیەکان ئەهلی قیبلە تەکفیر ئـەکەن بەبێ بینینی هیچ کوفرێ خوێن وماڵیشی حەڵاڵ ئەکەن وخیانەت لەپەیمانی الله تعالی ئەکـەن.

أبو عبید ئەفەرموێـت : أبو معاوية له الأعمش له أبي سفيان ـەوە فەرموویەتی : **جاورت مع جابراً بن عبد الله بمكة ستة أشهر فسأله رجل: هل كنتم تسمون أحداً من أهل القبلة كافراً؟ فقال: معاذ الله! قال: فهل تسمونه مشركاً؟ قال: لا.**

شەش مانگـ لە مەککە لای جابری کوڕی عبـدالله بووم پرسـیارم لێـکرد وتم ئایا ئێوە ناوی هیچ یەکێـک لەئەهلی قیبـلە دەنێن کـافر ؟ جابر فەرمووی پـەنا بە الله وتم ئەی پێیان ئەڵێن موشـریکـ ؟ فەرمووی نەخـێر. **— الايمان ابو عبيد.**

ئیمام ابو عبید قاسم بن سلام ـدەفەرمووێـت لە **پەڕەی34 : (ولا يجب اسم الكفر والشرك الذي تزول به أحكام الإسلام ويلحق صاحبه بردة إلا كلمة الكفر خاصة دون غيرها، وبذلك جاءت الآثار مفسرة).**

دروسـت نیە ناوی کوفر وشـیرکی گەورە کەخاوەنەکەی لەئیسـلام دەردەکات ومورتەدی دەکاتەوە لەئـیسلام بدرێتە پاڵ ئەهلی قیبلە ئـیلا بەوتنی وشـەی کوفری (گەورە یان کرداری کوفری گەورە) نەبێت هەروەکـ چۆن ئاثـار لەم بارەیەوە هاتوە.

لەسەردەم سەلەف کوفری جەهمی بەربڵاوبوو هەروەها قەدەری وڕافیزە وموعتەزیلە هەبون ئەهلی سونەت کەم بون تەنانەت ئیمام ـی بربهاری کاتێ وەفات ئەکات دوو کەسـی سونی نوێژی لەسەرئەکەن کەچی لەکتاب السنە کەیدا ئەفەرموێت (بۆت نیە هیچ کەسێ لەئەهلی قیبلە تەکفیربکەی تاکوفرێ ئاشکرای لێ ئەبینیت) کەواتا ئەگەر بەقسەی عومومیەکان بێت ئەبـوو ئیمام بەربهاری بڵێت بۆت نیە کەس بەموسڵمان بزانیت لەم سەردەمەدا تاموخالەفەی هەموو مورتەدەکان ئەکات وتەکفیری جەهمی وموعتەزیلی وقەدەری و ڕافیزی و فەیلەسوفەکان ئەکـات

بەڵام بەپێچـەوانەوە ئیمام فەرمووی تاکوفر نەبینی بۆت نیە تەکفیربکەیت بـۆزانیاریشتان سونەکەی بەربەهاری ئیجماعی سەلەفە چونکە خۆی ئەفەرمویَ ئەوەی لەخاڵێکی ئەم کتێبە لابات ئەوا مبتدع وگومڕایە.

وەڵامێك بەخێرایی با
بۆعمومیەك لەهیچ تێناگا

هەڵوەشانەوەی یەک بەیەکی قسە وکۆمێنت وپۆستەکانی بەیارمەتی وفەزڵی الله تعالی زۆر گرنگە ئەی ئەوکەسەی طالب علم یت ئەبێت وەڵامانە لەبەر بکەیت نەک تەنها بەچاو سەیری کەیت.

وەلامێك بەخێرایی با بۆعومیەك لەهیچ تێناگا

هەڵوەشانەوەی یەک بەیەکی قسە وکۆمێنت وپۆستەکانی بەیارمەتی وفەزڵی الله تعالی زۆر گرنگە ئەی ئەوکەسەی طالب علم یت ئەبێت وەڵامانە لەبەر بکەیت نەک تەنها بەچاو سەیری کەیت.

سەرەتا لەوەوە دەست پێ ئەکەم ئەم نەزانە عومیە کۆمێنتێکی بۆنوسیوم بەم شێوەیە ئەڵێت : (هەی جاهیل بە بابەتی یەمامەش گەڕی خۆ بەدەیان دەلیل هەن کەئەبێی دار الكفر ئەهلەکەی کافر بکرێ بەو قسەیەت پشت کرد لە سەلەف شوێن خەلەف کەوتیت پیاویشبە کۆمێنت ڕەش مەکەوە ابو ئیسحاق دەڵێ لە هەر دارێك کوفر ئەغلەب بوو وە ئەهلی سونە لاوازبوون ئەو دارە ناوی لێ دەنرێ داری کوفر وە واجبە ئەهلی دارەکە بکوژرێ و جەنگیان لەگەڵ بکرێ وە هەر کەسێك نیشتەجێبێ لە دارێکی وادا ئەوە کافرە ئیلا ئەوەی تەوحیدی لێ دەبینرێ قال ابن رجب الحنبلي: الأصل في دار الإسلام الإسلام.) قسەکەی تەواو بوو.

لەوەڵامـدا ئەڵێم :

١ - سەرەتا سەیرم لەوە یەت بەابو اسحاق ئەڵێی سەلەف بەڵام ئەو وتەی تۆ مەبەستتە وهێناوتەتەوە وتەی ابو اسحاق ـی صفار بخاری ـە کە لەساڵی534 هیجری وەفاتی کردووە لەسەلەف نیە وعەقیدە ماتریدیە وحەنەفی مەزهەب ـە.

٢ - پاشان درۆ بەناوی ابو اسحاق ئەکەیت ئەڵێی وتویەتی : (لە هەر دارێك کوفر ئەغلەب بوو وە ئەهلی سونە لاوازبوون ئەو دارە ناوی لێ دەنرێ داری کوفر وە واجبە ئەهلی دارەکە بکوژرێ و جەنگیان لەگەڵ بکرێ وە هەر کەسێك نیشتەجێبێ لە دارێکی وادا ئەوە کافرە ئیلا ئەوەی **تەوحیدی** لێ دەبینرێ).

لەوەڵامـدا ئەڵێم لەکۆتایدا وتەکەی ابواسحاق دائەنێم کەشت ـی وای نەوتوە بەڵام عەیبە مرۆڤ هێنە جاهل بێت درۆبەدەم زاناکانەوە بکات لەکۆتایدا دای ئەنێم کەابو

اسحاق نەیوتوە تاتەوحیدی لێ ئەبینرێت پاشان گەر واش بڵێت ئایا ئەزانیت تەوحید لەلای ماتریدی وئەشاعیرەش بریتیە لەتەئویل ی سیفات کەواتا تۆ استدلال بەوتەی کەسێ ئەکەیت کەتەوحید لەلای ئەو بریتیە لەتەئویل ی سیفات ! واتا گەر بەوقسەی تۆبێت ئێستا تۆکافری لەلای ابو اسحاق تائەو کاتەی تەوحیدت لێ ببینێت وئەو تەوحیدەش لەلای ابو اسحاق بریتیە لەعەقیدەی ماتریدی وئەشاعیرە ! واتا ئێستا یان ئەبێت خۆت بەڕائەت بکەیت لەو عەقیدەیە یان خۆشت بەکافری دەرەچیت چونکە ئیقرار بەتەوحیدێک ئەکەیت کەلەلای خاوەنەکەی بریتیە لە تەئویل ی سیفات واتا تۆتەوحیدت نیە لەلای ابو اسحاق تانەبیت بەماتریدی وئەشعەری ! هەر ئەوکتێبە بخوێنەوە کەوتەکەت بەکۆپی کراوی هێناوە تابزانیت عەقیدەی ماتریدی چیە و هەربۆنمونە لەوکتێبە کەوتەکەیت نەقڵکردوە لەبەشی **"فی الایمان بالله"** ئەڵێت :
ليس الله بشبح فيقال أين هو.

الله تعالی شتێک نیە لەشوێنێک بێت تابڵێی الله لەکوێیە ! دەیان قسەی هاوشێوەی ئەمە ئێرە شوێنی ئەوبابەتە نیە تەنها ویستم بزانیت تەوحید لەلای ابو اسحاق ئەوەیە.

لەهەمووی سەیرتر ئەوەیە پێت وایە ابو اسحاق لەسەلەفە بەمن ئەڵێی گەر کاربەقسەی ابو اسحاق نەکەم ئەوا پشتم لەسەلەف کردووە ! وشوێن خەلەف کەوتوم ! وەک نوسیویوتە (پشت کرد لە سەلەف شوێن خەلەف کەوتیت پیاویشبە کۆمێنت ڕەش مەکەوە ابو ئیسحاق دەڵێ لە هەر دارێك كوفر ئەغلەب...).

لەوەڵامـدا ئەڵێم : ناهەقیشت ناگرم عەقیدەیەک لەکۆپی پەیست ی ئەم سایت وئەو پەیج وەرگیرابێت هەر وەک تۆی لێدەرەچێت وائەزانیت ئەوەی ناوی اسحاق ی پێوە بوو ئەوە لەسەلەفە.

٣ - پاشـان ئەڵێی لەبابەتی یەمامە گـەڕێ.
لەوەڵامـدا ئەڵێم : نەخێر لێی ناگەڕێم شتێکت کردۆتە بەڵگە بەبەڵگە ڕەدم یایتەوە وسەلماندم ئەوە نابێت بەبەڵگە بۆحوکم نەیان بەشەعائیر ئێستاش فەرموو بیسەلمێنە بابەتی یەمامە بەڵگەیە بۆحوکم نەیان بەشەعائر ئادەی لەکوێدا بەڵگەی ئەوەی تێدایە شەعائیر بەحوکمی ئیسلام نەزانرێت ؟؟!

٤ - پاشان یەمە سەر وتەکەی ابن اسحاق ـی ماتریدی و ئەوقاعیدەیەی کـە زانایان ئەفەرموون حوکم بەپێی غالب ئەدرێت غالب لێرەدا ڕێژەی بیرکاری نیە بڵێی سەدا 51 غالبە یان سەدا 70 غالبە ئیتر تەواو حوکمـی تەکفیر بەسەر هەموو خەڵک ئەیـەین ئەوە لوتکەی جەهلی ئێوەیە بەرامـبەر بەوقاعیدە شەرعیە.

زانایان کەفەرموویانە حوکم بەپێی غالب ئەدرێت هەرخۆیان ڕوونیان کردۆتەوە کەغالب واتای چیە بابگەڕێینەوە بۆوتەی زاناکان خۆیان نەبەعەقڵی من نەبـەعەقڵی تۆ بازاناکان خۆیان ڕوونی بکەنەوە ئەفەرموون : **الحكم ينبني على العام الغالب دون الشاذ النادر. — الفروق ٤/١٠٤.**

حوکم لەسەربنەمای گشتی زاڵ ئەدرێت نەک حاڵەتە دەگمەن وشازەکـان.

کەواتـا کەئەفەرموون غالب واتای ڕێژە بیرکاریە بیدعیەکەی تۆنیە بڵێی لەسـەدا ئەوەندە ئیتر بەزۆرینە دائەنرێت ئەو جۆرە تێگەشتنە بۆزۆرینە کەوائەزانێت لەسەدا 50 کردی بەسەرەوە ئیتر بەحوکمی زۆرینە دائەنرێت ئەمە مەفهومی دیمووکراسیەتە بـۆ دەرهێنانی یاسا نەک مەفهومی زانایانی ئیسـلام.

بەڵکو زانایان ـی ئیسلام کەفەرمویانە غالب واتا موسڵمان بەدەگـمەن لەو وڵاتە ئەبینرێت بەجۆرێک بونی موسڵمان لەو وڵاتە وەک حاڵەتێکێ شاز و دەگمەن وایـە واتا بەپێوەرە بیرکاریـەکەی تۆبێت بەواتای سەدا 99 پۆین 9 بەو واتایە فەرموویانە چونکە دەگمـەن وەک نەبوو وایـە حساب ـی نەبووی بۆ ئەکرێت.

کەواتا زانایان وشەی غالب لەبەرامبەر شاذ ونادر [دەگـمەن بەکارئەهێنن نەک مەبەستیان ڕێژەی زۆرینە بەعیبارەتی بیرکاری بێت].

بڕووانە ئیمام ـی ابن قدامة ـی حەنبەلی لە **المغني 2/249** ئەفەرموێت : **ما كان في غاية الندرة فحكمـــه حكـــم المعـــدوم.**

ئەوەی **کەلەوپـــەڕی** دەگمەن بوندایە ئەوا حوکمەکەی وەکو نەبوو حسابی بۆئەکرێت.

کەواتا کەوتویانە تاک ئەبەسترێتەوە بەغالب چونکە غالبەکە لەوێدا بەرامبەر دەگمەنە واتا دەگمـەن موسڵمان هەیە لەوشوێنە.

ابن تيمية لە شرح العمدة ص510 ئەفـەرموێت : **الأصل إلحـاق الفرد بالأعم الأغلب دون النادر.**
ئەصل بریتیت لەلکاندنی تاک بـەزۆرینەی گشتی نەک بەدەگمـەن.

کەواتـا ئێستا تێگەشتین زۆرینە لەلای زانایـان مەبەست پێی ڕێژەی سەدا 51 نیـە بەڵکو مەبەستیان پێی ئەوەیە موسڵمان هێندە دەگەمەن بێت وەک بڵێی بـوونی نەبێت لەو وڵاتـەدا.

ئیمام ـی ابن القيم لە **زاد المعاد 5/421** ئەفـەرموێت : **الأحكام إنما هي للغالب الكثير والنادر في حكم المعدوم.**
حوکم بەپێی زۆرینەی زاڵە دەگمـەن حوکمەکەی وەکو نەبـوو وایـە .

کەواتا هەرکات لەوڵاتی ئێمە موەحید وموسڵمان دەگمـەن بوو وەک نەجەف وکەربەلا ئـەوکاتە ئێمەش ئەڵێین ئەصل لەم خاکە کـوفرە تا کەسێک ئیسلامی لێ ئەبینین واتـا هەرکات موسڵمان دەگمەن بـوو بەجۆرێک وەک ئەوەی موسڵمان هەرنەمابێت ئەوکاتە حوکمی عام ئەدرێت.

بـەڵام کوردستان وتورکیا وسوریا دەیان وسەدان هەزاران موسڵمان ـی ئەهلی قیبلەن هەن وکوفریان لێ دەرنەکەوتوە وبەدەیـان هەزاران نوێژ خوێن هەن کوفریان لێ نەبینراوە ئیتر چۆن بڵێین لەکوردستان وتورکیـا وسوریا موسڵمـان هێندە دەگمەنە وەک بڵێی موسڵمانـی تێدانەمابێت بۆیە تەکفیری عام ئەکەیـن ! ئەم قسە پێچەوانەی عەقڵ ونەقـڵ و واقیع ـە چونکە ئەوقـاعیدەیـە کەزانایان باسیان کردووە بـۆکاتێکە موسڵمان هێندە دەگمەن بێت وەک بڵێی هەربـوونی نیە.

جا لەهەمووی گـرنگتر کەحوکمی عام ئەدرێت زانایـان نەیان فەرمووە کەحوکمی عام ـدرا ئەوا کەسێ شەعائیریشی لێ ببینرێت بەموسڵمان دانانرێت بـەڵکو زاناکان تەنها

باسی ئەوەیان کردووە کەچی کاتێ حوکمی عام ئەدرێت بەسەر مەجهول ـدا واتا نەیانفەرمووە کەحوکمی عام ـدرا بۆت نیە کەس بەنوێژ بەموسڵمان بزانیت بۆیە ئەم خاڵە زۆر گرنگە حوکمدان تێکەڵ نەکەیت لەگەڵ ئەوەی بەچی شتێک بەموسڵمانیان بزانیت واتا حوکمدان بەتەکفیر لەبەرئەوەی عامەی خەڵکەکە مورتەدن و دەگمەن موسڵمانی تێدایە بەجۆرێک موسڵمان نادر وشاذە لەو وڵاتە مانای ئەوەنیە ئەگەر شەعائیریشت بینی هەرتەکفیری بکەیت نەخێر مانای ئەمە نیە ئێستا وتەی ابو اسحاق یش دائەنێم تا سیحرەکەیان بەجوانی بەتاڵ بێتەوە.

ئەمەش وتەکەی ابن اسحاق ـی ماتریدی لە **تلخيص الأدلة 2/735** دوای ئەوەی باسی ئەوە ئەکات کەبەپێی ئەو قاعیدە شەرعیە حوکم بۆ غالب ـە و نادر وشاذ (دەگمەن وەک نەبوو وایە بۆیە حوکمی عام ئەدرێت) ئەفەرمووێت : **وكل من يوجد في تلك الدار فهـــو كافر إلا من ظهر الإسلام منه بيقين.**

هەرکەسێ لەو وڵاتە بێت ئەوا کافرە **تەنهاکەسێ نەبێت کەئیسلامی لێدەرکەوتبێت بەیەقین.**

کەواتا کاتێ حوکمی عام ـدرا ئەوا هەرکەس ئیسلامی لێ بینرا بەموسڵمان دائەنرێت کەنوێژ وشهادتین گەورەترین دروشمی ئیسلامە ابو اسحاق نەیوت تاتەوحیدی لێ ئەبینیت خۆ ئەگەر بشی وتایە تاتەوحیدی لێ ئەبینیت ئەوا کارەساتەکە گەورەتر ئەبوو چونکە لەلای ابو اسحاق تەوحید بریتیە لەعەقیدەی ئەشاعیرە وماتریدی و تەئویل ـی سیفاتەکانی الله تعالى !

بەڵکو ابو اسحاق وتی تائیسلامی لێ ئەبینیت هیچ مەرجێ تری زیادنەکرد بێگومان شهادتین ونوێژ دیارترین دروشمی ئیسلامە هەرکەس بڵێت شهادتین ونوێژ ئیسلام نیە ئەوا نکوڵی لەو دوو دروشمە دیارەی ئیسلام کردووە.

کەواتا ئێستا تێگەشتین حوکمدان بەتەکفیری عام کاتێ موسڵمان دەگمەنە جیاوازە لەوەی تۆ بڵێی من کەس بەموسڵمان نازانم تاعەقیدەی لێ ئەبینم چونکە زانایان تەنها وتویانە لەکاتی غالب بوونی کوفر و دەگمەن بونی موسڵمان ئەوا تاکی نەناسراو

بەغالب ئەبەستریتەوە نەیان فەرمووە ئەو کەسەش موسڵمان نیە کەکوفری نیە ونوێژەکات تا عەقیدەی لێ ئەبینرێت ئەمە داهێنانی خۆت ە زیادتر کردوە بۆ وتەی زاناکان ئەگینا دەلیلێکم بەرێ سەلەف سەرەڕای بەربڵاوی کوفری جەهمیەت وڕافیزە وموعتەزیلە وتبێتیان کەس بەبینینی نوێژ بەموسڵمان دانانرێت تاوەکو بەڕائەت لەو عەقیدە کوفریانە ئەکات شتی وات دەست ناکەوێت.

بەڵکو بەپێچەوانەوە ئیمام ـی بربهاری لە **كتاب السنه** کەیدا ئەفەرموێت : (بۆت نیە هیچ کەسێ لەئەهلی قیبلە تەکفیربکەی تاکوفرێ ئاشکرای لێ ئەبینیت).

کەواتا ئەگەر بەقسەی تۆبێت ئەبوو ئیمام بەربهاری بڵێت بۆت نیە کەس بەموسڵمان بزانیت لەم سەردەمەدا تاموخالەفەی هەموو مورتەدەکان ئەکات وتەکفیری جەهمی وموعتەزیلی وقەدەری و ڕافیزی و فەیلەسوفەکان ئەکات بەڵام بەپێچەوانەوە ئیمام فەرمووی تاکوفر نەبینی بۆت نیە تەکفیربکەیت بۆزانیاریشتان سونەکەی بەربەهاری ئیجماعی سەلەفە چونکە خۆی ئەفەرموێ ئەوەی لەخاڵێکی ئەم کتێبە لابات ئەوا مبتدع وگومڕایە لەکاتێکدا ئەهلی گومڕایی وکوفر لەوسەردەمە بەهەموویانەوە زیاتربوون لەئەهلی سوننەت.

٥ - ئەو وتەیەی ابن رجب ـیش کەهێناوتە ئەصل لەداری ئیسلام ئیسلامە پەیوەندی بەبابەتەکەوە نیە هەرلەپۆستی خۆشم دەرتهێناوە کەڕەدی هەڵۆم یاوەتەوە لەبابەت ـی ئەحکام ـی دارەکان کەتێدا نوسیم ئەصل لەداری ئیسلام ئیسلامە ولەدار کوفری ئەصلی کوفرە ولەدارکوفری طارئ بەپێی حاڵەت ـی خەڵکەکە حوکمەکەی ئەگۆڕێت.

٦ - پۆستێکت کردووە ئایەتێکت هێناوەتەوە ئەڵێیت ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر تەکفیرکردنی هەموو خەڵکی بابچینە سەر ئایەتەکە کەبەڵگەیە لەدژی تۆنەک بەڵگەبێت بەدەستەوە.

قال الله تعالى : ﴿ وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴾

واتا : ئەگەر لەبەر ئەوە نەبا کە خەڵکی هەموو ببن بە یەک گەلی کافر ئـەوا ئەوەندە ماڵ و سامانمان ئەیا بەو کەسەی کە باوەڕی بەالله ـی بە بەزەیی نەبوایە کەسەقف ـی خانووەکانیان لە زیو بوایە پلەو قادرمەی زێڕمان بۆ دادەنان تا پێی سەرکەون.

کەواتـا الله تعالی بۆیە وای نەکردووە تا خەڵک بەیەکجار هەموویان تێکڕا کافرنەبن کەواتـا حیکمەتی الله تعالـی لەوەی کـەوا ماڵێکی زۆر نایات بەکافران بۆئەوەیە هەموو خەڵک نەبن بـەکافر جاگەر هەموو خەڵک کـافربن کەواتا الله تعالی حیکمەتی خۆی لەم ئایـەتەدا باس نەئەکرد چونکە الله باس لەوە ئەکات کەحیکمەتی خۆی لەپێنەدانی مال وسامـان بەکافران بۆئەوەیـە هەموو خەڵک نەبن بەکافر جاگەر خەڵک هەموو کـافربن کەواتا تۆ طەعنت لە حیکمەتی الله ـداوە و مەبەستی ئایەتەکەت هەڵوەشاندەوە والعياذ بالله.

حەسەن ـی بەصری لەتەفسیری ئەم ئایەتە فـەرموویەتی : **لولا أن يكون الناس كفارا أجمعون, يميلون إلى الدنيا لجعل الله تبارك وتعالى الذي قال.**

ئـەگەر لەبەر ئەوە نەبا هەموو خەڵک ببن بەکافر بەهۆی مەیل بونیان بـۆدوونیا ئەوا الله تعالی دوونیایی بەوشێوە ئەیا بەکافران. — **تەفسیری طەبەری.**

کەواتا کە الله دوونیایی بەوشێوە نەیاوە بەکافران بۆئەوەی خەڵک هەموویان کافرنەبن بەهۆی ماڵی دوونیاوە خۆگەر خەڵک هەمووی کافربێت بەبێ ئەوەی الله دوونیاش بات بەکافران ئەوا الله تعالی وەکو حیکمـەت ـی خۆی باسی ئەو هۆکارەی نەئەکرد کەبەهۆیەوە بەوشێوازە ماڵ نایات بەکافـران کـەواتا هەرئەم ئایەتە بەڵگەیـەلەدژت کەحیکمەت ـی الله وائەخوازێ دوونیا بەوشێوە نەیا بەکافران تاخەڵک هەموویان بەهۆی ماڵی دوونیاوە هەموویان نەبن بـەکافر گەر خەڵک هەموو کافربان ئەوا الله تعالـی ئەم ئایەتەی دانەئەبەزاند وباسی لەحیکمەتی ئەو کارەی خۆی نەئەکرد.

٧ - وتەی ئیمام ـی بەربەهاریت هێناوە کەئیمام ئەفـەرموێت بەهۆی زۆری بەربڵاوی بیدعە کەس بەئەهلی سونەت مەزانە تانەزانیت هەموو سیفەتەکانی ئەهلی سونەی تێدایە.

کەچی تۆنوسیوتە واتا کەس بەموسڵمان مەزانە تاتەوحیدی لێ ئەبینیت ! ئەمەش تەحریف ـی وتەی زانایانە.

چونکە هەر ئیمام ـی بەربەهاری خۆی لەسونەکەیدا فەرموویەتی وەک لەسەرەوەش وتەکەم داناوە بەڵام دووبارە دای ئەنێمەوە بەڵام ورد دیقەت ـی قسەکەی بەن زۆر گرنگە ئیمام ـی بەربەهاری ئەفەرموێت : **ولا يخرج أحد من أهل القبلة من الإسلام حتى يرد آية من كتاب الله عز وجل، أو يرد شيئاً من آثار رسول الله صلى الله عليه وسلم، أو يذبح لغير الله أو يصلي لغير الله، وإذا فعل شيئاً من ذلك فقد وجب عليك أن تخرجه من الإسلام، وإذا لم يفعل شيئاً من ذلك فهو مؤمن مسلم بالاسم لا بالحقيقة.**

کەس لەئەهلی قیبلە لەئیسلام دەرناچێت (باسی ئەهلی قیبلە ئەکات واتا نوێژخوێنەکان نەیفەرموو کەسێ لەئەهلی عەقیدە بەڵکو فەرمووی ئەهلی قیبلە واتا هەرکەسێ کەڕووئەکاتە قیبلە لەئیسلام دەرناچێت) تاوەکو ئایەتێ ڕەد ئەکاتەوە لەقورئان یان سونەتێکی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ڕەد ئەکاتەوە یان حەیوان بۆ غەیری الله تعالى سەر ئەبڕێت (واتا نوێژخوێن تائەم کوفرانەی لێ نەبینرێت بۆت نیە لەئیسلام دەری بکەیت) گەر شتێ لەوانەی کرد واجبە لەئیسلام دەری بکەیت (واتا تاکوفرت لێ نەبینی بۆت نیە تەکفیری بکەیت) گەر شتێ لەمانەی نەکرد ئەوا موسڵمانە لەڕووی ناوەوە نەک لەڕووی هەقیقەتەوە.

کەواتا ئیمام بەربەهاری سەرەڕای بەربڵاوی کوفر ئەهلی قیبلە تەکفیرناکات تاکوفری لێ نەبینێت بەڵام سونەت مەزهەب ومەنهەجە بەڵێ بۆت نیە لەخۆتەوە بەخەڵک بڵێی سونی تانەزانیت لەسەر عەقیدەی ئەهلی سونەیە چونکە موسڵمانان ئەبن بە73 کۆمەڵ تاکە کۆمەڵ ئەهلی سونەتە ئەگەرچی 72 کۆمەڵەکەی تر موسڵمانیشن بەڵام بەئەهلی سونەت دانانرێن بەڵکو موسڵمانی بیدعەچی وگومڕان.

کەواتا ئەم نەزانە وائەزانێت ئەوەی ئەهلی سونەت نەبوو کافرە ئەی چی ئەکەی لەو 72 کۆمەڵە مبتدعە کەپێغەمبەر ﷺ فەرمووی : **(وستفترق أمتي)** ئومەتەکەم دابەش ئەبن بۆ 73 کۆمەڵ.

کەواتا هەمووی لەئومەتی خۆی حساب کرد بەڵام تەنها ئەهلی سونەت ـی بەخاوەن هەق ناوبرد ئەوانی تر لەسەر بیدعەوگومڕاین ئەوەشی بیدعەکەی کوفری بێت لە 72 کۆمەڵەکـە حساب ناکرێ چونکە 72 کۆمەڵەکە بۆ بیدعەچیە موسڵمانەکانە نەک بیدعەچیە مورتەدەکـان.

پرسیاریـان لە عبد الله ـی کوڕی المبارك کـرد : ئەم ئومـەتە بون بەچەند کـۆمەڵەوە ؟
فـەرمووی : **الأصل أربع فرق: هم الشيعة، والحرورية و القدرية والمرجئة.**
بنەڕەتەکـەی چوار کۆمەڵە شیعە و خەوارج وقەدەری و مورجیئە.

وتم ئەی باوکی عبد الرحمن **لم أسمعك تذكر الجهمية**
نەم بیست باسی جەهمیەکان بکەیت ؟

فـەرمووی : **إنما سألتني عن فرق المسلمين.**
تۆپرسیاری کۆمەڵە موسڵمانەکانت لێکردم.

(کەواتا ئەو 72 کۆمەڵەی کەبیدعەکانیان نەگەشتۆتەسنوری کوفر لەدائیرەی ئیسـلام ماونەتەوە) — **الابانه الكبرى لابن بطه رحمه الله تعالــى .**

کەواتـا کاتێ ئەڵێن لەخۆمانەوە ناڵێین فـڵان کەس سونیە وەک ئیمام بەربەهاری فـەرمووی ئەمە مانای ئەوەنیـە بەکافری بزانین چونکە 72 کۆمەڵە لادەرەکان لەسونەت ئەوانیش موسڵمانن بەڵام خاوەن بیدعەن وبیدعەکەیـان نەگەشتۆتە کوفر.

پـاشـان وتەیـەکی ئیمام ـی احمد ـی هێناوە ئەڵێت ئەمە بەڵگەیە بۆتەکفیری عام وتەکەش ئەوەیـە : ئیمام ـی احمد فەرمووی : (من سەرەتا ئاسانکاریم ئەکرد لەم بابەتە بەڵام کاتێک کە بیدعە زۆر بوو ئەوا نوێژ مەکە تەنها لەدوای ئەو کەسە نەبێت کە عەقیدەکەی ئەزانیت) — **(طبقات الحنابلة : ٥٩/١)**

ئەم وتەیـەی ئیمام ـی ئحمد مەبەست ـی پێی ئەوەنیە نوێژکـردن لەپشت کەسێ عەقیدەی شاراوەیە دروست نیە بـەڵکـو مەبەستی ئەوەیە لای ئیمام احمد باشتر

وایە نوێژ نەکەیت ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەبزانیت ئەهلی سونەیە ئەمما ئەگەر ئەهلی سونەتت دەست نەکەوت نوێژکردنت لەپشت کەسێ کەعەقیدەی شاراوەیە دروستە بەخودی بەڵگەی ئیمام احمد و شوێنکەوتوانی ئیمام ـی احمد.

بەڵگەش ئەمەیە :

عبد الله ـی کوڕی ئیمام أحمد ئەفەرموێت وتم بەباوکم ئەبو عبید قاسم بن سلام ئەڵێت : ئەگەر پەنجا کەس پێش نوێژی بکات لەڕۆژی جومعەدا کەسیان نەڵێن قورئان مەخلوقە بەڵام ئەو کاربەدەستەی فەرمانی پێکردوون پێش نوێژی بۆخەڵک بکات ئەوبڵێت قورئان مەخلوقە ئەوا وای ئەبینم جومعەکەی دووبارەکاتەوە چونکە جومعە بەسەرەگەورە دائەمەزرێت لەوەڵامی ئەم قسەیەدا باوکم پێی وتم : **هذا يضيق على الناس إذا كان الذي يصلي بنا لا يقول بشئ من هذا صليت خلفه فإذا كان يصلي بنا يقول بشئ من هذا القول أعدت الصلاة خلفه. — كتاب السنة (1/ 130).**

ئەمە کارلەسەر خەڵک قورسەکات ئەگەر ئەوکەسەی پێش نوێژیمان بۆ دەکات ئەوقسانە ناڵێت (وتەی قورئان مەخلوقە) ئەوا نوێژی لەپشتەوە دەکەم جا ئەگەر پێش نوێژی بۆکردین و ئەوقسانەی دەکرد(واتە کوفری دەرخست) ئەوا نوێژەکە دووبارە ئەکەمەوە.

کەواتە یان ئەوەیە عبدالله ـی کوڕی ئیمام احمد بەقەدەر ئەم عمومیانە لەوتەی باوکی خۆی تێناگات یان ئەوەیە ئەم عمومیانە بەئەقڵی خۆیان وتەی زانایان لێک ئەیەنەوە.

پاشان ئیمام ـی ابوبکر فەرموویەتی : ئەو وتەیەی ئیمام ـی احمد بۆ استحاب ـە (واتا بۆ واجب نیە بەڵکو وای پێ چاک وسونەتە).

ئەوەتا ئیمام ـی المرداوی حەنبەلی ئەفەرموێت : **وَرُوِيَ عَنْهُ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي إلَّا خَلْفَ مَنْ يَعْرِفُ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَهَذَا عَلَى الِاسْتِحْبَابِ.**

لەئیمام احمد ڕیوایەت کراوە کەنوێژنەکرێت تەنها لەپشت کەسێ کەحاڵی زانراوبێت ئەبوبکر فەرموویەتی ئەم وتەی ئیمام احمد بۆ استحاب ـە (واتا بۆواجب بوون نیە).

گەر نەزانێت پێش نوێژ خوێن قسەی (خاوەن بیدعە کوفریەکان ئەڵێت) ئەوا نوێژەکەت دووبارە مەکەوە وتم ئەی ئەگەر واباس ئەکرا کەهەمان قسەی ئەوان ئەڵێت ؟ فەرمووی تا یەقینت ئەبێت (واتا تا دڵنیانەبیت کەهەمان قسەی ئەوان ئەڵێت نوێژەکەت دووبارە مەکەوە باعەقیدەشی نەزانیت).

کەواتا لەعەقیدەی ئیمام احمد مەلایەکـ کوفری لێ نەبینرابێت نوێژی لەپشت ئەکرێ ئەگەر چی زۆربەی مەلاکانی تریش لەکوفردا بن بەبەڵگەی ئەوە وتەیە کەئێستا خوێندتەوە.

ئەی مەبەستـ ی ئیمام احمد چیە کەفەرمووی من سەرەتا ئاسانکاریم دەکرد لەبابەتی نوێژکـردن ؟؟

یەکەم/ مەبـەستی ئیمام احمد ئەوەیە سەرەتـا تەکـفیری جەهمیەکان ـی نەدەکـرد کەواتە نوێژی لەپشتیان بەدروست زانیوە پێش تەکفیرکردنیان (بەو واتایەی بیدعەکەیان ـی بەبیدعەی کافرکەر نەدەزانـی وەکـ پرسیاری لێدەکەن خۆی دەفەرموێت : ابراهیم الدورق ـی دەفەرموێت : **سألت أحمد بن حنبل عمن يقول: القرآن مخلوق؟ فقال: كنت لا أكفرهم حتى قرأت آيات من القرآن: وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْواءَهُمْ مِنْ بَعْدِ ما جاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ و قوله: بَعْدَ الَّذِي جاءَكَ مِنَ الْعِلْمِو قوله: أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِفالقرآن من علم الله و من زعم أن علم الله مخلوق فهو كافر.**

پرسیارم لە ئەحـمەدی کوڕی حەنبەل کرد لەبارەی کەسـێک کەبڵێت قورئان مەخلوقە ئیمام فەرمووی **من سەرەتا تەکـفیرم نەدەکـردن** تا چەند ئایەتێکم خوێندەوە لەقورئان الله ـدەفەرموێت (ئەگەر شوێن هەواو ئارەزووی ئەوان بکـەویت لەپاش ئەوەی زانستت بۆهاتوە) وە الله ـدەفەرموێت (الله بەزانست ـی خۆی دایبەزاندوە) قوڕئان لەزانستی الله یە **هەرکەس پێی وابێ** زانستی الله مەخلوقە ئەوە کـافرە).

دوووەم/ جا کـە ئیمام احمد سەرەتا جەهمیەکان ـی پێ کافرنەبوە وبیدعەکەیان ـی بەکوفری نەزانی بـوو لەهەمان کاتدا ڕێگەی ئەیا لەپشت مبتدعەوە نوێژ بـکرێت یەکێ لەو مبتدعانەی سەردەم ـی ئیمام جەهمیەکان بـوو کەپرسیاریان لەئیمام احمد کرد لەبارەی نوێژ لەپشت مبتدعەوە.

أيصلى خلف صاحب بدعة؟ فقال: إذا كان داعية أو يخاصم فيها أو يدعو إليها لا يصلى خلفه ولا يكلم. فقلت: فمن كان فيه شيء إلا أنه لا يخاصم فيه؟ قال: هو أهون. قلت: فيصلى خلف هذا؟ قال نعم. قلت: أ فليس هذا صاحب بدعة؟ قال: بلى ولكن هذا لعله لا يدرى يرجع، وهذا يدعو إليها.

ئایا نوێژ لەپشت خاوەن بیدعەوە دەکرێ ؟ فەرمووی ئەگەر بانگەوازکار بێت و مناقەشەی لەسەر بکات وبانگەوازی بۆبکات نوێژی لەپشتەوە ناکرێ وقسەی لەگەڵ ناکرێ وتم ئەی ئەگەر بیدعەی هەبێت و مناقەشە لەپێناو بیدعەکەی نەکات؟ ئیمام احمد فەرمووی ئەمە ئاسانترە وتم نوێژی لەپشتەوە ئەکرێ ؟ فەرمووی بەڵێ وتم ئەی ئەم کەسە مەگەر خاوەن بیدعە نیە ؟ فەرمووی بەڵێ بەڵام لەوانەیە ئەم کەسە جاهل بێت و بگەڕێتەوە بەڵام بانگخوازی بیدعە دەعوە دەکات بۆبیدعەکەی.
— «مسائل ابن هانئ ١/ ٦٢».

کەواتا ئاسانکاریەکەی ئیمام احمد ئەوەبوو بەشەرع ی دەزانی نوێژ لەپشت مبتدع ەوە بکرێت یەکێ لەو مبتدعانە جەهمیەکان بون کەئیمام سەرەتا بەکافری نەدەزانین ئەمە ئاسانکاریەکەی بوو.

بەڵام بۆ ئەهلی بیدەع کەبیدەع ی کوفریان لێ نەبینراو ئیمام ی احمد فەرمووی وەک لە **کتاب السنة** هاتوە : **ولا أحب الصلاة خلف أهل البدع.**
نوێژکردن لەپشت ئەهلی بیدەعم پێ خۆش نیە.

کەواتا ئیمام احمد نوێژکردن لەپشت کەسێ عەقیدەی نەزانراوە بەدروست ئەزانێ وەک ئەو وتەیەی لەسەرەتا داماوە بەڵام وای پێخۆشترە لەپشت ئەهلی سونەت بکرێت.

کەواتا سەرەتا ئاسانکاری کردوە نوێژی لەپشت مبتدع پێ جائیز بوە بەڵام دواتر پێی باش نەبوە لەپشت مبتدع نوێژ بکرێ ئیلا ئەهلی سونەت نەبێت وە لەکاتی نەبونی ئیمامێ عەقیدەی ئەهلی سونەت بێت نوێژکردن ی لەپشت مەلایەکەوە پێ جائیزبوە کەکوفری نەبێت وەک ئەو وتەیەی کەفەرمووی (ئەگەر ئەوکەسەی پێش نوێژیمان

بۆ دەکات ئەوقسانە ناڵێت (وتەی قورئان مەخلوقە) ئەوا نوێژی لەپشتەوە دەکەم جا ئەگەر پێش نوێژی بۆکردین و ئەوقسانەی دەکرد(واتە کوفری دەرخست) ئەوا نوێژەکە دووبارە ئەکەمەوە).

شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە ـدەفەرموێت : **وكان بعض الناس إذا كثرت الأهواء يحب أن لا يصلي إلا خلف من يعرفه على سبيل الاستحباب كما نقل ذلك عن أحمد أنه ذكر ذلك لمن سأله ولم يقل أحمد إنه لا تصح إلا خلف من أعرف حاله.**

هەنێ لەخەڵکان کاتێ بیدعە بەربڵاوبێت پێیان خۆشە نوێژ نەکرێ ئیلا لەپشت کەسێکەوە نەبێت کەعەقیدەی بزانن ئەم کارەشیان پێ خۆش و پێ باشە هەروەک لەئیمام ـی احمدەوە گێڕاوەتەوە کە کاتێ پرسیاری لێدەکەن وادەفەرموێ بەڵام ئیمام احمد نەیفەرموو **نوێژ دروست نیە** ئیلا لەپشت کەسێکەوە کەحاڵی بزانیت.
— مجموع الفتاوى (3/280).

لە کۆتایشدا ئەڵێم باخەڵک خۆی بڕیاربات کەنوسیوتە (هەی جاهیل بە بابەتی یەمامەش گەڕی).

ئەڵێم : باخەڵک بڕیاربات کێ جاهیل ـە ئایا ئەوە کێیە خەلەفی لێ بۆتە سەلەف ؟؟ مەگەر تۆنیت ؟ ئەوە کێیە تەوحیدی ماتریدی لێ بۆتە تەوحیدی هەق ؟ ئەوە کێیە وشەی غالب بە ژمارەی بیرکاری لێک ئەیاتەوە بێ ئەوەی بزانێت زانایان کەوتویانە غالب مەبەستیان بەکارهێنانی بوە بۆبەرامبەر دەگمەن وشاز ! کتاب ـی ماتریدی لێ بۆتە کتاب ومەنهەج ـی سەلەف ! ئایەتێکت هێناوە ڕەدە لەسەر خۆت وتەی ئیمام ـی بەرهاری دیسان ڕەدە لەسەرخۆت وتەی ئیمام ـی ئەحمەد بەوتەی خۆی و عبدالله ـی کوڕی و حەنبەلیەکان بۆ استحباب ـە نەک بۆ واجب !

بۆیە باخەڵک دیاری بکات ئەو وەسف ـی جاهلە شایستەیە بەتۆ یاخود نا بەڵام من وەک خۆم تەنها بەنەزانت نازانم چونکە دووجۆر جەهل هەیە جەهل ـی بسیط لەگەڵ جەهلی مرکب کەتۆ لەم جۆرەی الله تعالی هیدایەت ـی هەموو لایەک بات بۆڕێگەی ڕاست.

ئەگەر خۆشتان بەخاوەن زانست ئەزانن چۆن وشە بەوشەم وەڵام ـدانەوە ئاوا خاڵ بەخاڵ وشە بەوشە بەسەر قسەکانمـدا بێن و ڕەدم بەنەوە ئـەمما ڕاکردنتان بۆبابەتی تر وخۆدزینەوەتان لەوەڵامدانەوەی قسەکانم نیشانەی ئیفلاس ـی وجەهلتان دەرەخات واش گومان ئەبەم ئەم داماوە خۆی گومانی لەعەقیدەکەی خۆی هەیە ئەم دوو پۆستەی کردووە تا گومانەکانی ڕەدبەمەوە چونکە بەم دووپۆستەی کردی بوە هۆی شەرمەزارکردنی عومیەکان ئیتر ناشزانم ئایا ئەیەوێ عومیەت سەرخات یان ئابڕووی عومیەکان ببات وەکچۆن بوە هۆی ئابڕووچونی عومیەکان.

الله تعالی هیدایەتی بات.

عومیەك ڕووداوی مورتەدبوونەوەی خەڵکانێکی باسکردووە لەسەردەمی ئیمامی ابوبکر دوواتر نوسیویەتی : (ئیمامی ابوبکر بەڕائەتی لەخەڵکی کرد تەنها ئەوانە نەبێت کەتەوحیدی لێ بینیون)

> واتا ئەیەوێت بڵێ گەرکەسێ کوفریشی نەبوو ئەوا هەرکافرە تانەزانیت عەقیدەی تەوحیدیـە !

وەڵامێكی تر بۆ ئەم عومومیە نەفامە دوای ئەوەی بەپێنج بەش وەڵامی هەردوو پۆستەكەیم دایەوە سەلماندم ئەو ئایەتەی هێناویەتی بەوتەی سەلەف بەڵگەیە لەدژی خۆی سەلماندم ڕووداوی یەمامە بەڵگەیە لەدژی خۆی بەپێنج پۆست وشە بەوشە و دێر بەدێریم وەڵام دایەوە بەڵام ئەم كۆڵەوارە نەك نەیتوانی وشە بەوشە و خاڵ بەخاڵ وەڵامم باتەوە بەڵكو ڕایكرد بۆبابەتێكی تر بۆئەوەی شەرمەزاربونی خۆی بشارێتەوە بەڵام جارێكی تر ڕووی جەهل ی ئەم نەفامانەتان پیشان ئەیەم بەویستی الله تعالى جا سەرنج بەن چۆن درۆ بەناوی هاوەڵانی پێغەمبەر ئەكات ﷺ.

ڕووداوی مورتەدبوونەوەی خەڵكانێكی باسكردووە لەسەردەمی ئیمام ی ابوبكر دوواتر نوسیویەتی : (ئیمام ی ابوبكر بەڕائەتی لەخەڵكی كرد تەنها ئەوانە نەبێت كەتەوحیدی لێ بینیون) واتا ئەیەوێت بڵێ گەركەسێ كوفریشی نەبوو ئەوا هەركافرە تانەزانیت عەقیدەی تەوحیدیە ! پێشەوەی بەوتەكەی ئیمام ی ابوبكر وەڵامی بەمەوە ئەمەوێ سەرەتا كەمێك باسی مورتەدەكانی ئەوسەردەمە بكەین.

لەپاش وەفاتی پێغەمبەر ﷺ خەڵكێكی زۆر لەئیسلام هەڵگەڕانەوە الشيخ محمد بن عبد الوهاب فەرموویەتی :

مورتەدەكان و گروپەكانیان دابەش بون بۆچەند جۆرێ :

١ - هەیان بوو پێغەمبەری بەدرۆ دەزانی ﷺ و گەڕایەوە بۆ بت پەرستی.

٢ - هەیان بوو دانی بەپێغەمبەرایەتی موسەیلمە دانا وای گومان ئەبرد پێغەمبەر ﷺ موسەیلەمەی كردوە بەهاوبەشی خۆی لەپێغەمبەرایەتیدا كەچی لەگەڵ ئەوەشدا هەموو زانایان كۆدەنگبون كەئەوانە مووڕتەدن ئەگەرچی جاهلیش بن وە ئەوكەسەشی گومانی لەمورتەدبونیان هەبێت ئەوویش كافرە. — **الدرر السنية ج 8 ص 118.**

وەهەشیان بوو نكۆڵی لەحوكمی زەكات ئەكرد هەشیان بوو جەنگی ئەكرد بۆئەوەی زەكات نەیات وبڕواشی بەحوكمەكە هەبوو بەڵام ئەم كەسانە كەكوفریان لێ بینرا تەكفیركران و جەنگ لەدژیان كرد چونكە هەركەسێ كوفری لێ دەركەوێت ئەوا وتنی لا اله الا الله و نوێژ وڕۆژوو ڕزگاری ناكات چونكە دەركەوتنی كوفر لەهەركەسێك ئەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی لا اله الا الله و نوێژ وڕۆژوو.

بـۆیە ئیمام ـی ابو بكر ڕەزای الله ـی لێ بێت هێزی نارد بـۆجەنگكردن دژی ئەم كەسانە كەمورتەدبونەوە چی ئەوانەی گەڕانەوە بۆ بت پەرستی چی ئەوانەی شوێن مسیلەمە كەوتن و وتیان مسیلەمە پێغەمبەرە چـی ئەوانەی وتیان ئێمە ئەجەنگین و زەكات نادەین بەخەلیفە هەموویـان چونكە كوفریان لێ دەركەووت جەنگیـان لەدژ كـرا.

ئەمەش عەقیدەی ئێمەیە هەركەس كوفری عەلمانیەت وشەڕكردن لەپێناو كوفری لێدەركەووێت بەكـافر ومورتەدی ئەزانین باشەوڕۆژ سەری لەسوجدەدابێت ونوێژیش بكات مادام كـوفری لێ بینرا ئەوا كافـرە.

بەڵام ئەم عومیـە نەزانە هاتوە درۆی ئەوە ئەیاتە پاڵ ئیمامی ئەبـوبكر گوایە هەموو خەڵكەكەی ئەو سەردەمەی بەكافر زانیوە تەنها كەسێكی پێ موسڵمان بوە كەتەوحیدی لێ ببینێت بۆ وەڵامی ئەم درۆیە بابچین سەیری نامەكەی ئیمام ـی ابوبكر بكەین كەناردی بـۆسەركردەی سوپاكـان.

نامەكە بەپوختی دائەنێم ان شاء الله.

بسم الله الرحمن الرحيم
من أبي بكر حليفة رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى من بلغه كتابي هذا من عامة وخاصة، أقام على إسلامه أو رجع عنه، سلام على من اتبع الهدى ولم يرجع بعد الهدى إلى الضلالة والعمى

لەئەبوبكری خەلیفەی پێغەمبەری الله ﷺ بۆهەركەسێ كەئەم نوسراوەی منی ئەگاتێ لەگشتی ولەتایبەتی موسڵمانان بـۆهەركەسێ كەلەسەر ئیسلام ماوەتەوە یـان هەڵگەڕاوەتەوە سەلام ـی الله تعالی لەوكەسەی شوێن هیدایەت ئەكەوێت لەپاش هیدایەت نەگەڕاوەتەوە بۆگومڕایی وتاریكی.

... وقد بلغني رجوع من رجع منكم عن دينه بعد أن أقر بالإسلام وعمل به اغترارا بالله وجهالة بأمره وإجابة للشيطان.

پێم گەشتووه کەوا هەنێکتان لە دینەکەتان هەڵگەڕاونەتەوە پاش ئەوەی دانی بەئیسلامدا نابوو و کاریشی پێ ئەکرد بەڵام بەهۆی غەفلەت وجاهل بون بەفەرمانەکانی الله و وەڵامدانەوەی شەیطان لێتان مورتەدبویەوە.

... وإني بعثت إليكم - فلانا - في جيش من المهاجرين والأنصار والتابعين بإحسان وأمرته أن لا يقاتل أحدا ولا يقتله حتى يدعوه إلى داعية الله فمن استجاب له وأقر وكف وعمل صالحا قبل منه وأعانه عليه.

من فڵانە کەسـم بۆ ناردوون لەناو سوپایەک لەمهاجرین وئەنصار و شوێنکەوتوانیان بەچاکە وەفەرمانیشم پێکردوون کەس نەکوژێت تاوەکو بانگیان نەکات بۆ لای الله تعالی هەرکەسێک وەڵامی دایەوە و دانی پێدا نا وەستا لەکوفرکردن و کردەوەی چاکەی ئەنجام دا لێی وەرئەگرێت و یارمەتیشی ئەیات لەسەری.

ومن أبى أمرته أن يقاتله على ذلك ...

وەهەرکەس ملکەچ نەبێت بۆئیسلام فەرمانم پێکردوە بیکوژێت ...

وقد أمرت رسولي أن يقرأ كتابي في كل مجمع لكم والداعية الاذان فإذا أذن المسلمون فكفوا عنهم، وإن لم يؤذنوا فسلوهم ما عليهم، فإن أبوا عاجلوهم، وإن أقروا حمل منهم على ما ينبغي لهم.

وە فەرمانم بەنێردراوەکەم کردوە نوسراوەکەم بخوێنێتەوە لەهەموو کۆڕوکۆبونەوەیەکی خەڵکیدا **وەنیشانە بۆئەمەش بانگدانی بانگدەرە ئەگەر موسڵمانان بانگیان دا** دەستیان لێ بپارێزن ئەگەر بانگیان نەئەیا ئەوا داوای ئەوەیان لێ بکەن کەلەسەریان پێویستە ئەنجامی بەن ئەگەر ملکەچ نەبوون پەلاماریان بەن ئەگەر دانیان پێدانا ئەوا بەوشێوە مامەڵەیان لەگەڵ کەن کەشایستەن.
— تاريخ الطبري : ٢ / ٢٥٧ البداية والنهاية ٦/٣١٥. كتاب تاريخ الخميس في أحوال أنفس النفيس ج.2_ 205.

لێرەدا درۆی ئەو عمومیە جاهلە دەرکەوت کـەوتی ئەبوبکر تەنها بەتەوحید خەڵکی بەموسڵمـان زانیوە کەچی ئەبوبکـر فەرمووی **موسڵمانان ئەگەر** بانگیـان یا ئەوا دەستیان لێ بپارێزن کەواتـا بانگدانی کرد بەدروشم بۆناسینەوەی موسـڵمان و ناوبردنیان بەموسڵمان و دەست پاراستن لێیان ئەما فەمووی ئەگەر بانگیان نەیا بانگەوازیان بکەن گەرملکەچ نەبون بیانکوژن کـەواتا ئەو درۆیـەش هەڵوەشایەوە کەوتی ئەبـوبکر تەنها بەتەوحید حوکمی موسڵمان بونی داوە ئەوەتا ئیمام ـ ابوبکر گەر کوفری لەکۆمـەڵێک نەبینی بوایە ئەوکۆمـەلەیەش بانگ ونوێژیان ئەنجام ـدایە بەموسڵمانی ئەزانین و دەستی لێ ئەپاراستن.

جـا لەهەموو سەیرتر ئەوەیە دیسان وتەکەی ابن رجب ـ لەکۆتایدا نوسیوەتەوە ئەصل لەوڵاتی ئیسـلام ئیـسلامە ! ئەمە چی پەیوەندیـەکی هەیە بەتەکفیر بەعموم وبەموسڵمان دانەنانی خەڵکی تاتەوحیدی لێ نەبینیت !

وتەکەی ابواسحاق ماتردیش ڕونمان کردەوە بەخودی وتەی زانایان کەغالب لەمفهومی زانایان واتای ڕێژەی زۆرینەی دیموکراسیەت نیە بەڵکو مەبەست پێی ئەوەیە موسڵمان لەووڵاتە هێندە دەگمەنە وەک بڵێی هەربونی نیـە نەک مەبەستیان بەزۆرینە ڕێژەی بیرکاری وحساباتی دیموکراسی بێت.

دیـارە ئەم عمومیانە کاریگـەرن بەدیموکراسیەت بـۆیە زۆرینە لای ئەمان حساباتی بیرکاریـە لەسەدا 51 ئیتر بەزۆرینە حسابە ویـاسای تەکفیر بەعموم لەپەرلەمانی عمومیـەت پەسەند ئەکـرێ لاحول ولاقوة الا بالله جەهل مرۆڤ بەرەو کوێ ئەبـات.

لەکۆتـایشدا ئەڵێم فەرموو کێتان زۆر شارەزایە با خاڵ بەخاڵ وەڵامی شەش پۆستەکەی پێشوم بـاتەوە پاشان وەڵامی ئەم پۆسـتە ڕامەکەن بۆ کۆپی پەیستکردنی هەنێ وتەی تر ئەم فەزاحەتەی خۆتانی پێ داپۆشـن بـەڵکو وەڵامی خاڵەکانی شەش پۆستی پێشوو لەگەڵ وەڵامی دێر بەدێری ئەم پۆسـتەشمان بەنەوە گەرتوانیـتان لەوەڵامدانەوەی قسەکانمان وەڵام بـەنەوە ئەوا ﴿ **وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ** ﴾ ئێمەش جارێکی تر ئەگەڕێینەوە بـۆ وەڵام دانەوەتان خاڵ بەخاڵ ودێر بـەدێر و وشە بەوشە بێ خۆدزینەوەمان لەهیچ خاڵێـک.

ڕاکردنی عمومیەکان بۆسەر چەن شوبهەیەکی تر دوای ئەوەی نەیان توانی ڕەدمان بەنەوە

نەیاتوانی وەڵامی بەڵگەکان بەنەوە ڕایان کرد بۆسەر چەند شوبهەیەکی تر چونکە ڕەدانەوە تەنها بە ئەهلی علم ئەکرێت بەڵام بابەت نوسین بەهەمووکەسێ ئەکرێت ئێوەش چونکە ئەهلی علم نین پێتان نەکرا خاڵ بەخاڵی پۆستەکانی پێشوم وەلام بەنەوە ڕاتانکرد بۆ کۆپی پەیست کردنی هەنێ شوبهەی تر کەبەکورتی بۆئەوەی درێژ نەبێتەوە وەڵامی شوبهە دووبارەکەتان ئەیەمەوە ...

بسم الله الرحمن الرحيم
دوای ئەوەی تەحدای عمومیـەکانم کرد وتم کێتان زۆر بـەتوانایە وشە بەوشەی بەڵگەکانم ڕەد بـەڵام دیسان نەک نەیاتوانی وەڵامی بەڵگەکان بەنەوە ڕایان کرد بۆسەر چەند شـوبهەیـەکی تر چونکـە ڕەدانەوە تەنها بە ئەهلی علم ئەکرێت بـەڵام بابەت نوسین بەهەمووکەسێ ئەکرێت ئێوەش چونکە ئەهلی علم نین پێتان نەکرا خاڵ بـەخاڵی پۆستەکانی پێشوو وەڵام بەنەوە ڕاتانکرد بـۆ کۆپی پەیست کردنی هەنێ شوبهەی تر کـەبەکورتی بۆئەوەی درێژ نەبێتەوە وەڵامی شوبهە دووبارەکەتـان ئەیەمەوە.

ئەم عمومیە خەواریج ـە :
١ - پرسیار لەمن ئەکـات ئەڵێت لای ئێوە نادر (دەگمەن چیە ؟) ئایـا ئەهلی تەوحید لەکوردستان دەگمـەن نین ؟ واتا ئەگەر ئەهلی تەوحید دەگمەنن لەکوردستان کەواتـا ئەبێت تەکفیری عام بکەیت ئەگەریش دەگمەن نین ئەوا تەکفیری عام ناکـرێت.

لەوەڵامدا ئەڵێم/ ئەمە مانای ئەوەیـە ئێوە ڕەدەکەتان هەرنەخوێندۆتەوە چونکە لەپۆستی یـەکەم وتومە نەخـێر موسڵمان لەکوردستان وسوریا وسعودیە ... هتد دەگمـەن نیـن. مەبـەستیشم موسڵمـانی حوکمـە واتا ئەوانەی لەزاهیردا ئەهلی قیبلەن و کوفریـان لێ نەبینراوە ئـەمما موسڵمـانی هەقیقی کەلەتەوحید تێگەشتبن ئەوە شتێکە الله تعالی ئەیزانێت ولەئێمە دیارنـیە ئێمـە حوکم لەسەر زاهیر ئەیەین وەک لەسەردەمی بەربەهاری کوفر بـەربڵاوو بـوو لەگەڵ ئەوەشـدا فەرمووی بۆت نیە کەس تەکفیربکـەیت لەئەهلی قیبلە (واتا نوێژخوێن) تاکوفرێکی لێ ئەبینیت گەر کـوفرت لێ نەبینی ئەوە موسڵمـانە بەناو نەک بەهەقیقەت. کـەواتا ئێمە باسی ئیسلامی حوکمی ئەکەین نەک ئیسلامی هەقیقی بـەڵێ ئیسلامی حوکمی لەم وڵاتانە دەگمەن نین بەڵکو لەچاودا زۆر دیارن.

جیاوازی نێوان ئیسلامی حوکمی و هەقیقی چیە؟
ئیمام ـی بوخاری ئەفەرموێت : **إذا لَمْ يَكُنْ الإسلامُ على الحقيقةِ وكانَ على الاستسلامِ أو الخوفِ من القتلِ ..**
ئیسلامی حوکمی بریتیە لەو ئیسلامەی کەواکەسەکە لەهەقیقەتدا موسڵمان نەبوە

بەڵكو لەبەر ترس لەكوشتن. (وەک مونافیقەكان كەلەحوكمی زاهیردا پێغەمبەر ﷺ مامەڵەی موسڵمانی لەگەڵ ئەكردن تاكوفریـان دەرنەخستایە).

ئیمام ـێ ابنُ رجبَ الحنبلي لە **فتحِ الباري 1 ص 125** لەشەرح ـی وتەكەی ئیمام ـی بخاری ئەفـەرموێت : **معنى هذا الكلامَ أنَّ الإسلامَ يُطلقُ باعتبارينِ.**
مانای ئەم قسەیـەش ئەوەیە ئیسـلام بەكار یەت بـۆ دوو دەستەواژە.

أحدُهما: باعتبارِ الإسلامِ الحقيقي و هو دينُ الإسلامِ الذي قال اللهُ فيهِ " إنَّ الدِّينَ عندَ اللهِ الإسلامُ " و قوله " ومن يبتغِ غيرَ الإسلامِ ديناً فلن يقبلَ منه" ..

یـەكەم بەمانای ئیسـلامی هەقیقی كەبریتیە لەدینی ئیسـلام كە الله لەبارەیەوە فەرموویەتی ئاینی ڕاست ودروست لەلای الله ئیسـلامە وە فەرموویەتی هەركەس شوێنی جگە لەئیسـلام كەوێت لێی وەرناگیرێت.

والثاني : باعتبارِ الاستسلامِ ظاهراً مع عدمِ إسلامِ الباطنِ ، إذا وقعَ خوفاً كإسلامِ المنافقينَ.

دەستەواژەی دووەم ئیسـلام بەواتای ملكەچ ـی نواندن لەڕووكەشـدا لەگەڵ ملكەچ نەبوونی دڵی بۆهەقیقەتی ئیسـلام وەک ئەوەی لەترسا ئیسلام دەرئەبڕێت وەک مونافیقەكان.

ئەمەش مەنهەجی سـەلەفـە كەلەوسەردەمەی خۆیـاندا هەموو جۆرە كوفر و فیرقە موڕتەدەكانیشیان بینیوە بـەڵام بۆحوكمدان بەئیسـلامی حوكمی بەشەعائیر حوكمیـان داوە:

ئیمام ـی البغوي لە **شرح السنة ج1ص70** ئەفـەرموێت : **وفِي الحديثِ دليلٌ على أنَّ أمورَ النَّاسِ فِي معاملةِ بعضِهم بعضاً إنَّما تَجري على الظاهرِ من أحوالِهم دونَ باطنِها وأنَّ مَنْ أظهرَ شِعَارَ الدِّينِ أُجري عليه حكمُهُ ولم يُكْشَفْ على باطنِ أمرِهِ.**

لەو فەرمووده بەڵگەی ئەوەی تێدایە کاروباری خەڵکی ومامەڵەکردنیان لەگەڵ یەکتری لەسەر ڕووکەشی حاڵیانە نەک باطن (عەقیدەی دڵیان) وە هەرکەس **شەعائیری** دینی دەرخست ئەوا حوکمی ئیسلامی لەسەر پەیڕەو ئەکرێت بەبێ ئەوەی پشکیین بۆناخی بکرێت.

کەواتا ئیسلامی حوکمی لەلای سەلەف بریتیە لەبینینی شعائر بەبێ ئەوەی بزانین عەقیدەیان چیە ئێستا لەم وڵاتانەی ئێمە ئیسلامی حوکمی دەگمەن نیە بەڵکو زۆریێ لەخەڵک بەئاشکرا ئەڵێن موسڵمانین وئەهلی قیبلەن وکوفرمان لی نەبینیون ئیتر ئێمە نازانین کەسەکە لەدڵەوە بەڕاستی لەتەوحید وئیسلام تێگەشتوە ئیسلامی قبوڵە یاخود نا بەڵام ئەزانین ئیسلامی دەربڕیوە لەڕووکەشدا وکوفرمان لێ نەبینیوە وەک ئیمام ـی بەغەوی فەرمووی مادام شەعائیریان لێ ئەبینرێت بێ سەیرکردنی عەقیدەی دڵیان مامەڵەی ئیسلامیان لەگەڵ ئەکرێت.

بۆیە خەڵک لەم وڵاتانە بەشێکی زۆریان ئیسلامی حوکمیان لێ بینراوە بەبێ بینینی کوفر لێیان کەواتا موسڵمانی حوکمی لەم وڵاتانە دەگمەن نین تا بڵێی بەپێی حوکمی زۆرینە تەکفیری هەموو خەڵکی ئەکەین کەواتا ئەو قاعیدەیە هەڵگرە بۆخۆت چونکە موسڵمان لەم وڵاتە سونیانە دەگمەن نین تا ئەوقاعیدەیەیان بۆبەکاربهێنرێت.

٢ - ئەڵێت (ئوسامە حوکمی عام نایا بەسەر کوردستان نەبەکوفر نە بەئیسلام).

لەوەڵامدا ئەڵێم/ ئەم درۆی خۆتە ئێمە هەمان عەقیدەی دەوڵەتی ئیسلامیمان هەیەدەولە کوردستان بەدارالکفر ـی طارئ ئەزانێتبەڵام ئەصل لەخەڵکەکەی ئیسلامە چونکە هەموو خەڵکەکەی مورتەد نەبونەتەوە هەرکەس کوفری لێ نەبینرێت بەموسڵمانی ئەزانین . کەواتا باقی لێکدانەوەکانت کەنوسیوتە ئەڵێم وئەڵێم بۆخۆت هەڵی گرە چونکە تۆهێشتا عەقیدەشمان نازانیت کەچی قسەش لەسەر عەقیدەمان ئەکەیت.

٣ - وتەی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ـی هێناوە کەشێخ باس لەوە ئەکات دەوڵەتی فاطیمەکان بەدار الحرب نا ئەبات وئەفەرموێت زانایان کۆڕان لەسەر کافربوونیان چونکە **شیرکیان دەرخستوە** و مخالەفەی شەرعیان کردوە و زانایان یەکدەنگن وڵاتەکەیان وڵاتی حەرب ـە گەرچی شەعائیری ئیسلامیشیان هەبێت.

لەوەڵامدا ئەڵێم/ ئەوەی شێخ فەرمووی دەقا ودەق عەقیدەی ئێمەشە هەردەوڵـەتێ **شیرکی دەرخست** ئەوا وڵاتی کوفرە با لەوڵاتەکەشدا بانگ بدرێت و نوێژ بکرێت بەمە وڵاتەکە نابێت بەدار الاسـلام کەواتا شێخ باسی دەوڵەتی فاطمی ئەکات کەئەم فاطمیانە عەقیدەیان ڕافیزەی عەلەوی بـوو دەوڵەتێکیان ڕاگەیاند بۆخۆیان بۆیە زانایان تێکڕا تەکفیری ئەم ڕافیزانەیان کرد و دەوڵەتەکەشیان بەوڵاتی کوفر ناوبـرد.

ئێمـەش هەمان شتمان وتوە هەرکەس کوفری دەرخست کافرە گەر نوێژوو ڕۆژووش ئەنجام بـات بـەڵام کێشەکەی ئێمە لەگەڵ ئێوەی عمومی ئەوەیـە ئێوە پێتان وایە کەسێ لەوڵاتی حرب بێت ئەوا بەنوێژ و شەعائیری ئیسـلام حوکم بەموسڵمان بـوونی نادرێت ئەمەش پێچەوانەی مەنهەجی سـەلەفە.

ئیمام ـی الشافعي رحمه الله ئەفـەرموێت : **إن صلى في دار الحرب ، حكم بإسلامه.**
ئەگەر لەوڵات ـی حەرب (کوفر) نوێژبکات حوکم بـەموسڵمـان بوونی ئەدرێت.

ئیمام ـی ابن قودامەی حەنبەلی ئەفەرموێت : **ولنا أن ما كان إسلاما في دار الحرب كان إسلاما في دار الإسلام ، كالشهادتين ، ولأن الصلاة ركن يختص به الإسلام.**

لەلای ئێمـەش (حەنبەلیەکان) هەرشتێ لەوڵاتی کوفر بەئیسـلامبون دانرێت ئەوا لەوڵاتی ئیسلامیش بەئیسـلامبون دائەنرێت وەک دووشایەتومانەکە و نوێژ چونکە ڕوکنێکی **تایبەتە بـەئیسـلام.**
— المغنى ابن قدامة المقدسي9/29.

ئەمەش باوەڵامێک بێت بۆئەو درۆیەی کەیاوتە پاڵ ابن قودامەوە.

٤ - ئەڵێت شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ونەجدیەکان تەکفیری عمومیان کردووە وخەڵکیان هەمووی پێ کافربووە تەنها کەسێ نەبێت تەوحیدیان لێ بینی بێت ئەوەی تەوحیدیان لێ نەبینی بێت بەکافریان زانیوە.

لەوەڵامی ئەم چەند شوبهەیە بەچەند خاڵێ وەڵام ئەیەمەوە/
١ - نەجدیەکان بەڕائەتیان کردووە لەتەکفیری عموم ووتویانە ئەمە بوهتانی دووژمنەکانمانە. شیخ الإسلام محمد بن عبدالوهاب رحمه الله ئەفەرموێت : **وأمّا القول : أنَّا نُكفِّر بالعموم ؟ فذلك من بُهتان الأعداء ، الذين يصُدُّون به عن هذا الدِّين.**

ئەوقسەی ئەڵێن من تەکفیری عموم ئەکەم ئەمە بوهتانی دووژمنانە بوهتانی ئەوانەیە ئەیانەوێ خەڵک لەم دینە دووربخەنەوە.
— الدرر السنية في الأجوبة النجدية ١٠٠/١

پرسیار کرا لەکوڕەکانی شێخ محمد و شێخ حمد بن ناصر : • **هل تعتقدون كفر أهل الأرض على الإطلاق أم لا ؟**

ئایا ئێوه بڕواتان وایە خەڵکی سەر ڕووی زەوی تێکڕا کافرن ؟

لەوەڵاما فەرموویان : **وأما تكفير أهل الأرض فنحن نبرأ إلى الله من هذا ، بل نعتقد أن أمة محمد - ﷺ - لا تجتمع على ضلالة.**

تەکفیرکردنی خەڵکی سەر زەوی ئێمە بەڕائەتی خۆمان بۆلای الله ئەکەین لەم عەقیدەیە بەڵکو بڕوامان وایە ئومەتی محمد ﷺ کۆنابێتەوە لەسەرگومڕایی.
— الدرر السنية في الأجوبة النجدية 10/132.

شێخ محمد ئەفەرموێت زۆربەی ئومەت کافرنین چجای تەکفیری عموم ی ئومەت بکات ! ئەفەرموێت : **((وأمَّا التكفير فأنا أكفِّرُ من عرف دينَ الرَّسول، ثم بعد ما عرفه سبَّه، ونهى الناس عنه، وعادى من فعله، فهذا هو الذي أكفر..وأكثرُ الأمة -ولله الحمد- ليسوا كذلك)).**

بەڵام تەکفیر من تەکفیری ئەوکەسە ئەکەم کەدینی پێغەمبەر ﷺ ئەناسێت پاش ناسینی جوێنی ئەیاتێ و ڕێگری لەخەڵک ئەکات شوێن دینی هەق بکەن وە دژایەتی ئەوانە ئەکات کەکار بەتەوحید ئەکەن ئائەمەیە کەمن تەکفیری ئەکەم ... وە زۆرینەی ئومەت بەو شێوەنین الحمدلله.

کەواتا شێخ نکۆڵی لەوە ئەکات زۆربەی ئومەت کافربن ولەناو شیرک بن چجای تەکفیری گشت خەڵک بکات ! ئەو ڕەدی ئەوە ئەکاتەوە کەزۆرینەش کافرنین.

٢ - وتەی شێخ حمد بن عتیق ونەجدیەکانی هێناوە کەفەرموویانە اظهاری دین لەوڵاتی کافران بریتیە لەدەرخستنی بەڕائەت وتەوحید لەکافران.

لەوەڵامدا ئەڵێم/ زانایانی نەجدی کەفەرموویانە اظهاری دین بریتیە لەدەرخستنی تەوحید لەوڵاتی کوفر بەومەبەستە وتویانە کەهەرکەسێ دینەکەی بەوشێوە دەرخات ئەوا هیجرەتی لەسەر واجب نابێت و تاوانبارنابێت بەمانەوەی لەو دار الکفره ئەمما گەر بەوشێوە دینەکەی دەرنەخات ئەواتاوانبارە بەڵام بەکافری دانانێن ئەگەر اظهاری دین نەکات و لەو وڵاتە بمێنێتەوە بەڵکو تەنها گوناهبار ئەبێت.

فەرموون ئەوەش قسەی شێخ حمدی کوڕی عەتیق کەشەرح ـی وتەی زانایانی نەجدی ئەکات ئەفەرمویت : **القسم الثاني أن يقيم عندهم لأجل مال أو ولد أو بلد وهو لا يظهر دينه مع قدرته على الهجرة ولا يعينهم على المسلمين بنفس ولا مال ولا لسان ولا يواليهم بقلبه ولا لسانه فهذا لا يكفرونه لأجل مجرد الجلوس ولكن يقولون إنه قد عصى الله ورسوله.**

جۆری دووەم کەسێکە لەبەر ماڵ ومنداڵ لەوڵاتی کافران بمێنێتەوە لەگەڵ ئەوەشدا **اظهاری دین** ناکات وە ئەشتوانێ هیجرەت بکات بەڵام نایکات لەگەڵ ئەوەشدا یارمەتی کافران نایا بەسەر موسڵمانان نەبەگیانی خۆی نەبەماڵ نەبەزمان ئەم جۆرە **تەکفیری** ناکەن تەنها بەهۆی دانیشتنی لەوڵاتی کوفر **بەڵکو ئەڵێن** ئەوکەسە سەرپێچی الله ورسولەکەی کردووە ﷺ ...

پاشان ئەفەرموێت : **(القسم الثالث : من لا حرج عليه في الإقامة بين أظهرهم وهو نوعان ـ أحدهما : أن يكون يظهر دينه فيتبرأ منهم وما هم عليه ويصرح لهم ببراءته منهم وأنهم ليسوا على حق وأنهم على الباطل وهذا هو إظهار الدين الذي لا تجب معه الهجرة).**

جۆری سێهەم ئەوەیە کە کێشە نیە لەناو کافران بژێت ئەمەش دووجۆرن یەکێکیان ئەوەیە دینەکەی خۆی اظهار ئەکات خۆی بەریی ئەکات لەوەی کافران لەسەرین وبەڕائەتیان لێ ڕائەگەیەنێت بەوەی دەری ئەخات ئەوان لەسەر باطلن ولەسەر هەق نین ئەم دەرخستنی دینە هیجرەت لەسەر کەسەکە واجب ناکات.

کەواتا جۆری دووەم کەلەوڵاتی کوفر ئەمێنێت وئەشتوانێ هیجرەت بکات ودینەکەی دەرناخات تاوانبارە وکافرنیە بەڵام جۆری سێهەم کەدینەکەی دەرئەخات ئەوا هیجرەتیش نەکات تاوانبارنیە.

جا عمومیەکان درۆبەناوی ئەم شێخانەوە ئەکەن کەوا قسەکانیان تەفسیرئەکەن بەوەی هەرکەس لەوڵاتی کوفر اظهاری تەوحید نەکات گوایە ئەم شێخانە تەکفیری ئەکەن کەچی هەرخودی شێخ حمد فەرمووی بەاظهارنەکردنی دین کافرنابێت بەڵکو تەنها تاوانبارە.

— بڕووانە كتابى الدفاع عن اهل السنه للشيخ حمد بن عتيق 12 بۆ 14.

الشيخ عبد اللطيف بن عبد الرحمن ال الشيخ دەفەرموێت : **مسألة إظهار العداوة غير مسألة وجود العداوة. فالأول: يعذَر به مع العجز والخوف، لقوله تعالى: {إِلا أَن تَتَّقُواْ مِنْهُمْ تُقَـةً}... فمن عصى الله بترك إظهار العداوة فهو عاص الله" .**

بابەت ی دەرخستنی دژایەتیکردن ی کافران بابەتێکە جیایە لەبابەتی دژایەتیکردن ی کافر دەرنەخستنی دوژمنایەت ی بۆکافران لەحاڵەت ی ترس لاوازی و بێ دەسەڵاتیدا عوزر هەیە بۆخاوەنەکەی الله دەفەرموێت : **(ئیلا مەگەر بۆخۆپاراستن لەشەڕی کافران)..** هەرکەس مەعصیەتی الله بکات بەوازهێنان لەدەرخستنی دووژمنایەتی بۆکافران ئەوا کەسێکە سەرپێچی الله ی کردووە.

ووتم ئەگەر دەرنەخستنی بەڕائەت ببێتە هۆی حوكمـدان بەكافربوونی موسڵمان ئەوا شێخ نەی ئەفەرموو لەكاتی ترس و بێ دەسەڵاتی عوزرە بـۆمرۆڤ دەری نەبرێت چونكە لەكوفردا نەترس عوزرە نەبێ دەسەڵاتی تەنها ئیكراهـ عوزرە وە فەرمووشی ئەوەی وازبهێنیت لەدەرخستنی دووژمنایەتی بۆكافران كەسێكی عاصیە نەیفەرموو كافر ومورتەدە.

٥ - وتەی ئیمام ـ مالك ـ هێناوە كەفەرموویەتی مەكە لەوكاتەدا وڵاتی كوفر بـوو چونكە ئەحكامی جاهلیەت ـ تێدا زاڵبوو.

لەوەڵامدا ئەڵێم/ حوكمدان بەسەر وڵات چی پەیوەندی بەحوكمدان بەسەرخەڵكەوە هەیە ؟ وچی پەیوەندی بەووە هەیە كەس بەموسڵمان نەزانیت تاتەوحیدی لێ ئەبینیت؟ ئێمەش بڕوامان وایە هەروڵاتی ئەحكامی جاهلیەت ـ تێدا زاڵ بێت دار الكفرە لەگەڵ ئەوەشدا كە مەككە دار الكفر بـوو كەچی رسول الله ﷺ بەنوێژ وشهادتین حوكمی موسڵمانی ئەیا بەسەر ئەوكەسانەی كەلەمەككەدابوون وەک ئێوە نەبوو بڵێت تا نەزانم عەقیدەیـان چیە بەموسڵمـانیان نازانم.

بـەڵكو لەوە زیـاتر الله تعالـى ئەفـەرموێت : ﴿ **ولولا رجال مؤمنون ونساء مؤمنات** ﴾

ئیمام ـ طەبەری ئەفەرموێت : **أي : بين أظهرهم ممن يكتم إيمانه ويخفيه منهم خيفة على أنفسهم من قومهم ، لكنا سلطناكم عليهم فقتلتموهم وأبدتم خضراءهم ، ولكن بين أفنائهم من المؤمنين والمؤمنات أقوام لا تعرفونهم حالة القتل.**

واتا : گەر لەبەر ئەوە نەبوایە خەڵكانێك هەن لەژێر دەسەڵاتی كافران ـ قورەیش ئیماندارن وئیمانی خۆیانیان شاردۆتەوە ئەگەر لەبەر ئەو ئیماندارانە نەبوایە دەسەڵاتی ئەوەم پێ ئەیان هەموویان بكوژن بەڵام ئیماندارانێكن هەن لەژێر دەسەڵاتیان ئێوە نایاناسن لەكاتی كوشتنیان (بۆیە الله تعالى مۆڵەتی نەیا بەكوشتنیان).

وتم ئەمە ڕێزی الله یە بۆكەسانێ لەئیمانداران كەئیمانیان شاراوەتەوە لەناو قورەیشی كافر كەچی الله بەئیماندار ناویان ئەبات بەهۆی ئەوەی لەژێر دەسەڵاتی

کافرانن الله تعالى تەکفیری نەکردن چونکە ئیسلامیان شاردۆتەوە ! کەچی لەلای عمومی ئەوەی لەوڵاتی کوفر ئیسلامیش دەرەخات هەرکافرە تا عەقیدەی لێ ئەبینێت ! ئای چەند دوورن لەقورئان وسونەت.

٦ - ئایەتێکی هێناوە لەبارەی ئەوەی الله تعالى فەرموویەتی : ﴿ ياأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ﴾

- جا عمومی نەفام ئەڵێت الله فەرمووی تاقیان بکەنەوە کەواتا کەس بەموسڵمان نازانرێت تاعەقیدەی تاقی نەکرێتەوە !

لەوەڵامدا ئەڵێم/ کەسێ کەلەوڵاتی کوفرەوە یەت لەحوکمی زاهیردا ئێمە نازانین موسڵمانە تا شعائیرێکی لێ ئەبینرێت یان تاشایەتومان بۆیە ئەوانەی لەوڵاتی کافری ئەصلیەوە دێن ئەبێت بزانین موسڵمانن یان کافرن وە ئەو تاقیکردنەوەیەش تاقیکردنەوەی عەقیدەی نیە بەڵکو هاوەڵی بەرێز ابن عباس ئەفەرموێت : **(كان امتحانهن أن يشهدن أن لا إله إلا الله، وأن محمدًا عبده ورسوله) — تەفسیری طەبەری. واتا :** تاقیکردنەوەیان ئەوەبوو شایەتی بەن بەلا اله الا الله وان محمدا عبده ورسوله.

کەواتا ئەوە تاقیکردنەوەی دانیشتوانی دارکوفری ئەصلیە گەر شایەتومانیان دەرخست ولێ بینرا ئەوا بەموسڵمان دائەنرێن بەڵام ئایا عمومیەکان بەبینینی شهادتین حوکم بەموسڵمان بون ئەیەن ؟ بێگومان نەخێر کەواتا ئێوە پێچەوانەی ئایەتەکەن.

٧ - فەرموودەی جاریەکەی هێناوە واپیشان ئەیا گوایە رسول الله ﷺ کەسی بەموسڵمان نەزانیوە تا پرسیاری عەقیدەی لێ نەکات !

لەکاتێکدا ئەم جۆرە تێگەشتنە بۆدەقەکان ئەوپەڕی جەهلە چونکە ئەبێتە هۆی پشتگوێ خستنی هەموو ئەو دەقانەی تر کەوا رسول الله ﷺ تەنها داوای وتنی دووشایەتومانەکەی لەخەڵک کـردووە ئایا ئەوانەی تەنهاد ووشایەتومانەکەیان

هێناوه هیچیان موسڵمان نین بەعەقیدەی ئێوه چونکه رسول الله ﷺ پرسیاری عەقیدەیی لەهەموویان نەکردووه ؟؟

پێغەمبەر ﷺ کەفەرمویەتی : **«من صلى صلاتنا واستقبل قبلتنا وأكل ذبيحتنا فذلك المسلم الذي له ذمة الله وذمة رسوله، فلا تخفروا الله في ذمته».**

واتا : ئەوەی وەکو ئێمه نوێژبکات و ڕوو لەقیبلەمان بکات وسەربڕاوی دەستمان بخوات ئەوکەسە موسڵمانە پەیمانی الله وپێغەمبەرەکەی ﷺ ـی لەگەردنە کەواتا ناپاکی لەو پەیمانەی الله تعالى مەکەن دەرهەق بەو موسڵمانە.
— **[رواه البخاري].**

ئەمە حوکمێکی عام ـە بۆ بەموسڵمان دانان بۆحوکمی ڕووکەش گەر زانینی عەقیدە مەرج بوایە ئەوا پێغەمبەر ﷺ نەی ئەفەرموو :

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : « **أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، وَيُقِيمُوا الصَّلاةَ ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلا بِحَقِّ الإِسْلامِ ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ** ».

واتا : فەرمانم پێکراوه جەنگ لەگەڵ خەڵکی وخەڵکی بکوژم تائەڵێن لا اله الا الله محمد رسول الله وه نوێژبکەن و زەکات بەن گەر ئەوانەیان کرد ئەوکاتە خوێن وماڵیان لێم حەرامە تەنها بەمافی ئیسلام نەبێت وه لێپرسینەوەشیان بۆلای الله یە.

بەڵکو ئەیفەرموو تاعەقیدەیان بزانم ئەوکات موسڵمانن وخوێن وماڵیان پارێزراوه.

کەواتا ماوەتەوه بپرسین مادام لەلای پێغەمبەر ﷺ وتنی دووشایەتومانەکە بەڵگەی موسڵمان بونە بۆچی پرسیاری ئەوەی لەجاریەکە کرد وپێی فەرموو الله لەکوێیە ؟

لەوەڵامـدا ئەڵێین/ ئەم پرسیارکردنە بۆئەوە نەبووە کەبەشایەتومان جاریەکە بەموسڵمان نەزانێت بەڵکو وەک ئیمام ـی ابو سعید الدارمی فەرموویەتی : **جعل أمارة ايمانها معرفتها ان الله في السماء.**

زانینی ئەوەی الله تعالی لەئاسمانە کردی بەنیشانە بۆ ئیمانەکەی نەک تەنها بەو پرسیارکردنە ئەصلی ئیسلام وئیمانی جاریەکەی دامەزراندبێت چونکە ئەصلی ئیسلام بەشهادتین دائەمەزرێت.

ئیمام ـی خطابی ئەرموێت : **فإن هذا سؤال عن أمارة الإيمان وسمة أهله وليس بسؤال عن أصل الإيمان وحقيقته.**

ئەم پرسیارکردنە لەجاریەکە بۆ نیشانەی ئیمانە پرسیارێک نیە بۆ دامەزراندنی ئەصلی ئیمان وهەقیقەتەکەی.

کەواتا وەک نیشانەیەکی ئیمان رسول الله ﷺ پرسیاری لێکرد نەک مانای ئەوەبێت هیچ کەس نابێت بەموسڵمان تاپرسیاری عەقیدەی لێ نەکرێت ئەگەر وابوایە ئیمانی هەموو ئەو هاوەڵانە بەتاڵ دەرئەچێت کەرسول الله ﷺ پرسیاری عەقیدەیی لێ نەکردوون ئەمەش ئەوە ڕوون ئەکاتەوە کەئەصل بۆبەموسڵمان دانان شهادتین و نوێژە ئەمما پرسیاری عەقیدەی مەرج نیە بۆ دامەزراندنی ئەصلی دین وئیسلام چونکە گەر مەرج بوایە ئەوا لەهەموو کافران لەگەڵ وتنی دوو شهادتین پرسیاری عەقیدەیی ئەکرد کەواتا جیاوازی هەیە لەنێوان دانانی شتێک وەک نیشانەی ئیمان لەگەڵ ئەوەی ئەوشتە بکەیت بەئەصلی دین بۆداخل بوونی ئیسلام.

ئەگینا گەر بەوتێگەشتنەی ئێوە بێت غوسلکردن بۆکاتی بون بەموسڵمان ئەصلی دینە چونکە رسول الله ﷺ فەرمانی بەیەکێ لەهاوەڵان کرد کەبوو بەموسڵمان غوسل بکات بەڵام فەرمانی بەوانی تر نەکرد بەوتێگەشتنەی ئێوە بێت غوسل ئەصلی دینە !

٨ - پاشان فەرموودەی لەابن اسحاق خاوەن سیرە گێڕاوەتەوە ! ئەمەش نیشانەی ئەوەیە ئەم عمومیانە سەرەڕای زۆری جەهلیان هیچ تەحقیق ناکەن بۆ ئەوکەسەی

کەڕیوایەتەکەی گێڕاوەتەوە ئەمەش حاڵی ابن اسحاق ـە لەلای زانایان کەتۆ بەشانازیەوە فەرموودەت لێوە گێڕاوەتەوە ئیمام ـی أحمد بن حنبل لەبارەی ابن فەرموویەتی : **هو كثير التدليس جداً.**
کەسێکە زۆر تەدلیس ئەکات.

أبو حاتم الرازي لەبارەیەوە فەرموویەتی : **ليس عندي في الحديث بالقوي.**
لەلای من بەهێز نیە لە فەرموودەدا.
وەفەرموویەتی : **ضعيف الحديث.**

النسائي وتویەتی : **ليس بالقوي.**
کەواتا هەوڵبە زیاتر خۆت ماندووبکە چونکە دلیلەکانت لەنێوان ضعیف و تێگەشتنی عەقڵی خۆتان ئەسوڕێتەوە تائەم چرکەیە.

٩ - مەرج ـی ئەوەت داناوە کەس بەوتنی شایەتومان نابێتە موسڵمان تا نەڵێت بەریئم لەکوفر !

لە **كتاب ـی احكام ـی اهل الملل والردة من جامع للخلال (ابو بكرى خلال) بەژمارە ٨٣٥** هاتوە ئەبو عباس بن احمد المستلمى النجار لەطرطوس پێی وتین پرسیارمان لەباوکی عبدالله احمدی کوڕی حنبل کرد لەبارەی پیاوێکی گاور یان جولەکە بڵێت شایەتی ئەیەم بە لا اله الا الله و ان محمد رسول الله ﷺ ئیمام احمد فەرمووی بەوە ئەبێتە موسڵمان.

عن رجل نصراني، أو يهودي قَالَ: أشهد أن لا إله إلا الله، وأن محمدا رسول الله، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: فقد أسلم.

وتمان بەئیمام احمد پیاوێک لەلای ئێمە بەوشێوە بوو ابن شیبویە وتی بەوە بۆتە موسڵمان بەڵام خەڵکانێ تر وتیان بەوە نابێتە موسڵمان **تانەڵێ (برئت من النصرانية، وتركت ديني.)** من بەریئم لەنەصرانیەت و وازم لەدینەکەم هێنا.

ئیمام ـی احمد فەرمووی : **سبحان الله! لقد قَالَ النبي، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لرجل: قل: أشهد أن لا إله إلا الله، وأني رسول الله، فأسلم بذاك.**

سبحان الله پێغەمبەر ﷺ فەرمووی بەپیاوێک بڵێ اشهد ان لا اله الا الله وانی رسول الله بەوەندە بوو بەموسڵمان.

پاشان ئیمام ـی احمد فەرمووی : **أصحاب أبي حنيفة يقولون: وهو بريء من دينه، وإلا فلا يكون مسلما.**

ئەوە هاوەڵانی ابو حەنیفەن ئەڵێن ئەبێت خۆی لەدینەکەی پێشوتری بەریئ بکات ئەگەر وانەکات نابێت بەموسڵمان.

ئیمام احمد هەر لەدرێژەی ئەم قسانەیدا فەرمووی لەڕەدی ئەم بۆچونەی حەنەفیەکان : **كل من نظر في رأي أبي حنيفة إلا كان دغل القلب يذهب إليه.**

تەنها ئەوکەسانە سەیری بۆچونەکانی ئەبوحەنیفە ئەکەن کەمەیلی لادان لەهەق لەدڵیان هەیە.

وتم هەردیارە ئەم عمومیانە کاریگەرن بەئەهلی ڕەئـ بۆیە وازیان لەئەهلی حەدیث هێناوە چونکە ئەو قەولانەشی ئەهێنن قەولی حەنەفیەکانە.

١٠ - ئەو وتانەی نەجدیانەی هێناوتە باس لەوەئەکات کەسێ مانای شهادتین نەزانێت وکاری پێ نەکات ئەوا موسڵمان نیە ئەمە مەبەستیان پێی ئیسلامی هەقیقیە کەخاوەنەکەی پێی ئەچێتە بەهەشت ئەما ئیسلامی حوکمی ئەوەیە لەڕووکەشدا مامەڵەی موسڵمان لەگەڵ ئەهلی قیبلە بکەیت نەک ئەگەر کەسێ تەکفیرکردنی موشریکین ڕانەگەیەنێت بەکافری بزانن بڕووانە خودی شێخ عبداللطیف کەتۆ وتەکەیت هێناوە هەرشێخ عبداللطیف تۆ بەخەوارج دائەنێت الشيخ عبد اللطيف آل الشيخ رحمه الله لەباسی دووخەوارج ـی سەردەم ـی خۆی ـدەفەرموێـت : **يقولون: أهل الإحساء يجالسون ابن فيروز ، ويخالطونه هو وأمثاله ممن لم يكفر بالطاغوت ، ولم يصرح بتكفير جده الذي رد دعوة الشيخ محمد ولم يقبلها وعاداها. قالا: ومن لم**

يصرح بكفره فهو كافر بالله لم يكفر بالطاغوت ومن جالسه فهو مثله. ورتبوا على هاتين المقدمتين الكاذبتين الضالتين ما يترتب على الردة الصريحة من الأحكام .. فكشفت شبهتهم وأدحضت ضلالتهم ، بما حضرني في المجلس ، وأخبرتهم ببراءة الشيخ من هذا المعتقد والمذهب.
— مجموعة الرسائل والمسائل النجدية (3/4)، الدرر السنية (1/475).

ئەيانگوت خەڵكی احساء لەگەڵ ابن فيروز وهاوشێوەكانی دائەنيشن كەئەوان كوفريان بەطاغوت نەكردوە وە ابن فيروز تەكفيری باپيری خۆی نەكـردووە چونكە باپيری ڕەدی دەعوەكەی شێخ محمد ـی ياوەتەوە ودژايەتی كـردووە بۆيـە وتيان ئەوەی تەصرِيح نەيات بەتەكفيركردن ـی ئەوە كافرە وكوفری بەطاغوت نەكـردوە ئەوەشی لەگەڵ ـی دانيشێت هەروەک ئەو كافرە لەسەر بنەمای ئەم دوو پێشەكيە درۆيیە گومڕاييە حوكمەكانی ڕيدەی سەحيحيان بەسەر ئەوانەدە چەسپاند كەخۆيان تەكفيريان ئەكـردن منيش گومانەكەيانم ئاشكرا كـرد وگومڕايەكەيانم پوچەڵكـردەوە لەكەلەمەجلسێكدا ئامادەبون لەگەڵم وەهەواڵم پێيان كەشێخ محمد لەو بيروباوڕەڕە بەريئە.

كەواتـا پێشەواياني نەجدی بەريئن لەئێوەی عمومی كەبەدەرنەخستنی تەكفيری موشـركين تەكفيری خەڵكی ئەكەن.

لەكـۆتايشـدا ئەڵێم ناوت لەخۆت ناوە حەنبەلی كەچی ئيمام ـی احمد بەريئە لەو عەقيدەيـە بڕووانە ئەم بەسەرهاتە أبو جعفر محمد بن الحسن بن بدينا ئەفـەرموێت وتم بـە ئەبو عبدالله ئەحمەدی كوڕی حەنبەل ئەی باوكی عبدالله : **أنا رجل من أهل الموصل ، الغالب على أهل بلدنا الجهمية ، وفيهم أهل سنة نفر يسير محبوك.**

من پيـاوێكم خەڵكی موصلـم زۆربەی خەڵكی ئێمە جەهمیـن وە كەسـانێكی كەم هەن كەوا ئەهلی سـونەت بن وتۆيـان خۆش بوێ.
— الابانة الكبرى 330.

سـەرنج بەن زۆرينەی خەڵكەكە جەهمی بـوون كەئەوانيش شايەتومانيان ئەهێنا و نوێژيان ئەكـرد جا بابزانين ئايا ئيمامی احمد وتويـەتی مادام جەهميەكان شهادتين

ئەهێنن و نوێژ ئەکەن و قەدەری وموعتەزیلە ورافیزەکان شهادتین ئەهێنن نوێژئەکەن ئەوا چیتر شهادتین بەس نیە بۆبەموسڵمـان دانانی کافر تا بەرائەت لەو هەموو کافرانە بکات ؟ ئایاوای وتوە؟

ئیمام ـی ابن قدامة ئەفـەرموێت : **وَإِذَا أَتَى الْكَافِرُ بِالشَّهَادَتَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: لَمْ أُرِدْ الْإِسْلَامَ فَقَدْ صَارَ مُرْتَدًّا، وَيُجْبَرُ عَلَى الْإِسْلَامِ. نَصَّ عَلَيْهِ أَحْمَد . — (9/22)**

ئەگەر کـافرێک شایەتومان بهێنێت پاشان بڵێت مەبەستم ئەوەنەبوە ببم بەموسـڵمان ئەوابەمورتەد دائەنرێت ولەسەر ئیسلام ناچارئەکرێت ئەمەش دەقی وتەی احمده.

کـەواتا لەقورئان وسونەت و مەنهەجی هاوەڵان وهەموو سەلەف کەسێ شهادتین یان نوێژی لێ بینرا لەزاهیردا موسڵمانە وەتەکفیرکردن ـی هەموو خەڵکی بیدعەی خەواریج وئەزارقەکانە کەئەوان ئەڵێن گەر حاکم کافـربوو خەڵکەکەش کافرن وە مەنهەج ـی نەجدیەکانیشمان ڕوونکردەوە وە ڕوونیشمان کردوە وەک ئیمام ـی احمد فەرمووی رسول الله ﷺ تەنها بەوتنی دووشایەتومانەکە خەڵکی بەموسـڵمان زانیوە وە ئەمەش مەنهەجی هاوەڵان بوە کەهیچ کاتێ حوکمی کوفریـان بەسـەر نوێژخوێنان نەیاوە تاکوفری لێ دەرنەکەوتبێت.

ئەهلی کۆپی پەیست ـیش جگە لەوتنەوەی کۆپیەکانیان وەک توتی جورئەتیان نەبـوو وەڵامی پۆستەکانی پێشووبەنەوە دیسـان ڕایانکرد بـۆ خۆدزینەوە هەم دیسان وتەکەی ابو اسحاق ـی بوخاری ماتریدی ـداناوەتەوە لەهەمووی سەیرتر ئەوەیە نوسیویەتی ابو اسحاق ـی بخاری ئەفەرموێت .. پاشان نوسیویەتی بەپێی قسەکەی بوخاری واجبە لەسەرت تەکفیری هەموو خەڵک بکەیت ! وەرە ابواسحاق ـی بوخاری عەقیدە ماتریدی لێت ببێت بە بوخاری وقسەکەی لەسەرم واجب بکەیـت هەرچەندە قسەی ابواسحاق ڕوونم کردەوە لەزنجیرەکانی پێشوو بـەڵام ئەوەم لا سەیرە ابواسحاق ـی ماتریدی بە ئیمام ـی بخاری تێگەشتبیت ! ئەوەش دەرئەنجامی کۆپی پەیست.

وەڵامدانەوەی گومانێکی عمومیەکان لەسەر وتەیەك کە دراوەتە پاڵ ئیمام ابن تیمیە رحمە اللە

لەسەر بابەتی پێکەوە ژیان و تەکفیرنەکردنی گروپە مورتەدەکان ...

وەڵامدانەوەی گومانێکی عموومی وحەمدانی ومەدخەلیەکان لەسەر وتەیەک کە دراوەتە پاڵ ئیمام ابن تیمیە رحمە اللە مەدخەلیەکان ئەیکەن بەبەڵگە بۆتەکفیرنەکردن ی مورتەدان.

وە ئیخوانیەکانیش ئەیکەن بەبەڵگە بۆئەوەی بڵێن مەرج نیە هەق ی ڕەها لای ئێمە بێت بەڵکو لەوانەیە بەرامبەرەکەشمان هەق بێت (واتە یەکتر قبوڵکردن و ڕێزگرتن لەباوەڕی یەکتر واتا پێکەوەژیان لـەگەڵ هەموو گروپە لادەرەکان).

عمومی وحەمدانیـەکانیش ئەیکەن بەطعن بـۆتەکفیرکردن ی شێخ ی ئیسلام ابن تیمیە رحمـە اللە تعالى !

دەقی شوبهەکەیـان :

ئەڵێـن (ذەهەبی) رحمە اللە تعالـی فەرموویەتی : **وكذا كان شيخنا ابن تيمية في أواخر أيامه يقول : أنا لا أكفر أحدا من الأمة ، ويقول : قال النبي -صلى الله عليه وسلم- : لا يحافظ على الوضوء إلا مؤمن فمن لازم الصلوات بوضوء فهو مسلم.**

بەهەمان شێوە شێخ ـمان إبن تیمیە لەکۆتا ڕۆژەکانیدا ئەیفەرموو من کەس لەم ئومەتە تەکـفیرناکەم چونکە پێغەمبەر ﷺ فەرموویـەتی کەس نیە پارێزگاری بـکات وپابەند بێت بە دەستنوێژگرتن بێت ئیلا باوەڕدارنەبێت جاهەرکەسێ پابەندی نوێژەکان و دەست نوێژ بێت ئەوا موسڵمانە.

ئەڵێین ئەمە بەڵگەیە بۆئەوەی کەگـوایە ابن تیمیە تەکفیری گۆڕپەرستان وئەشاعیرە وجەهمیەکان وموعتەزیلەکان وحلولیەکان و قرامطە و ڕافیزە...هتد ناکات بەموتڵەقی !!

بەچەند خاڵی ڕەدی ئەو شوبهەیـە ئەدەینەوە:

١ - ئایا ئەم وتەیە کەدراوەتە پاڵ ابن تیمیە مانای ئەوە ئەیات کەگوایە ابن تیمیە تەکفیری إتحادی وقرامطە و نوصیری وڕافیزە وجەهمیەکان وغولاتی قەدەریەکان ناکـات ؟لەکاتێکدا سـەدان فەتوای صەڕیح ی هەیە لەسەر تەکفیرکردنی ئەو کۆمەڵانە ئەگەرچی نوێژیش بکەن وشهادەش بهێنن.

ئایا بەچی پێوەرێ واز لەوتەی صەڕیح و موحکەم ئەهێنرێت بۆ وتەی موتەشابیهـ کەزیاد لەچەندین مانا هەڵ ئەگرێت ؟؟!

کەبەدەقی قورئان ئەوانەی شوێن دەقی متشابهـ ئەکەون نەخۆشی لادان لەهەق لەدڵیاندا هەیە جائێوەش وازتان لەهەموو وتە موحکەمەکان هێناوە هاتون بۆدەقێک کەهەرکەسەو بەمانایەک لێکی ئەیاتەوە کەواتا دەقێکی موحکەم نیە ومتشابهـ ـە ئەبێت بگەڕێینەوە بۆ وتە موحکەمەکان کەزۆر بەڕوونی یەک واتا هەڵ ئەگرێت.

پاشان ئەگەر ابن تیمیە لەم وتەیەدا بیگوتایە تەکفیری مخالفکارانم ناکەم لەعەقیدە ولەتەوحید ئەوکات هەقی خۆتان بوو بیکەن بەبەڵگە بۆخۆتان بەڵام ئەم وتەیە شێخ بەموجمەل ـی وبێ تەفصیل پێدان و بێ ڕونکردنەوە وتەکەی فەرموە وتەکەشی باسی ئەهلی قیبلە ئەکات باسی ئەوانە ناکات واکوفریان هەیە نەیفەرموو تەکفیری ڕافیزە وقبوری ناکەم چونکە ئەهلی دەست نوێژن بەڵکو مەبەستی بەئەهلی قیبلە موسڵمانانە کەبەتاوان تەکفیریان ناکات ئەمەش شێخ چەندین جاری تر لەژیان ـی خۆیدا نوسیویەتی.

بۆنمونە لـە **العقيدة الواسطية** فەرموویەتی : **وَمِنْ أُصُولِ أَهْلِ السُّنَّةِ ... لَا يُكَفِّرُونَ أَهْلَ الْقِبْلَةِ بِمُطْلَقِ الْمَعَاصِي وَالْكَبَائِرِ كَمَا يَفْعَلُهُ الْخَوَارِجُ بَلْ الْأُخُوَّةُ الْإِيمَانِيَّةُ ثَابِتَةٌ مَعَ الْمَعَاصِي.**

لەبنچینەی ئەهل ـی ئەهلی سوننەت ئەوەیە ... تەکفیری ئەهلی قیبلە ناکەن بەتاوان ـی گەورە وەک چۆن خەوارج ئەیکەن بەڵکو برایەتی ئیمان ـی جێگیرە سەرەڕای بوونی تاوان وسەرپێچیەکان.

کەواتا وتەکەی شێخ هیچ مایەی ئەوەنیە بکرێت بەبیانوی ئەوەی گوایە شیخ تەکفیری کۆمەڵە مورتەدەکان ناکات.

پاشان ئەگەر مەدخەلیەکان پێداگربن و هەربڵێن مەبەستی ابن تیمیە تەکفیرنەکردنی هەموو ئەوگروپە کافرانەیە ئەوا لەوەڵامیاندا ئەڵێین ئەگەر بەپێی قسەی ئێوە بێت کەواتا ئەبێت ئایەتەکانی هەڵگەڕانەوە لەدین و فەرموودەکانی

بابەتی هەڵگەڕانەوە لەدین و کتێبە فقهیەکان کەباسی مورتەد ئەکەن ئەبێت هەمووی بسڕێتەوە !

گەر ڕازی بن بەهەڵوەشاندنەوەی هەموو حوکمی مورتەد ئەوا خۆتان مورتەدن گەر ئەشـڵێن نەخێر مورتەد حوکمێکی جێگیرە لەشەرعدا کەواتـا وتەکەی ابن تیمیەش مەبەست پێی ئەوەنیە کەتەکفیری مورتەد ناکات چونکـە حاشا لەوەی ابن تیمیە نکوڵی بـوونی مورتەد بکات.

پـاشان :

٢ - ئیمام ـی ابن تیمیە لەکۆتایەکانی تەمەنیدا لەقەڵای دیمەشق پێش مردنی **کتابی الرد علی الاخنائی** نوسیوە کەتێدا تەکفیری ئەوانە ئەکات کەهاوار لەغەیری الله ئەکەن ئەگەرچی نوێژیش بکەن و دەست بەدەستنوێژیش بن.

شیخ الإسلام لەوکتێبەدا کەپێش مردنی نوسیویەتی تێدا تەکفیری الاخنائی قازی مالکی مەزهەبەکان دەکات و ـدەفەرمووێت : **"فهؤلاء المشركون والمفترون مثل هذا المعترض وأمثاله المستحقين للجهاد، وبيان ما دعوا إليه من الضلال والفساد، وما نهوا عنه من الهدى والرشاد، ولتكون كلمة الله هي العليا ويكون الدين كله لله".**

ئەو مووشــریکانە کەدرۆ هەڵئەبەستن بەناوی الله ـەوە وەک ئەم کەسە (الاخنائی) کەناڕەزایەتی دەربڕیوە ئەم کەسە وهاوشێوەکانی شایستەن جیهادیان لەدژبکرێت وە گومڕای و فەسادیەکانیان ڕونبکرێتەوە کەچۆن ڕێگری لەهیدایەت ورێگای ڕاست ئەگرتن تاوەک وشەی الله بەرزبکرێت و دین هەمووی بۆ الله بێت.

کەواتـا بەدەقی وتەی ابن تیمیە خۆی تێگەشـتین کەمەبەستی لەئەهلی نوێژ ئەوکەسانە نیە کەعەقیدە وباوەڕی کوفرییان هەیە بەڵکـو مەبەستی ئەوەیە ئەهلی کبائر تەکفیرناکـات.

پــاشان بۆ ڕەدانەوەی ئیخوانیەکان کەئەو وتە ئەکەن بەبەڵگە گوایە مەرج نیە هەقی ڕەها لەلای یەک کۆمەڵ بێت بەڵکو پێ ئەچێ بەرامبەریش لەسەر هەق بێت ویەکتر قبوڵ بکەین وتەکفیری یەکتری نەکەین لەسەر مخالەفەی عەقیدەیی.

ئەڵێـن دیسان شێخ الاسلام لەرساله التسعينه ـدا ـدەفەرمووێت : **"كان غالب أئمتهم يقولون بتكافؤ الأدلة في هذه المسألة ونحوها ، ويصيرون فيها إلى الوقف والحيرة... فيكون ذلك سببًا لنفاقهم وزندقتهم، وذلك باطل، ليس هذا من أصل الإسلام في شيء".**

زۆربەی پێشەواكانیان دان ئەنێن بە یەكسانی بەڵگەكان لەم بابەتە وهاوشێوەكانی واتا ئەڵێـن هەردوولا لەسەر بەڵگەن لەم بابەتە (عەقیدەیانەدا) بۆیە توشی وەستان وسەرگەردانی بوون (ناتوانن بڵێن عەقیدەی ئێمە سەد لەسەر سەد هەقە یان بڵێن عەقیدەی بەرامبەر هەقی تەواوە)... جائەمەش هۆكاری نیفـاق و زەندیقی ئەوانە وەئەمەش شتێكی پڕوپوچە ئەمە هیچ ئەصلێكی نـیە لەئیسـلامدا.

كەواتا بینیتان چۆن شێخ ـی ئیسلام دودڵبونی لەعەقیدە و بەهەق دانانی بەرامبەری بەهۆكارێكی زندیق بوون ناوبرد وفەرمووی ئەمەش ئەصلێكی نیە لەئیسـلامدا.

پـاشان ئەم بۆچونەی ئیخوان ومەدخەلی بۆیەكترقبوڵكردن وپێكەوە ژیان لەگەڵ مورتەد و گومڕاكان بیدعەیەكە لەئەشـعەرییەكانەوە وەرگیراوە كەئـەوان ڕێز لەبۆچونی بەرامبەربگرن و بەرامبەرەكەشیان بەبەشێ لەهەق بزانن.

یوسف بن عبد الهادي الحنبلي ـدەفەرمووێـت : ابن عساكر دەیگێڕێتەوە لە زاهر بن احمد كەابو حسن ئەشعەری لەسەرە مەرگیدا نەفرەتی لەموعتەزیلە ئەكرد پاشـان (لەئەشعەری) گێڕدراوەتەوە كەوتویەتی (مـــن تەكـفیری ئەهلی قـیبله ناكەم چونكـە هەمووماں ڕوو ئەكەیـنە یەک پەرستراو ئەوەی جیاوازە دەربڕینەكانمانە دەربڕینەكانمانە) جا ابن عسـاكر (كەئەم وتەیە ئەیاتە پاڵ ئەشعەری) ئەم وتەیە بەفەزڵ و گەورەیی وەسف ئەكـات.

بەڵام من (ابن عبدالهادی قوتابی ابن تیمیه ڕەدی ئەیـاتەوە ئەفەرموێت) وای ئەبـینم ئەمە سەرزەنشت كردنە بۆ ئەشعەری چونكـە زاهیری ئەم وتە مەیلكردنە بۆتەكفیرنەكردنی مووعتەزیلە و ئەهلی بیدەع.

كەواتـا بەهەق زانینی بەرامبەر لەمەنهەج ـی ابن تیمیه و قوتابیەکانی ابن تیمیه ـدا قبوڵکراو نیـه وبەعەیبه دانراوه خۆ ئەگەر وتەکەی ابن تیمیه وەک ئەو وته بـوایـه کەدراوەته پاڵ ئەشعەری ئەوکـات مافتان بوو بڵێن مەبەست ـی ابن تیمیەش مەیل کردنه بۆتەکفیرنەکردنی کۆمەڵه لادەره مورتەدەکان بەڵام وتەکەی ابن تیمیه وەک وتەکەی ئیمام ـی احمده کەفەرموویەتی ئەهلی قیبله تەکفیرناکەین بەتاوان تابەحەڵاڵی نەزانێت کەواتـا بۆ یەکترقبوڵکردن خۆتان بەنه پاڵ ئەشـاعیره نەک پاڵ شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیه رحمه الله تعالی.

کەواتا الحمـدلله بابەتەکه ڕوونه وتەکەی شێخ ـیش خزمەت بەمەدخەلی وئیخوان ـی وعمومی ناکات چونکه وتەکەی شێخ هەمان وتەی هەموو زانایانه کەفـەرمویانه ئەهلی قیبله تەکفیرناکەیـن (بەتاوانکردن) نەک فەرموبێتی بـەکوفرکردنیش تەکفیریان ناکەین.

وەڵامی دوو شوبهەو گومانی عمومیەکان

١ - وتەکەی ئیمامی ئەبو بەکر.
٢ - تەکفیری دەشتەکیەکان لەلایەن شیخ محمد ی کوڕی عبدالوهاب.

وەڵامی دوو لە شوبهە و گومانی عمومیەکان کە لەم ڕۆژانە وروژاندوویانە

شوبهەی یەکەم / بەڵگە ئەهێننەوە بەوەی کەئیمام ـی ئەبوو بەکری صدیق فەرموویەتی : **(إن الأرض كافرة)** ئەڵێـن ئەمە بەڵگەیە بۆتەکفیری عموم ڕیوایەتەکەش ئیمام ـی طەبەری رحمه الله گێڕاویەتیەوە فەرموویەتی :السريّ پێی وتم وتی شُعيب له سيف له سهل بن يوسف له القاسم بن محمد فەرمووی کاتێ پێغەمبەر ﷺ وەفات ـی کرد .... تائەگات بەوەی ئەبوو بکر فەرمووی زەوی کافرە.
— كتاب صحيح وضعيف تاريخ الطبري (محمد بن طاهر ژمارە 29).

لەڕیوایەتەکەدا السرى هەیە شێخ ـی طبری کەسێکی ضعیف ـە پاشان سیف (کە سیف بن عمرە) ابن حبان لەبارەیەوە ئـەفەرموێت : **وكان سيف يضع الحديث، وكان قد اتهم بالزندقة.**
سیف فەرمووده‌ی هەڵ ئەبەست تۆمەتبارە بەزەندەقە.
— (المجروحين لابن حبان 2/342).

بن معين ئەفەرموێت : سیف کەسێکی ضعیف ـە.
أبو حاتم فەرموویەتی : ڕیوایەتەکان ـی واز لێ ئەهێنرێت لەڕیوایەتەکانی واقدی ئەچێت [تێبینی عمومیەکان زۆر ڕیوایەت لەواقدی ـەوە نەقڵ ئەکەن هەر ڕیوایەتێ بینیتان لەواقدی هاتوە بێ دوودڵی بزانن وەرناگیرێت لەلای زانایان].

ئیمامی النسائي والدارقطني فەرموویانە : سیف کەسێکی ضعیف ـە.

ئیمام ـی الحاكم ئەفەرموێت : **اتهم بالزندقة.**
تۆمەتبارکراوە بەزەندەقە.
— تهذيب التهذيب (4/ 259).

وتم دلیل ـی عمومیەکان ڕیوایەتێک بێت کەسەندەکەی ضیعیف ومەوضوع ـی تێدائەبێت ئەبێت ئەوە چۆن عەقیدەیەک بێت ! پاشان مەتن ـی وتەکەی ئیمام ـی ئەبو بکر هێشتا خزمەت بەعەقیدەی عمومیەکان ناکات چونکە گەر وتەکە بەمانای تەکفیری کردنی هەموو سەرزەوی لێک بدرێتەوە کەواتا ئەبوبکر خەڵکی مەککە

ومەدینەشی تەکفیرکردوە کە دار الاسلام بووە ! کەواتا مەبەستەکە تەکفیری خەڵکی سەرزەوی نیە بەڵکو مەبەست ـی پێی خاکە ئەوخاکەی وڵاتی کافر ومورتەدانە پێی ئەوترێ دارالکفر یان زەوی کوفر هەرچەندە ڕیوایەتەکە منکر وباطل ـە وسەحیح نیە بەڵام سەحیحیش بوایە هەر خزمـەتی عمومیەکان ـی نەئەکرد.

شـوبهەی دووەم/ وتەی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ـی هێناوە کەتەکفیری دەشتەکیەکان ـی کردووە وشێخ محمد فەرمویەتی چەندجوانی وت ئەوکەسە دەشتەکیە کاتێ هەنێ شتی لەئیسلام لەئێمەوە بیست وتی شایەتی ئەیەم دەشتەکیەکان کافرن.

ئەڵێـن ئەمە بەڵگەیە بۆتەکـفیرکردن بەعموم لەوەڵامـدا ئەڵێن سەرەتا پێویستە بزانین حاڵی دەشتەکیـەکان ـی سەردەم ـی شێخ محمد چۆن بـوو؟

شێخ سولەیمان ـی کوڕی سەحمان قوتابی شێخ عبداللطیف ال شیخ باسی حاڵی خەڵکی شار ودێهاتەکان ئەکات ئەفەرموێت : **قد كان أهل نجد قبل ظهور هذه الدعوة المحمدية على غاية من الجهالة والضلالة, والفقر والعالة, لا يستريب في ذلك عاقل, ولا يجادل فيه عارف, كانوا على غاية من الجهالة في أمر دينهم,**

خەڵکی نەجد پێش دەرکەوتنی ئەم بانگەوازە محمدیە لەوپەڕی نەفامی وگومڕایـدابون هەژار وکەم دەستکورت بـوون ئەوەی ئاقڵ بێت لەمە گومانی نیە ئەوەشی شارەزای هەبێت مشتومڕ لەسەرئەمە ناکات لەوپەڕی جاهلیەت بـوون لەبەرامبەر دینەکەیان.

في جاهلية: يدعون الصالحين, ويعتقدون في الأشجار والأحجار والغيران, ويطوفون بقبور الأولياء, يرجون الخير والنصر من جهتها,

لەجاهلیەت ـدا بوون وهاواریان لەپیاوچاکان ئەکرد و بڕوایان بەدار وبەرد وئەشکەوتەکان هەبوو تەوافیـان بەدەوری گۆڕی پیاوچاکان ئەکرد و هیوای خێر وچاکەیان لێ ئەخواستن.

وفيهم من كفر الاتحادية والحلولية, وجهالة الصوفية ما يرون أنه من الشعب الإيمانية والطريقة المحمدية.

لەناویاندا کوفری حلولی واتحاد و نەفامیەت ـی سۆفیگەری هەبوو کەپێیان وابوو ئەوەی ئەیکەن لەئیمان وڕێبازی محمده ﷺ.

وفيهم من إضاعة الصلاة ومنع الزكاة وشرب المسكرات ما هو معروف مشهور, وغير ذلك من جميع الفواحش والمنكرات التي لا تحصى, ولا تستقصى,

تێیدا هەبوو نوێژیان ئەفەوتان و مەنع ـی زەکاتیان ئەکرد وخواردنەوەی ئارەق کەبەوشێوەی زانراو وناسراوبوە تێیاندا وەجگە لەمانەش لەجۆرەکانی داوێن پیسی و خراپەکاری کەلەژماردن نایەت ولەباس کردن نایەت.

فهذه هي حال الحاضرة من أهل نجد قبل ظهور الدعوة الإسلامية والطريقة المحمدية.

ئەمە حاڵی شارەکان بوو لەنەجد پێش دەرکەوتنی بانگەوازی ئیسلامی وڕێبازی محمدی.

وأما حال الأعراب من أهل نجد وغيرهم فهم أغلظ كفرا ونفاقا, وأشد إعراضا عن الدين, مع ما هم عليه من قتل النفس ونهب الأموال وارتكاب المحرمات؛ كما قال تعالى : { الأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْراً وَنِفَاقاً وَأَجْدَرُ أَلاَّ يَعْلَمُواْ حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ } [التوبة: 97].

بەڵام دەشتەکیەکان لەخەڵکی نەجد وجگەلەوانیش کوفرەکەیان توندتر وسەختربوو وە زیاتر پشتیان لەدین هەڵکردبوو سەرەڕای ئەوەی لەسەری بوون لەکوشتن وبردنی ماڵ وئەنجامدانی حەرامکراوەکان وەک الله تعالی فەرموویەتی : **عەرەبە دەشتەکییەکانی سەرەڕای بێ باوەڕیی و دوو ڕوویيان لەخەڵکانی تر سەر سەختترن بە نەزانینی سنووری ئەو یاسایانەی الله ناردوونی بۆ پەیامبەرەکەی وە الله بەهەموو ئیش و کارێ زانایە.**

ويصدق عليهم قول الأعرابي الذي وفد على الشيخ في الدرعية لما تبين له الإسلام, وعرف أن ما هم عليه قبل ذلك هو الكفر والإشراك بالله فقال: أشهد بالله أني وسائر البدو كفار, وأن المطوع الذي ما يكفر البدو كافر.

وە قسەی ئەو دەشتەکیەیان بەسەر ڕاست ئەبێتەوە کەوا هات بۆ درعیە بۆلای شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب کاتێ ئیسلامی ناسی دەشتەکیەکە وتی شاهێدی ئەیەم دەشتەکیەکان کافرن وەئەوکەسەشی دەشتەکیەکان بەکافرنازانێت کافرە.

پاشان شێخ ابن سحمان ئەفەرموێت لەوەڵامدانەوەی عمومیەکان : **فإذا تبين لك هذا فيقال لهؤلاء الجهلة الصعافقة الحمقى, الذين لا علم لهم ولا معرفة لديهم بحقائق الأمور ومدارك الأحكام.**

ئەگەر ئەمەت بۆ ڕوون بویەوە ئەوا بەو نەزانە کەم ئەزمونە گەمژانە ئەوترێت کەهیچ زانست وزانینێکیان نیە دەربارەی ڕاستی شتەکان وبنەمای حوکمەکان.

الذين يقرؤون على الناس كلام شيخ الإسلام محمد بن عبد الوهاب, وهم لا يفهمون مواقع الخطاب وتوقيع الأمور على ما هي عليه, حيث يقول قائلهم: نعم, هذا قول الشيخ في البدو, والمشايخ اليوم يقولون ويقولون.

ئەوانەی کەوتەکانی شێخ محمد ئەخوێننەوە بۆخەڵکی لەکاتێکدا ئەوان خۆیان تێناگەن لەشوێنی قسەکە وچۆنیەتی جێ بەجێ کردنەکەی لەسەر واقیعەکە وەکو خۆی بەجۆرێ یەکێ لەوان ئەڵێت ئەمە قسەی شێخ محمدە لەسەر دەشتەکیەکان بەڵام شێخەکانی ئەمڕۆ ئاوا وئاوا ئەڵێن (واتا وەک شیخ محمد تەکفیرناکەن)
.

فيقال لهم: إن كلام الشيخ الذي تقرءونه على الناس في قوم كفار ليس معهم من الإسلام شيء,

لەوەڵامیاندا ئەوترێت ئەو قسەی شێخ محمد کەئەیخوێننەوە بۆخەڵکی بۆگەلێک وتراوە کەهیـــــچ شتێک لەئیسلامیان نەبوە.

(کــەواتا لەوتەکەی شێخ ابن سحمان تێگەشتین ئەو دەشتەکیان کەشێخ تەکفیری کــردن هیچ جۆرێ لەئیســلامەتیان تێدانەبوە بەپێچەوانەی خەڵکی شارەکان کەتۆزێک باشتربـون بـەڵام دەشتەکـیەکان هیچ دینیان تێدانەبـووە) بـەڵام دوای دەعوەکەی شـێخ خەڵکانێـک لەو دەشتەکیـانە فێری دین ونوێژ بـوون.

بۆیە شێخ ابن سحمـان ئەفـەرموێت : **فالجواب أن نقول: نعم المشايخ اليوم يقولون لا نكفر من ظاهره الإسلام, ولا يطلقون الكفر على جميع أهل البادية.**

لەوەڵامیـاندا ئەڵێین بـەڵێ شێخەکانی ئەمڕۆ ئەڵـێن **تەکفیری کەسێ ناکەین ڕووکەشـی ئیسـلام بێت وەتەکفیری هەموو دەشتەکیەکان ناکەین.**

ومن لم يقم به وصف الكفر, وكان ملتزما لشرائع الإسلام الظاهرة فهو مسلم, ولا نكفره.

هەرکـەسێک وەسف ـی کوفری لێ دەرنەکەووێت و #پابەندی_یاسادیارەکانی ئیسـلام بێت ئەوا موسڵمـانە وتەکفیری ناکەین.

ومن لم يسلك طريقة المشايخ في هذه المسائل سلك ولا بد على طريقة الخوارج الذين يمرقون من الإسلام كما يمرق السهم من الرمية ثم لا يعودون إليه (منهاج أهل الحق والاتباع في مخالفة أهل الجهل والابتداع الشيخ سليمان ابن سحمان).

هەرکـەسێکیش ڕێبازی شێخەکان نەگرێتە بەر لەم بابەتانەدا ئەوا بێگومـان لەسەر ڕێبازی خەواریجەکانە ئەوانەی لەئیســلام دەرئەچن وەکچۆن تیر لەکەوانەکـەی دەرئەچێت وپاشان ناگەڕێنەوە بـۆی.

وتەکەی شـێخ تەواوبـوو رحمه الله تعالى.

کـەواتـا بەوتەی زانایانـی نەجد ڕوون بویەوە ئەودەشتەکیانەی شێخ تەکفیری کـردن هیچ شتێ لەئیسلامیـان تێدانەبـوە کافری تەواو بـوون بەڵام دووای هاتنی

دەعوەکەی شێخ وگەشتنی پێیان بون بەموسڵمـان وپابەندی ئیسـلام بوون بۆیە ابن سحمان لەڕەدی عمومیـەکان ـی سەردەمی خۆی ئەفـەرموێ ئێمە تەکفیری هەموو دەشتەکیـەکان ناکەین تەنها تەکفیری کەسێ ئەکەین کوفری لێ دەرکەوتبێت کەواتا بەو عمومیـە نەفامانە ئەڵێین ئێمە بەوتەی شێخەکانی نەجد تەفسیری وتەکەی شێخ محمـدمان کرد بەوتەی قوتابیانی قوتابخانەی شێخ محمد ئێوە خەواریج ـن و بەریئن لەمەنهەج ـی شێخ محمد رحمه الله.

بـەڵکو وتەی نەجدیـەکان زۆر ڕوونە خۆیان ئەوبابەتەیان ڕوون کردۆتەوە بۆئەوەی خەڵکانێ وتەکانیان بەلاڕێدا نەبەن ڕوونیـان کردۆتەوە کاتێ ئەوان حوکم بەن بەسەر شارێ یـان وڵاتێ مانای تەکفیرکردن ـی هەمو خەڵکەکەی نیـە.

الشیخ حسین بن محمد بن عبد الوهاب لەگەڵ الشیخ عبد الله ابن الشیخ محمد بن عبد الوهاب ئەفـەرموون : **الشيخ في قوله إنا لا نكفر بالعموم فالتكفير بالعموم أن يكفر الناس كلهم عالمهم وجاهلهم ومن قامت عليه الحجة ومن لم تقم عليه, وأما التكفير بالخصوص فهو أن لا يكفر إلا من قامت عليه الحجة بالرسالة التي يكفر من خالفها.**

شێخ محمد فەرموویـەتی ئێمە تەکفیری عموم ناکـەین تەکفیر بەعموم ئەوەیە هەموو خەڵک تەکفیر بکەیت بەزانا ونەزانەوە بـەڵام تەکفیری تایبەت ئەوەیە تەکفیرنەکەیت ئیلا ئەو کەسـە نەبێت کەبەڵگەی پەیامـی پێگەیشتوە کەبەپێچەوانەکردنی ئەو پەیامـە کافرئەبێت.

وقد يحكم بأن أهل هذه القرية كفار حكمهم حكم الكفار, ولا يحكم بأن كل فرد منهم كافر بعينه؛ لأنه يحتمل أن يكون منهم من هو على الإسلام.

هەنێ جـار حوکم ئەدرێت بەوەی خەڵکی ئەم گوندە کـافرن **بەڵام** حوکم نادرێت بـەوەی **هەرتاکێکیـان بەدیاریکراوی کافرە** چونکـە ئەگەری هەیە خەڵکێکیان تێدابێت لەسەر ئیسـلام.

وتم سەرنج بەن ئەفەرمووێ کاتێ کەبوترێ خەڵکی فڵان شار وگوند کافرن نابێت هەرکێت بینی بەدیاریکراوی بڵێی ئەوکەسە کافرە نەکا ئەوکەسە موسڵمان بێت بۆیە نابێت کەس بەدیاریکراوی لەوشار وگوندە تەکفیربکەیت ئەی چجای ئەمڕۆ عومومیەکان نوێژیش ئەبینن وشایەتومانیش ئەبینن لەخەڵکەکە هێشتا هەرکەسێ ببینن لەم وڵاتانە تەکفیری ئەکەن وبەکافری ئەزانن کەچی نەجدیەکان ئەفەرموون کاتێ بەموتڵەق ـی وترا خەڵکی فڵان شوێن کافرن بۆت نیە هەرکەسێکت بینی لەو شوێنە تەکفیری بکەیت چونکە لەوانەیە موسڵمان بێت واتا لەترسی ئەوەی نەکا موسڵمانی لێ بێت ڕێگری لەتەکفیری کەسی دیاریکراو ئەکەن.

بۆیە ئەمە جیاوازی نێوان مەنهەج ـی زانایانە بەڵام ئەهلی کۆپی پەیست دەرزەنێ وتەی سایتەکان ئەهێنێت وەک خۆی دای ئەنێت وائەزانێت تاوتەی زیاتر بێنێت ئەوا زیاتر خەڵک پێی ئەخەڵەتێ بێ ئاگایە لەوەی علم تەنها ئەوەنیە وتە نەقڵ بکەیت بەڵکو علم ئەوەیە وتەکان هەمووی جەمع بکەیت و مانایە سەحیحەکە ومەبەست ـی زاناکەی پێ دەربکەیت وە جیاوازی بکەیت لەنێوان ئەوەی ئایا ئەوفەتوا بۆچی شوێنێک وتراوە و حاڵی خەڵکی شوێنەکە چۆن بوە تائەو فەتوایە دراوە نەک تەنها ڕووکەش فەتواکە بهێنیت بێ ڕوونکردنەوەی لایەنەکانی فەتواکە وپاڵنەرەکان و واقع ـی فەتواکە کەبەڕاستی ئەمە کارەساتی گەورەیە وبەڵایەکیماڵوێرانکەرە کەدین ـی خەڵکەکان بەرەو بیدعەیەکی پیس ـی خەواریج ـی ئەبات کەعاقیبەت ـی دین ودوونیای بەخراپە بەسەردا ئەشکێتەوە الله تعالی پەنامان بات و بمانپارێزێت لەفیتنە وشەڕیان.

عمومیەکان ڕووداوێک وچەند ڕوداوێک ئەگێڕدرێتەوە بۆتانەدان لە ئیمامی ابو حسنی ئەشعەری رحمە اللە تعالی

سەرەتا ئێمە بنەمایەکی شەرعیمان هەیە وتەی دژایەتی زانایان لەسەر یەکتری ناکرێت بەبەڵگە بەڵکو ئەپێچرێتەوە وناگێڕدرێتەوە ...

ڕووداوێک وچەند ڕوداوێـک ئەگێڕدرێتەوە بۆتانەدان لە ئیمام ـی ابو حسن ـی ئەشعەری رحمه الله تعالی سەرەتا ئێمە بنەمایەکی شەرعیمان هەیە وتەی دژایەتی زانایان لەسەر یەکتری ناکرێت بەبەڵگە بەڵکو ئەپێچرێتەوە وناگرڕدرێتەوە.

هاوەڵی بەڕێز ابن عباس رضي الله عنهما فەرموویـەتی : **خذوا العلم حيث وجدتم ولا تقبلوا قول الفقهاء بعضهم على بعض فإنهم يتغايرون.**
زانست وەربگرن لەهەرکوێدا دەستان کەوت بەڵام وتەی فوقەهایان لەسەریەکتری وەرمەگـرن چونکە ئەوان لەناوخۆیاندا غیرە وئیرەی بەیەکتری ئەبەن.

ئیمام ـی مالکیش فـەرموویەت ـی : **يُؤْخَذُ بِقَوْلِ الْعُلَمَاءِ وَالْقُرَّاءِ فِي كُلِّ شَيْءٍ إلا قَوْلَ بَعْضِهِمْ فِي بَعْضٍ.**
وتەی زانایـان وقورئانخوێـنەکان وەرئەگیرێت لەهەموو شـتێکدا تەنها ئەوەنەبێت قسەیان لەسەریەکتری وەرناگیرێت.
ـــ جامع بيان العلم وفضله -لابن عبد البر- باب حكم قول العلماء بعضهم في بعض.

ئیمام ـی الذهبی رحمه الله تعالی فەرموویەت ـی : **كلام الأقران بعضهم في بعض لا يعبأ به لاسيما إذا لاح لك أنه لعداوة أو لمذهب أو لحسد وما ينجو منه إلا من عصمه الله وما علمت أن عصراً من الأعصار سلم أهله من ذلك سوى الأنبياء والصديقين.**

وتەی هاوتەمەن وهاوپیشـەکان لەسەر یەکتری بایەخـی پێ نادرێت بەتایبەت گەر بۆت دەرکەوت دژایەتی مەزهەبی لەنێوانیـاندا هەیـە یان حەسـادەت کەهیچ کەسێک لەمـە ڕزگاری نابێت مەگەر کەسێک الله تعالی پاراستبێتی نەمزانیوە هیچ سەردەمێک هەبوبێت خەڵکەکەی لەم دیاردەیـە پارێزراوبوبێت جگە لەپێغەمبەران و ڕاستگۆیـان.

وە نمونەش زۆرە کەزانایان ـی هاوشانی یەکتر قسەیـان بەیەکتری وتوە تائاستی تەکفیر وحەڵاڵکردن ـی خوێنیش.

بۆنموونه :

• تەکفیری ابن ابی ذئب بۆ ئیمام ـی مالك وەک ئیمام ـی ئەحمەد گێڕاویەتیەوە بەڵام ئیمام ـی ئەحمەد ڕووە ڕاستیەکە دەرئەخات فەرموویەتی : **بلغ ابن أبي ذئب أن مالكا لم يأخذ بحديث البيعان بالخيار فقال يستتاب في الخيار فإن تاب وإلا ضربت عنقه ومالك لم يرد الحديث، ولكن تأوله على غير ذلك.**

گەشت بەابن ابی ذئب کەمالك فەرموودەی (البيعان بالخيار) وەرناگرێت ابن ابی ذئب وتی داوای تەوبەی لێ ئەکرێت تەوبە نەکات لەملی ئەدرێت (ئیمام ئەحمەد رحمه الله تعالى ئەفەرموێت) بەڵام مالك فەرموودەکەی ڕەد نەکردۆتەوە بەڵکو بەشێوازێکی تر لێی تێگەشتبوو تەئویلی کردبوو.

— الطبقات الحنابله 353.

• وەهەروەها نمونەی ئیمام ـی الذهلی کەتۆمەت ـی جەهمی بوونی یایە پاڵ ئیمام ـی بوخاری رحمهم الله تعالى کاتێک کەبینی خەڵک زۆرتر بەرەو لای ئیمام ـی بوخاری ئەچن و کۆڕ ومجلس ـی خۆی خەریک چۆڵ ئەبێت حەسادەت گرت ـی و تۆمەت ـی یایە پاڵ ئیمام ـی بوخاری وەک ئیمام ـی الذهبی دەقاو دەق بەوشێوازە باسی کردووە.

— سير أعلام النبلاء (12/ 453).

• وەهەروەها وتەی ئیمام ـی مالك لەسەر محمدی کوڕی اسحاق ـی کوڕی یسار کەپێی وتوە دەجالێکە لەدەجالەکان.

— سير أعلام النبلاء (8/ 71).

• وەهەروەها قسە وتنی ئیمام ـی النسائی بە ئەحمەدی کوڕی صالح کاتێ ئەحمەدی کوڕی صالح ئیمام ـی النسائی لەمجلس ـی خۆی دەرکرد ئیمام ـی النسائی ئەمە لەدڵدا بوو بەڕقێک بۆیە ئەیفەرموو ئەحمەد کەسێکی جێگەی متمانە نیە وسیقە نیە.

— سير أعلام النبلاء (11/ 83).

کەواتا ئەکرێت زانایان هەنێ کات لەبەر توڕەبون یان ئیرەیی یان غیرەکردن یان جیاوازی مەزهەب ـی حوکمێکی ناڕەوا وتۆمەت بەن بەسەر زانای بەرامبەریان بەناهەق وەک ئەوچەند نمونەیە وەنمونەی تۆمەتەکەی ئیمام ـی الذهلی بۆ بوخاری زۆر ڕوونە کەبخاری بەئاشکرا ڕەدی ئەکردەوە کەلەفزی بەقورئان مەخلوق بێت لەگەڵ ئەوەشدا الذهلی سووربوو لەسەر ئەو بوهتانە ئەمەش وەک زانایان فەرموویانە تەنها حەسادەت بووە بۆیە وتەی زانا لەسەر عەیبدارکردن ـی زانایەکی تر ئەچێتە ناو ئەوبنەمایەی کاتێ ئەو زانایە لەناو موسڵمانان‌دا ئیمامەتی بۆچەسپاوە و بەکەسێکی ڕاستگۆ و عەدل ناسراوە ئەوا ئاوڕ نادرێتەوە بەوتەی زانایەکی تری هاوتەریب ـی خۆی کاتێ عەیبداری ئەکات.

ئیمام ـی ابن عبدالبر رحمه الله تعالی فەرموویەت ـی : **هَذّا بابٌ قَد غَلِطَ فِيهِ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ, وضَلَّت بِهِ نَابِتَةٌ جَاهِلَةٌ .. وَالصَّحِيحُ فِي هَذَا البَابِ أَنَّ مَنْ صَحَّتْ عَدَالَتُهُ, وَثَبَتَت فِي العِلمِ أَمَانَتُهُ, وَبَانَت ثِقَتُهُ وَعِنَايَتُهُ بِالعِلمِ لَم يُلتَفَت فِيهِ إِلَى قَولِ أَحدٍ.**

ئەمە بابەتێکە زۆرێک لەخەڵکی تێیدا بەهەڵەچون وکۆمەڵێکی نەزان ـی پێ گومڕابوە .. وتەی ڕاست لەم بابەتە ئەوەیە هەرکەسێک عەدالەت ـی جێگیربوبێت و زانست وئەمانەت ـی زانست ـی جێگیربووبێت وە متمانە و بایەخ دان ـی بەزانست جێگیربوبێت ئەوا ئاوڕ نادرێتەوە بۆوتەی هیچ کەسێک کەعەیبداری بکات.

بۆیە ئیمام ـی ئەبو حسن پاش ئەوەی گەڕایەوە بۆمەنهەج ـی ئەهلی سونەت وخەڵکێکی زۆر شوێنی کەوتن وبایەخیان بەزانستەکەی ئەیا و عیبادەت وعلم وتەقوای لەناوخەڵکیدا بەگشتی جێگەی بایەخ بوو بۆیە هەنێ زانا لەبەر جیاوازی هەنێ تێڕوانین تانەیان لەگەڕانەوەکەی یا و پێیان وابوو تەوبەی نەکردووە بۆیە حوکم ـی قورس وتۆمەتیان ئاڕاستەی ئەکرد یەکێک لەو تۆمەتانە ئەوەیە.

ئیمام ـی الذهبي في **سير أعلام النبلاء 16/477** باسی ئەکات ولە کۆتایشدا ڕووە ڕاستەکەی ڕوون ئەکاتەوە ئەفەرموێت : **زَاهِرَ بنَ أَحْمَدَ يَقُوْلُ: نَظَرْتُ فِي صِيْرِ بَابٍ، فَرَأَيْتُ أَبَا الحَسَنِ الأَشعرِيَّ يَبُولُ فِي البَالوعَةِ، فَدَخَلتُ، فَحَانَت الصَّلاَةُ، فَقَامَ يُصَلِّي، وَمَا كَانَ تَمَسَّحَ وَلاَ تَوَضَّأَ، فَذَكَرْتُ الوضُوءَ، فَقَالَ: لَسْتُ بِمُحْدِثٍ. قلت :" لعله نسي.**

زاهر بن احمد وتویەتی لەدرزی دەرگاوە بینیم ابو حسن ـی ئەشعەری میزی کرد پاشان چومە ژورەوە بۆلای کاتی نوێژ داهات وهەستا ونوێژی کرد نەمەسحی کرد نەدەست نوێژی گرتەوە منیش دەستنوێژم بیرهێنایەوە ئەویش وتی من دەستنوێژم هەیە وبێ دەستنوێژ نیم.

ئیمام ـی الذهبی لەلێدووان ـی لەسەر ئەم ڕووداوە ئەفەرموێت : (لەوانەیە ئەبو حسن بیری چووبێتەوە).

ئەمەش دەقاو دەق وەک ئەو تەفسیرەیە کەئیمام ـی احمد هێنایەوە بۆ ئیمام ـی مالک کەفەرمووی ئەو فەرموودەکەی ڕەد نەکردۆتەوە بەڵکو لێکدانەوەی جیاوازی بۆکردووە، بۆیە موسڵمان ئەبێت گومان ـی باش بەریت بەموسڵمان چجای بەگەورە زانایەکی ئاوا کەبەپێی ڕووداوەکە کات ـی نێوان میزکردنەکەی تاکات ـی هاتنی نوێژەکە ماوەیەکی لەنێواندا بووە بۆیە بیرچونەوە لەهەموو مرۆڤێک ڕووئەیات وەکچۆن تەنانەت پێغەمبەر صلی الله علیە وسلم دووڕکات نوێژی کرد وایزانی کەوا چوار ڕکات ـی کردوە چونکە بیری چوبویەوە بۆیە وەک ئیمام ـی زەهەبی فەرمووی ئەبێت گومان ـی خێری بۆبهێنرێتەوە چونکە مرۆڤ ئامادەیە بۆلەبیرچونەوە پاشان ئەم وتانەش لەو وتانەیە کەزانایانی هاوشان ـی یەک بۆ ناشرین کردن ـی یەکتری ئەیڵێن کە ئەم وتانە دوورنین لەئیرەی و حەسادەت و ڕق ـی مەزهەب ـی بۆیە نەک ناکرێت بەبەڵگە بەڵکو هەر نابێت بگێڕدرێتەوە.

پاشان ئەم وتەیە و ئەو وتانەی تریش کەهاوشێوەی ئەمەن دیار نیە ئایا هی پێش سەردەم ـی تەوبەکەی بووە یان دووای تەوبەکەی چونکە هیچ ئاماژەیەکی تێدانیە کەئەم ڕووداوانە هی پاش سەردەم ـی تەوبەکردنەکەی بێت بۆیە ئەم وتانە گەر ڕاستیش بێت گریمانە ئەکرێت هی سەردەم ـی پێش تەوبە کردن بێت مادام ڕووداوێکیش دووگریمانە هەڵبگرێت بەهیچ جۆرێک نابێت بەبەڵگە چجای ئەوەیە بابەتەکە کلام ـی الاقران (واتا قسەی دووزانای دژبەیەکە لەسەر یەکتری) ئەمەش بەهێزترین هۆکارە تانەگێردرێتەوە چجای بکرێت بەبەڵگە بۆیە لەبەر ئەوەی ئەوزانایانە کە منافس ـی یەک بوونە ئاماژەیان بەوە نەیاوە کەابوحسن لەکام

قۆناغدا ئەوانەی کردووە و لەهەمان کاتیشا ناکۆکی توند لەنێوان هەردوو ئاڕاستەکە هەبوە بـۆیە وتەکانیـان ناگێڕدرێتەوە چجای ئەوەی کەهەرنا ناکرێت بەبەڵگە لەدژی ئیمام ـی ئەبو حسن لەبەر چەندین هۆکار وەک لەسەرەوە ئاماژەمان پێیا.

شیخ الإسلام ابن تیمیة کێیە و وەسفی زاناکان چۆنیبووە بۆی؟
وەڵامی بوهتانی عومیە خەوارجیەکان

ابن تیمیە کێیە؟

شيخ الإسلام أحمد بن عبد الحليم بن تيمية نوێکەرەوەی ئیسلام لەساڵی ٦٦١ هجری لەدایک بوە ولەساڵی ٧٢٨ هجری کۆچی دوای کردووە زیندووکەرەوەی مەنهەج ی سەلەف بوو لەسەردەمێکدا کە جەهمیەت وئەشعەریەت باڵیان بەسەر ئومەتی ئیسلامیدا کێشابوو زیندان کرا وئەشکەنجەدرا لەپێناو چەسپاندنی عەقیدەی سەلەف و گەیاندنی وتەکانی سەلەف بەئومەتبزانابووە لەعەقیدە و لەفیقهـ و لەفەرمووده ولەتفسير و لەمێژوو و لەنحو صرف و هیچ بوارێک نیە شێخ ی ئیسلام پشکی گەورەی نەبوبێت لەزانست لەسەری.

شایەتی زانایان لەسەر ئیمام ابن تیمیە

١- ئیمام ی الحافظ ابن عبد الهادي : شێخ ی العلامة، الحافظ، وفەرموودەناس شمس الدين محمَّد بن أحمد بن عبد الهادي المقدسي، الصَّالحي، الحنبلي. 744هیجری وەفاتی کردووە.

دەفەرموێت لەکتێبەکەیدا **"مناقب ابن تيمية" : وَكَانَ - رَحمَه الله - سَيْفاً مسلولاً على الْمُخَالفين، وشَجاً فِي حلوق أهل الْأَهْوَاء من المبتدعين. وإماماً قَائِماً بِبَيَان الْحقِّ، ونصرة الدّين.**

ڕەحمەتی الله ی لێ بێت (ابن تيميه) شمشێری هەڵکێشراوبوو لەسەر پێچەوانکارانی سونەت وەگرێیەک بوو لەگەروی ئەهلی ئارەزوو لەبیدعەچیەکان وە پێشەوا بوو لەڕونکردنەوەی هەق و سەرخستنی دین.

٢- ئیمام ی ابن دقيق العيد ی شافعی زانای فەقیهـ وفەرموودەناس دەفەرموێت :
لمَّا اجْتمعت بِابْن تَيْمِية رأيتُ رجلاً الْعُلُوم كلهَا بَين عَيْنَيْهِ يأخذ مِنْهَا مَا يُرِيد.

کاتێ گەشتم بەابن تیمیە بینیم پیاوێکە هەرچی زانستە لەنێوچاوانیدا پێویستی بەهەرزانستێ بێت بەویستی خۆی لەوزانستە هەڵدەبژێرێت.

٣- الصفي الهندي فەقیهـ و زانای ئصولی قاضی مصر وشام وموفتی ئیسلام محمد ابن الشيخ صفى الدين الانصارِي لە715 ی هیجری وەفاتی کردووە دەفەرموێت :

إن لم يكن ابْن تَيْمِية شيخ الْإِسْلَام فَمن؟!
ئەگەر ابن تيميه شـێخ ـی ئيسلام نەبێت كێ شـێخ ـی ئيسلامه ؟.

٤ - ابن الزملكاني شافعـی فەقیهـ وئصولی ئیمامی شافعیەكان له727 هیجری وەفاتی كردووه ـدەفەرموێت : الحافظ ابن رجب – رحمه الله تعالى – له **(طبقات)** دەفەرموێت : **وَبَلغنِي من طَرِيق صَحِيح عَن ابن الزملكاني: أَنَّه سُئِلَ عَن الشَّيْخ – يَعْنِي ابْن تَيْمِية – فَقَالَ: لم يُر من خَمْسمِائَة سنة – أَو قَالَ أَرْبَعمِائَة سنة.**

پێم گەیشتوه بەڕێگەی سەحیح لەابن الزملكان ـی پرسیاری لێكراوه لەبارەی ابن تیمیه فەرمویەتی لەماوەی ٥٠٠ساڵ یان ٤٠٠ ساڵی پێشوو هاوشێوەی ابن تیمیه نەبوه.

وەلەسەر **كتاب ـی (بيان الدَّليل على بطلان التَّحليل)** ـەكەی ابن تیمیه نوسیویەتی: (ئەم كتێبه لەنوسراوی شێخ ـی گەورەمان وپێشەوامان شێخ ـی ئیمام وزانا و عەلامـه لێهاتوو لەلەبەركردن خاوەن زوهد و وەرع شێخ تقی الدين شيخ الاسلام گەورەی زانایان پێشەوای چاكەكاران سەرخەری سونەت وشكێنەری بیدەعەكان حوجەی الله بەسەر دروستكراوەكانی وەڵامـدەرەوەی گومانەكانی ئەهلی گومڕای وعینادی زانایەكی كرداركار بەعلمەكەی كۆتا زانای موجتەهید أَحْمد بن عبد الْحَلِيم بن عبد السَّلَام ابْن عبد الله بن أبي الْقَاسِم بن مُحَمَّد بن تَيْمِية الْحَرَّانِي).

٥ - الخوارزمي شێخ وزانا ـی فەرمووده‌ناس ابو المعالی محمد بن طغريل الخوارزمی ٧٣٧ هیجری وەفاتی كردووه لەنوسراوێكیدا بەناونیشانی **(سماع طبقة)** ـدەفەرموێت : **وَسَيِّدنَا الشَّيْخ الْإِمَام، الْعَلامَة، الصَّدْر الْكَبِير، الْكَامِل، الْقدْوَة، الْحَافِظ، الزَّاهِد، العابد، الْوَرع، شيخ الْإِسْلَام، مفتي ،حجَّة الْمذَاهب، مقتدى الطوائف، لِسَان الشَّرِيعَة، مُجْتَهد الْعَصْر، وحيد الدَّهْر، إِمَام الْأَئِمَّة، تَقِيّ الدّين، أبي الْعَبَّاس، أَحْمد ....**

گەورەمان ئـیمام و عەللامه سنگ فراوان و كامـڵ و پێشەوا و حافظ و زاهـید و الله پەرست و خاوەن وەرع شـێخ ـی ئیسـلام موفتی وبەڵگەی مەزهەبەكان پێشەوای كۆمەلەكان زمانـی شەریعەت و زانای موجتەهیدی سەردەم وتاكـەزانای سەردەم

پێشەوای پێشەواکان تقی الدین ابی عباس احمد بن عبدالحلیم ابن تیمیه رحمه الله.

٦ - الحافظ البرزالي شيخ وزانای فەرموودەناس و مێژووناس أبو محمَّد القاسم بن محمَّد بن يوسف، البرزالي، الإشبيلي الدِّمشقي لە ٧٣٨ هیجری وەفاتی کردوە لەمێژووەکەیدا لەکاتی باسی ابن تیمیه دەفەرموێت : **فَصَارَ إِمَامًا فِي التَّفْسِير، عَارِفًا بالفقه. فَيُقَال: إِنَّه كَانَ أعرف بِفقه الْمذَاهب من أَهلهَا، الَّذين كَانُوا فِي زَمَانه وَغَيره. وَكَانَ عَالما باخْتلَاف الْعلمَاء، عَالماً بالأصول وَالْفُرُوع، والنحو، واللغة،**

بوو بەئیمام لەزانستی تەفسیر وەزانابوو لەفیقهـ وەوتراوە لەئەهلی مەزهەبەکان شارەزاتربوە بەمەزهەبەکان ئەوانەی کەلەسەردەمی خۆیدا بون وە زانابوە بە ڕاجیاوازی زاناکان وەزانابوە بە ئصول وبەفروع وبەنەحو بەزمان.

وَأما الحَدِيث: فَكَانَ حَامِل رايته، حَافِظًا لَهُ، مُمَيّزاً بَين صَحِيحه وسقيمه، عَارِفًا بِرِجَالِهِ.

وەلەڕوانگەی فەرموودەوە خۆی هەڵگری ئاڵای فەرموودەبوو لەبەرکەری فەرموودەبوو جیاکەرەوەی حدیث ـی سەحیح وزەعیف بوو زانابوو بەپیاوانی سەندەکانی فەرموودە.

وَله تصانيف كَثِيرَة، وتعاليق مفيدة فِي الْأُصُول وَالْفُرُوع. وَأثْنى عَلَيْهِ وعَلى فضائله، وعلومه جمَاعَةٌ من عُلَمَاء عصره، مثل: ابْن دَقِيق الْعِيد، وَابْن النّحاس، وَالْقَاضِي الْحَنَفِيّ: قَاضِي قُضَاة مصر ابْن الحريري، وَابْن الزملكاني، وَغَيرهم.

وەچەندان کتێب ونوسراوی هەیە چەندان لێدوانی بەسودی هەیە لەزانستی ئصول وفەرع وەزانایان ـی سەردەمی خۆی وەسفی چاکەکانی ابن تیمیه وزانستەکەیان کردوە نمونەی ابن دقیق العید وابن النحاس و القاضی الحنفی و ابن الحریر و ابن الزملکانی وجگەلەوانیش.

٧ - الإمام الذهبي رحمه الله لەباسی مامۆستاکانیدا دەفەرموێت : **هو شيخنا ، وشيخ الإسلام ، وفريد العصر ، علماً ، ومعرفة ، وشجاعة ، وذكاء ، وتنويراً إلهيّاً ،**

ونصحاً للأمَّة ، وأمراً بالمعروف ، ونهياً عن المنكر ،

شێخ ـی ئیمە و شێخ ـی ئیسلام وتاکەزانای سەردەمی خۆی بو لە زانست وشارەزای وبوێری و زیرەکی و ڕوناکیەکـ بوو لەلایەن الله ـوە کەسێکی ئامۆژگاریکاربوو بۆئومەت وفەرمانکار بەچاکە وڕێگری کار بوو لەخراپە

ونصر السنَّة بأوضح حجج، وأُوذي في ذات الله من المخالفين ،

سونەت ـی سەرخست بەڕونترین بەڵگەکان وە لەم پێناوەشدا ئازار ـدرا لەلایەن پێچەوانکارانی.

فلو حلفت بين الركن والمقام لحلفت : إني ما رأيت بعيني مثله ، وأنه ما رأى مثل نفسه.

ئەگەر سوێند بخۆم لەنێوان ڕوکن ومقام من بەچاوی خۆم هاوشێوەی ابن تیمیەم نەبینیوە خۆشی هاوشێوەی خۆی نەبینیووە.

— ذيل طبقات الحنابلة " لابن رجب الحنبلي (4 / 390).

٨ - عماد الدين الواسطي رحمه الله ـدەڵێت : **والله ، ثم والله ، لم يُرَ تحت أديم السماء مثل شيخكم ابن تيمية ،**

والله ـی پاشان والله ـی لەژێر ئاسمانەکان کەسم نەبینیوە وەکـ شێخەکەتان ابن تیمیە.

علماً ، وعملاً ، وخلُقاً ، واتِّباعاً ، وكرماً ، وحلْماً ، وقياماً في حق الله تعالى عند انتهاك حرماته ، أصدق النَّاس ، وأصحهم علماً

کەسم نەبینیوە وەکـ ابن تیمیە خاوەن علم و کـردار بێت و خاوەن ڕەوشـتـی جوان و شوێنکەوتە بێت و بەخشندە و لەسەرخۆ مافەکانی الله ـی دەپاراست کاتێ

سنورەكان ـی الله پێشێل كرابايە ڕاستگۆترین ـی خەڵكی وخاوەن ڕاسترین زانست لەناوخەڵكدا.

وأكملهم اتباعاً لسنَّة محمد صلى الله عليه وسلّم ، ما رأينا في عصرنا هذا مَن تستجلي النبوة المحمدية وسننها من أقواله وأفعاله إلا هذا الرجل يشهد القلب الصحيح أن هذا هو الاتباع حقيقة.

وە تەواترینی خەڵكان بوو لەشوێنكەوتنی بۆ سونەتی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم هاوشێوەی ابن تيميەمان نەبینی لەم سەردەمەمان كەسێك سونەتی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم لەوتە وكرداری ـدا ڕەنگ بداتەوە ئیلا ئەم پیاوە نەبێت كەدڵی ساغ ئەم شاهێدیە ئەیات كەئەمە شوێنكەوتنە بەهەقیقەت.
— " العقود الدرية " (ص 311) .

٩ - الحافظ جلال الدين السيوطي رحمه الله ـدەفەرموێت : **ابن تيمية ، الشيخ ، الإمام ، العلامة ، الحافظ ، الفقيه ، المجتهد ، المفسر البارع ، شيخ الإسلام ، علَم الزهاد ، نادرة العصر ، تقي الدين أبو العباس أحمد المفتي شهاب الدين عبد الحليم بن الإمام المجتهد شيخ الإسلام مجد الدين عبد السلام بن عبد الله بن أبي القاسم الحراني.**

ابن تيميە شێخ و پێشەوا و عەلامە و حافظ فەقیهـ و موجتەهید و موفەسیری لێهاتوو شێخ ـی ئیسلام وئاڵای زاهیدان وكەم وێنەی سەردەم شيخ تقى الدين ابو العباس احمدالمفتى شهاب الدين عبدالحليم بن الامام المجتهد شيخ الاسلام مجد الدين عبدالسلام بن عبدالله بن ابى قاسم الحرانى.

وعني بالحديث ، وبرع في الرجال ، وعلل الحديث ، وفقهه ، وفي علوم الإسلام ، وعلم الكلام ، وغير ذلك. وكان من بحور العلم ، ألَّف ثلاثمائة مجلدة ، وامتحن وأوذي مراراً.
گرنگی ـداوە بەفەرموودە وزانستی پیاوانی سەنەدی فەرموودە و كێشەكانی فەرموودە وە گرنگی یاوە بەفیقهـ و وزانستەكانی ئیسلام وجگەلەوانەش وە دەریایی زانست بوو ٣٠٠ بەرگە كتێبی نوسیوە تاقیكرايەوە وچەندین جار ئازاردرا. **—" طبقات الحفاظ " (ص 516 ، 517) .**

١٠ - الإمام الحافظ ابن حجر العسقلاني الشافعي رحمه الله لەبارەی شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله ـدەفەرموێت لەلێدوانی بۆ كتێبی **(الرد الوافر على من زعم أن من سمى ابن تيمية شيخ الإسلام كافر)** ابن حجر نوسيويەتی : **وشهرة إمامة الشيخ تقي الدين أشهر من الشمس ، وتلقيبه بـ " شيخ الإسلام " في عصره باق إلى الآن على الألسنة الزكية ، ويستمر غداً كما كان بالأمس ، ولا ينكر ذلك إلا من جهل مقداره ، أو تجنب الإنصاف ،**

ناوبانگ وئيمامەت ـی شيخ تقی الدين لەخۆر ئاشكراترە وە نازناولێنانی بەشێخ ـی ئيسلام لەسەردەم خۆيەوە تائێستا بەردەوامە لەسە زمانە پـاكەكان وە لەداهاتوش بەردەوام ئەبێت وەكچۆن لەڕابـردوو بەردەوام بوو وەكەس نيە نكۆڵـی پلەی شێخ ئيـسلام بكات ئيلا كەسـێ نەبێت نەزان بێت بەپێگەی ابن تيميە يان كەسێک بێت دووربێت لەئينصاف.

ولو لم يكن من الدليل على إمامة هذا الرجل إلا ما نبَّه عليه الحافظ الشهير علم الدين البرزالي في " تاريخه " : أنه لم يوجد في الإسلام من اجتمع في جنازته لما مات ما اجتمع في جنازة الشيخ تقي الدين.

ئەگەر هيچ بەڵگەيەک نەبێت لەسەر ئيمامەتی ئەوپياوە (ابن تيميە) تەنها ئەوەنەبێت كـە حافظ البرزالی لەمێژووكەيـدا گێڕاويەتيەوە كەدەڵێت (لەمێژوی ئيسـلامدا نەبوە هێندە خەڵک كۆببێتەوە بۆ جەنازەيەکـ وەک كۆبونەوەيان بۆ جەنازەی شـێخ تقی الدين ابن تيميە.

ومع حضور هذا الجمع العظيم : فلم يكن لذلك باعث إلا اعتقاد إمامته وبركته ، لا بجمع سلطان ، ولا غيره ، وقد صح عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال : (أنتم شهداء الله في الأرض) ــــ رواه البخاري ومسلم.

وە ئامادەبونی ئەو هەمووخەڵكەش بۆجەنازەكەی پاڵنەرەكەی هيچ نەبوە تەنها ئەوەنەبيت خەڵکـ بڕوايان بەپێشەوايەتی وپيرۆزبونی هەبوە نەكاربەدەست كۆی كردنەوە نەهيچی تـر وە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرمووييەتی (ئێوە شـاهێدی الله ـن لەسەر زەوی).

١١ - ئیمام ـی ابن قیم رحمه الله لەژیاننامەی ابن تیمیة ـدەفەرمویٚت : **شیخ الإسلام وَالْمُسْلِمين، الْقَائِم بِبَيَان الْحق، ونصرة الدّين، الدَّاعِي الى الله وَرَسُوله، الْمُجَاهِد فِي سَبيله.وَهُوَ الشَّيْخ الْعَلامَة، الزَّاهِد، العابد، الخاشع، الْحَافِظ، المتبع: تَقِيّ الدّين، أَبُو الْعَبَّاس، أحْمَد بن الشَّيْخ الامام الْعَلامَة شيخ الإسلام، أبي المحاسن، عبد الْحَلِيم بن الشَّيْخ الْإِسْلَام ومفتي الْفرق، عَلامَة الدُّنْيَا، مجد الدين، عبد السَّلَام.**

شێخ ـی ئیسلام وموسڵمانان ڕونکەرەوەی هەق و سەرخەری دین وبانگخواز بۆلای الله وپێغەمبەرەکەی صلى الله عليه وسلم و تێکۆشەری ڕێگەی الله ئەوویش شێخ ـی عەلامە زاهید و الله پەرست وخۆشکێن بۆ الله حافظ وشوێنکەوتە بۆسونەت شێخ تَقِيّ الدّين، أَبُو الْعَبَّاس، أحْمَد بن الشَّيْخ الامام الْعَلامَة شيخ الإسلام، أبي المحاسن، عبد الْحَلِيم بن الشَّيْخ الْإِسْلَام ومفتي الْفرق، عَلامَة الدُّنْيَا، مجد الدين، عبد السَّلَام.

١٢ - ئیمام ابن مفلح المقدسي رحمه الله ـدەفەرمویٚت له **طبقة سماع (لجزء الحسن بن عرفه)** فەرموویەتی : **الشَّيْخ، الإِمَام، الْعَالم الْعَلامَة، الْحجَّة، الْحَافِظ، الزَّاهِد، العابد، الْوَرع، شيخ مَشَايِخ الْإِسْلَام، بَقِيَّة الْأَئِمَّة الْأَعْلَام. إِمَام الْأَئِمَّة، قدوة الْأمة، عَلامَة الزَّمَان، بَحر الْعُلُوم: تَقِيّ الدّين، أبي الْعَبَّاس، أَحْمد ...**

شێخ ـی ئیمام عالم وعەلامـه ، شێخ ـی بەڵگە حافظ وزاهید و الله پەرست شێخ ـی شیخەکانی ئیسـلام پاشماوەی پێشەوا دیارەکـان پێشەوای پێشەواکان پێشەوای ئومـەت زانای دیاری سـەردەم دەریایی زانستەکان شێخ تقی الدین ابی العباس ابن تیمیه.

وبەهەمان شێوە شێخ أبو محمد الحلبي ـی فەرموودەناس ومێژووناس لەکتاب ـی **(درة الأسلاك فِي دولة الأتراك)** لەباسی ژیاننامەی شێخ ـی ئیسـلام بەئیمامی ئەهلی سونەت ناوی دەبات : **وَإِمَامٌ فِي معرفَة الْكتاب وَالسُّنة، وَهَمَّامٌ لَا يمِيل إِلَى حلاوةٍ من الْمِنَّة. كَانَ ذَا ورع زَائِد، وزهد فَرعه – فِي روض الرِّضى – مائد. وسخاء وشجاعة، وعزلة وقناعة. وتصانيف مَشْهُورَة، وفتاوى أعلامها منشورة. يصدع بِالْحَقِّ، وَيتَكَلَّم فِيمَا جلّ ودقَّ. وَيَأْمُر بِالْمَعْرُوفِ وَينْهى عَن الْمُنكر، ويثابر على إِقَامَة الْحُدُود؛ إِن شُكر أَو لم يُشْكر.**

١١ - ئيمام ـى ابن قيم رحمه الله لەژياننامەى ابن تيمية ـدەفەرمویّت : **شيخ الإسلام وَالْمُسْلِمين، الْقَائِم بِبَيَان الْحق، ونصرة الدّين، الدَّاعِي الى الله وَرَسُوله، الْمُجَاهِد فِي سَبيله.وَهُوَ الشَّيْخ الْعَلامَة، الزَّاهِد، العابد، الخاشع، الْحَافِظ، المتبع: تَقِيّ الدّين، أَبُو الْعَبَّاس، أحْمَد بن الشَّيْخ الامام الْعَلامَة شيخ الإسلام، أبي المحاسن، عبد الْحَلِيم بن الشَّيْخ الْإِسْلَام ومفتي الْفرق، عَلامَة الدُّنْيَا، مجد الدين، عبد السَّلَام.**

شێخ ـى ئيسلام وموسڵمانان ڕونكەرەوەى هەق و سەرخەرى دين وبانگخواز بۆلاى الله وپێغەمبەرەكەى ﷺ و تێكۆشەرى ڕێگەى الله ئەوويش شێخ ـى عەلامە زاهيد والله پەرست وخۆشكێن بۆ الله حافظ وشوێنكەوتە بۆسونەت شێخ تَقِيّ الدّين، أَبُو الْعَبَّاس، أحْمَد بن الشَّيْخ الامام الْعَلامَة شيخ الإسلام، أبي المحاسن، عبد الْحَلِيم بن الشَّيْخ الْإِسْلَام ومفتي الْفرق، عَلامَة الدُّنْيَا، مجد الدين، عبد السَّلَام.

١٢ - ئيمام ابن مفلح المقدسي رحمه الله ـدەفەرمویّت لە **طبقة سماع (لجزء الحسن بن عرفه)** فەرموويەتى : **الشَّيْخ، الإِمَام، الْعَالم الْعَلامَة، الْحجَّة، الْحَافِظ، الزَّاهِد، العابد، الْوَرع، شيخ مَشَايِخ الْإِسْلَام، بَقِيَّة الْأَئِمَّة الْأَعْلَام. إِمَام الْأَئِمَّة، قدوة الأمة، عَلامَة الزَّمَان، بَحر الْعُلُوم: تَقِيّ الدّين، أبي الْعَبَّاس، أَحْمد ...**

شێخ ـى ئيمام عالم وعەلامـه ، شێخ ـى بەڵگە حافظ وزاهيد و الله پەرست شێخ ـى شيخەكانى ئيسلام پاشماوەى پێشەوا ديارەكان پێشەواى پێشەواكان پێشەواى ئومەت زاناى ديارى سەردەم دەريايى زانستەكان شێخ تقى الدين ابى العباس ابن تيميه.

١٣ - وبەهەمان شێوە شێخ أبو محمد الحلبي ـى فەرموودەناس ومێژووناس لەكتاب ـى **(درة الأسلاك فِي دولة الأتراك)** لەباسى ژياننامەى شێخ ـى ئيسلام بەئيمامى ئەهلى سونەت ناوى دەبات : **وَإِمَامٌ فِي معرفَة الْكتاب وَالسُّنة، وَهَمَّامٌ لَا يمِيل إِلَى حلاوةٍ من الْمِنَّة. كَانَ ذَا ورع زَائِد، وزهد فَرعه – فِي روض الرِّضى – مائد. وسخاء وشجاعة، وعزلة وقناعة. وتصانيف مَشْهُورَة، وفتاوى أعلامها منشورة. يصدع بِالْحَقِّ، وَيتَكَلَّم فِيمَا جلَّ ودقَّ. وَيَأْمُر بِالْمَعْرُوفِ وَينْهى عَن الْمُنكر، ويثابر على إِقَامَة الْحُدُود؛ إِن شُكر أَو لم يُشْكر.**

بەیانکردنی تۆبەی فخرالدین الرازی

فەخرالدين الرازى لەكۆتايى تەمەنيدا تەوبەى كردووە لەكوفرەكانى

الفخر الرازي كه له ساڵى ٦٠٦ هيجرى وەفاتى كردوە يەكێكە لەپێشەواكانى ئەشعەريەت بەڵام جياواز لەهەموو ئەشاعيرەيەك كەوتبوە كۆمەڵێ كوفرى زەق وئاشكراوە بەهۆى كاريگەربونى بەفەلسەفەوە واى لێهات بوو كتێبى دەنوسى لەبارەى سيحر و پەرستنى ئەستێرە بەناونيشانى **" السر المكتوم في السحر ومخاطبة النجوم "** كەبەهۆى ئەم كتێبەوە زانايان حوكمى تەكفيريان بەسەريا بەڵام لەكۆتاى تەمەنيدا تەوبەى كردوو گەڕايەوە بۆ ئيسلام ووەسيەتى نوسى كەئەمرێت لەسەر بيروباوەڕى قورئان وسونەت وتەوبەى كرد لەعلمى كەلام وفەلسەفە.

ابن الصلاح ئەفەرموێت : القطب الطّوعاني دووجار پێى وتم : **أنه سمع فخر الدّين الرّازي يقول : يا ليتني لم أشتغل بعلم الكلام ، وبكى.**
گوێم لە فخر الدين ی الرازى بوو ئەيگوت خۆزگە خۆم سەرقاڵى زانستى كەلام نەكردبايە و ئەگريا. — **" شذرات الذهب " (7/41) .**

ئيمام ی ابن القيم رحمه الله ئەفەرمووێت : **أن الرازي " رجع إلى طريقة الوحي والآثار النبوية ".**
ڕازى گەڕاوەتەوە بۆڕێگاى وەحى و ئاثارى پێغەمبەر ﷺ.
— **" الصواعق المرسلة " (3/1166) ، " اجتماع الجيوش الإسلامية " (ص 194).**

ئيمامى ڕاڤەكارى قورئان وگەورە مێژوونوس ئيمام ی ابن كثير رحمه الله له **"البداية والنهاية " (12-17/11)** ئەفەرموێت : **" وَقَدْ ذَكَرْتُ وَصِيَّتَهُ عِنْدَ مَوْتِهِ ، وَأَنَّهُ رَجَعَ فِيهَا إِلَى طَرِيقَةِ السَّلَفِ ، وَتَسْلِيمِ مَا وَرَدَ عَلَى الْوَجْهِ الْمُرَادِ اللَّائِقِ بِجَلَالِ اللَّهِ تَعَالَى ".**
وەسيتەكەيم باسكردووە لەكاتى مردنيدا كەگەڕاوەتەوە بۆ ڕێبازى سەلەف و تەسليم بون بەهەموو ئەو دەقانەى هاتوە بەوشێوەى كەشايستەو گونجاوە بەرامبەر بە الله تعالى.

ئيمام ی الذهبي رحمه الله لەژياننامەى الفخر الرازي له **" السير " (21/500)** ئەفەرموێت : **" العلامة الكبير ذو الفنون فخر الدين محمد بن عمر بن الحسين القرشي البكري الطبرستاني الأصولي المفسر ، كبير الأذكياء والحكماء والمصنفين ،**

زانای گەورەی خاوەن هونەر فەخره الدين محمدبن عمر بن الحسين القرشى البكرى الطبرستانى ئصولى وڕاڤەكارگەورەی زیرەک وداناکان ونوسرەکان.

وقد بدت منه في تواليفه بلايا وعظائم ، وسحر وانحرافات عن السنة ، والله يعفو عنه ، فإنه توفي على طريقة حميدة ، والله يتولى السرائر.

لەنوسینەکانیدا چەند کارەسات وشتی گەورە وسیحر ولادان لەسونەت هەبوو الله لێی خۆش بێت چونکە کەمرد لەسەر ڕێگایەکی سوپاسکراو وباش مرد الله ـش ئاگاداری نهێنیەکانە.

شيخ الإسلام رحمه الله ئەفەرموێت لەبارەی ڕازیەوە : **لما ارتد عن دين الإسلام ، وأمر بالإشراك بالله تعالى وعبادة الشمس والقمر والكواكب والأوثان ، في كتابه الذي سماه : " السر المكتوم في السحر ومخاطبة النجوم.**

کاتێ لەئیسلام هەڵگەڕایەوە وفەرمانی بەهاوبەشدانان بۆالله ئەکرد بۆپەرستنی خۆر ومانگ وئەستێره وبتەکان لەکتێبەکەیدا کەناوی لێ نابوو "السر المكتوم فى السحر ومخاطبه النجوم.

وقد ذكر فيه عن أبي معشر أنه عَبَدَ القمر، وأن في عبادته ومناجاته من الأسرار والفوائد ما ذكر.

لەوکتێبەدا باسی ئەوەی کردووە کە ابی معشر مانگی پەرستوە وەلەپەرستنی مانگ وموناجاتکردن لەمانگ نهێنی وسودی وای تێدایە کەلەوکتێبەدا باسیکردوە ...

وإن كانوا رَجَعوا عن هذه الردة إلى الإسلام ، فإن سرائرهم عند الله.

ئەگەر چی ئەوان لەو ڕیدەیە گەڕاونەتەوە بۆ ئیـسلام بەڵام نهێنیەکانیان بۆلای الله یە.
— " بيان تلبيس الجهمية " (3/ 53-54).

وەفەرموویەتی : **"أَنَّ مِنْهُمْ مَنْ يُصَنِّفُ فِي دِينِ الْمُشْرِكِينَ وَالرِّدَّةِ عَنْ الْإِسْلَامِ ، كَمَا صَنَّفَ الرَّازِي كِتَابَهُ فِي عِبَادَةِ الْكَوَاكِبِ وَالْأَصْنَامِ ، وَأَقَامَ الْأَدِلَّةَ عَلَى حُسْنِ ذَلِكَ وَمَنْفَعَتِهِ ، وَرَغَّبَ فِيهِ ، وَهَذِهِ رِدَّةٌ عَنْ الْإِسْلَامِ بِاتِّفَاقِ الْمُسْلِمِينَ ، وَإِنْ كَانَ قَدْ يَكُونُ تَابَ مِنْهُ وَعَادَ إلَى الْإِسْلَامِ ".**

کەسی وایان هەیە کتێبی نوسیوە لەبارەی دینی مووشریکان وهەڵگەڕانەوە لەئیسلام وەکچۆن ڕازی کتێبی نوسی لەبارەی پەرستنی ئەستێرەوبتەکان وبەڵگەی تێدا هێناوەتەوە لەسەر باشی پەرستنی ئەوانە و سودەکانی ئەگەرچی ئەکرێت تەوبەی لەوەکردبێت و گەڕابێتەوە بۆئیسلام. — **" مجموع الفتاوى " (4/ 55).**

وە شێخ ـ ئیسلام ئیقرار بەتەوبەکەی ڕازی ئەکات ورەحمەتی بۆ ئەنێرێت : **ما سلكه أهل البدع من أهل الفلسفة والكلام لا يصلون إلى علم ويقين، بل إنما غاية صاحبه الشك والضلال ، وهذا مما اعترفت به حذاقهم،**

ئەوەی ئەهلی بیدەع گرتویانەتە بەر لەئەهلی فەلسەفە وکلام ناگەن بە علم ویەقین بەڵکو خاوەنەکەی لەگومان وگومڕایدا ئەبێت وەک چۆن پسپۆڕەکانی ئەو بوارە خۆیان دانیان بەوە داناوە.

وممن اعترف به أبو عبد الله الرازي رحمه الله في غير موضع من كتبه ،

لەوانەش کەدانی بەو ڕاستیەدا ناوە ابو عبدالله ـی الرازی ـە رحمه الله لەچەند شوێنێ لەکتێبەکەی بەو لەفزە ئەڵێت ،

لقد تأملت الكتب الكلامية والمناهج الفلسفية فما رأيتها تشفي عليلاً ، ولا تروي غليلاً ، ورأيت أقرب الطرق طريقة القرآن ، أقرأ في الإثبات : (الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) طه/ 5 و (إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ) فاطر/ 10 . وأقرأ في النفي : (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ) الشورى/ 11 (وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا) طه/ 110 . ومن جرب مثل تجربتي عرف مثل معرفتي ".

كتێبە فەلسەفی وكەلامیەكانم خوێندوە وتێڕامانم تێكرد بەڵام نەم بینی نەخۆشیەك چارەسەركات و تینوێتی بشكێنێت بەڵام بۆم دەركەوت نزیكترین ڕێگا قورئانە ئایەتەكانی اثبات كردن بخوێنەوە **(الله لەسەر عەرش بەرزوبڵندە)** وەئایەتی **(هەموو وشەیەكی پیرۆزو و پاك - بۆلای الله سەر دەكەوێ وە هەموو قسەو ئاكارێكی چاك و پاكیش بەرەو لای خۆی بەرزی دەكاتەوەو وەری دەگرێ و قبوڵی دەكات)** واتا اثبات ی علوی الله ئەكات. ئەوەی هەمان ئەزموونی منی هەبوبێت ئەوا هەمان شت ئەزانێت وەك من زانیومە.

وهذا قاله في آخر عمره في آخر ما صنفه.

ئەمەش كۆتا شتە كەلەكۆتای تەمەنیدا لەكۆتا نوسراویدا نوسیویەتی.

وهو كثير التناقض ، يقول القول ثم يرجع عنه ، ويقول في الآخر ما يناقضه ، كما يوجد هذا في عامة كتبه ، تغمده الله برحمته ، وعفا عنه وسائر المؤمنين (رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ) وتوبته معروفة مشهورة ".

ئەوكتێبەش خۆهەڵوەشاندنەوەی زۆری تێدایە شتێ ئەڵێت دواتر لەوشتە ئەكشێتەوە ولەكۆتایدا شتێ ئەڵێت ئەوانی تر هەڵئەوەشێنێتەوە وەك چۆن ئەم شتە لەهەموو كتێبەكانی ـدا بونی هەیە الله ڕەحمـی پێ بكات ولەویش وهەموو باوەڕداران خۆش بێت ... — "**بيان تلبيس الجهمية" (8/ 529-530).**

وە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : (**إنما الأعمال بالخواتيم**).
واتا : كردەوەكـان بەكۆتایـەكەیانە.
— رواه ابن حبان (340).

كەسە نزیكەكانی ڕازی گێڕاویانەتەوە كەلەپێش مردنی تەوبەی كردووە و وتویەتی لەسەر ڕێگای قورئان وسونەت ئەمرم وپەشیمانم لەفەلسەفە وعلمی كەلام.

وه وەک مێژونوسان وزانایان وەک ابن قيم فەرموویان : **أن الرازي "رجع إلى طريقة الوحي والآثار النبوية ".**

ڕازی گەڕاوەتەوە بۆڕێگای وەحی و ئاثاری پێغەمبەر ﷺ.

تەوبەكردنی ئیمامی نەوەوی لەعەقیدەی ئەشعەریەكان وگەڕانەوەی
بۆ مەنهەجی سەلەف وجێگیركردنی سیفاتەكانی الله

تەوبەکردنی ئیمامی نەوەوی لەعەقیدەی ئەشعەریەکان وگەڕانەوەی بۆ مەنهەجی سەلەف وجێگیرکردنی سیفاتەکانی الله.

وازهێنانی ئیمامی النووی رحمە الله لەئەشعەریەت

ئیمام نوسراوێکی نوسیوە بەناونیشانی : **«جزء فيه ذكر اعتقاد السلف في الحروف والأصوات»** چاپکراوە لەساڵی 1429 بەتەحقیقی محمد بن عبداللطيف محمد الجمل، لەکۆتای ئەم کتێبەدا ئیمامی نەوەوی رحمە الله دەفەرموێت لە **لاپەڕەی (ص91) : اللهم اجعله شاهدا لنا لا علينا، ووفقنا وسائر أحبابنا لمرضاتك، وأمتنا على هذا المعتقد معتقد الصحابة والتابعين والمشايخ والصالحين، إنك على ما تشاء قدير، واجمع بيننا وبين مشايخنا ومن أحببناه وأحبنا في دار كرامتك يا أرحم الراحمين، وصلى الله على محمد وآله وصحبه وسلم، ثم قال المصنف رحمه الله: فرغنا من نسخه الخميس الثالث من شهر ربيع الأول سنة ست وسبعين وستمائة»، وكانت وفاة النووي رحمه الله كما في العبر للذهبي في الرابع والعشرين من شهر رجب سنة 676هـ، أي أن المدة بين الانتهاء من تأليف الكتاب ووفاته تقل عن خمسة أشهر.**

دوای ئەوە دوعا دەکات ودەڵێت کە الله تعالى ئەم نوسراوەی لێ قبوڵ بکات وبیکات بەبەڵگە بۆی بۆقیامەتی ودەفەرموێت یارەبی لەسەر ئەم عەقیدەیە بمان مرێنە کەعەقیدەی سەلەف وپیاوچاکان وشیخەکانمانە پاشان دەفەرموێت لەنوسینی ئەم کتێبە لێ بومەوە لە پێنج شەمە سێهەمی مانگی ربيع الاول ساڵی ٦٧٦ لەکاتێکدا ئیمامی نەوەوی لە ٢٤ مانگی ڕجب ـی ساڵی ٦٧٦ وەفاتی کردوە واتا نوسینی ئەو کتێبە ومردنی ئیمام نەوەوی پێنج مانگی لەنێواندا بوە.

دوای ئەوەی ئیمام هەموو وتەکانی سەلەف نەقڵ دەکات لەسەر اسماء وسفات وجێگیرکردنی بەبێ تەئویل وتعطیل وتفويض وتەشبیهـ لەکۆتایدا کۆتای دەهێنێت بەوتەیەکی ابی عباس الارموی لەبارەی بیروباوەڕی بەمسائلی اسماء وصفات لە **پەڕەی (ص80ـ82)** دەفەرموێ : **ذكر فيه عقيدة السلف في الصفات.**
باسکردنی عەقیدەی سەلەف لەسیفات.

دەفەرموێت : **«فصل في أحاديث تؤكد القول بهذا المعتقد وتؤيده على هذا التنزيه الذي عليه أئمة الإسلام حشرنا الله على معتقدهم وأماتنا على محبة السلف**

الصالحين والأئمة المهديين رضي الله عنهم أجمعين»،

ئەو فەرموودانەی لەم بارەیەوە هاتون دڵنیات دەکاتەوە لەم عەقیدەیە وە پشتگیری بەپاکڕاگرتنی الله دەکات کەپێشەوایانی ئیسلامی لەسەربوە الله تعالی لەسەر ئەو **عەقیدەیەی ئەوان** حەشرمان بکات وە لەسەر خۆش ویستنی سەلەفی صاڵح و پێشەوایانی هیدایەت دراو بمان مرێنێت ڕەزای الله لەهەموویان بێت.

تادەگات بەوەی دەفەرموێت : **ونؤمن بجميع أحاديث الصفات لا نزيد على ذلك شيئاً ولا ننقص منه شيئاً كحديث قصة الدجال وقوله فيه: «وإن ربكم ليس بأعور»، وكحديث النزول إلى السماء الدنيا، وكحديث الاستواء على العرش، وإن القلوب بين أصبعين من أصابعه، وإنه يضع السماوات على إصبع و الأرضين على إصبع،**

باوەڕمان بەهەموو فەرموودەکانی سیفات هەیە نەهیچ ی لێ زیاد دەکەین نەهیچ ی لێ کەم دەکەین:

١ - وەک فەرموودەی بەسەرهاتی دەجال کەپێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **(پەروەردگارتان کوێرنیە).**

٢ - وە وەک فەرموودەی دابەزینی الله بۆئاسمانی دوونیا.

٣ - هەروەها وەک فەرموودەی بەرزی الله لەسەر عەرش.

٤ - وە دڵەکانی بەندە لەنێوان دوو پەنجەیە لەپەنجەکانی الله.

٥ - وە پەروەردگار ئاسمانەکان دەخاتە سەرپەنجەیەکی وزەویەکانیش لەسەر پەنجەیەکی.

ونقول بتصديق حديث المعراج وبصحيح ما فيه من الروايات وندين أن الله مقلب القلوب، وما أشبه هذه الأحاديث جميعهاكما جاءت بها الرواية

وە دان بەڕاستدانانی فەرموودەی میعراج دەنێن وە بەسەحیح بونی وەبەهەموو ئەو ڕیوایەتانەی کەتێیدا هاتوە وە پەروەردگار دڵەکان وەردەگەڕێنێ وهاوشێوەی ئەم فەرموودانە باوەڕمان بەهەر هەموی هەیە.

من غير كشف عن تأويلها، وأن نمرها كما جاءت، وأن الإيمان قول وعمل يزيد بالطاعة وينقص بالمعصية ونقول إن الله يجيء يوم القيامة كما قال تعالى: {وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}، وأن الله يقرب من عباده كيف شاء لقوله تعالى: {وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ}،

بـەبێ **ئەوەی تەئـــویلی** ئەو فەرموودانەبکەین بەڵکو چۆن هاتوە ئاواش دەیگێڕینەوە **وەئەڵێـین** ئیمان وتە وکـــرداره زیاد دەکات بەگوێڕایەڵی وکەم دەکات بەسەرپێچی **وەئـەڵێین** پەروەردگار لەڕۆژی قیامەتدا دێت هەروەک لەقورئاندا فەرموویەتی : ﴿ **وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا** ﴾، وە پـەروەردگار نزیک دەبێتەوە لەبەندەکانی بەو شێوەیەی کەخۆی ویسـتی لێ بێت ﴿ **وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** ﴾،

وقوله: {ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى}، وأشباه ذلك من آيات الصفات، ولا نتأولها ولا نكشف عنها بل نكف عن ذلك كما كف عنه السلف الصالح، ونؤمن بأن الله على عرشه كما أخبر في كتابه العزيز.

وە وتـەی الله کەدەفەرموێت : ﴿ **ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى** ﴾ لە پاشانـدا نزیک بووەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ جا ئەوەندە لێی نزیک بووەوە بە ئەندازەی دوو کەوان، یان کەمتر بوو، دیارە لە ناو عەرەباندا باوبووە وتویانە: ئەوەندە بە یەکەوە نزیکن ئەندازەی دووکەوان، یان کەمتر بەینیانە.

هاوشـێوەی ئەو سیفاتانە **تەئـــویلی** ناکەین وە بەدوای ئاشکراکردنی چۆنیەتیەکەی ناگەڕێیـن بەڵکـو لەوەدا دەوەسـتین هەروەک چۆن سەلەف لێی وەسـتاون وە بـاوەڕمان وایـە کەالله لەسەر عەرشـە هەروەک چۆن لەقورئاندا هەواڵی لەسەرداوە.

ولا نقول هو في كل مكان، بل هو في السماء، وعلمه في كل مكان لا يخلو منه مكان كما قال: {أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ}، وكما قال: {إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ}،

وكما جاء في حديث الإسراء إلى السماء السابعة: «ثم دنا من ربه» وكما في حديث سوداء أريدت أن تعتق فقال لها النبي صلى الله عليه وسلم «أين ربك؟» فقالت: في السماء فقال : «أعتقها فإنها مؤمنة» وأمثال ذلك كثير في الكتاب والسنة،

وەهەروەک چۆن لەفەرموودەی ئیسراءکردنی بۆ ئاسمانی حەوتەم کەفەرموویەتی ـ لەپەروەردگاری نزیک بویەوە وە وەک چۆن لەفەرموودەی سوداء دا هاتوە کەویستی لەکوێلایەتی ئازاد بکرێت پێغەمبەر ﷺ بەوئافرەتە کۆیلەیەی فەرموو پەروەردگارت لەکوێیە ؟ ئافرەتەکە وتی لەئاسمانە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ئازادی بکە ئەمە ئیمانداره وەهاوشیوەی ئەم فەرموودانە لەکتاب وسونەت.

نؤمن بذلك ولا نجحد شيئا من ذلك،

باوەڕمان بەهەموو ئەوانەهەیە و نکوڵی لەهیچی ناکەین (تا هیچ بیانویەک نەمێنێتەوە بۆحەمدانی وعمومی ئیمام نەوەوی اثباتی ئایەتەکان وفەرموودەکانی سیفات دەکات لەگەڵ ماناکانی بڕوانە ئەم چەند دێرەی خوارەوە).

وقد روت الثقات عن مالك بن أنس أن سائلاً سأله عن قوله تعالى: {الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى}، فقال: الاستواء غير مجهول، و الكيف غير معقول، والإيمان به واجب، والسؤال عنه بدعة،

وە ڕیوایەتکراو بەسەند لەکەسانی ثقە لەمالکی کوڕی ئەنەسەوە کە پرسیاریان لەئیمامی مالک کرد لەبارەی ئایەتی ﴿ **الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى** ﴾ فەرمووی الاستواء ماناکەی دیارە ونەشاراوەتەوە بەڵام چۆنیەتی الاستواء ئێمە نایزانین ئیمان پێهێنانی واجبە و پرسیارکردن لەسەر چۆنیەتیەکەی بیدعەیە.

أقول: وما جاء في أثناء كلامه من ذكر دنو الرب وتدليه الصحيح خلافه وأن المراد به جبريل،

(ئیمام نەوەوی تەنها یەک ڕونکردنەوە دەدات لەپاش گێڕانەوەی ئەو هەموو قەولە تێبینی نیە لەسەر هیچ یەکێ لەو وتانە تەنها لەسەر یەک وتە تێبینی هەیە کەلەناو

سەلەفدا لەسەر ئەو وتەیە خیلاف هەبوە ئەوەش ئەوەیە ئیمام دەڵێ).

دەڵـێم/ لەبارەی نزیک بونەوەی الله لەپێغەمبەر ﷺ ئەوەی سەحیحە کە جبرائیل لێی نزیک بویەوە بەئەندازەی کەوانێ نێوانیان بوە چونکـە لە **صحيح البخاري (3235) ومسلم (442)** هاتوە : مَسْرُوقٍ دەڵێت بە عائیشەم وت لەبارەی ئایەتی : ﴿ **ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى** ﴾ ؟ دایکە عائیشە فەرمووی : **«ذَاكَ جِبْرِيلُ»** ئەوە جبـریل بووە.

الحمـدلله کەهەق هەرگیز ون نابێت ئەگەرچی دەرکەوتنیشی دوابکەوێت بەڵام وەک الله دەفەرموێت : ﴿ **وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ** ﴾ **[الأعرَاف : ١٢٨]**
واتـا : و پاشە ڕۆژی باش و ڕووناکیش هەربۆ ئەهلی تەقـوایە.

بۆیە حەمدانیەکان وعمومیەکان دووجار تاوانبارن لەسەر ئەم باسە:

١- بەجەهل ونەزانی تەکفیری ئیمـامێکی ئەهلی ئیسلامیـان کرد.
٢- لەسەرتەکفیرنەکردنی ئەم ئیمامە تەکفیری موجاهیـدان وموەحیـدانیان کرد.

الله تعالی لەسەر مەنهەجە پاکەکەی سەلەف وئەهلی سونەت ودەوڵەتی ئیسلام دامەزراومان کات کەکەس تەکفیرناکـات گەر کوفری ئاشکرای نەبێ وە تەکفیری هەرکەسانێکی کردبێت ئیلا لەبەر کوفری ئاشکرا تەکفیری کردوون.

نمونەی چەند گەورە زانایەك كە لە جەهمیەت و علمی كەلام وازیان هێناو گەڕانەوە بۆ مەنهەجی سەلەف

نمونەی چەند گەورە زانایەک کەلەجەهمیەت و علم ی کلام وازیان هێناو گەڕانەوە بۆمەنهەجی سەلەف

١ - ئیمام ی نعیم بن حماد (ت ٢٢٩ هـ) فەرموویەتی : **أنا كنت جهميًّا؛ فلذلك عرَفت كلامهم، فلما طلبت الحديث، عرَفت أن أمرهم يرجع إلى التعطيل.**

من جەهمی بووم هەربۆیە قسەکانیان ئەزانم کاتێ بەدوای حدیث گەڕام بینیم قسەکانیان ئەگەڕێتەوە بۆ تعطیل ی (اسماء وصفات ی الله). **— سير أعلام النبلاء 10/597.**

٢ - ئیمام ی أبو الحسن الأشعري رحمەالله تعالی (ت ٣٢٤ هـ) لەکۆتا نوسراویدا لەکتاب ی **"الإبانة"کەیدا** ئەفەرموێت : **قولنا الذي نقول به، وديانتنا التي ندين بها، التمسُّك بكتاب الله ربنا عز وجل، وبسُنَّة نبينا محمد صلى الله عليه وسلم، وما روي عن السادة الصحابة والتابعين وأئمة الحديث، ونحن بذلك معتصمون.**

وتەی ئێمە کەگوفتاری پێ ئەکەین وە دین ی ئێمە کەدینداری پێ ئەکەین دەستگرتنە بەکتاب ی الله ی پەروەردگارمان وەبەسونەتی پێغەمبەرمان محمد صلی الله علیه وسلم وەئەوەی ڕیوایەت کراوە لە هاوەڵان و تابعین وپێشەوایانی فەرمووده ئێمە دەست بەوەوە ئەگرین.

وبما كان يقول به أبو عبدالله أحمد بن محمد بن حنبل - نضَّر الله وجهه ورفع درجته وأجزل مثوبته - قائلون، ولما خالَفَ قولَه مخالفون؛

وە ئەوە ئەڵێین کەابو عبدالله احمد ی کوڕی محمدی کوڕی حنبل فەرموویەتی الله تعالی دەمچاوی درەوشاوە بکات و پێگەی بەرزکاتەوە وە ئەوقسانەی ئەو ئەڵێینەوە ئەوەشی پێچەوانەی قسەکانی ئەوی کردبێت ئێمەش پێچەوانەی ئەوکەسە ئەکەین کەپێچەوانەی ئیمام احمد ئەڵێت. **— أصول الديانة ٢١.**

٣ - ئیمام ـی الحرمین الجویني (ت ٤٧٨ هـ) ئەفەرمووێت : وازم لەئەهلی ئیسلام وئیسلامەکەیان وزانستەکەیان هێنا وچومە ناودەریایەکی قوڵەوە لەوشتانە ڕۆچووم کەئەهلی ئیسلام نەهیان لێ کرد هەموو ئەمەشم بۆیە کرد بەنیەتی دۆزینەوەی هەق و خۆپاراستن لەتەقلید **(والآن قد رجعت عن الكل إلى كلمة الحق, عليكم بدين العجائز).** ئێستا لەهەموو ئەوانە پاشگەز ئەبمەوە وئەگەڕێمەوە بۆ وتەی هەق دەست بگرین بەودینەی کەبەتەمەنەکان لەسەرین. **— سير أعلام النبلاء 18/471.**

وە ئەیفەرموو : **يا أصحابنا لا تشتغلوا بالكلام, فلو عرفت أنّ الكلام يبلغ بي ما بلغ ما تشاغلت به.**

ئەی هاوەڵەکانمان سەرقاڵ مەبن بەزانستی کەلام خۆئەگەر زانیبام زانست ـی کلام ئەم گەیەنێت بەم حاڵە هەرگیز خۆم پێ سەرقاڵ نەئەکرد. **— القرطبي في ((شرح مسلم)).**

وەفەرمووی رحمه الله تعالى لەسەرەمەرگیدا : **"اشهدوا عليَّ أني قد رجعت عن كل مقالة تُخالف السنة، وأني أموت على ما يموت عليه عجائز نيسابور".**

شاهێدبن من ئەگەڕێمەوە لەهەر وتەیەک کەپێچەوانەی سونەتە وەمن ئەمرم لەسەر ئەو دینەی کەبەتەمەنەکانی نیسابور لەسەری ئەمرن. **— طبقات الشافعية للسبكى 5/191.**

٤ - **ئیمام** ـی أبو حامد الغزالي (ت ٥٠٥ هـ) شيخ الإسلام رحمه الله لەبارەیەوە ئەفەرموێت : **... وإن كان بعد ذلك رجع إلى طريقة أهل الحديث، وصنَّف إلجام العوامِّ عن علم الكلام.**

ئەگەرچی گەڕاوەتەوە بۆڕێگەی ئەهلی حەدیث وە کتێبی الجام العوام عن الكلام ـی نوسیوە. **— مجموع الفتاوى 7/4.**

وەخۆشی رحمه الله تعالى فەرموویەتی : **"إن الصحابة رضوان الله عليهم، كانوا محتاجين إلى محاجَّة اليهود والنصارى في إثبات نبوة محمد صلى الله عليه وسلم،**

فما زادوا على أدلَّة القرآن شيئًا، وما ركبوا ظهر اللجاج في وضع المقاييس العقلية، وترتيب المقدِّمات، كل ذلك لعلمهم بأن ذلك مثار الفتن، ومنبع التشويش، ومَنْ لا يقنعه أدلَّة القرآن، لا يقمعه إلا السيف والسنان، فما بعد بيان الله بيان"؛ — إلجام العوامِّ عن علم الكلام 89_90.

هاوەڵان ڕەزای الله یان لێ بێت پێویستیان بە مناقشەبوولەگەڵ جولەکە وگاورەکان بۆسەلماندنی پێغەمبەرایەتی محمد ﷺ بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لەبەڵگەکانی قورئان زیاتریان بەکارنەهێنا بۆسەلماندنی وەنەهاتن پشت ببەستن بە پێوور وڕێکخەرە ئەقڵیەکان وڕێکخستنی پێشەکیە ناساندنەکان لەبەرئەوەی ئەیان زانی ئەم کارە هۆکاری پشێویی وفیتنەیە وە بنەمای سەرلێشواویە وە ئەوکەسەی کە قورئان نەبێتە هۆی قەناعەت پێ هێنانی ئەواتەنها شمشێر ورم سەرکوتی ئەکات لەپاش ڕوونکردنەوەی الله تعالی ڕوونکردنەوەی تر نیە.

٥ - العلامة فخر الدين الرازي (ت ٦٠٦ هـ). ***بڕوانە لاپەڕەی ٢٦٨.**

٦ -ابن حجری العسقلانی.

٧ - ئیمامی النووی. ***بڕوانە لاپەڕەی ٢٧٤.**

گومانی نەفامێکی مەلا هەڵۆ کە هاتوە ئەڵێت ابن تیمیە لەترسا تەکفیری
بۆ جەهمیەکان دەرنەبڕیوە ئەگەر بیگوتایە ئێوە کافرن ئەوالەملیان ئەیا

هەرچەندە چـەند بـرایـەک وتیان خۆت سەرقاڵ مەکـە بەڕەدی ئەم جاهیلە چونکـە دیارە علمی نیـە بەڵام خۆم پێم خۆشـبوو وەڵامـێکی ئەم چەند وێنەیـەی بەمەوە تا پیشـانی بەم چەند جاهیلە وچەند نەزانە بەدەقـی شەرعی وە پیشانی بـەم کەچۆن سەروخوار لەوتە کۆپـی پەیستەکانی تێگەشتوە حەزیشم لەدووبارەکـردنەوەی قسەنیە بەڵام هەربـۆئەوەی دەرکەووێت کـێ خیانەتی علمی ئەکـات ناچارم هەنێ وتە دووبـارەکەمەوە.

١ - من ڕەدی هەڵۆم یاوەتەوە کـەهەڵۆ وتی ابن تیمیە سەرگەورەی گروپەکانی تەکفیرکردووە لەجەهمی وموعتەزیلە وقەدەری ... هتد منیش ئەو وتەی شـێخی ئیسـلامم هێنایەوە کـەئەفەرموێت لە **الرد على البكري (ص: ٣٥٩).**

من بەجەهمـیەکان ـم وت لەحلولیەکـان و لەنفاة لەوانەی نەفـی ئەوە ئەکەن الله تعالـی لەسەر عەرش بێت لەکاتـی میحنەت وتاقیکردنەوەکـە پێم وتن ئـەگەر من موافەقەی ئێوە بـکەم ئەوا کـافرەبـم بەڵام ئێوە لەلای من کـافرنین چونکـە جاهلن وەئەمەش ـم ئاڕاستەی زانـاکانیان و قاضیەکانیان وشێخەکانیان و کاربەدەستەکانیان کــرد.

جا ئەم نەفـامەی مەلا هەڵۆ هاتوە ئەڵێت : ابن تیمیە لەترسـا تەکـفیری بۆ دەرنەبـڕیون ئەگـەر بیگوتایە ئێوە کافرن ئەوا لەملیان ئـەیا.

لەوەڵامـا ئەڵێم/

١ - ابن تیمیە زۆر بەجورئەتەوە وتویەتی گەرمن موافق ـی ئێوە بکەم من کافرئەبم چونکە ابن تیمیە علمی هەیە ئەزانێت ئەو عەقیدە کـوفرە بـەڵام بەزاناکانی ئەوان وکاربەدەستەکانیان وقاضیەکانیان ئەڵێت ئێوە لەلای من جاهلن واتا بە لای خۆشیان زانا وعالم بن بـەڵام ابن تیمیە بەجاهلیان ئەزانێت بۆیـە فـەرمووی تەکـفیرتان ناکەم.

کەواتـا ابن تیمیە بەوپەڕی جورئەت وئازایەتیەوە زاناکان ودەسەڵاتدارەکانیان بەجاهل ناوئەبات وعەقیدەکەشیان بەکوفری ناوئەبـات بەڵام ئەڵێت تەکـفیرتان ناکەم چونکـە جاهل ـن

وەئەمە تێگەشتنی من نیـە بەڵکو سەیرکەن الشیخ عبد الرحمن بن حسن بن محمدبن عبدالوهاب پاش ئەوەی وتەی شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە نەقڵ دەکات ـدەفەرموێت : **فانظر إلى تفريقه بين المقالات الخفية، والأمور الظاهرة، فقال في المقالات الخفية التي هي كفر: «قد يقال: إنه فيها مخطئ ضال لم تقم عليه الحجة التي يكفر صاحبها»، ولم يقل ذلك في الأمور الظاهرة؛**

سەرنج ـی وتەکەی ابن تیمیە بکەن کەجیاوازی ئـەکات لەنێوان بابەتە شاراوەکان و بابەتە ئاشکراکان لەبارەی کوفری بابەتە شاراوەکان ـدا فەرمووی (دەوترێ ئەوکەسـە هەڵەی کردوە وگومڕایە ئەوئیقامە حوجەیە نەکراوە کەپێی ببێت بەکافر) نەیفەرموو لەبابەتە ئاشکراکان (فەرمووی بابەتە شاراوەکان ..

فكلامه ظاهر في التفرقة بين الأمور المكفرة الخفية، كالجهل ببعض الصفات ونحوها، فلا يكفر بها الجاهل، كقوله للجهمية: «أنتم عندي لا تكفرون لأنكم جهال»،

وتەی شێخ ئاشکرایە لەجیاوازیکردن لەنێوان کوفری ئاشکرا وکوفری شاراوە کوفری شاراوە **وەکـ** جاهل بون بەهەنێ سیفات وهاوشێوەی کەکەسـی جاهل نابێت بەکافر و **بەجەهمیـەکان** ـی فەرموو : (ئێوە لەلای من کافرنین چونکـە جاهل ـن). — **[الدرر السنية 10/355].**

کەواتـا من وتەکەی ابن تیمیە بەتێگەشتنی زانایـانی نەجدی وەرمگرتوە کەنەجدیـەکانن فـەرموویـانە ابن تیمیە تەکـفیری جەهمیەکانی نەکـردوە لەبەر جەهل وتەئویل.

٢ - پـاشان گریمـان ابن تیمیە ترساوە نەیوێراوە لەوێـدا بڵێت ئێوە کـافرن دەی هەر خودی شێخ ـی ئیسلام ابن تیمیە بـڕوای وایـە کوفری جەهمیـەکان کوفرێکی خەفیـە دوای ئیقـامە حوجە تەکـفیر ئەکـرێن کەئەفەرموێت : **أن القول قد يكون كفرا كمقالات الجهمية .. ولكن قد يخفى على بعض الناس أنه كفر، فيطلق القول بتكفير القائل، كما قال السلف: من قال القرآن مخلوق، فهو كافر. ومن قال: إن الله لا يرى في الآخرة، فهو كافر. ولا يكفر الشخص المعين حتى تقوم عليه الحجة كما تقدم.**

ئـەكرێ وتەكە كوفر بێت وەكـ وتەی جەهميـــەكان بەڵام لەلای هەنێ لەخەڵكی شاراوەیە ئەو وتەیە كوفرە بۆیە بەشێوەی موطلەق ئەوترێ ئەوەی وابڵێت كافرە وەكچۆن سـەلەف ئەیانفەرموو ئەوەی بڵێت قورئان مەخلوقە كافرە ئەوەی بڵێت الله نابینرێ لەقیامەتە كافرە بـەڵام كەسـی دەستنیشانكراو بەدیاری كـراوی تەكفیرناكـرێت تا ئیقامە حوجە ئەكـرێت.

بـەڵكو لەوەزیاتر ابن تیمیە ئەفـەرموێت ئیمام ـی احمد تەكفیری تاك تاكی جەهمیەكانی نەكـردوە وەكـ فەرموویەتی : **مع أن أحمد لم يكفر أعيان الجهمية ولا كل من قال إنه جهمي كفره ولا كل من وافق الجهمية في بعض بدعهم ; بل صلى خلف الجهمية الذين دعوا إلى قولهم وامتحنوا الناس وعاقبوا من لم يوافقهم بالعقوبات الغليظة لم يكفرهم أحمد وأمثاله.**

لەگەڵ ئەوەشـدا ئیمام ـی احمد تەكفیری تاك تاكی جەهمیەكان ـی نەئەكرد وەتەكـفیری هەموو كەسێكی نەئەكرد كەپێی بوتایە فڵان كەس جەهمیە وەتەكفیری هەموو ئەوانەی نەئەكـرد كەلەشتانێك هاوڕای جەهمیەكانیان ئەكـرد بەڵكو ئیمام احمد نوێژی لەپشتیانەوە ئەكرد لەكاتێكدا ئەوان بانگەشەیان بۆقورئان مەخلوقە ئەكرد وسزای ئەوانەشیان ئەیا كەوتەی جەهمیەكانیان قبوڵ نەكردایە بەسزای سەخت وتوند لەگەڵ ئەوەشـدا ئیمام ـی احمد وهاوشێوەكانی تەكفیری دیاریكراوی ئەوانەیان نەئەكرد. **— مجموع فتاوى ابن تيمية 7/505.**

كەواتـا ئەوە عەقـیدەی ابن تـیمیە رحـمە اللە كەپێی وایـە سـەلەفیش عوزر بەجەهلیان یاوە بەجەهمیـەكان تاكـ تاكـ تەكفیریان نەكـردوون.

پاشـان هەرخودی وتەی شێخ ـی ئیسلام خۆیم هێنایـەوە كەچۆن ناوی سەرەگەورەكانی ئەو كۆمەڵانـە ئەهێنێ وڕەحمەتیان بـۆئەنێرێت سـەرنج ـی وتەی پێشەوایانی ئەو كۆمەڵ وگروپانەم یاوە وەك ئـەفەرموێت : ١ - ابی الحسين البصری وهاوشـێوەكـانی **لەموعتەزیلە** وەكو ٢ - ابن الهيصم **لەكـەڕامیە** ٣ - وەقاضی ابی بكر وابـی **المعالی الجوينی** وابی اسحاق ـی الاسفرايينی وابـی بكر ابن فـورك وابی قاسم القـشيری وابـی الحسن التميمی والقاضی ابی يعلی وابن عقـيل وابن

الزاغونی **الله لەهەمـوویـان خۆش بێت** وڕەحمەت لەهەموویـان بێت. — **(منهاج السنة) (2 / 571 -571).**

ئـایا ئەمە قسەی منە ؟؟ یان قسەی ابن تیمیه خۆیەتی رحمه الله تعالـی ؟؟

٢ - ئەم جاهلەی شوێنکەوتەی هەڵـۆ هەنێ وتەی ابن سحمان ـی هێناوە گوایە ڕەدی منی پێ یـاوەتەوە لەکـاتێکدا ابن سحمان رحمه الله باسـی ئەوە ئەکـات کەجەهمیـەکان لەلای ابن تیمیه لە ٧٢ کۆمـەڵە مبتدعە موسڵمانەکـە نین بەڵـکو جەهمیـەکان کۆمەڵێـکی کـافرن.

لەوەڵامـا ئەڵێم/ ئێمـەش نەمان جەهمیـەکان لە ٧٢ کۆمەڵەکەن بـەڵکـولەشرح الرازیین و عەقیدەی سوفیان ـی ثەوری و چەندان شـوێن وتومانە جەهمیـەکان بەموتڵەقی کـافرن بـەڵام وەک ابن تیمیه فەرموویەتی تاک تاکیـان تەکـفیرناکـرێت تا ئیقامە حوجە ئەکـرێن ئێسـتا وتەی شێخ ـی ئیسلامتان بـۆدائەنێم ان شـاء الله.

ئەمـە مانای ئەوەیـە ئەم جاهیلە جیاوازی نێوان تەکـفیری موتڵەق وموعەین ناکـات

وتكفير الجهمية مشهور عن السلف والأئمة . لكن ما كان يكفر أعيانهم فإن الذي يدعو إلى القول أعظم من الذي يقول به والذي يعاقب مخالفه أعظم من الذي يدعو فقط والذي يكفر مخالفه أعظم من الذي يعاقبه ومع هذا فالذين كانوا من ولاة الأمور يقولون بقول الجهمية : إن القرآن مخلوق وإن الله لا يرى في الآخرة وغير ذلك .

تەکـفیرکردنی جەهمیەکان مشهورە لەناوسـەلەف وپێشەوایان #بـەڵام تەکـفیری دیاریکراوی کەسـەکانیان نەکـردووە چونکە ئەوکەسـەی بانگەواز بۆ جەهمیەت ئەکات گەورەترە لەوکەسـەی کەتەنها وتەکەیان ئەڵێتەوە وەئەوکەسـەی لەپێناو جەهمیەت سزای خەڵکی بات گەورەترە لەوکەسـەی کەتەنها بانگەوازی بۆئەکـات وەئەوکەسەی تەکـفیری پێچەوانکارەکانی ئەکـات گەووەرترە لەوکەسەی کەسزای پێچەوانکارەکانی ئەیـات لەگەڵ ئەوەشـدا کاربەدەستەکان ئەیانوت قورئان مەخلوقە وە الله نابینرێ لەقیامەت وجگەلەم وتانەش.

ويدعون الناس إلى ذلك ويمتحنونهم ويعاقبونهم إذا لم يجيبوهم ويكفرون من لم يجبهم . حتى أنهم كانوا إذا أمسكوا الأسير لم يطلقوه حتى يقر بقول الجهمية : إن القرآن مخلوق وغير ذلك ... ومع هذا فالإمام أحمد رحمه الله تعالى ترحم عليهم واستغفر لهم لعلمه بأنهم لمن يبين لهم أنهم مكذبون للرسول ولا جاحدون لما جاء به ولكن تأولوا فأخطئوا وقلدوا من قال لهم ذلك.

خەڵکیشیان بـۆئەوە بانگەشە ئەکرد وخەڵکیان بەوە تاقی ئەکردەوە وسزای پێچەوانکارەکەیان ئەیا وتەکـفیریشیان ئەکـرد گەر پێچەوانکاریان وەڵامی بانگەشەکەی ئەوانی نەدابێتەوە تەنانەت کەسێکیان بەدیل گرتایە ئازادیان نەئەکرد تا دانی ئەهێنا بە جەهمـیەت وقسەی جەهمیەکانی دووپات ئەکردەوە ... لەگەڵ هەموو ئەمانەش ئیمام احمد ڕەحمەتی بۆئەنارد و داوای لێخۆشبونی بـۆئەکردن چونکە ئەیزانی ئەمانە بۆیان ڕوون نەکراوەتەوە کەبەهۆی ئەم عەقیدەیەوە پێغەمبەرانیان بەدرۆخستۆتەوە وە نکـوڵیان لەوە نەکـردووە کە پێغەمبەرصلى الله عليه وسلم پێی هاتوە بـەڵام تەئویلی هەڵەیان کـردووە وچاویان لەکەسانی تر کـردووە. **— مجموع الفتاوى 23/342.**

کەواتـا ئێمەش نەمان وتوە ابن تیمیە جەهمیەکان بەکۆمەڵێکی ئیسلامی و لە ٧٢ کۆمەڵـە ئەزانێت بـەڵکو ئەوەتا ابن تیمیە ئەفـەرموێت جەهمیەکان کۆمـەڵێکی کـافرن بـەڵام تاک تاکـ تەکفیرناکرێن تا بۆیان ڕوون ئەکـرێتەوە وئیقامە حوجە ئەکـرێن.

جائەم دەروێشـەی مەلاهەڵۆ هێشـتا زۆری ماوە تێ بگات لەتەکفیری مطلق ومعين ئەوەی من ڕەدی هەڵـۆم پێ یاوەتەوە بریتیە لەوەی ابن تیمیە تەکـفیری معین ـی ئەم کۆمەڵانەی نەکـردووە عوزر بەجەهل وتەئویلی پێ داون نەکـ بڵێم جەهمیەکـان هەرتەکفیرناکـرێن و کۆمەڵێکی موسڵمانی مبتدع ـن دوای ئیقامە حوجەش هەر موسڵمانن هەرکـات وام وتبێت ئەوکـاتە بۆت هەیـە بڵێی ئەوەتا ئیجماع هەیـە لەسەر تەکـفیری جەهمیەکان بـەڵام ئەوەتا من خۆم وتەی ابن تیمیەم هێناوە کەئیجماع هەیـە لەتەکـفیری جەهمیـەکان بـەڵام تاک تاکیان تەکفیرناکـرێن تا ئیقامە

حوجه نەکرێن وەعوزریان پێ ئەدرێت بەجەهل وتەئویل وە ابن تیمیه فەرمووی ئەمەش مەزهەبی ئیمام احمدە.

پاشان هەر ابن سحمان خۆی تەکفیری کەسێکی وەک هەیتەمی ناکات ولەڕیزی زاناموسڵمانەکان ودیندارە چاکەکان وەسفی ئەکات و ئەشڵێت ئاگادارین بەحاڵی هەیتەمی وئەوەشی نوسیویەتی کەچی بەکافریشی نازانێت، کەواتا ابن سحمان رحمه الله ئەویش مەبەستی تەکفیری مطلق ە ئەگینا گەر بڕوای بەعوزر بەجەهل وتەئویل نیە بۆ مسائل ی اسماء وصفات بۆتەکفیری هەیتەمی ناکات سەرەڕای ئەوەی بەتوندیش ڕەدی هەڵەکانی هەیتەمی یاوەتەوە کەچی لەبارەی هەیتەمیەوە ئەڵێت : شێخ سولەیمانی کوڕی سەحمان لەکتێبی خۆیدا بەناوی **الهدية السنية پەڕەی 51** بەنوسراوی دەستی خۆی لەڕونکردنەوەی عەقیدەی خۆی وزانا نەجدیەکان ئەفەرموێت : **ونحن كذلك: لا نقول بكفر من صحت ديانته، وشهر صلاحه، وعلم ورعه وزهده، وحسنت سيرته، وبلغ من نصحه الأمة، ببذل نفسه لتدريس العلوم النافعة، والتآليف فيها، وإن كان مخطئًا في هذه المسألة أو غيرها، كابن حجر الهيتمي، فإنا نعرف كلامه في الدر المنظم.**

بەهەمان شێوە **ئێمە** (واتا بەناوی زانایانی دەعوەی نەجدەوە قسەدەکات) تەکفیری ئەوکەسە ناکەین کەدیندارکەی دروست بوە ناوبانگی بەباشە بڵاوبۆتەوە وە بە خاوەن علم و زوهد ناسراوە و ڕێژینی بەچاکە ڕۆیشتوە وە ئامۆژگاری ئومەت ی کردووە بەوەی خۆی تەرخان کردوە بەوتنەوەی وانەی سودبەخش ونوسراوی بەسود ئەگەرچی هەڵەشی کردوە لەم بابەتانەدا نمونەی **ابن حجری هەیتەمی** ئێمە **ئاگاداری** قسەکانی ئەوین کە **الدر المنظم** ـدا وتویەتی.

واتا : ابن سحمان کەچەند بەتوندی بەئەشعەری وگومڕاش ناوی بردووە بەڵام ئەڵێت تەکفیری ناکەین ئەگەرچی ئاگاداری هەڵەکانیشین، وە ئەوقسەیەی شیخ سولەیمان اقراڕی پێ کردوە لەئەسڵداقسەی شێخ عبدالله ی کوڕی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ە کە بەابن حجری هەیتەمی ئەڵێت : **(یەکێکە لەزانایانی موسڵمانان)** ابن سحمانیش دووپاتی کردۆتەوە کەوە بیروباوەڕیانە لەسەر هەیتەمی.

لەکـۆتایدا داواکـارم هەرکەسـێ بینی لەشـوێنێکدا کۆپلەیەک لەپۆستی من دەرهێنراوە بەحساب ڕەد ئەدرێمەوە ئەوا بچن تەواوی ئەو پۆسـتە بخوێننەوە چونکـە بەفەزڵی الله تعالـی هەرلەناوخودی پۆسـتەکە ڕەدی دەمکـوتکەری تێدایـە بۆ ئەم جاهیلە حەمدانیانە.

بـەوردی خوێـنەری وەڵامـەکـەبـن ببینن ئـەم نەفـامـانە چۆن بەنەزانی وبەدوو کۆپی پەیسـت دەمیان خستۆتە ناو ئەم شـەرعە پاکەوە و قـسە لەسـەر گەورە زانایان هەڵ ئەبەستن.

ئایا ئیمامی ئەبو حەسەنی ئەشعەری وەك بەڵا هەڵۆ ئەیڵێت
فیعلی قەومی لوطی کردووە والعیاذ بالله؟!

پـرسیاری برایەکی موناصر :
ئەی مەلا هەڵۆ ئەڵێ ابو حسن فیعلی قەومی لوط ـی کردووە؟!

وەڵامی مامۆستا ئوسامه تەوحیدی حفظه الله تعالى :
ئەوە تۆمـەتی ئەهوازی ـە کەلەکتێبەکەیدا یاویەتیە پاڵ ابو حسن ـی ئەشعەری وزانایـان زۆر بەتوندی ڕەدیان یاوەتەوە ئیمام ـی الذهبی لەبارەیەوە ئەفەرموێت : **لو لم يجمعه لكان خيرا له فإنه أتى فيه بموضوعات وفضائح! وكان يحط على الأشعري. وصنف كتابا في ثلبه.**

ئەگەر کۆی نەکردبایەتەوە بۆی باشر بـوو چونکە چەندان هەڵبەستراو وشتی ئابـڕووبەرانەی تێدایە وە هێرشی ئەکردە سەر ابو حسن ـی ئەشعەری وکتابێکیشی نوسیوە بـۆکەمکردنەوەی پێگەی ئەشعەری.

ئیمام ـی ابن عساکر بەکتێب ڕەدی یاوەتەوە بەناونیشان ـی : **(تبين كذب المفترى فيما نسب الى الاشعرى).**

هەروەها زانایان جەرحیان کردووە عبد الله بن أحمد بن السمرقندي فەرموویەتی أبو بکر الخطیب پیی وتین : **ابو علي الأهوازي كذاب في القراءات والحديث جميعا.**
ابو علی ئەهوازی درۆزنە لەقیرئات و حەدیث پێکەوە. — **سير اعلام النبلاء بەرگـی ١٨ پەڕەی ١٣.**

کۆتـــــــای

ئامۆژگاری وهبـی کوڕی منبه بۆ پیاوێک که کاریگەربوو بە وتەی خواریجەکان

حەمدانیـەکان و عومویـەکان ئەم ئامۆژگاریانە بۆئێوەیە بەوردی بیخوێننەوە ...

ئامۆژگاری وهب ـی کوڕی منبه بۆ پیاوێک کە کاریگەر بوو بە وتەی خواریجەکان.

حەمدانیەکان وعمومیەکان ئەم ئامۆژگاریانە بۆئێوەیە بەوردی بیخوێننەوە:

على بن الْمَدِينِيّ لە هِشَام بن يُوسُف الصَّنْعَانِيّ أَبُو عبد الرَّحْمَن قَاضِي صنعاء ئەڵێت دَاوُد بن قيس پێی وتم کەهاوڕێیەکی هەبوە قسەیە خەواریجەکان کاری تێکردبوو منیش پێم وت : ئایا پێت خۆشە بتبەم بۆلای وهب ـی کوڕی منبه (لەدایکبوی 34 ـی کۆچی و 114 ـی کۆچی وەفات ـی کردووە) تا گوێ لەقسەکان ـی بگریت و ئاگادارت کاتەوە لەقسەی خەواریجەکان؟ وتی بەڵێ، لەگەڵم بەڕێکەوت تاگەشتینە صنعاء وپاشان ڕۆشتین بۆلای وهب ـی کوڕی منبه و کۆمەڵێ خەڵک لەدەوری وهب دانیشتبون، هەندێ لەخەڵکەکە لێیان پرسیم وتیان ئەم پیاوە بەتەمەنە کێیە لەگەڵت؟ ووتم ئەمە ابو شمر ذوخولان ـە کارێکی بەباوکی عبدالله ـیە (واتا وهب ـی کوڕی منبه) وتیان ناکرێ کارەکەی بۆئێمە باس بکات؟ وتم ئەیەوێ ڕاوێژ بە وهب ـی کوڕی منبه بکات لەهەندێ کاری خۆی، ئیتر خەڵکەکە هەستان ورۆشتن وهب ـی کوڕی منبه فەرمووی کارەکەت چیە ئەی ذا خولان؟ ذا خولان زمانی تێک ئاڵا کەکەوتە قسەکردن، ئیتر وهب بن منبه بەمنی وت تۆلەجیاتی ذا خولان قسەبکە، منیش وتم ئەی باوکی عبدالله ذا خولان ئەهلی قورئانە ئەوەندەی ئاگادارم وە الله ـش ئاگادارە بەنهێنیەکانی جا ذا خولان پێی وتم : کەسانێک لەخەڵکی صنعاء لەخەواریجەکان پێیان وتوە زەکاتەکەت مەیە بەکاربەدەستەکان چونکە گەر بیەیی بەکاربەدەستان ئەوە زەکاتەکەت دەرنەچوە چونکە ئەوان زەکاتەکە لەشوێنی خۆی دانانێن زەکاتەکەت بە بەئێمە ئێمە لەشوێن خۆی دای ئەنێین دابەشی ئەکەین بەسەر هەژاران و سزاشەرعیەکانی پێ جێ بەجێ ئەکەین، ئەی باوکی عبدالله منیش پێم وابوو قسەی تۆ شیفابەخشترە لەقسەی من هێناومە تاتۆ قسەی بۆبکەی چونکە بۆی باسکردووم کەزەکاتەکەی ئەینێرێ بۆ خەواریجەکان.

ـوەهب بن منبه پێی وت : ئەی ذا خولان ئەتەوێ لەم تەمەنە گەورەی کەپیربویتە ببیت بەحەڕوری(خەواریج؟) ئەتەوێ شایەتی گومڕایی بەیت بەسەر کەسانێ کەلەخۆت باشترن؟ چی وەڵامی الله ئەیەیتەوە کاتێ لەقیامەت لەپێش الله تعالى ئەوەستیت وئەوکەسەش لەبەردەمت ڕائەگرێت کەتۆ شایەتی کوفرت بەسەری ـدا داوە لەدوونیادا، الله لەقیامەت شاهێدی ئیمان ـی بۆ ئەیات تۆش شاهێدی کوفرت بۆیاوە؟ الله شاهێدی هیدایەت ـی بۆیاوە تۆش شاهێدی گومڕایی ئەیەی بەسەریدا

پێم بڵێ حاڵت چۆن ئەبێت لەقیامەتا کاتێ شاهێدی تۆ پێچەوانەی شاهێدی وفەرمان ی الله دەرئەچێت؟ پێم بڵێ ئەی ذا خولان خەواریجەکان چیان بەتۆ وتوە؟ذا خولان لەوەڵامدا ووتی : ئەوان فەرمانم پێ ئەکەن کەخێر وزەکات نەبەخشم ئیلا بەکەسێ نەبێت کەلەسەر بۆچونی خۆم بێت وە داوای لێخۆشبون نەکەم ئیلا بۆکەسێ لەسەر بۆچونی خۆم بێت، وەهب ـن منبە فەرمووی ڕاستەکەی ئەمە تاقیکردنەوە درۆینەکەیانە یەکەم وەڵامی وتەکەیان لەبارەی خێرکردن ئەوەیە کەپێم گەیشتوە رسول الله ﷺ فەرموویەتی ئافرەتێک لەئەهلی یەمەن چووە دۆزەخەوە بەهۆی ئەوەی پشیلەیەکی ڕاگرتبوو نەخواردنی ئەیایە نەئازادیشی ئەکرد تابۆخۆی خواردن بخوات.

ئایا مرۆڤێ کە الله ئەپەرستێت وە الله بەتەنها ڕائەگرێت وشەریکی بۆدانانێت بەهیچ جۆرێ لای الله خۆشەویسترنیە لەوەی خواردنی پێ ببەخشیت تا پشیلەیەک ؟؟ الله تعالى ـ لەقورئانەکەیدا ئەفەرموێت : ﴿ **وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا** (٨) **إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا** (٩) **إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا** ﴾.

واتا : و نان و خۆراک لەگەڵ حەزو پێویستیان بۆی، دەدەنە خەڵکانی بێ نەواو هەتیوو دیـل و دەڵێن: ئێمە ئەم خۆراکەتان تەنها لەبەر الله بۆ بەدەستهێنانی ڕەزامەندی ئەو پێدەبەخشین هیچ پاداش و سوپاسێکمان لێتان ناوێ، وە دەڵێن: بەراستی ئێمە لە رۆژێکی زۆر ترش و تاڵ و سەخت و قورس لە پەروەردگارمان دەترسین.

ڕۆژێکی سەختە، توڕەبووە لەو کەسانەی کە سەرپێچی الله دەکـەن بەڵام الله بەوکەسانەی کەوا خواردنیان بەخشیوە بەهەژار وبەدیلەکان ئەفەرموێت : ﴿ **فَوَقَاهُمُ اللهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ** ﴾.

واتا : جا الله لە زیانی ئەو رۆژە دەیانپارێزێ و ڕوو گەشیی و شادمانیان پێدە بەخشێ.

تائەگاتە ئـایەتی ﴿ **وكانَ سَعْيُهُم مَشْكُوراً** ﴾.

واتا : و کۆشش و هەوڵی ئێوە سوپاسکراوە. بۆیە ئەمڕۆیش وا بەو شێوەیە پاداش دەدرێنەوە، الله تعالى لێ نەبویەوە تا باسـی هەموو ئەو نیعمەتانەی بەهەشتی بـۆکردن کەبۆی ـداناون لەبەهەشتدا.

وتەی دووەمیان کەئەڵێن داوای لێخۆشبون مەکە تەنها بۆئەوەنەبێت کە لەسەر بۆچونی خۆتن.

ئایائەم خەواریجانە لەفریشتەکان باشترن؟

کەالله تعالی لەبارەیانەوە ئەفەرموێت : ﴿ **وَالمَلاَئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي الأَرْضِ** ﴾،

واتا : فریشتەکانیش هەمیشە سەرگەرمی تەسبیحات و ستایشی پەروەردگاری خۆیانن، داوای لێخۆش بون دەکەن بۆ ئەوانەی لە زەویدان (واتە بۆ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە، وەکو لە شوێنێکی تردا دەفەرموێ: ﴿ **ويستغفرون للذين آمنوا..** ﴾، **واتا :** داوای لێخۆشبون ئەکەن بۆباوەڕداران.

وە من سوێندئەخۆم بە الله فریشتەکان ناتوانن داوای لێخۆشبون بکەن تا الله فەرمانیان پێ نەکات چونکە الله تعالی ئەفەرموێت : ﴿ **لاَ يَسْبِقُونَهُ بِالقَوْلِ وِهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ** ﴾،

واتا : هەرگیز ئەو فریشتانە قسەی خۆیان پێشی قسەی ئەو ناخەن، شتێک ناڵێن لەگەڵ فەرمایشتی الله تعالی دژ بێ و نەگونجێت و هەر بەپێی فەرمانی ئەو کار ئەکەن.

ئایا نابینیت ئەی ذا خولان من گەشتوم بەسەرەتا و یەکەمینی ئیسلام والله هەرگیز خەواریجەکان کۆمەڵێک نەبونە ئیلا الله تعالی تەفرەقەی خستۆتە نێوانیان هیچ کەسێکیان وتەی خۆی دەرنەخستوە ئیلا الله لەگەردن ـی یاوە وە هەرگیز ئومەت کۆنەبونەتەوە لەسەر پیاوێکی خەواریج.

ئەگەر الله تعالی دەسەڵات بات بەخەواریج ئەوا زەوی پڕ ئەکەن لەخراپەکاری وە ڕێگری لەخەڵک ئەکەن وە هەروەها ڕێگری حەج ـی ماڵی الله ئەکەن وە کاری ئیسلام ئەگەڕێننەوە بۆسەردەمی جاهلیەت تاخەڵکی بگەڕێنەوە پەنابەنەوە بۆسەر لوتکەی شاخەکان وەک چۆن لەجاهلیەت وابون وە ئەگەر خەواریجەکان دەپیاو یان بیست پیاو بن ئەوا هەریەکەیان نەفسی خۆی بۆخەلیفایەتی بەشایستەتر ئەزانێت وە لەگەڵ هەریەکەشیان دەهەزار جەنگاوەری هەبێت ئەوا لەنێوان خۆیان دا بەشەڕ دێن لەگەڵ

یەکتری دا وهەندێکیان هەندێ تریان تەکفیرئەکەن تاوای لێ دێت کەسی بڕوادار لەنەفسی خۆی و دین و ماڵ ومناڵەکەشی ئەترسێت نازانێت کام ڕێگا بگرێتە بەر ولەگەڵ کێدا بێت تەنها ئەوەنەبێت الله تعالى بەحیکمەت و علم ورەحمەتی خۆی سەیری ئەم ئومەتەی کردوە بەباشترین سەیرکردن وە ئومەتی کۆکردۆتەوە ودڵیانی یەکخستوە لەسەر گوێڕایەڵی پیاوێک کەلەخەواریج نیە الله تعالى بەهۆی ئەوەوە خوێن وناموس وماڵ ومنداڵی موسڵمانان ی پاراستوە وە بەهۆی ئەوەوە موسڵمانانی لەتەفرەقە پاراستوە وە ڕێگا وبانەکان ی ۆئەمین کردون وە بەم سەرکردەیەوە شەڕی دووژمنانی دین ی پێکردووە تاسپاییەتی موسڵمانان بپارێزێت وە سزاشەرعیەکان ی جێ بەجێکردووە وە هەق ی بۆستەملێکراو وەرگرتۆتەوە و دژی ستەمکار وەستاوەتەوە ڕەحمەتێکە لەلایەن الله تعالى وەکو الله ئەفەرموێت :

﴿ **وَلَوْلاَ دَفْعُ اللهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ** ﴾،

واتا : ئەگەر الله هەندێک لەوخەڵکە بێ باوەڕەی بەهەندێ لەو خەڵکە باوەڕدارە لەناو نەبردبا ئێستا ئەم زەویە خراپ ووێران ببوو، فەساد زەوی گرتبوویەوە.

وە الله ئەفەرموێت : ﴿ **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعاً** ﴾ هەمووتان دەست بگرن بەدینی الله تعالى ومەبنە بەش بەش وگروپ گروپ تا ئەگاتت ئایەتی ﴿ **تَهْتَدُونَ** ﴾ وقال الله تعالى : ﴿ **إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا** ﴾ **واتا :** ئێمە پێغەمبەرانمان و ئەوانەی باوەڕیان هێناوە سەریان ئەخەین. تائەگاتە ئایەتی ﴿ **الأَشْهَادُ** ﴾.

ئایا خەواریجەکان لەکوێی ئەم ئایەتانەدان؟

ئەگەر باوەڕداربونایە الله سەری ئەخستن، الله ئەفەرموێت : ﴿ **وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنا لِعِبَادِنَا المُرْسَلِينَ. إِنَّهُمْ لَهُمُ المَنصُورُونَ. وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الغَالِبُونَ** ﴾.

واتا : بەڕاستیی لەبەندە نێرراوەکانمانەوە بڕیارمان دەرچووە کە بەڕاستیی هەر ئەوان و شوێنکەوتووەکانیان سەرخراون هەم بە بەڵگە، هەم لە جەنگدا بێگومانیشە هەر سەربازانی الله زاڵ و سەرکەوتووە بەسەر دوژمناندا.

ئەگەر خەواریج سەربازی الله بونایە ئەواسەرئەکەوتن ئەگەر بۆجارێکیش بێت الله تعالى ئەفەرموێت : ﴿ **وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلاً إِلَى قَوْمِهِمْ** ﴾.

واتا : بەڕاستیی پێش تۆش پەیامبەرانمان ناردوون بۆگەلەکانیان.

تائەگاتە ئایەتی : ﴿ **نَصرُ المُؤْمِنِينَ** ﴾، جائەگەر خەوارج باوەڕدار بونایە الله سەری ئەخستن ـ وە الله تعالی ئەفەرموێت : ﴿ **وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ** ﴾ **واتا :** الله بەڵێنی یاوە بەوانەی باوەڕیان هێناوە وکرداری چاکیان کردووە لەسەر زەویدا دەسەڵات وخیلافەتیان پێ ببەخشێت. تا ئەگاتە ئایەتی : ﴿ **لاَ يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً** ﴾ و جا خەواریجەکان لەکوێی ئەم ئایەتەن ؟...

وە الله تعالی فەرموویەتی : ﴿ **هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدى وَدِينِ الحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ** ﴾، **واتا :** الله ئەو زاتەیە پێغەمبەرەکەی بەهیدایەت ودین ـی هەقەوە ناردووە بۆئەوەی سەری بخات بەسەر هەموو دینەکان.

وەمن شاهێدی ئەیەم کە الله بەڵێنەکەی خۆی بەسەربرد لەسەرخستن و دەسەڵات بەخشین بەموسڵمانان وسەرخستنیان بەسەر دووژمنان و بەسەر هەموو ئەوانەی پێچەوانەی بۆچونی کۆمەڵی موسڵمانان ئەکەن ئەی ذا خـولان ئەوەنەت بەس نیە لەئەهلی تەوحید وقیبلە وئەهلی دان پێنەران بەیاساکانی ئیسلام و سونەت وفەرزەکان کەپێغەمبەری الله نوح علیە السلام لەبەرامبەر گەلە بتپەرستەکەی وکـافرەکەی کاتێ بەنوح یان وت ﴿ **أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الأَرْذَلُونَ** ﴾ **واتا :** ئایا ئێمە بڕوا بە تۆ بێنین؟! لە حاڵێکدا خەڵکانێکی قسە نەزان و هەژار بە دوواتەوەن. تاگەشتە ئایەتی ﴿ **تَشْعُرُونَ** ﴾ ؟! لێکۆڵینەوە –لە کارو ئیشەکانیان- هەر بۆ پەروەردگارمە، ئەگەر هەست دەکەن. (واتا ئێمە بەئیمانی ڕووکەش مامەڵە ئەکەین چی لەدڵیانە الله ئەیزانێت).

ئایائەوەت بەس نیە کەپێغەمبەری الله وخلیل ـی الله ابراهیم علیه السلام کاتێ فەرمووی : ﴿ **واجْنُبْنِي وبَنِيَّ أَن نَعْبُدَ الأَصْنَامَ** ﴾ **واتا :** پەروەردگارم خۆم و کوڕەکانم لە بتپەرستیی وەدوورخە. تاگەشتە ئایەتی : ﴿ **غَفُورٌ رَحِيمٌ** ﴾ ؟! **واتا :** ئەی پەروەردگارم! بەڕاستیی ئەو بتانە خەڵکێکی زۆریان سەرلێشێواوو گومڕا کردووە جا هەرکەسێک پەیڕەوی لە من کردو شوێنی ئایینەکەی من کەوت، بێگومان ئەوە لە شوێنکەوتوانی منە و هەرکەسێکیش سەرپێچی و نافەرمانی کردم، دیارە تۆ بۆ خۆت چاکدەزانی چی ئەکەیت، چونکە بەڕاستیی تۆ زۆر لێبوردەیت، زۆریش بەخشندەی بەرامبەر بەبەندەکانت.

ئەی ذا خولان ئەوەنەت بەس نیە کەعیسا علیە السلام ئەیکات بەرامبەر ئەوانەی کەلەجیات ـی الله ئەیانپەرست ؟ الله ڕازی بوو لەوتەکەی نوح و ابراهیم وعیسا علیە السلام تارۆژی قیامەت بۆئەوەی باوەڕداران چاوی لێ بکەن لەپاش خۆیان واتا ﴿ **إن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ العَزِيزُ الحَكِيمُ** ﴾، **واتا :** ئێستایش ئەگەر تۆ سزایان بدەیت، بێگومانە کە بەندەی خۆتن و، کەسیش بۆی نییە هیچ بڵێت ئەگەر لێشیان ببوریت، ئەوە خۆت چاک دەزانی و، بۆ خۆشت دەسەڵاتدارو کارجوانی....

ئەی ذا خولان هاتن بۆلای من ڕەحمەتە بۆت ئەگەر گوێم بۆبگریت وئامۆژگاریـەکەم وەربگریت وە بەڵگەیە بەسەرتەووە بۆسبەی لەلای الله تعالی ئەگەر وازلەکتاب ـی الله بهێنیت و بچیت بۆلای وتەی خەواریجەکان.

ذو خولان وتی فەرمانت چیە بۆمن؟ وەهب فەرمووی زەکاتەکەت بە بەوکەسەی الله کردوویەت ـی بەوەلی ئەمرت لەم ئومەتە وئومەت لەسەری کۆبونەتەوە چونکە موڵـک تەنها بەدەستی الله تعالی یە بۆهەرکەس بیەوێ پێی ئەبەخشێت و لەهەرکەسێکیشی وەرئەگرێتەوە خۆی ویستی لێ بێت جاهەرکەسـێ الله تعالی دەسەڵاتی پێ بەخشی کەس ناتوانێت لێی دارنێت ئەگەر زەکاتە فەرزکراوەکەت یا بەوەلی ئەمری موسڵمانان ئەوا لەسەرت لاچوو وە ئەگەر خێر وسەدەقەی سونەتت هەبوو بیە بەخزم وکەسەکەکانت و دراوسێکانت و میوان ئەگەرمیوانت هەبوو.

ذو خولان هەستا وتی شاهێدبە من پاشگەزبومەوە لە خەواریجەکان و وتەکانـی تۆم پێ ڕاستە دوای ئەوە ماوەیەکی کەم ژیـا و مرد.

سەرچاوەکان :
— ابن عساكر ((تاريخ دمشق)) (17/ق 478-483)،
— المزي في ((تهذيب الكمال)) (150/31-156).
— والذهبي ((السير)) (553/4-555).

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

بەرواری تەواوبوون لە ئامادەکردن ی کتێبەکە :

٤ ذو القعدة ١٤٤٧ هـ

بەرامبەر

٢١ / ٤ / ٢٠٢٦